

VI MOŽETE RAZUMJETI BIBLIJU!

Kako je sve počelo:

Postanak 1-11

BOB UTLEY
PROFESOR HERMENEUTIKE
(TUMAČENJE BIBLIJE)

*VODIČ ZA PROUČAVANJE NIZOM KOMENTARA
STAROGA ZAVJETA, TOM 1A*

BIBLE LESSONS INTERNATIONAL, MARSHALL, TEXAS
2011.

SADRŽAJ

Kratka objašnjenja tehničkih izvora korištenih u “Vi možete razumjeti Bibliju” nizu komentara Staroga zavjeta	iv
Kratke odredbe hebrejskih glagolskih oblika koji utječu na egzegezu	vi
Riječ autora: Kako vam ovo tumačenje može pomoći?.....	xii
Vodič Dobroga Biblijskog Čitanja: Osobno Traganje Za Dokazljivom Istinom.....	xiv

Komentari:

Uvodne izjave proučavanja Knjige Postanka 1 - 11	1
Uvod u Knjigu Postanka	2
Postanak 1:1—2:3.....	10
Postanak 2:4-25.....	32
Postanak 3:1-24.....	41
Postanak 4:1-26.....	57
Postanak 5.....	64
Postanak 6:1-22.....	68
Postanak 7	78
Postanak 8:1-22.....	81
Postanak 9:1-29.....	85
Postanak 10:1-32.....	93
Postanak 11:1-32.....	100
Stari zavjet kao povijest.....	105
Povijesne pripovijetke Staroga zavjeta	108
Historiografija Staroga zavjeta uspoređena s tadašnjim kulturama Bliskoga istoka	110
Dodaci : Doktrinarna izjava	112

POSTANAK

POPIS SADRŽAJA POSEBNIH TEMA

Starost i oblikovanje Zemlje, 1:1-2:3.....	14
Dan (<i>yom</i>), 1:5	19
Prirodni izvori, 1:24 – 2:3	25
Štovanje, 2:3	29
Imena za Božanstvo, 2:4	33
Novozavjetni teološki razvitak Pada, 3:1-24	43
Zmija, 3:1	44
Osobno zlo, 3:1	45
Bog opisan kao čovjek (jezik antropomorfizama), 3:8	47
Zašto je Bog obukao Adama i Evu životinjskim kožama, 3:21	52
' <i>olam</i> (Zauvijek), 3:22	53
Kerubini, 3:24	54
Znati/poznati (korišteno uglavnom u Ponovljenom zakonu kao obrazac), 4:1	58
“sinovi Božji” u Knjizi Postanka 6, 6:1	69
Pojmovi korišteni za visoke/snažne ratnike ili skupine ljudi, 6:4.....	71
Pravednost, 6:9.....	73
Savez, 6:18.....	77
Vino i jaka pića, 9:21	88
Rasizam, 9:25.....	89

KRATKA OBJAŠNENJA TEHNIČKIH IZVORA KORIŠTENIH U “VI MOŽETE RAZUMJETI BIBLIJU” NIZU KOMENTARA STAROGA ZAVJETA

I. Leksički

Postoji nekoliko izvrsnih leksikona dostupnih za drevni hebrejski.

- A. *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament* od Francisa Browna, S. R. Drivera, i Charles A. Briggs. Temeljen je na njemačkome leksikonu Wilhelma Geseniusa. **Poznat je pod skraćenicom BDB.**
- B. *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament* od Ludwiga Koehlera i Waltera Baumgartnera, prevedenog od M. E. J. Richardsona. **Poznat je pod skraćenicom KB.**
- C. *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament* od Williama L. Holladayija i temeljen je na gore spomenutome njemačkom leksikonu.
- D. Teološko proučavanje riječi u novih pet tomova naslovljeno *The New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, izdao Willem A. Van Gemeren. **Poznat je pod skraćenicom NIDOTTE.**

Tamo gdje postoji znakovita leksička različnost pokazao sam nekoliko engleskih prijevoda (NASB, NKJV, NRSV, TEV, NJB) iz oba prijevoda i “riječ-za-riječ” i “dinamički ekvivalent” (usp. Gordon Fee i Douglas Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 28-44).

II. Gramatički

Gramatičko poistovjećivanje uobičajeno je temeljeno na *Analytical Key to the Old Testament* od Johna Joseph Owens u četiri toma. Ovaj je bio provjeren s *Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon of the Old Testament* od Benjamin Davidsona.

Drugi koristan izvor za gramatičke i sintaktičke značajke upotrijebljen u većini SZ-nih tomova od nizova “Vi možete razumjeti Bibliju” je “Nizovi pomoći za prevoditelje” od United Bible Societies. Oni su naslovljeni “Priručnik za _____”.

III. Tekstualno

Ja sam odan nadahnutosti suglasničkoga hebrejskog teksta (ne masoretskim samoglasničkim točkama i osvrtima). Kao u svima ručnim prepiskama, u drevnim tekstovima postoje neki upitni odlomci. To je uobičajeno zbog:

- A. *hapax legomena* (riječi upotrijebljenih samo jednom u hebrejskome SZ-u)
- B. idiomskih pojmova (riječi i izričaji čija su doslovna značenja bila izgubljena)
- C. povijesnih neizvjesnosti (naš nedostatak obavijesti o drevnome svijetu)
- D. više-semitskoga semantičkog polja hebrejskoga ograničenog rječnika
- E. poteškoća povezanih s kasnijim pisarima ručno-prepisivanih drevnih hebrejskih tekstova
- F. hebrejskih pisara obučavanih u Egiptu koji su se osjećali slobodnima osuvremeniti tekstove što su prepisivali kako bi ih dovršili i učinili razumljivima njihovom vremenu (NIDOTTE str. 52-54).

Postoji nekoliko izvora hebrejskih riječi i tekstova van masoretske tekstualne predaje:

- A. samarijsko Petoknjižje
- B. svici s Mrtvoga mora
- C. neke kasnije kovanice, pisma, i ostraka (razlomljeni komadi nepečene lončarije korištenih za pisanje).
Ali za najveći dio, ne postoje rukopisne obitelji u SZ-u kao one u grčkim rukopisima NZ-a. Za dobar sažetak o tekstualnoj pouzdanosti Masoretskoga teksta (900.-ih godina) vidi “Pouzdanost teksta Staroga zavjeta” od Bruca K. Waltkea u NIDOTTE, tom 1, str. 51-67.

Korišten hebrejski tekst je *Biblia Hebraica Stuttgartensia* od Njemačkoga biblijskoga društva, 1997., koji je temeljen na Lenjingradskome kodeksu (1009. g.). Od vremena do vremena bile su savjetovane drevne izvedbe (grčka Septuaginta, aramejski Targumus, sirijska Pešita, i latinska Vulgata) ukoliko je hebrejski višeznačan ili očito zbunjujući.

KRATKE ODREDBE HEBREJSKIH GLAGOLSKIH OBLIKA KOJI UTJEČU NA EGZEGEZU

I. Kratak povijesni razvitak hebrejskoga

Hebrejski je dio semitske (Semiti) obitelji jezika jugozapadne Azije. Ime (dato od suvremenih znanstvenika) dolazi od Noinog sina, Šema (usp. Post 5:32; 6:10). Šemovi potomci popisani su u Knjizi Postanka 10:21-31 kao Arapi, Hebreji, Sirijci, Aramejci, i Asirijci. U stvarnosti, neki su semitski jezici bili korišteni od naroda popisanih u Hamovoj lozi (usp. Post 10:6-14), Kanaan, Fenicija, i Etiopija.

Hebrejski je dio sjeverozapadne skupine ovih semitskih jezika. Suvremeni znanstvenici imaju uzorke ove drevne skupine jezika od:

- A. Amorejaca (*Mari pločice* iz XVIII. st.pr.Kr. na akadskome)
- B. Kanaanaca (*Ras Shamra pločice* iz XV. st.pr.Kr. na ugaritskome)
- C. Kanaanaca (*Pisma iz Amarne* iz XIV. st.pr.Kr. na kanaanskome akadskome)
- D. Feničana (hebrejski koristi fenički alfabet)
- E. Moabaca (Mešin kamen, 840. g.pr.Kr.)
- F. Aramejaca (službeni jezik Perzijskoga Carstva korišten u Post 31:47 [2 riječi]; Jer 10:11; Dn 2:4b-6; 7:28; Ezra 4:8-6:18; 7:12-26 i govoren od Židova u prvome stoljeću naše ere u Palestini).

Hebrejski je jezik nazvan "usna [jezik] Kanaana" u Knjizi proroka Izaije 19:18. Prvi je puta nazvan "hebrejski" u prologu Knjige Propovjednika (Mudrost Ben Siraha) oko 180. g.pr.Kr. (i nekim drugim ranijim mjestima, usp. *Anchor Bible Dictionary*, tom 4, str. 205 i dalje). To je najbliže povezano s Moapcima i jezikom korištenim u Ugaritu. Primjeri drevnoga hebrejskoga nađeni izvan Biblije su:

- 1. Gezerski kalendar, 925. g.pr.Kr. (škola pisanja za mladiće)
- 2. Siloamski natpisi, 705. g.pr.Kr. (zapisi u tunelu)
- 3. Samarijska ostraka, 770. g.pr.Kr. (porezna izvješća na razlomljenoj lončariji)
- 4. Lakiška pisma, 587. g.pr.Kr. (ratna prepiska)
- 5. Makabejske kovanice i pečati
- 6. neki tekstovi svitaka s Mrtvoga mora
- 7. brojni natpisi (usp. "Jezici [hebrejski]", ABD 4:203 i dalje).

On je, kao svi semitski jezici, obilježen riječima sastavljenima od tri suglasnika (tro-suglasnički korijen). To je krut jezik. Tro-korijenski suglasnici nose osnovno značenje riječi, dok prefiksni, sufiksni, ili unutarnji dodaci pokazuju sintaktičku djelatnost (samoglasnici dodani kasnije, usp. Sue Groom, *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*, str. 46-49).

Hebrejski rječnik pokazuje razliku između proze i poezije. Značenja riječi povezana su s narodnim etimologijama (ne jezičnim podrijetlima). Igre riječi i igre zvukova posve su uobičajeni (*paronomasia*).

II. Vidovi iskaza

A. GLAGOLI

Prirodan očekivani red riječi je GLAGOL, ZAMJENICA, SUBJEKT (s parametrima [riječima koje pobliže označuju – op.prev.]), OBJEKT (s parametrima). Temeljni ne-jak oblik GLAGOLA je *Qal*, PERFEKT, MUŠKI ROD, JEDNINA. Tako su uređeni hebrejski i aramejski leksikoni.

GLAGOLI su sprezani kako bi pokazali:

- 1. broj – jednina, množina, dvojnina
- 2. rod – muški ili ženski (ne srednji)
- 3. način – indikativ, konjunktiv, imperativ (analogijom prema suvremenim zapadnjačkim jezicima, odnos djelovanja prema stvarnosti)
- 4. vrijeme (vid):
 - a. PERFEKT, koji označava završeno, u smislu početnoga, nastavljajućega, i zaključnoga nekog djelovanja. Uobičajeno je ovaj oblik bio korišten za prošlo djelovanje, stvari koje su se dogodile.

J. Wash Watts, u *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*, kaže:

“Pojedinačna cjelina opisivana perfektom isto je tako bila smatrana kao izvjesna. Imperfekt može oslikavati stanje kao moguće ili željeno ili očekivano, ali perfekt ga vidi kao istinsko, stvarno, i sigurno” (str. 36).

S. R. Driver, u *A Treatise on the Use of the Tenses in Hebrew*, opisuje to kao:

“Perfekt je uporabljen kako bi naznačio djelovanja ostvarenja koja zapravo leže u budućnosti, ali promatran je kao ovisan o takvoj nepromjenjivoj odlučnosti volje da može biti izrečen kao da se to uistinu dogodilo: tako je rješenje, obećanje, ili proglas, posebice Božanskoga, učestalo obznanjeno u perfekt glagolskome vremenu” (str. 17, npr. proročki perfekt)

Robert B. Chisholm, Jr. u *From Exegesis to Exposition*, određuje taj glagolski oblik kao:

“... gledišta stanja izvana, kao cjeline. Kao takav izražava jednostavnu činjenicu, ili neko djelovanje ili stanje (uključujući stanje bivanja ili uma). Kad je upotrijebljen za djelovanja, često vidi djelovanje kao dovršeno s retoričke točke gledišta govornika ili pripovjedača (ili to jeste ili nije stvarno dovršeno ili stvarnost nije prijeporna). Perfekt se može odnositi na neko djelovanje/stanje u prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti. Kao što je navedeno gore, vremenski okvir, koji utječe na to kako će netko prevesti perfekt u glagolsko vrijeme smjeranog jezika poput engleskoga, mora biti određen iz okvira” (str. 86)

- b. IMPERFEKT, koji označava neko djelovanje u napretku (nedovršeno, ponavljajuće, neprekidno, ili moguće), često kretanje prema cilju. Uobičajeno ovaj je oblik bio korišten za sadašnje i buduće djelovanje.

J. Wash Watts, u *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*, kaže:

“Svi IMPERFEKTI predstavljaju nedovršena stanja. Oni su ili ponavljani ili razvijajući ili mogući. Drugim riječima, ili djelomice razvijeni, ili djelomice sigurni. U svim slučajevima oni su djelomični u nekom smislu, tj. nedovršeni” (str. 55).

Robert B. Chisholm, Jr., u *From Exegesis to Exposition*, kaže:

“Teško je svesti srž imperfekta na jednostavnu zamisao, jer obuhvaća oboje i vid i način. Ponekad je imperfekt upotrijebljen u indikativnome [izričnome – op.prev.] načinu i čini objektivni iskaz. Drugi put on gleda na neko djelovanje više subjektivno, kao hipotetski, slučajno, moguće, i tako dalje” (str. 89)

- c. dodani *waw*, koji povezuje GLAGOLE s djelovanjem prethodnog (prethodnih) GLAGOLA
- d. IMPERATIV, koji je temeljen na htijenju govornika i mogućega djelovanja slušatelja
- e. u drevnome hebrejskom jedino širi okvir može odrediti autorova-namjeravana vremenska smjeranja.

B. Sedam glavnih sprežućih oblika i njihova osnovna značenja. U stvarnosti ovi oblici djeluju u povezanosti jedan s drugim u okviru i ne moraju biti odvojeni.

1. *Qal (Kal)*, najuobičajeniji i osnova svih oblika. Obilježava jednostavno djelovanje ili stanje bivanja. Ne postoji podrazumijevana uzročnost ili pojedinost.
2. *Niphal*, drugi najuobičajeniji oblik. Uobičajeno je PASIV, ali taj oblik djeluje isto tako kao recipročan [uzajamni – op.prev.] i refleksivan [povratan – op.prev.]. Isto tako nema podrazumijevane uzročnosti ili pojedinost.
3. *Piel*, ovaj je oblik djelatan i izražava prouzročnost dovođenja nekog djelovanja u stanje bivanja. Osnovno značenje *Qal* osnove razvijeno je ili prošireno u stanje bivanja.
4. *Pual*, to je PASIVNI dvojniki *Pielu*. Često je izražen PARTICIPOM.
5. *Hithpael*, koji je refleksivna ili recipročna osnova. Izražava učestalo ili trajno djelovanje *Piel* osnovi. Rijedak PASIVNI oblik nazvan je *Hothpael*.
6. *Hiphil*, aktivni oblik uzročne osnove u suprotivnosti s *Piel(om)*. Može imati odobravajući vid, ali uobičajeno upućuje na uzrok događaja. Ernst Jenni, njemački hebrejski gramatičar, vjerovao je da *Piel* obilježava nešto dolazeće u stanje bivanja, dok je *Hiphil* pokazivao kako se to dogodilo.
7. *Hophal*, PASIVNI dvojniki *Hiphil(u)*. Ove zadnje dvije osnove najmanje su bile korištene od sedam osnova.

Veći dio ovog izvješća dolazi iz *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, od Bruca K. Waltkea i M. O’Connora, str. 343-452.

Karta posrednika i uzročnosti. Jedan ključ razumijevanja sustava hebrejskoga GLAGOLA je vidjeti ga kao uzorak STANJA međusobnih odnosa. Neke su osnove u oprečju s drugim osnovama (tj. *Qal - Niphal; Piel - Hiphil*).

Karta dolje pokušava dočarati osnovnu djelatnost GLAGOLSKIH osnova glede uzročnosti.

STANJE ili subjekt	bez drugotnoga posrednika	djelatan drugotni posrednik	pasivni drugotni posrednik
AKTIV	<i>Qal</i>	<i>Hiphil</i>	<i>Piel</i>
SREDNJI PASIV	<i>Niphal</i>	<i>Hophal</i>	<i>Pual</i>
REFLEKSIVNI/ RECIPROČNI	<i>Niphal</i>	<i>Hiphil</i>	<i>Hithpael</i>

Ova je karta uzeta iz izvanredne raspore o GLAGOLSKOME sustavu u svjetlu novoga istraživanja Akađana (usp. Bruce K. Waltke, M. O'Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, str.354-359).

R. H. Kennett, u *A Short Account of the Hebrew Tenses*, dao je potrebno upozorenje.

“U učenjima često sam našao, da je glavna poteškoća učenika hebrejskih glagola doseći značenje koje su glagoli prenijeli u umove samih Hebreja; to će reći, postoji sklonost pripisivanja ekvivalenata svakome hebrejskome glagolskom vremenu određenog broja latinskih ili engleskih oblika kojima to određeno glagolsko vrijeme može biti uobičajeno prevedeno. Ishod je grješka u uočavanju mnogih od ovih finih nijansi značenja, koje daju takav život i snagu jeziku Staroga zavjeta.

Poteškoća u uporabi hebrejskih glagola leži isključivo u točki gledišta, tako potpuno različitoj od naše vlastite, iz koje su Hebreji promatrali djelovanje; *vrijeme*, što je nama prvo promišljanje, kao posebna riječ, ‘glagolsko vrijeme’ pokazuje, postaje za njih pitanje drugotne važnosti. To je, dakle, srž koju studenti moraju jasno shvatiti, ne toliko latinske ili engleske oblike koji su mogli biti upotrijebljeni u prevođenju svakoga hebrejskoga glagolskog vremena, nego radije vid svakoga djelovanja, kao što je ono samo bilo predstavljeno hebrejskome umu.

Ime ‘glagolska vremena’ kao primijenjeno na hebrejske glagole navodi na pogrješno razmišljanje. Takozvana hebrejska ‘glagolska vremena’ ne izražavaju *vrijeme* nego tek *stanje* djelovanja. Doduše ono nije postojalo zbog zbrke koja bi mogla uskrsnuti izravnom primjenom pojma ‘stanje’ i na imenice i na glagole, zato bi ‘stanja’ bila daleko bolja oznaka negoli ‘glagolska vremena’. Uvijek se mora imati na umu kako je nemoguće prevesti hebrejski glagol na engleski bez korištenja ograničenja (predočavanje vremena) kojeg uopće nema u hebrejskome. Drevni Hebreji nikad nisu mislili na djelovanje kao prošlost, sadašnjost, ili budućnost, nego jednostavno kao *perfekt*, tj. dovršeno, ili *imperfekt*, tj. u smjeru razvoja. Kad mi kažemo da određeno hebrejsko glagolsko vrijeme odgovara perfektu, pluskvamperfektu, ili futuru u engleskome, ne mislimo da su Hebreji o njemu razmišljali kao o perfektu, pluskvamperfektu, ili futuru, nego samo da to tako mora biti prevedeno u engleskome. *Vrijeme* nekog djelovanja Hebreji nisu namjeravali izraziti ikojim glagolskim oblikom” (predgovori i str. 1).

Za drugo dobro upozorenje, Sue Groom, u *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*, podsjeća nas:

“Ne postoji način spoznaje je li suvremena znanstvena rekonstrukcija semantičkih polja i značenja povezala u drevnome mrtvom jeziku samo odraz njihove vlastite intuicije, ili njihova vlastitoga materinjeg jezika, ili jesu li ta polja postojala u klasičnome hebrejskom” (str. 128).

C. Načini (koji su samo analogije izvučene iz suvremenih zapadnjačkih jezika)

1. Dogodilo se, događa se (INDIKATIV), uobičajeno koristi PERKEKT glagolsko vrijeme ili PARTICIPE (svi PARTICIPI su INDIKATIVI).
2. Dogodit će se, može se dogoditi (KONJUNKTIV):

- a. koristi označeno IMPERFEKT glagolsko vrijeme:
 - (1) KOHORTATIV (dodano h), prvo lice IMPERFEKT oblika koje obično izražava želju, molbu, ili samo-ohrabrenje (tj. djelovanja željena od govornika)
 - (2) ZAPOVJEDNI NAČIN (unutarnje promjene), treće lice IMPERFEKTA (može biti drugo lice u niječnim rečenicama) koji obično izražava molbu, dozvolu, ukor, ili pouku
- b. koristi PERFEKT glagolsko vrijeme s *lu* ili *lule*
Ove rečenične građe slične su DRUGOME RAZREDU KONDITIONALA rečenica u koine grčkom. Kriva izjava (protaza) ishodi u krivome zaključku (apodoza)
- c. koristi IMPERFEKT glagolsko vrijeme i *lu*
Okvir i *lu*, kao i buduće usmjerenje, označava ovu uporabu KONJUNKTIVA. Neki primjeri od J. Wash Watta, u *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament* su Knjiga Postanka 13:16; Ponovljeni zakon 1:12; I. Kraljevima 13:8; Psalm 24:3; Izaija 1:18 (usp. str. 76-77).

D. *Waw* – suprotno/uzastopno/odnosno. Ova jedinstvena hebrejska (kanaanska) sintaktička osobina prouzročila je veliku pomutnju tijekom godina. Bila je upotrebljavana na različite načine često temeljene na književnoj vrsti. Razlog pomutnje je taj što su rani znanstvenici bili Europljani i pokušavali su tumačiti u svjetlu svojih vlastitih materinjih jezika. Kad se ovo dokazalo teškim oni su okrivili poteškoću postojanja hebrejskoga “tobožnjega” drevnoga, arhaičkoga jezika. Europski su jezici GLAGOLSKO VRIJEME (vrijeme) temeljeno GLAGOLIMA. Neki od podvrsta i gramatičkih suzvučja bili su pobliže označeni slovima WAW dodanima osnovama PERFEKT ili IMPERFEKT GLAGOLA. Ovo je promijenilo način na koji je djelovanje bilo viđeno.

1. U povijesnoj pripovijetki GLAGOLI su bili povezani zajedno u lanac sa standardnim uzorkom.
2. Prefiks *waw* pokazivao je poseban odnos s prethodnim GLAGOLOM (GLAGOLIMA).
3. Širi okvir uvijek je ključ za razumijevanje lanca GLAGOLA. Semitski GLAGOLI ne mogu biti raščlanjeni odvojeno.

J. Wash Watts, u *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*, bilježi izrazitost hebrejskoga u njegovoj uporabi *waw* ispred PERFEKTA i IMPERFEKTA (str. 52-53). Osnovna zamisao PERFEKTA je prošlost, dodatak *waw(a)* često ga prenosi u vid budućega vremena. To je isto tako i za IMPERFEKT čija je osnovna zamisao sadašnjost ili budućnost; dodatak *waw(a)* smješta ga u prošlost. To je taj neuobičajeni vremenski pomak koji objašnjava dodavanje *waw(a)*, ne promjenu u osnovnome značenju samoga glagolskoga vremena. *Waw* PERFEKTI dobro djeluju s proročanstvom, dok *waw* IMPERFEKTI dobro djeluju s pripovijetkama (str. 54, 68).

Watts nastavlja svoju odredbu:

“Za temeljnu razliku između *waw* poveznika i *waw* posljedičnog, bila su ponuđena sljedeća tumačenja:

1. *waw* poveznik pojavljuje se uvijek kako bi naznačio usporednicu
2. *waw* posljedični pojavljuje se uvijek kako bi naznačio slijed događaja. To je jedini oblik *waw(a)* korištenog s posljedičnim imperfektima. Odnos između imperfekta povezanog njime može biti privremeni slijed, logička posljedica, logički uzrok, ili logička suprotivost. U svim slučajevima postoji slijed događaja” (str. 103).

E. INFINITIV – Postoje dvije vrste INFINITIVA:

1. INFINITIVNI APSOLUTI, koji su “jaki, neovisni, upadljivi izričaji korišteni za dramatični učinak... kao subjekt, obično nema pisanog glagola, glagol ‘biti’ postaje razumljiv, naravno, ali riječ stoji dramatično sama”, (J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*”, str. 92)
2. INFINITIVNA GRAĐA, koja je “povezana gramatički na rečenicu prijedlozima, posvojnim zamjenicama, i gradbenim odnosom” (str. 91).

J. Weingreen, *A Practical Grammar for Classical Hebrew*, opisuje gradbeno stanje rečenice:

“Kad su dvije (ili više) riječi tako pomno spojene da zajedno tvore jednu složenu zamisao, zavisna riječ (ili riječi) je (su) rečena da bude u gradbenom stanju” (str. 44).

F. UPITNE ČESTICE

1. One se uvijek pojavljuju prve u rečenici.

2. Značenje tumačenja:
 - a. *ha* – ne očekuje odaziv
 - b. *halo* – autor očekuje “da” odgovor.

NIJEČNE

1. One se uvijek pojavljuju ispred riječi koje niječu.
2. Najuobičajenija niječnost je *lo*’.
3. Pojam *’al* ima suzvuk zavisnosti i korišten je s KOHORTATIVIMA i ZAPOVJEDNIM NAČINIMA.
4. Pojam *lebhilti*, u značenju “zato da ...ne”, korišten je s INFINITIVIMA.
5. Pojam *’en* korišten je s PARTICIPIMA.

G. ZAVISNE REČENICE

1. Postoje četiri vrste zavisnih rečenica koje su u osnovi usporedne u koine grčkom:
 - a. nešto se pretpostavlja da će se dogoditi ili se misli kao da je ispunjeno (PRVI RAZRED u grčkome)
 - b. nešto se suproti činjenici čije je ispunjenje nemoguće (DRUGI RAZRED)
 - c. nešto što je moguće ili čak vjerojatno (TREĆI RAZRED)
 - d. nešto što je manje vjerojatno, prema tome, ispunjenje je dvojbeno (ČETVRTI RAZRED).
2. GRAMATIČKE OZNAKE
 - a. pretpostavljeno da bude istinito ili stvarno uvjetovano uvijek koristi INDIKATIVNI PERFEKT ili PARTICIP i obično je uvedena protaza pomoću:
 - (1) *’im*
 - (2) *ki* (ili *’asher*)
 - (3) *hin* ili *hinneh*
 - b. suprotno činjenici uvjet uvijek koristi PERFEKT vid GLAGOLA ili PARTICIP s uvodnim PARTICIPOM *lu* ili *lule*
 - c. vjerojatniji uvjet uvijek je koristio IMPERFEKT GLAGOLA ili PARTICIPE u protazi, uobičajeno su *’im* ili *ki* bili korišteni kao uvodni PARTICIPI
 - d. manje vjerojatan uvjet koristi IMPERFEKT KONJUNKTIVA u protazi i uvijek koristi *’im* kao uvodni PARTICIP.

KRATICE KORIŠTENE U OVOME KOMENTARU

- AB *Anchor Bible Commentaries*, izdao William Foxwell Albright i David Noel Freedman
- ABD *Anchor Bible Dictionary* (6 tomlova), izdao David Noel Freedman
- AKOT *Analytical Key to the Old Testament* od Johna Josepha Owensa
- ANET *Ancient Near Eastern Texts*, James B. Pritchard
- BDB *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament* od F. Browna, S. R. Drivera i C. A. Briggsa
- IDB The Interpreter's Dictionary of the Bible (4 toma), izdao George A. Buttrick
- ISBE *International Standard Bible Encyclopedia* (5 tomova), izdao James Orr
- JB Jeruzalemska Biblija
- JPSOA *The Holy Scriptures According to the Masoretic Text: A New Translation* (The Jewish Publication Society of America)
- KB *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament* od Ludwiga Koehlera i Waltera Baumgartnera
- LAM *The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts* (Pešita) od Georgea M. Lamsa
- LXX Septuaginta (grčko-engleska) od Zondervana, 1970.
- MOF *A New Translation of the Bible* od Jamesa Moffatta
- MT Masoretski hebrejski tekst
- NAB Novi američki biblijski tekst
- NASB Nova američka standardna Biblija
- NEB Nova engleska Biblija
- NET NET Biblija: Novi engleski prijevod, Drugo Beta izdanje
- NRSV Nova revidirana standardna Biblija
- NIDOTTE *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis* (5 tomova), izdao Willem A. VanGemeren
- NIV Nova internacionalna verzija
- NJB Nova Jeruzalemska Biblija
- OTPG *Old Testament Passing Guide* od Todda S. Bealla, Williama A. Banksa i Colina Smitha
- REB Revidirana Engleska Biblija
- RSV Revidirana standardna verzija
- SEPT Septuaginta (grčko-engleska) od Zondervana, 1970.
- TEV Današnja engleska verzija od United Bible Societies
- YLT *Young's Literal Translation of the Holy Bible* od Roberta Younga
- ZPBE *Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia* (5 tomova), izdao Merrill C. Tenney

RIJEČ AUTORA

KAKO VAM OVO TUMAČENJE MOŽE POMOĆI?

Biblijsko tumačenje jeste razumski [umni] i duhovni postupak koji nastoji shvatiti drevnoga nadahnutog pisca na takav način da Božja poruka može biti razumljiva i primjenjiva u našoj današnjici.

Duhovni postupak od presudne je važnosti ali teško ga je odrediti. On obuhvaća našu podatljivost i otvorenost prema Bogu. Mora postojati glad: (1) za Njim, (2) za spoznajom Njega, i (3) za služenje Njemu. Taj postupak uključuje molitvu, ispovijed i voljnost za promjenom načina života. U postupku tumačenja od presudne je važnosti Duh, ali tajna je zašto iskreni i bogobojažni kršćani različito shvaćaju Bibliju.

Razumski postupak lakše je opisati. Moramo biti dosljedni i nepristrani prema tekstu i ne biti pod utjecajem osobnih, kulturoloških, ili denominacijskih predrasuda. Svi smo mi povijesno uvjetovani. Nitko od nas nije objektivan, neutralan tumač. Ovo tumačenje nudi pomni razumski postupak obuhvaćajući tri načela tumačenja ustrojena tako da nam pomognu nadvladati naše predrasude.

Prvo načelo

Prvo načelo jeste ustanoviti povijesnu pozadinu u kojoj je biblijska Knjiga napisana i posebno povijesne prilike za njeno autorstvo. Izvorni je pisac morao navijestiti svrhu i poruku. Tekst ne može značiti nešto nama što nije nikad značio izvornome, drevnome, nadahnutom autoru. Njegova nakana – ne naša povijesna, emocionalna, kulturološka, osobna ili denominacijska potreba – jeste ključ. Primjena je sastavni sudionik tumačenja, ali primjeni uvijek mora prethoditi ispravno tumačenje. Neprestano mora biti ponavljano da svaki biblijski tekst ima jedno i samo jedno značenje. To značenje je ono što je izvorni biblijski pisac namjeravao kroz vodstvo Duha navijestiti svome vremenu. To jedno značenje može imati više mogućih primjena na različite kulture i okolnosti. Sve te primjene moraju biti povezane sa središnjom istinom izvornoga autora. Zbog toga razloga, ovaj vodič za tumačenje osmišljen je tako da omogući kratak uvod u svaku Knjigu Biblije.

Drugo načelo

Drugo načelo jeste odrediti književne jedinice. Svaka biblijska Knjiga je jedinstveni spis. Tumači nemaju pravo izdvojiti jedan vid istine isključujući druge. Stoga, prije negoli tumačimo pojedinačne književne jedinice moramo težiti razumjeti svrhu čitave biblijske Knjige. Pojedinačni dijelovi – poglavlja, odlomci, ili stihovi – ne mogu značiti ono što čitava jedinica ne znači. Tumačenje se mora pomaknuti s deduktivnoga pristupa cjelini na induktivni pristup pojedinim dijelovima. Stoga, ovaj vodič za tumačenje napravljen je da pomogne svakome učeniku raščlaniti građu svake književne jedinice podjelom na odlomke. Podjele na odlomke i poglavlja nisu nadahnute, ali one nam pomažu odrediti misaone jedinice.

Tumačenje na razini odlomka – ne na razini rečenice, kratke rečenice, izričaja ili riječi – jeste ključ za slijeđenje namjeravanog značenja biblijskoga autora. Odlomci su temeljeni na jedinstvenome predmetu, često nazvanome tema ili tematska rečenica. Svaka riječ, izričaj, kratka rečenica, i izreka u odlomku povezani su nekako s tom jedinstvenom temom. Oni je ograničavaju, proširuju je, objašnjavaju, i/ili preispituju. Stvarni ključ za pravilno tumačenje jeste slijeđenje izvorne autorove misli od-odlomka-do-odlomka temeljeno kroz pojedinačne književne jedinice koje čine biblijsku Knjigu. Ovaj vodič za tumačenje osmišljen je da pomogne učeniku to napraviti usporedbom suvremenih engleskih prijevoda. Ovi su prijevodi izabrani jer koriste različite teorije prevođenja:

1. *The United Bible Society's Greek text* revidirano je četvrto izdanje (UBS⁴). Ovaj je tekst bio podijeljen na odlomke od suvremenih tekstualnih znanstvenika.
2. *The New King James Version* (NKJV)) je riječ-po-riječ doslovno prevođenje temeljeno na tradicionalnome grčkom rukopisu (manuskriptu) poznatome kao Textus Receptus. Njihove podjele na odlomke su dulje nego kod drugih prijevoda. Takve dulje jedinice pomažu učenicima uočiti jedinstvenost glavnih tema.
3. *The New Revised Standard Version* (NRSV) izmijenjeni je prijevod riječ-za-riječ. On oblikuje središnju misao između narednih dviju suvremenih verzija. Njegove podjele na odlomke od velike su pomoći u utvrđivanju subjekata.
4. *The Today's English Version* (TEV) dinamički je ekvivalentniji prijevod izdanome od United Bible Society. On nastoji prevesti Bibliju na takav način da suvremeni engleski čitatelj ili govornik može razumjeti značenje grčkoga teksta. Često, posebice u Evanđeljima, dijeli odlomke prema govorniku radije negoli

prema subjektu, na isti način kao NIV. Za svrhe tumača, to nije od pomoći. Zanimljivo je zabilježiti da su oba i UBS⁴ i TEV objavile istu bitnost, ali njihova se podjela na odlomke razlikuje.

5. *The Jerusalem Bible* (JB) dinamički je ekvivalent prijevoda temeljenog na Francuskom katoličkom prijevodu. S europskoga gledišta on je velika pomoć kod usporedbe podjele na odlomke.
6. Tiskani tekst ažuriran 1995. je *New American Standard Bible* (NASB), koji je prijevod riječ-za-riječ. Stih po stih komentari slijede ovu podjelu na odlomke.

Treće načelo

Treće načelo jeste čitanje Biblije u različitim prijevodima kako bi se dohvatio najširi mogući smisao (semantičko polje) kojeg mogu imati biblijske riječi ili izričaji. Često se grčki izričaj ili riječ može razumjeti na nekoliko načina. Takvi različiti prijevodi iznose ove mogućnosti te pomažu ustanoviti i objasniti rukopisne razlike. Oni ne utječu na doktrinu, ali pomažu nam da se pokušamo vratiti na izvorni tekst zapisan od nadahnutoga drevnog pisca.

Ovaj komentar nudi brz način za studenta da provjeri svoja tumačenja. On nije zamišljen kao konačan, nego prije informativan i onaj koji izaziva na razmišljanje. Često, druga moguća tumačenja pomažu nam da ne budemo tako ograničeni, dogmatski, i denominacijski. Tumači moraju imati širi doseg tumačiteljskih mogućnosti kako bi prepoznali koliko drevni tekst može biti višeznačan. Potresno je koliko malo postoji suglasnosti među kršćanima koji tvrde da je Biblija njihov jedini izvor istine.

Ova načela pomogla su mi nadvladati većinu mojih povijesnih uvjetovanosti prisiljavajući me boriti se s drevnim tekstom. Moja je nada da će to biti blagoslov i za vas.

Bob Utley
27. lipanj 1996. god.

VODIČ DOBROGA BIBLIJSKOG ČITANJA OSOBNOM TRAGANJE ZA DOKAZLJIVOM ISTINOM

Možemo li znati istinu? Gdje je pronaći? Možemo li je logički dokazati? Postoji li konačan autoritet? Postoje li apsoluti [bezuvjetnosti] koji mogu voditi naše živote, naš svijet? Je li tamo smisao života? Zašto smo ovdje? Kuda idemo? Ta pitanja – pitanja o kojima svi razumni ljudi promišljaju – proganjala su ljudski um od početka vremena (Prop 1:13-18; 3:9-11). Mogu se sjetiti vlastite potrage za središnjom poveznicom mog života. Vjernikom u Krista postao sam u mladoj dobi, prvenstveno temeljem svjedoka istaknutih članova obitelji. Kako sam rastao do zrele dobi, tako su rasla i pitanja o meni samome i mome svijetu. Jednostavni kulturološki i religijski obrasci nisu me doveli do iskustava o kojima sam čitao ili bio suočen. Bilo je to vrijeme zbnunjenosti, traganja, čežnje, i često osjećaja beznađa u dodiru s bezosjećajnošću, tvrdim svijetom u kojem sam živio.

Mnogi su tvrdili da imaju odgovore na ova konačna pitanja, ali nakon proučavanja i razmatranja otkrio sam da su njihovi odgovori temeljeni na: (1) osobnim filozofijama, (2) drevnim mitovima, (3) osobnim iskustvima, ili (4) psihološkim projekcijama. Trebao sam neki stupanj potvrde, neki dokaz, neku razumnost na kojoj ću temeljiti svoj pogled na svijet, moju središnju poveznicu, moj razlog za život.

To sam pronašao u svome proučavanju Biblije. Započeo sam tražiti dokaz za njenu pouzdanost, što sam pronašao u: (1) povijesnoj oslonjivosti Biblije kao potvrđene arheologijom, (2) u točnosti proročanstava Starog zavjeta, (3) jedinstvenosti biblijske poruke pisane više od tisuću šesto godina, i (4) osobnih svjedočanstava ljudi čiji su životi bili trajno promijenjeni kroz dodir s Biblijom. Kršćanstvo, kao jedinstven sustav vjere i vjerovanja, ima sposobnost baviti se sa složenim pitanjima ljudskoga života. Ne samo da mi je ono dalo razumsku okosnicu, nego mi je iskustveni vid biblijske vjere donio emocionalnu radost i stabilnost.

Mislio sam da sam pronašao središnju poveznicu za svoj život – Krista, kao što sam razumio kroz Pismo. To je bilo opojno iskustvo, jedno emocionalno oslobođenje. Međutim, još se uvijek mogu prisjetiti zapanjenosti i bola kad mi je počelo svitati kako je zagovarano mnogo različitih tumačenja te Knjige, ponekad čak i unutar istih crkava i škola za proučavanje. Utvrđivanje nadahnutosti i pouzdanosti Biblije nije bio kraj, već samo početak. Kako da dokažem ili osporim raznovrsna i sukobljena tumačenja mnogih teških odlomaka u Pismu od onih koji su svojatali njegov autoritet i pouzdanost? (Evangeličko kršćanstvo potvrđuje pouzdanost Biblije, ali ne može se složiti o tome što to znači!)

Taj je zadatak postao moj životni cilj i put kroz život vjere. Znao sam da mi je moja vjera u Krista donijela velik mir i radost. Moj je um čeznuo za nekim apsolutima [bezuvjetnostima] u okružju relativnosti moje kulture i dogmatizma sukobljenih religijskih sustava i denominacijsku oholost. U mome traganju za ispravnim pristupima tumačenja drevne književnosti, bio sam iznenađen otkrićem vlastitih povijesnih, kulturalnih, denominacijskih i iskustvenih predrasuda. Često sam čitao Bibliju jednostavno zato da učvrstim svoja vlastita gledišta. Koristio sam je kao izvor dogme da napadnem druge u vrijeme potvrđivanja svoje vlastite nesigurnosti i nedoraslosti. Kako je bolna za mene bila ta spoznaja!

Iako ne mogu nikada biti potpuno nepristran, mogu postati boljim čitateljem Biblije. Svoje predrasude mogu ograničiti prepoznajući ih i spoznajući njihovu prisutnost. Još nisam slobodan od njih, ali sukobio sam se s vlastitim slabostima. Tumač je često najgori neprijatelj dobrog čitanja Biblije!

Dozvolite mi dati vam popis pretpostavki koje sam unio u svoje proučavanje Biblije kako biste ih vi, čitatelji, mogli preispitati zajedno sa mnom:

I. Pretpostavke

- (1) Vjerujem da je Biblija nadahnutu isključivo samo-otkrivenjem jednoga istinskog Boga. Prema tome, ona mora biti tumačena u svjetlu nakane izvornoga Božanskog autora (Duha) posredstvom ljudskoga pisca u osobitoj povijesnoj pozadini.
- (2) Vjerujem da je Biblija pisana za običnu osobu – za sve ljude! Bog je prilagodio Sâm Sebe kako bi nama jasno govorio unutar povijesnoga i kulturološkog okvira. Bog nije sakrio istinu – On želi da je mi razumijemo! Stoga, ona mora biti tumačena u svjetlu toga vremena, a ne našega. Biblija nam ne bi smjela

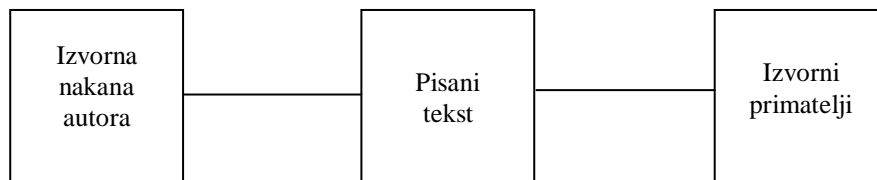
značiti ono što nikad nije značila onima koji su je prvi čitali ili čuli. Ona je razumljiva prosječne ljudskome umu i koristi uobičajenim komunikacijskim oblicima i tehnikama.

- (3) Vjerujem da Biblija ima jedinstvenu poruku i svrhu. Ne proturječi sama sebi, iako sadržava teške i paradoksalne odlomke. Tako, najbolji tumač Biblije jeste Biblija sama sebi.
- (4) Vjerujem da svako poglavlje (isključujući proročanstva) ima jedno i samo jedno značenje, temeljeno na nakani izvornoga, nadahnutog autora. Premda ne možemo nikad biti potpuno sigurni, mi znamo izvornu piščevu nakanu, mnogi pokazatelji ukazuju u njenome smjeru:
 - a. žanr (književna vrsta) odabran kako bi izrazio poruku
 - b. povijesna pozadina i/ili određena okolnost objelodanjena spisom
 - c. književni okvir čitave Knjige kao i svake književne jedinice
 - d. odnos osmišljenog teksta (u osnovnim crtama) književne jedinice prema čitavoj poruci
 - e. posebne gramatičke značajke uporabljene za naviještanje poruke
 - f. riječi odabrane za predstavljanje poruke.

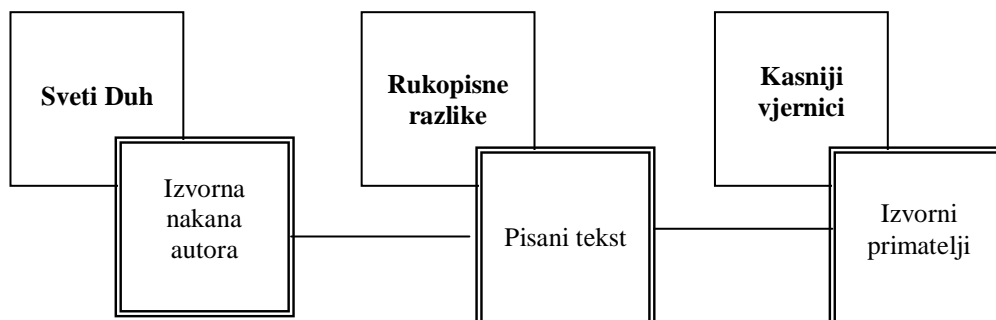
Proučavanje svakoga tog područja postaje predmetom našeg proučavanja poglavlja. Prije negoli objasnim svoju metodologiju dobrog čitanja Biblije, dopustite mi u glavnim crtama opisati neke od neprimjerenih metoda korištenih danas koje uzrokuju tako mnogo različitosti u tumačenju, i čijih se posljedica valja kloniti:

II. Neprimjerene metode

- (1) Zanemarivanje književnoga okvira biblijske Knjige i uporaba svake rečenice, rečeničnoga dijela, ili čak pojedinačne riječi kao izjave istine koje se ne odnose na piščevu nakanu ili širi okvir. To se često naziva “proof-texting” [dokaz – od riječi do riječi – op.prev].
- (2) Zanemarivanje povijesne pozadine Knjige zamjenjivanjem pretpostavljene povijesne pozadine koja ima malo ili nema potporu od samoga teksta.
- (3) Zanemarivanje povijesne pozadine Knjige i njeno čitanje kao jutarnjih gradskih novina pisane prvenstveno za suvremenoga pojedinačnog kršćanina.
- (4) Zanemarivanje povijesne pozadine Knjige alegoriziranjem teksta pretvarajući ga u filozofijsko/teološku poruku u potpunosti nepovezanu s prvim slušateljima i s izvornom autorovom nakanom.
- (5) Zanemarivanje izvorne poruke zamjenjivanjem jednim vlastitim teološkim sustavom, omiljenom doktrinom, ili suvremenim rješenjem koje nema veze s izvornom autorovom nakanom i iznesenom porukom. Ova pojava često prati početno čitanje Biblije kao sredstvo uspostavljanja autoriteta govornika. To je često određeno kao “odaziv čitatelja” (“što-tekst-znači-meni” tumačenje). Najmanje tri pripadajuće komponente mogu biti nađene u svakome ljudskom pisanom priopćenju:

U prošlosti, različite tehnike čitanja bile su usredotočene na jednu od tri komponente, ali za istinsku potvrdu jedinstvene nadahnutosti Biblije, prikladniji je promijenjeni dijagram:

U postupak tumačenja zapravo moraju biti uključene sve tri komponente. U svrhu potvrde, moje se tumačenje usredotočuje na prve dvije komponente: izvorni autor i tekst. Ja vjerojatno reagiram na zlorabe koje sam opazio: (1) alegoriziranje ili produhovljavanje teksta i (2) “odaziv čitatelja” tumačenja (što-to-znači-meni). Zloraba se može dogoditi na svakoj razini. Uvijek moramo provjeriti naše pobude, predrasude, tehnike, i primjene. Ali kako ih provjeriti kad ne postoje granice tumačenja, nema ograničenja, nema mjerila? Tu mi autorova nakana i tekstualna građa osigurava neko mjerilo za ograničavanje dosega mogućih valjanih tumačenja.

U svjetlu tih neprimjerenih tehnika čitanja, koji su neki mogući pristupi dobrog čitanja i tumačenja Biblije što nude stupanj potvrde i dosljednosti?

III. Mogući pristupi dobrome čitanju Biblije

Na ovoj točki ne raspravljam o jedinstvenim tehnikama tumačenja posebne književne vrste nego o općim načelima hermeneutike koja vrijede za sve vrste biblijskih tekstova. Dobra knjiga za posebne pristupe književnoj vrsti je *How to read The Bible For All Its Worth*, autora Gordona Feeja i Douglasa Stuarta, izdavač Zondervan.

Moja metodologija usredotočuje se početno na čitatelja dopuštajući Svetome Duhu osvijetliti Bibliju kroz četiri kruga osobnoga čitanja. To čini Duh, tekst i čitatelj prvenstveno, ne drugotno. Ovo također štiti čitatelja da bude neopravdano pod utjecajem tumača. Čuo sam da je rečeno: “Biblija baca mnogo svjetla na komentare.” To ne znači prijezirno davati opaske o pomoćnim sredstvima za proučavanje, nego radije isprika za primjereno vrijeme njihove uporabe.

Moramo biti sposobni podržati naša tumačenja samim tekstom. Najmanje ograničenu provjeru osigurava pet područja:

- (1) povijesna pozadina
- (2) književni okvir
- (3) gramatičke građe (sintaksa)
- (4) suvremena uporaba riječi
- (5) odgovarajući usporedni odlomci
- (6) književna vrsta.

Iza naših tumačenja moramo biti sposobni osigurati razloge i logiku. Biblija je naš jedini izvor vjere i primjene. Žalosno, kršćani se često ne slažu s onim što ona uči ili tvrdi.

Četiri kruga čitanja osmišljena su kako bi osigurali sljedeće uvide u tumačenje:

- (1) Prvi krug čitanja:
 - (a) čitajte Knjigu jednostavno odjednom. Pročitajte je ponovno u drukčijem prijevodu, po mogućnosti rađenom prema drukčijoj teoriji prevođenja:
 - (i) riječ-za-riječ (NKJV, NASB, NRSV)
 - (ii) dinamički ekvivalent (TEB, JB)
 - (iii) parafrazirani (Suvremena Biblija, Proširena Biblija)
 - (b) tražite središnju svrhu cjelokupnoga pisanja. Odredite njegovu temu.
 - (c) izdvojite (ako je moguće) književnu jedinicu, poglavlje, odlomak ili rečenicu koja jasno izražava središnju svrhu teme čitave Knjige
 - (d) odredite prevladavajuću književnu vrstu:
 - (i) Starog zavjeta
 - 1) hebrejski način pripovijedanja
 - 2) hebrejsku poeziju (mudrosna književnost, psalmi)
 - 3) hebrejsko proročanstvo (proza, poezija)
 - 4) kôdeks Zakona
 - (ii) Novoga zavjeta:
 - 1) pripovijesti (Evandjelja, Djela apostolska)
 - 2) parabole (Evandjelja)
 - 3) pisma/poslanice
 - 4) apokaliptička književnost.
- (2) Drugi krug čitanja:
 - (a) čitajte ponovno čitavu Knjigu, tražeći odredbu glavnih tema ili subjekata
 - (b) skicirajte glavne teme i u jednostavnome obrazloženju kratko objasnite njihove sadržaje
 - (c) provjerite vaše obrazloženje i proširite skicu s pomagalima za proučavanje.

- (3) Treći krug čitanja:
- (a) čitajte ponovnu čitavu Knjigu, iz sâme biblijske Knjige tražite odredbu povijesne pozadine i posebne okolnosti za pisanje
 - (b) popišite povijesne pojedinosti spomenute u biblijskoj Knjizi:
 - (i) autora
 - (ii) nadnevak (vrijeme pisanja)
 - (iii) primatelje
 - (iv) posebne razloge za pisanje
 - (v) vidovi kulturološke pozadine povezani sa svrhom pisanja
 - (vi) pozivanje na povijesne ljude i događaje
 - (c) proširite vašu skicu na razinu odlomka za onaj dio biblijske Knjige kojeg tumačite. Uvijek odredite i skicirajte književnu jedinicu. To može biti nekoliko poglavlja ili odlomaka. To vam omogućava slijeđenje izvorne autorove logike i tekstualne osmišljenosti
 - (d) provjerite vašu povijesnu pozadinu uporabom pomagala za proučavanje.
- (4) Četvrti krug čitanja:
- (a) čitajte ponovno određenu književnu jedinicu u nekoliko prijevoda:
 - (i) riječ-za-riječ (NKJV, NASB, NRSV)
 - (ii) dinamički ekvivalent (TEB, JB)
 - (iii) parafrazirani (Suvremena Biblija, Proširena Biblija)
 - (b) tražite književnu ili gramatičku građu:
 - (i) ponovljeni izričaji, Poslanica Efežanima 1:6.12.13
 - (ii) ponovljena gramatička građa, Poslanica Rimljanima 8:31
 - (iii) oprečne zamisli
 - (c) popišite sljedeće pojedinosti:
 - (i) značajni pojmovi
 - (ii) neuobičajeni pojmovi
 - (iii) važne gramatičke građe
 - (iv) posebno teške riječi, rečenični dijelovi, i rečenice
 - (d) tražite odgovarajuća usporedna poglavlja:
 - (i) potražite najjasniji odlomak za proučavanje vašega subjekta kojeg koristite:
 - a) knjige “sustavne teologije”
 - b) biblijske reference
 - c) konkordance
 - (ii) tražite moguće paradoksalni par između vaših subjekata. Mnoge biblijske istine predstavljene su u dijalektičkim parovima; mnogi denominacijski sukobi dolaze iz polovičnoga dokazivanja “proof-textinga” biblijske napetosti. Sve je u Bibliji nadahnuto, i mi moramo potražiti njenu potpunu poruku radi osiguravanja ravnoteže Svetoga pisma za naše tumačenje
 - (iii) tražite usporednice unutar iste Knjige, istoga autora, ili iste književne vrste; Biblija je svoj najbolji tumač zato jer ima jednoga Autora, Duha
 - (e) koristite pomagala za proučavanje kako biste provjerili vaša zapažanja o povijesnoj pozadini ili okolnosti:
 - (i) proučavajte Biblije
 - (ii) biblijske enciklopedije, priručnike i rječnike
 - (iii) biblijske uvode
 - (iv) biblijske komentare (na ovoj točki vašega proučavanja, dopustite zajednici vjernika, prošloj i sadašnjoj, da pomogne i ispravi vaše osobno proučavanje).

IV. Primjena tumačenja Biblije

Na toj se točki okrećemo primjeni. Morate uzeti vremena kako biste razumjeli tekst u njegovoj izvornoj pozadini; sad ga morate primijeniti na vaš život, vašu kulturu. Ja biblijski autoritet određujem kao “razumijevanje što je izvorni biblijski autor rekao u svoje vrijeme i primjenjivanje te istine na naše vrijeme.”

Primjena mora slijediti tumačenje izvorne autorove nakane i u vremenu i u logici. Ne možemo primijeniti poglavlje Biblije na naše vrijeme dok ne znamo što je bilo rečeno za ondašnje vrijeme! Biblijsko poglavlje ne može značiti ono što nikad nije značilo!

Vaša podrobna skica, na razini odlomka (treći krug čitanja #3), bit će vaš vodič. Primjena bi morala biti napravljena na razini odlomka, ne na razini riječi. Riječi imaju značenje samo u okviru; kratke rečenice imaju značenje samo u okviru; rečenice imaju značenje samo u okviru. Jedina nadahnuti osoba uključena u postupak tumačenja jeste izvorni autor. Mi samo slijedimo njegovo vodstvo prosvjetljenjem Svetoga Duha. Ali prosvjetljenje nije nadahnuće. Za reći “tako je rekao Gospodin”, moramo ostati u izvornoj autorovoj nakani. Primjena se mora odnositi posebno na opću nakanu čitavoga pisanja, na posebnu književnu jedinicu i razinu odlomka putem razvoja.

Nemojte dozvoliti da današnje prilike tumače Bibliju; dozvolite Bibliji neka govori! To od nas može zahtijevati izvlačenje načela iz teksta. To je valjano ako tekst podupire načelo. Nažalost, često su naša načela samo to, “naša” načela – ne načela teksta.

U primjenjivanju Biblije, važno je podsjetiti se da je (osim u proročanstvu) valjano jedno i samo jedno značenje za određeni biblijski tekst. To je značenje vezano na nakanu izvornoga autora kako je on naslovio krizu ili potrebu njegovog vremena. Iz toga jednoga značenja mogu biti izvedene mnoge moguće primjene. Primjena će biti temeljena na potrebama primatelja, ali ona mora biti povezana s izvornim autorovim značenjem.

V. Duhovni vid tumačenja

Dosad sam razmatrao logički postupak uključen u tumačenje i primjenu. Sad mi dozvolite kratko razmotriti duhovni vid tumačenja. Od pomoći bio mi je sljedeći popis provjere:

- (1) Molitva za pomoć Duha (I. Kor 1:26-2:16).
- (2) Molitva za osobno oprostjenje i očišćenje od znanoga grijeha (I. Iv 1:9).
- (3) Molitva za većom čežnjom za spoznajom Boga (Ps 19:7-14; 42:1 nadalje; 119:1 nadalje).
- (4) Trenutačna primjena na vaš vlastiti život svake nove spoznaje.
- (5) Ostati ponizan i poučljiv.

Tako je teško održati ravnotežu između logičkoga postupka i duhovnoga vodstva Svetoga Duha. Uravnotežiti to dvoje pomogli su mi sljedeći navodi:

- (1) od Jamesa W. Sireja, *Scripture Twisting*, str. 17-18:

“Prosvjetljenje dolazi do umova ljudi Božjih – ne samo do duhovne elite. U biblijskome kršćanstvu ne postoji razred gurua, niti prosvjetljeni, ni ljudi preko kojih mora doći svo mjerodavno tumačenje. I tako, dok Sveti Duh daje posebne darove mudrosti, znanja i sposobnosti duhovnoga razumijevanja, On neće dati tim darovitim kršćanima da budu jedini autoritativni tumači Njegove Riječi. Do svakoga je pojedinoga Njegovog čovjeka da uči, sudi i raspoznaje pozivajući se na Bibliju koja stoji kao autoritet čak i onima kojima je Bog dao posebne sposobnosti. Sažeto, drskost što činim kroz cijelu knjigu je ta da je Biblija Božje istinsko otkrivenje čitavome čovječanstvu, da je ona naš konačan autoritet o svim stvarima o kojima govori, i nije potpuna tajna nego može biti dovoljno razumljiva običnim ljudima u svakoj kulturi.”

- (2) od Kierkegaarda, nađeno u *Protestant Biblical Interpretation*, str. 75, od Bernarda Ramma:

Prema Kierkegaardu gramatičko, leksičko, povijesno proučavanje Biblije bilo je neophodno ali i pripremno za istinsko čitanje Biblije. “Onaj tko čita Bibliju *kao Božju riječ* mora ju čitati sa srcem u svojim ustima, od korice do korice, s gorljivim očekivanjem, u razgovoru s Bogom. Čitanje Biblije bezbrižno ili nemarno ili akademski ili profesionalno nije čitanje Biblije kao Riječi Božje. Kad ju netko čita kao što se čita ljubavno pismo, onda ju taj čita kao Riječ Božju.”

- (3) H.H. Rowley u *The Relevance of the Bible*, str. 19:

“Ne tek umno razumijevanje Biblije, koliko god ono bilo potpuno, može posjedovati sva njena bogatstva. Ne prezire se takvo razumijevanje, jer je ono bitno za potpuno razumijevanje. Ali ono mora biti vođeno duhovnim razumijevanjem duhovnih bogatstava te Knjige ako želi biti potpuno. A za takvo duhovno razumijevanje potrebno je nešto više od umnoga opreza. Duhovne stvari duhovno su raspoznatljive, i učenici Biblije trebaju stav duhovnoga shvaćanja, gorljivost za pronalaženje Boga koju će potpuno pokoriti Njemu, ako je prešao iznad svoje znanstvene studije prema bogatijoj baštini te najveće od svih Knjiga.”

VI. Metoda ovog komentara

Vodič *Study Guide Commentary* osmišljen je kao pomoć vašem načinu tumačenja na sljedeće načine:

- (1) Uvodni kratki povijesni nacrt svake Knjige. Nakon što ste proveli “treći krug čitanja #3” provjerite tu zabilješku.
- (2) Na početku svakoga poglavlja napravljeni su tekstualni uvodi. Oni vam pomažu vidjeti postavljenu građu književne jedinice.
- (3) Na početku svakoga poglavlja ili glavne književne jedinice podijeljenoga odlomka i njihovih opisnih naslova dato je nekoliko suvremenih prijevoda:
 - (a) *The New American Standard Bible*, ažurirano 1995. (NASB)
 - (b) *The New King James Version* (NKJV)
 - (c) *The New Revised Standard Version* (NRSV)
 - (d) *Today's English Version* (TEV)
 - (e) *The New Jerusalem Bible* (NJB).

Podjele na odlomke nisu nadahnute. One moraju biti utvrđene iz okvira. Usporedbom nekoliko suvremenih prijevoda iz različitih teorija prevođenja i teološkoga stajališta, sposobni smo raščlaniti pretpostavljenu građu izvorne autorove misli. Svaki odlomak ima jednu glavnu istinu. To je nazvano “glavna rečenica” ili “središnja zamisao teksta”. Ta jedinstvena misao je ključ valjanoga povijesnoga, gramatičkoga tumačenja. Nitko ne bi smio nikad tumačiti, propovijedati ili učiti na manje od odlomka! Također nemojte zaboraviti da je svaki odlomak vezan na okolne odlomke. Zbog toga je nacrt čitave Knjige na razini odlomka tako važan. Moramo biti sposobni slijediti logički tijek subjekta kojeg je odredio izvorni nadahnuti autor.
- (4) Zabilježite slijed stih-po-stih pristup tumačenju. To nas prisiljava slijediti izvornu autorovu misao. Zabilješke osiguravaju izvješća iz nekoliko područja:
 - (a) književni okvir
 - (b) povijesni, kulturalni uvidi
 - (c) gramatička obavijest
 - (d) proučavanje riječi
 - (e) odgovarajuća usporedna poglavlja.
- (5) U određenim točkama komentara, tiskani tekst *New American Standard Version* (ažuriran 1995.) bit će dopunjen prijevodom nekoliko drugih suvremenih verzija:
 - (a) *The New King James Version* (NKJV), koja slijedi rukopise “Textus Receptus” teksta
 - (b) *The New Revised Standard Version* (NRSV), što je riječ-za-riječ revizija od *National Council of Churches of the Revised Standard Version*
 - (c) *The Today's English Version* (TEV), što je dinamički ekvivalent prijevoda Biblije od *American Bible Society*
 - (d) *The Jerusalem Bible* (JB), koja je engleski prijevod temeljen na Francuskome katoličkome dinamičkom ekvivalentnome prijevodu.
- (6) Za one koji ne čitaju grčki, može pomoći uspoređivanje engleskih prijevoda kako bi se utvrdile poteškoće u tekstu:
 - (a) rukopisne razlike
 - (b) moguća značenja riječi
 - (c) gramatički teški tekstovi i građa
 - (d) višeznačni tekstovi.

Iako engleski prijevodi ne mogu riješiti te poteškoće, oni ih označuju kao na mjesta za dublje i temeljitije proučavanje.
- (7) Na završetku svakoga poglavlja postavljena su odgovarajuća pitanja za raspravu koja nastoje ciljati na glavnu problematiku tumačenja toga poglavlja.

UVODNE IZJAVE PROUČAVANJA KNJIGE POSTANKA 1 - 11

- A. Kako se Postanak 1 – 11 odnosi prema suvremenoj zapadnjačkoj znanosti?
1. posve protivno
 2. potpuno suglasno
 3. točke sličnosti.
- Znanost je metoda istraživanja. To je suvremeni fenomen ali uvijek mijenjajući u svjetlu nove spoznaje. Bog kao Stvoritelj i Bog kao Spasitelj držali su se zajedno s “dvije knjige”, prirodom (prirodno otkrirenje, usp. Ps 19:1-6) i Pismom (posebno otkrirenje, usp. Ps 19:7-11). Bog je napisao obje! One nisu u nesuglasju!
- B. Kako se Postanak 1 – 11 odnosi prema suvremenoj povijesti?
1. Istočnjačke i zapadnjačke književne vrste su različite. Ne istinite ili lažne, ne prave ili krive, nego različite. Postanak 1 – 11 je pred-povijesni. On je ključan teološki, ali prilično prikriven (kratak književni uzorak). Prikriven u književnoj vrsti, prikriven u povijesnoj drami, prikriven kao što je i kraj povijesti (tj. Otkrirenje).
 2. Kršćanstvo, kao i judaizam, povijesno je utemeljena religija. Ono stoji ili pada na njenim povijesnim događajima. Međutim, neki događaji (tj. Post 1 – 11) izvan su naše shvatljivosti, tako su oni naviješteni načinima koje ljudi mogu razumjeti (tj. prilagođavanje). To ni u kom slučaju nije zbog zanijekanja pouzdanosti, nego zbog naglašavanja njihove teološke svrhe. Biblija odabire usredotočiti se ne na stvaranje, nego na ponovno-stvaranje (iskupljenje).
 3. Postanak je skup unutar “povijesne” okosnice nagovještaja. Mi možemo spis jasno povezati sa svjetovnom poviješću počevši s poglavljem 12 (tj. Nuzi i Mari pločice). Međutim, poglavlja 1 – 3 izvan su povijesne potvrde i prepoznavanja književne vrste.
- C. Kako se Postanak 1 – 11 odnosi prema književnosti?
1. Postoje usporednice poglavlja 1 – 2;3, te 6 – 9 iz mezopotamijskih izvora. Često su terminologija, pojedinosti, i slijed priče slični. Međutim, biblijski monoteizam i dostojanstvo čovječanstva jedinstveni su.
 2. Postoje najmanje dvije opasnosti u pristupanju Bibliji kao književnosti:
 - a. kao književnost, ona je mitološka, posve ne-povijesna
 - b. kao književnost ona je doslovna, nije slikovit jezik, nije istočnjačka književna vrsta, ne dramatski, parabolički događaji.Bog je otkrio Sâm Sebe određenome vremenu i kulturi koristeći ljudski jezik (tj. metafore, analogije, i poricanja). To je istinito i dostojno pouzdanja, ali ne iscrpno.
 3. Stvaranje je napredujuća otkrivena istina. Postanak 1 – 2 je temeljno, ali Psalmi i NZ također su ključni za ispravno gledište. Svaki od tri izvora dodaje teološkome razumijevanju načina i svrhe stvaranja.
- D. Kako mi tumačimo Postanak 1 – 11?
1. Kako je sve počelo i kako će sve završiti prikriveno je (Postanak 1 – 11 i Otkrirenje, tj. mi vidimo kroz zatamjelo staklo).
 2. Mi imamo sve istine potrebne za odaziv Bogu i za razumijevanje Biblije. Ali, mi ne moramo imati iscrpne, doslovne, potpune činjenice. Imamo teološki odabrane i protumačene događaje.
 3. Postanak 1 – 11 moramo promotriti kroz:
 - a. književnu vrstu
 - b. teološke naglaske
 - c. povijesne događaje
 - d. suvremenu zapadnjačku znanost/kulturu/predrasude.
 4. Pali ljudi svi stoje pred Biblijom (tj. Božjim otkrirenjem) i njome su suđeni. To je izvan naših umnih sposobnosti, ali moramo biti kadri shvatiti je zato da budemo kadri primjereno se odazvati na nju. Vjernici je tumače različito (neki loše), ali svi su odgovorni za istine koje razumiju. Ona otkriva Boga; ona otkriva ljudsku pobunu; ona otkriva Božansko iskupljenje. Naše vječnosti povezane su ovim istinama, ne s kako i kada stvaranje i događaji Postanka 1 – 11. One su prvenstveno Tko i zašto, što je tako ključno.
Bog ima milosrđe nad svima nama (i On ga ima)!

UVOD U KNJIGU POSTANKA

I. IME KNJIGE

- A. U hebrejskome (tj. Masoretski tekst) prva riječ Knjige je, *bereshith*, “u početku” ili “putem početka”.
- B. Iz grčke Biblije (tj. prijevod Septuaginta), to je *Genesis*, što znači “početak” ili “podrijetlo”, što je uzeto iz Postanka 2:4a. Ovo može biti autorov ključ “općenitoga-izričaja” ili kolofona [bilješke na posljednjoj stranici knjige s naznakom autora – op.prev.] za povezivanje različitih teoloških životopisa zajedno kao što su to činili babilonski pisci kunieforma [klinastoga pisma – op.prev.]. Ovaj ključ općenitoga izričaja djeluje kao zbroj, ne uvod.

II. KANONIZACIJA

- A. Ovo je prva Knjiga prvoga dijela hebrejskoga kanona nazvanog “Tora” ili “učenja” ili “Zakon”.
- B. Ovaj je dio u Septuaginti poznat kao Petoknjžje (tj. pet svitaka).
- C. Ponekad je u engleskome nazvan “Pet Knjiga Mojsijevih”.
- D. Postanak – Ponovljeni zakon neprekinuto je izvješće (ili uređeno) od Mojsija glede stvaranja kroz Mojsijev životni vijek.

III. ŽANR – Knjiga Postanka prvenstveno je teološka, povijesna pripovijetka ali uključuje i druge vrste književnoga žanra:

- A. povijesnu dramu – primjeri: 1:1- 2:3
- B. poeziju – primjeri: 2:23; 4:2; 8:22
- C. proročanstvo – primjeri: 3:15; 49:1 i dalje (također poetski).

IV. AUTORSTVO

- A. Sama Biblija ne imenuje autora (kao što je slučaj s većinom SZ-n ih Knjiga). Postanak nema “ja” dijelove kao Ezra, Nehemija, ili “mi” dijelove kao Djela apostolska. Konačan autor je Bog!
- B. Židovska predaja:
 - 1. drevni židovski pisci kažu da ga je Mojsije napisao:
 - a. Ben Sirahov *Propovjednik*, 24:23, pisan oko 185. g.pr.Kr.
 - b. *Baba Bathra* 14b, dio Talmuda
 - c. Filo Aleksandrijski, Egipat, židovski filozof, živio oko 20. g.pr.Kr. do 42. g.pos.Kr.
 - d. Josip Flavije, židovski povjesničar, živio oko 37.-100. g.pos.Kr.
 - 2. to je bilo otkrivenje Mojsiju:
 - a. Mojsije je rekao da je pisao za narod:
 - (1) Izlazak 17:14
 - (2) Izlazak 24:4.7
 - (3) Izlazak 34:27.28

- (4) Brojevi 33:2
 - (5) Ponovljeni zakon 31:9.22.24-26
 - b. Bog je rekao da je govorio preko Mojsija narodu:
 - (1) Ponovljeni zakon 5:4-5.22
 - (2) Ponovljeni zakon 6:1
 - (3) Ponovljeni zakon 10:1
 - c. Mojsije je rekao da je govorio riječi Tore narodu:
 - (1) Ponovljeni zakon 1:1, 3
 - (2) Ponovljeni zakon 5:1
 - (3) Ponovljeni zakon 27:1
 - (4) Ponovljeni zakon 29:2
 - (5) Ponovljeni zakon 31:1, 30
 - (6) Ponovljeni zakon 32:44
 - (7) Ponovljeni zakon 33:1
3. SZ-ni autori pripisuju ga Mojsiju:
- a. Jošua 8:31
 - b. II. Kraljevima 14:6
 - c. Ezra 6:18
 - d. Nehemija 8:1; 13:1-2
 - e. II. Ljetopisa 25:4; 34:12; 35:12
 - f. Daniel 9:11
 - g. Malahija 4:4.

C. Kršćanska predaja:

- 1. Isus pripisuje navode iz Tore Mojsiju:
 - a. Evanđelje po Mateju 8:4; 19:8
 - b. Evanđelje po Marku 1:44; 7:10; 10:5; 12:26
 - c. Evanđelje po Luki 5:14; 16:31; 20:37; 24:27.44
 - d. Evanđelje po Ivanu 5:46-47; 7:19.23
- 2. drugi NZ-ni autori pripisuju navode iz Tore Mojsiju:
 - a. Evanđelje po Luki 2:22
 - b. Djela apostolska 3:22; 13:39; 15:1, 15-21; 26:22; 28:23
 - c. Poslanica Rimljanima 10:5.19
 - d. I. Poslanica Korinćanima 9:9
 - e. II. Poslanica Korinćanima 3:15
 - f. Poslanica Hebrejima 10:28
 - g. Otkrivenje 15:3
- 3. Većina očeva rane Crkve prihvaćali su Mojsijevo autorstvo. Međutim, Irenej, Klement Aleksandrijski, Origen i Tertulijan svi su oni imali pitanja o Mojsijevu odnosu s važećim kanonskim oblikom Knjige Postanka (usp. D, točka 2).

D. Suvremeno učenje

- 1. Očito su postojali urednički dodaci Tori (izgleda, kako bi drevni rad učinili razumljivijim tadašnjim čitateljima, što je bila osobina egipatskih pisara):
 - a. Postanak 12:6; 13:7; 14:14; 21:34; 32:32; 36:31; 47:11
 - b. Izlazak 11:3; 16:36
 - c. Brojevi 12:3; 13:22; 15:22-23; 21:14-15; 32:33 i dalje
 - d. Ponovljeni zakon 3:14; 34:6
 - e. drevni pisari bili su vrlo dobro ubučeni i obrazovani. Njihove su se tehnike, međutim, razlikovale od zemlje do zemlje:
 - (1) u Mezopotamiji, oni su bili pozorni da ne promijene išta, i čak su provjerili svoje radove zbog točnosti. Evo jedne sumerske pisareve opaske: “rad je dovršen od početka do kraja, bio je prepisan, pregledan, uspoređen, i provjeren od znaka do znaka”, iz oko 1400. g.pr.Kr.

- (2) u Egiptu oni su slobodno mijenjali tekstove kako bi ih osuvremenili za tadašnje čitatelje. Pisari Kumrana (tj. svici s Mrtvoga mora) slijedili su taj pristup
2. znanstvenici XIX. st. teoretizirali su kako je Tora spis sastavljen iz mnogih izvora kroz široko vremensko razdoblje (Graff-Wellhausen). Ova je teorija bila temeljena na:
- različitim imenima za Boga
 - očitim duplikatima u tekstu
 - književnome obliku izvješća
 - teologiji izvješća
3. pretpostavljeni izvori i nadnevc:
- J izvor (uporaba YHWH iz južnoga Izraela) – 950. g.pr.Kr.
 - E izvor (uporaba *Elohim* iz sjevernoga Izraela) – 850. g.pr.Kr.
 - JE složenica – 750. g.pr.Kr.
 - D izvor (“Knjiga Zakona”, II. Kraljevima 22:8, otkrivena tijekom Jošijine obnove za vrijeme pregradnje Hrama što je pretpostavljeno bila Knjiga Ponovljenoga zakona, pisana od nepoznatoga svećenika Jošijina vremena kako bi poduprla njegovu obnovu) – 621. g.pr.Kr.
 - P izvor (svećenički prijepis SZ-a, posebice obred i postupak) – 400. g.pr.Kr.
 - očito su postojali urednički dodaci Tori. Židovi tvrde da su to bili:
 - veliki svećenik (ili drugi od njegove obitelji) u vremenu pisanja
 - prorok Jeremija
 - pisar Ezra – IV. Ezdrina kaže da ju je on ponovno napisao jer su izvornici bili uništeni kod pada Jeruzalema 586. g.pr.Kr.
 - međutim, J. E. D. P. teorija kaže više o našima suvremenim književnim teorijama i skupinama negoli dokaz iz Tore (usp. R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, str. 495-541 i *Tyndale’s Commentaries*, “Levitski zakonik”, str. 15-25)
 - osobitosti hebrejske književnosti:
 - dvostrukosti su, kao Postanak 1 i 2, uobičajene u hebrejskome. Obično je dat općeniti opis, slijeđen posebnim izvješćem (tj. Deset zapovijedi i Svetost zakonika). Ovo je mogao biti način za isticanjem istina ili pomoć usmenome pamćenju
 - drevni rabini rekli su da dva najuobičajenija imena za Boga imaju teološko značenje:
 - YHWH – ime prema Savezu za Božanstvo kao što se On odnosi prema Izraelu kao Spasitelj i Iskupitelj (usp. Ps 19:7-14; 103)
 - Elohim* – Božanstvo kao Stvoritelj, Davatelj, i Nositelj svega života na Zemlji (usp. Ps 19:1-6; 104)
 - drugi drevni tekstovi Bliskoga Istoka koriste nekoliko imena za opis najvišega boga (usp. *Encyclopedia of Bible Difficulties* od Gleasona L. Archera, str. 68)
 - u ne-biblijskoj istočnjačkoj književnosti uobičajeno se pojavljuje mnogostrukost stilova i rječnika u općim književnim radovima (usp. *Introduction to the Old Testament*, R. K. Harrison, str. 522-526).
- E. Dokaz iz drevne bliskoistočne književnosti podrazumijeva da je Mojsije koristio kuneiformne spise [pisani klinastim pismom – op.prev.] ili mezopotamijski stil (patrijarski) usmenih predaja za pisanje Postanka. Time se ni na koji način ne misli kako to znači umanjeње nadahnutosti nego nastojanje da se objasni književni fenomen Knjige Postanka (usp. P. J. Wiseman, *New Discoveries in Babylonia about Genesis*). Početak u Postanku 37, primjetan egipatski utjecaj stila, oblika i rječnika izgleda pokazuje kako je Mojsije koristio ili književne radove ili usmene predaje izraelskoga vremena i u Egiptu i Mezopotamiji. Mojsijevo službeno obrazovanje bilo je u cijelosti egipatsko! Točna književna tvorba Petoknjžja neizvjesna je. Ja vjerujem da je Mojsije sastavljač i autor velike većine Petoknjžja, iako je mogao koristiti pisare i/ili pismene i usmene (patrijarske) predaje. Njegova su pisanja bila osuvremenjena od kasnijih pisara. Povijesnost i pouzdanost ovih prvih nekoliko Knjiga SZ-a bilo je pokazano suvremenom arheologijom.

- F. Postoji nastajuća teorija da su bili pisari (u različitim dijelovima Izraela) koji su radili na različitim dijelovima Petoknjžja u isto vrijeme prema Samuelovim uputama (usp. I. Sam 10:25). Ovu je teoriju prvi predložio E. Robertson u *The Old Testament Problem*.

V. NADNEVAK

- A. Postanak pokriva razdoblje od stvaranja svemira do Abrahamove obitelji. Abrahamovu životu moguće je odrediti nadnevak iz svjetovne književnosti toga razdoblja. Približan nadnevak može biti 2000. g.pr.Kr., drugo tisućljeće prije Krista. Temelj za to je:
1. otac je djelovao kao svećenik prema obitelji (kao Job)
 2. život je bio selilački slijedeći stada i krda
 3. seljenje semitskoga naroda tijekom ovoga razdoblja.
- B. Rani događaji Postanka 1 – 11 uistinu jesu povijesni događaji (moguće povijesna drama) ali bez mogućnosti određivanja nadnevka trenutačno dostupnim znanjem.
1. Osobno sam došao do prihvaćanja starosti Zemlje od nekoliko milijardi godina (tj. 14,6 milijardi za svemir i 4,6 milijardi za Zemlju, usp. Hugh Ross, *The Genesis Question* i *Creation and Time*).
 2. Međutim, vjerujem također u posebno stvaranje Adama i Eve u mnogo kasnijem razdoblju. Meni izgleda da je Postanak predstavljen u nekoj vrsti “povijesnog” okvira, ali povijesni je vid nejasan na početku (tj. Post 1 – 3). Djeca Adama i Eve započinju uljudbu Mezopotamije (tj. poglavlje 4). Ako se ovaj okvir može podržati onda je Adam suvremeni (*Homo sapiens*) a ne više primitivan *Homo erectus*. Ako je ovo istinito tada je morao postojati evolucijski razvitak u humanoide (usp. *Tyndale O T Commentaries*, “Postanak” od Kidnera te *Who Was Adam?* od Fazala Rana i Hugh Rossa) kao i posebno Božje stvaranje u mnogo kasnijoj vremenskoj točki. Nisam u potpunosti suglasan s ovim, ali to je najbolje što mogu učiniti sa svojim trenutačnim razumijevanjem Biblije i znanosti.
- C. Mora biti zapamćeno kad se proučava Postanak da su povijesni događaji zabilježeni od Mojsija koji je izveo Božji narod iz Egipta ili (1) 1445. g.pr.Kr., temeljeno na I. Knjizi o Kraljevima 6:1; ili (2) 1290. g.pr.Kr., temeljeno na dokazu suvremene arheologije. Prema tome, ili usmenom predajom, nepoznatih pisanih izvora, ili izravnim Božanskim otkrivenjem, Mojsije bilježi “kako je sve počelo” usredotočujući se na “tko” i “zašto”, ne na “kako” i “kada”!
- D. Ovaj komentar (Postanak 1-11) bio je prvotno pisan 2001. godine. Uvelike sam se borio s odnosom između Postanka 1 i svojom vlastitom zapadnjačkom kulturom. Nova knjiga od Johna H. Waltona, *The Lost World of Genesis One*, IVP (2009.) pomogla mi je vidjeti koliko li sam bio pod utjecajem svoje vlastite postavke postojanja. Vjerujem da ispravna hermeneutika započinje s izvornom autorovom nakanom ali meni je očito da je moja hermeneutička teorija bila bolja negoli moja primjena. Ova knjiga od Waltona jeste obrazac koji gura u razmišljanje o Postanku 1 kao povezanome s podrijetlom djelovanja, ne s materijalnim podrijetlima svemira. Ona je istinski otvarač-očiju. Uvjerila me u novi način promatranja ovoga ključnog teksta koji premošćuje raspravu nad znanošću nasuprot vjeri, stara Zemlja nasuprot mladoj Zemlji, evolucija nasuprot stvaranju vrsta. Usrdno vam preporučujem ovu knjigu!

VI. IZVORI ZA POTVRĐIVANJE POVIJESNE ODREDNICE

- A. Druge biblijske Knjige:
1. stvaranje - Psalmi 8; 19; 33; 50; 104; 148 te NZ (usp. Iv 1:3; I. Kor 8:6; Kol 1:16; Heb 1:2)
 2. Abrahamovo vrijeme – Job.
- B. Arheološki izvori
1. Najranija poznata književna usporednica kulturalne okolnosti Postanka 1 – 11 su kuneiformne pločice iz Eble iz sjeverne Sirije nadnevka oko 2500. g.pr.Kr., pisane na akadskome.
 2. Stvaranje

- a. Najbliže mezopotamijsko izvješće bavi se stvaranjem, *Enuma eliš*, nadnevka iz:
- (1) NIV Study Bible, oko 1900.-1700. g.pr.Kr., ili (2) od Johna H. Waltona *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context*, str. 21, oko 1000. g.pr.Kr. Nađeno je u Asurbanipalovoj knjižnici u Ninivi a ostale prepiske nađene su na nekoliko drugih mjesta. Postoji sedam kuneiformnih pločica na akadskome koje opisuju Mardukovo stvaranje:
 - (1) bogovi, *Apsu* (svježa voda—muško) i *Tiamat* (slana voda—žensko) imaju neposlušnu, bučnu djecu. Ova dva boga pokušala su stišati mlađe bogove.
 - (2) Jedno od djece *Ea* i *Damkina*, *Marduk* (glavni bog grada u nastajanju Babilona), porazilo je *Tiamat*. On je stvorio Zemlju i nebo iz njezina tijela.
 - (3) *Ea* je stvorio čovječanstvo od drugoga poraženog boga, *Kingua*, koji je bio muški ortak od *Tiamat* nakon smrti *Apsua*. Čovječanstvo je došlo od *Kinguove* krvi.
 - (4) *Marduk* je bio učinjen poglavicom babilonskoga panteona.
- b. "Pečat stvaranja" je kuneiformna pločica koja oslikava golog muškarca i ženu kod stabla ploda sa zmijom omotanom oko debla stabla i smještena je iznad ženinog ramena kao da joj govori.
- Konzervativni profesor arheologije na Wheaton College, Alfred J. Hoerth, kaže da se taj pečat sad tumači kao upućivanje na prostituciju. To je dobar primjer kako su rukotvorine iz prošlosti tumačene različito od pojedinaca i kroz vrijeme. Ovaj određeni komad dokaza mora biti ponovno ocijenjen.
3. Stvaranje i potop - *Ep o Atrahazisu* bilježi pobunu manjih bogova zbog prevelikoga rada i stvaranje sedam ljudskih parova (od gline, krvi, i sline) za izvršavanje dužnosti ovih manjih bogova. Ljudi su bili uništeni zbog: (1) prekobrojnosti i (2) buke. Ljudska bića bila su brojačno smanjena s jednom pošasti, dvije nestašice i naposljetku potopom, što je naumio *Enlil*. *Atrahazis* gradi lađu i dovodi životinje na lađu zato da ih spasi od voda. Ovi glavni događaji vidljivi su u istome redu Knjige Postanka 1 – 8. Ovaj kuneiformni sastav ima nadnevak otprilike isti kao *Enuma eliš* i *Ep o Gilgamešu*, oko 1900.-1700. g.pr.Kr. Svi su na akadskome.
4. Noin potop
- a. Sumerska pločica iz Nippura, nazvana *Eridu Genesis*, nadnevka oko 1600. g.pr.Kr., govori o *Ziusudri* i dolazećem potopu:
- (1) *Enki*, bog vode, upozorava *Ziusudru* o dolazećem potopu
 - (2) *Ziusudra*, kralj-svećenik, vjeruje ovome otkrivenju i gradi veliku četverokutnu lađu i opskrbljuje je svim vrstama sjemenja
 - (3) potop je trajao sedam dana
 - (4) *Ziusudra* je otvorio prozor lađe i oslobodio sedam ptica da vide je li se pojavilo suho tlo
 - (5) on je isto tako prinio žrtvu vola i ovce kad je napustio lađu
- b. sastav izvješća Babilonskoga potopa iz četiri Sumerske pločice, poznate kao *Ep o Gilgamešu* prvotnoga nadnevka oko 2500.-2400. g.pr.Kr., unatoč pisanoga oblika sastava u kuneiform akadskome, mnogo je kasniji (oko 1900.-1700. g.pr.Kr.). Govori o preživjelome u potopu, *Utnapištimu*, koji kaže *Gilgamešu*, kralju *Uruka*, kako je preživio veliki potop i bio mu je darovan vječni život:
- (1) *Ea*, bog voda, upozorava na dolazeći potop i kaže *Utnapištimu* (babilonski oblik *Ziusudre*) neka izgradi lađu
 - (2) *Utnapištim* i njegova obitelj, zajedno s ljekovitim biljem, proživjeli su potop
 - (3) potop je trajao sedam dana
 - (4) lađa je pristala u sjevernoj Perziji, na brdu Nisir
 - (5) on je poslao 3 različite ptice da vide je li se već pojavilo suho tlo.
5. Književnost Mezopotamije koja opisuje drevni potop sve crpi iz istih izvora. Imena se često mijenjaju, ali radnja je ista. Primjer je da *Ziusudra*, *Atrahazis* i *Utnapištim* svi predstavljaju istoga ljudskog kralja.
6. Povijesne usporednice ranih događaja Knjige Postanka mogu biti objašnjene u svjetlu Božjega predznanja i iskustva o raspršivanju čovječanstva (Post 1-11). Ova istinita povijesna jezgra

sjećanja bila su razrađena i mitologizirana u izvješćima o trenutačnome potopu zajedničkome diljem svijeta. Isto također može biti rečeno ne samo za stvaranje (Post 1; 2) i potop (Post 6 – 9) nego i za sjedinjenja ljudi i anđela (Post 6).

7. Vrijeme patrijarha (srednje brončano doba)
 - a. Mari pločice - kuneiformni zakonski (kultura Amonaca) i osobni tekstovi na akadskome iz oko 1700. g.pr.Kr.
 - b. Nuzi pločice – kuneiformne pismohrane određenih obitelji (kultura Horita ili Hurita) pisane na akadskome oko 100 milja jugoistočno od Ninive oko 1500.-1300. g.pr.Kr. One bilježe postupke i poslove obitelji. Za daljnje posebne primjere, vidi od Johna H. Waltona, *Ancient Israelite Literature in its Cultural Context*, str. 52-58
 - c. Alalak pločice - kuneiformni tekstovi iz Sjeverne Sirije iz oko 2000. g.pr.Kr.
 - d. neka imena nađena u Knjizi Postanka navedena su u Mari pločicama kao imena mjesta: Serug, Peleg, Terah, i Nahor. Druga su biblijska imena također zajednička: Abraham, Izak, Jakov, Laban, i Josip. To pokazuje da biblijska imena potkrepljuju ovo vrijeme i mjesto.
 8. “Komparativne povijesno-zemljopisne studije pokazale su da su, zajedno s Hetitima, drevni Hebreji bili najtočniji, objektivni i odgovorni navoditelji bliskoistočne povijesti.”, R. K. Harrison, *Biblical Criticism*, str. 5.
 9. Arheologija je dokazala kako može biti vrlo korisna u utvrđivanju povijesnosti Biblije. Međutim, riječ upozorenja je neophodna. Arheologija nije potpuno pouzdani vodič zbog:
 - a. nedostatnih tehnika u ranim iskapanjima
 - b. različitih, veoma subjektivnih tumačenja ruktovorina koje su bile otkrivene
 - c. ne slaganja oko kronologije drevnoga Bliskog Istoka (iako je jedna bila razvijena iz tri valjka i keramike).
- C. Egipatska izvješta o stvaranju mogu biti nađena u John H. Waltonovoj knjizi, *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1990.) str. 23-24, 32-34:
1. u egipatskoj književnosti, stvaranje započinje s neizgrađenom, kaotičnom, prastarom vodom. Stvaranje je bilo viđeno kao razvitak građe (brdo) iz vodenoga kaosa
 2. u egipatskoj književnosti iz Memfisa, stvaranje se pojavljuje izgovorenom riječju Ptaha
 3. svaki od glavnih egipatskih gradova imao je odvojene predaje naglašavajući svoja božanstva zaštitnike.
- D. Nova knjiga Johna H. Waltona, *The Lost World of Genesis One*, IVP, 2009., pokazuje odnos između drevnih bliskoistočnih vjerovanja o božanstvu i svemiru u novome svjetlu. On tvrdi (i ja se slažem) da nije toliko važno tko preslikava koga nego sveukupna kulturalna suglasnost čitavoga drevnoga Bliskoga Istoka o jedinstvu “prirodnoga” i “natprirodnoga”. Sve kulture dijele ova opća gledišta. Izrael je bio jedinstveno monoteistički ali isto je tako dijelio kulturološka gledišta.

VII. KNJIŽEVNE JEDINICE (OKVIR)

- A. Opći pregled temeljen je na Mojsijevoj uporabi izričaja “naraštaji od” (*toledoth*):
1. podrijetla neba i Zemlje, 1:1-2:3
 2. podrijetla ljudstva, 2:4-4:26
 3. naraštaji Adama, 5:1-6:8
 4. naraštaji Noe, 6:9-9:17
 5. naraštaji sinova Noe, 10:1-11:9
 6. naraštaji Šema, 11:10-26
 7. naraštaji Teraha (Abraham), 11:27-25:11
 8. naraštaji Jišmaela, 25:12-18
 9. naraštaji Izaka, 25:19-35:29
 10. naraštaji Ezava, 36:1-8
 11. naraštaji sinova Ezava, 36:9-43

12. naraštaji Jakova, 37:1-50:26 (#1-11 ima pozadinu mezopotamijske književnosti ali #12 ima okus egipatske književnosti).
- B. Teološki opći pregled:
1. stvaranje za ljudstvo i ljudstva, 1 - 2
 2. čovječanstvo i Stvorenje pada, 3
 3. ishodi pada, 4 – 11:
 - a. zlo utječe na Kajina i njegovu obitelj
 - b. zlo utječe na Šeta i njegovu obitelj
 - c. zlo utječe na svakoga
 - d. veliki potop
 - e. zlo još uvijek prisutno u Noinoj obitelji
 - f. čovječanstvo je još uvijek u pobuni; babilonska kula
 - g. Božje raspršivanje
 4. jedan čovjek za svo ljudstvo (3:15), 12 - 50 (Rim 5:12-21):
 - a. Abraham (12:1-3), 11:27-23:20
 - b. Izak, 24:1-26:35
 - c. Jakov, 27:1-36:4:
 - (1) Juda (loza Mesije)
 - (2) Josip (dvostruka baština zemlje), 37:1 - 50:26.

VIII. GLAVNE ISTINE

- A. Kako je sve počelo?
1. Počelo je s Bogom (Post 1 - 2). Biblijski pogled na svijet nije politeizam nego monoteizam. Ne usredotočuje se na “kako” stvaranja nego na “tko”. Ono je kratko, ali snažno u svome predstavljanju. Biblijska teologija bila je potpuno jedinstvena u svome vremenu iako su neke riječi, uzorci djelatnosti, i teme nađene u drugima književnostima Mezopotamije
 2. Bog je želio zajedništvo. Stvorenje je samo pozornica za Boga da ima zajedništvo s čovjekom. To je “dodirnuti planet” (usp. C. S. Lewis)
 3. nema mogućnosti razumijevanja ostatka Biblije bez Postanka 1; 2 – 4 te 11 - 12
 4. ljudi se moraju odazvati vjerom onome što razumiju od Božje volje (Post 15:6 i Rim 4).
- B. Zašto je svijet tako zao i nepravedan? Bilo je “vrlo dobro” (1:31), ali Adam i Eva su zgriješili (usp. Post 3; Rim 3:9-18.23; 5:17-21). Strašni ishodi su očiti:
1. Kajin ubija Abela (poglavlje 4)
 2. osveta Lameka (4:23-24)
 3. nezakonita sjedinjenja (6:1-4)
 4. pokvarenost čovjeka (6:5.11-12; 8:21)
 5. pijanost Noe (9)
 6. babilonska kula (11)
 7. politeizam Ura (11).
- C. Kako je Bog odlučio to popraviti?
1. Mesija će doći za sve ljude (3:15)
 2. Bog poziva jednoga kako bi pozvao sve (Post 12:1-3 i Izl 19:5-6, usp. Rim 5:12-21)
 3. Bog je voljan raditi s palim čovječanstvom (Adam, Eva, Kajin, Noa, Abraham, Židovi i pogani) te osigurava Svojom milošću:
 - a. obećanja
 - b. Saveze (neuvjetovane i uvjetovane)
 - c. žrtvu
 - d. štovanje.

ČITANJE KRUG JEDAN (vidi str. vi)

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Vi, Biblija, i Sveti Duh prvenstva su u tumačenju. Ovo ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte čitavu biblijsku Knjigu odjednom. Navedite središnju temu čitave Knjige svojima vlastitim riječima:

1. tema čitave Knjige
2. književnu vrstu (žanr).

ČITANJE KRUG DVA (vidi str. vi-vii)

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Vi, Biblija, i Sveti Duh prvenstva su u tumačenju. Ovo ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte čitavu Knjigu drugi puta odjednom. Odredite glavne subjekte i izrazite subjekt u jednoj rečenici:

1. subjekt prve književne jedinice
2. subjekt druge književne jedinice
3. subjekt treće književne jedinice
4. subjekt četvrte književne jedinice
5. i tako dalje.

POSTANAK 1:1—2:3

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA*

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
stvaranje (1:1-2:3) 1:1-5 1:6-8 1:9-13 1:14-19 1:20-23 1:24-25 1:26-31	povijest stvaranja (1:2-2:7) 1:1-5 1:6-8 1:9-13 1:14-19 1:20-23 1:24-25 1:26-28 (27)	priča o stvaranju (1:1-2:4a) 1:1-5 1:6-8 1:9-13 1:14-19 1:20-23 1:24-25 1:26-31	priča o stvaranju (1:1-2:4a) 1:1-5 1:6-8 1:9-13 1:14-19 1:20-23 1:24-25 1:26-2:4a	stvaranje svijeta 1:1-2 1:3-5 1:6-8 1:9-10 1:11-13 1:14-19 1:20-23 1:24-25 1:26-27 1:28-31
stvaranje muškarca i žene 2:1-3	1:29-31 2:1-3 2:4-7	2:1-3 2:4a	2:1-3	2:1-3 2:4a

ČITANJE KRUG TRI (vidi str. vii u uvodnome dijelu)

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. viii). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

*Premda nije nadahnuta, podjela odlomaka ključna je za razumijevanje i praćenje izvorne autorove nakane. Svaki suvremeni prijevod podijelio je i sazeo odlomke. Svaki odlomak ima jednu glavnu temu, istinu ili misao. Svaka izvedba izdvaja određenu temu na svoj upečatljiv način. Dok čitate tekst, upitajte se koji prijevod bolje odgovara vašem razumijevanju teme i podjeli stihova.

U svakom poglavlju prvo moramo čitati Bibliju i probati utvrditi njegovu temu (odlomci), zatim usporediti svoje razumijevanje sa suvremenim izvedbama. Tek kada razumijemo izvornu autorovu nakanu slijedeći njegovu logiku i predstavljanje uistinu možemo razumjeti Bibliju. Samo je izvorni autor bio nadahnut — čitatelji nemaju pravo mijenjati ili preinačiti poruku. Čitatelji Biblije imaju odgovornost primjenjivanja nadahnute istine u svome vremenu i svojim životima.

Zapazite da su svi tehnički izrazi i kratice u potpunosti objašnjeni u dodacima jedan, dva, tri i četiri.

UVODNE IZJAVE

- A. Proučavanje Knjige Postanka 1 – 11 je teško jer:
1. mi smo svi pod utjecajem naših vlastitih kultura i denominacijske obuke
 2. danas na naš pogled “početaka” utječe svjesno i podsvjesno nekoliko pritisaka:
 - a. suvremena arheologija (mezopotamijske usporednice)
 - b. suvremena znanost (trenutačne teorije)
 - c. povijest tumačenja:
 - (1) judaizma
 - (2) rane Crkve
 3. ovo otvaranje biblijske književne jedinice predstavljeno je kao povijest, ali nekoliko stvari iznenađuje tumača:
 - a. mezopotamijske usporednice
 - b. istočnjačke književne tehnike (dva očita izvješća o stvaranju)
 - c. neobični događaji:
 - (1) žena je bila stvorena od “rebra”
 - (2) zmija koja govori
 - (3) korablja s po dvoje od svake životinje na lađi godinu dana
 - (4) miješanje anđela i ljudi
 - (5) dugi život ljudi
 - d. nekoliko igra riječi o imenima glavnih likova (usp. K. 3)
 4. kršćani moraju biti podsjećeni kako NZ tumači Postanak 1 i 2 u Kristovu svjetlu. On je Očev posrednik u stvaranju (usp. Iv 1:3.10; I. Kor 8:6; Heb 1:2), obje i vidljive i nevidljive kraljevine (usp. Kol 1:16). Ovo novo otkrivenje pokazuje potrebu da se bude oprezan glede doslovnosti u Postanku 1 – 3. Trojstvo je uključeno u stvaranje:
 1. Bog Otac u Postanku 1:1
 2. Bog Duh u Postanku 1:2
 3. Bog Sin u NZ-u napredujućim otkrivenjem.Ovo može objasniti MNOŽINE u Postanku 1:26; 5:1.3; 9:6.
- B. Postanak 1 – 11 nije znanstveni spis, ali na neke načine suvremena znanost uspoređuje njegov prikaz (poredak stvaranja i geološke stupnjeve). On nije protu-znanstveni nego pred-znanstveni. On prikazuje istinu:
1. sa zemaljske točke gledišta (ljudski promatrač na ovoj planeti)
 2. s fenomenološke točke gledišta (tj. pet osjećaja; način kako stvari izgledaju ljudskome promatraču).
Djelovao je kao otkrivač istine za mnoge kulture kroz mnoge godine. On prikazuje istinu suvremenoj znanstvenoj kulturi ali bez posebnog objašnjenja događaja.
- C. On je iznenađujuće sažet, predivno opisan i umjetnički izgrađen:
1. stvari se dijele
 2. stvari se razvijaju
 3. od kaosa do fizičkoga planeta koji vrvi životom.
- D. Ključevi za njegovo razumijevanje nađeni su u:
1. njegovome žanru
 2. njegovu odnosu s njegovim vlastitim vremenom (vidi John H. Walton, *The Lost World of Genesis One*)
 3. njegovoj građi
 4. njegovu monoteizmu
 5. njegovoj teološkoj svrsi.
- Tumačenje mora uravnotežiti:
1. egzegezu stihova
 2. sustavno razumijevanje svega Pisma

3. posebnost žanra.
On otkriva podrijetlo fizičkih stvari (“i to bi dobro”, usp. 1:31) te pokvarenost tih stvari (usp. poglavlje 3). Na mnogo načina događanje Krista je novo stvaranje i Isus je novi Adam (usp. Rim 5:12-21). Novo doba mora biti konačno obnova vrta Eden te njegova prisnog zajedništva s Bogom i životinjama (usporedi Postanak 1 – 2 s Otkrivenjem 21 - 22).
- E. Velika istina ovoga poglavlja nije kako ili kada, nego tko i zašto!
- F. Postanak iskazuje istinsku spoznaju ali ne iscrpnu spoznaju. On nam je dat u drevnim (mezopotamijskim) oblicima razmišljanja, ali on je nepogrješiva teološka istina. Povezan je sa svojim vremenom, ali u potpunosti je jedinstven. Govori o neizrecivome, a ipak istinitome. U osnovi on je pogled na svijet (tko i zašto), ne slika svijeta (kako i kada).
- G. Bez Postanka 1 – 3 Biblija je nerazumljiva. Zabilježite kako se brzo priča kreće od: (1) grijeha do iskupljenja te (2) ljudstva do Izraela. Stvaranje oblikuje sastavni ali uzgredni dio izvješća o Božjem odabiru Izraela sa svrhom iskupljenja širom svijeta (usp. Post 3:15; 12:3; 22:18; Izl 19:5-6 te Iv 3:16; Djela 3:25; Gal 3:8; I. Tim 2:4; II. Pt 3:9).
- H. Vaš će odgovor na pitanje: “Što je svrha Nadahnuća i Otkrivenja?” utjecati na način na koji vidite Postanak 1. Vidite li svrhu kao priopćene činjenice o stvaranju, vidjet ćete ga na jedan način (tj. predložene istine). Vidite li ga kao izražene sveopće istine o Bogu, ljudstvu, i grijehu, onda ćete ga moguće vidjeti teološki (tj. paradigmatički [koji služi kao obrazac – op.prev.]). Ako, međutim, gledate temeljnu svrhu kao uspostavu odnosa između Boga i čovječanstva, moguće će biti drukčije (tj. živuće).
- I. Ovaj je dio Postanka sigurno teološki. Kao što su pošasti Izlaska pokazale YHWH-inu silu nad prirodnim bogovima Egipta, Postanak 1 – 2 može pokazati YHWH-inu silu nad astralnim bogovima Mezopotamije. Glavni subjekt je Bog. Bog je sâm to učinio zbog Svojih vlastitih svrha.
- J. Čudim se svojoj vlastitoj neukosti! Zaprepašten sam svojom vlastitom povijesnom, kulturološkom, i denominacijskom uvjetovanošću! Kojem silnom Bogu mi služimo! Koji je strašan Bog došao k nama (čak u našoj pobuni)! Biblija je ravnoteža ljubavi i sile; milosti i pravde! Što više znamo to više znamo da ne znamo!
- K. Ovdje je nekoliko pristupa nekih korisnih knjiga:
1. Postanak 1 – 2 bio je tumačen zajedno sa suvremenom znanošću:
 - a. Bernard Ramm, *The Christian View of Science and Scripture* (dobro znanstveno i teološki)
 - b. Hugh Ross, *Creation and Time and The Genesis Question* (dobro znanstveno ali slabo teološki)
 - c. Harry Peo i Jimmy Davis, *Science and Faith: An Evangelical Dialog* (vrlo korisno)
 - d. Darrel R. Falk, *Coming to Peace with Science: Bridging the Worlds Between Faith and Biology* (evangelički pristup teističkoj evoluciji)
 - e. Francis S. Collins, *The Language of God*
 - f. Fazale Rana i Hugh Ross, *Who Was Adam?*
 2. Postanak 1 – 2 bio je tumačen zajedno s drevnim usporednicama Bliskoga Istoka:
 - a. R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament* i *Old Testament Times*
 - b. John H. Walton, *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context*
 - c. K. A. Kitchen, *Ancient Orient and Old Testament*
 - d. Edwin M. Yamauchi, *The Stones and the Scriptures*.
 3. Postanak 1 – 2 bio je tumačen zajedno s teologijom *Old Testament Survey* od LaSora, Hubbarda i Busha:
 - a. “Književni uzorak također je nađen u korištenju imena. Podudaranje imena s djelatnošću ili ulogom osobe neobično je u nekoliko pojava. Adam znači ‘čovječanstvo’ a Eva je ‘(ona koja daje) život’. Jamačno, kad autor priče imenuje načelne osobine Čovječanstva i Života, nešto je prenijeto o stupnju doslovne nakane! Slično Kajin znači ‘kovač

(kovina)'; Henok je povezan s 'posvetom, posvećenjem' (4:17; 5:18); Jubal s rogom i trubom (4:21); dok Kajin, osuđen da bude *nāḏ*, 'lutalica', ide živjeti u zemlju Nod, ime je očito izvedeno od istoga hebrejskog korijena, otuda zemlja lutanja! Ovo upućuje da autor piše kao umjetnik, pripovjedač, koji koristi književno sredstvo i vještinu. Netko mora nastojati razlučiti što namjerava naučiti iz uporabljenih književnih sredstava", str. 72

b. teološki suzvuk Postanka 1 – 11:

"*Suzvuk za Postanak 1 – 11*. Prepoznavanje književne tehnike i oblika te uočavanje pozadine poglavlja 1 – 11 ne čini izazov stvarnosti, 'događajnosti', prikazanih činjenica. Ne mora se na to izvješće gledati kao mit; međutim, to nije 'povijest' u suvremenome smislu očevica, objektivnoga izvješćivanja. Radije, ono prenosi teološke istine o događajima, oslikano je u uglavnom simboličkome, slikovnome književnom žanru. Ovime se ne kaže da Postanak 1 – 11 prenosi povijesnu obmanu. Taj zaključak može biti slijeden samo ako je podrazumijevao sadržavati objektivne opise. Jasan dokaz već ponovno preispitan pokazuje da to nije bila nakana. U drugu ruku, stajalište da istine poučavane u ovim poglavljima nemaju objektivni temelj pogrešno je. One potvrđuju temeljne istine: Božje stvaranje svega; poseban Božanski zahvat u stvaranju prvoga muškarca i žene; jedinstvenost ljudske rase; prvobitna čestitost stvorenoga svijeta, uključujući ljudstvo; ulazak grijeha kroz neposlušnost prvoga para; izopačenost i neobuzdani grijeh nakon Pada. Sve su ove istine činjenice, i njihova izvjesnost podrazumijeva stvarnost činjenica. Rečeno drukčije, biblijski autor koristi takve književne predaje kako bi opisao jedinstvene iskonske događaje koji nemaju vremensku-uvjetovanost, ljudsku-uvjetovanost, iskustva temeljena na povijesnoj sličnosti i stoga može biti opisano jedino simbolom. Ista poteškoća uskrsava na kraju vremena: biblijski autor tamo, u Knjizi Otkrivenja, izabire teško razumljiv prikaz i zamršenu književnu vještinu apokalipse", str. 74

c. ako je istina da je jedan jezik bio govoren u Postanku 1 – 10 (usp. Samuel Noah Kramer, *The Babel of Tongues: A Sumerian Version*, "Journal of the American Oriental Society", 88:108-11), onda treba biti jasno izjavljeno da to nije bio hebrejski. Prema tome, sve su igre hebrejske riječi iz Mojsijeva vremena ili usmenih predaja patrijarha. Ovo ovjerava književnu prirodu Postanka 1 – 11.

4. Želim dati osobni osvrt. Ja ljubim i cijenim one koji ljube i cijene Bibliju. Tako sam zahvalan za ljude koji uzimaju njenu poruku kao nadahnutu, autoritativnu poruku od Jedinoga pravoga Boga. Svi od nas koji proučavaju Pisma pokušavaju štovati i slaviti Boga svojim umovima (usp. Mt 22:37). Činjenica da mi kao pojedinačni vjernici pristupamo Bibliji različito nije vid nevjerovanja ili pobune nego činjenica iskrene odanosti i pokušaj razumijevanja kao ugrađivanje Božje istine u naše živote. Što više proučavam Postanak 1 – 11 i povezano s time, većinu Knjige Otkrivenja, shvaćam da je istinit ali književno, ne doslovno. Ključ u tumačenju Biblije nije moje stavljanje osobne filozofijske ili hermeneutičke rešetke preko teksta nego dozvoljavanje nakani nadahnutih izvornih autora da u potpunosti izraze sami sebe. Uzeti književni odlomak i zahtijevati da bude doslovan onda kad sâm tekst daje uporišta za njegovu simboličku i slikovitu narav nameće moje predrasude Božanskoj poruci. Žanr (vrsta književnosti) ključ je u teološkome razumijevanju "kako je sve počelo" i "kako će sve završiti". Cijenim iskrenost i odanost onih koji, iz bilo kojeg razloga, uglavnom vrste osobnosti ili profesionalne obuke, tumače Bibliju u suvremenim, dosljednim, zapadnjačkim kategorijama, kad je to zapravo drevna istočnjačka Knjiga. Ovo sve kažem kako bih rekao da sam zahvalan Bogu za one koji Postanku 1 – 11 pristupaju s pretpostavkama koje ja osobno ne dijelim, jer znam da će pomoći, ohrabriti i doseći ljude takvih osobnosti i stajališta kako bi ljubili, pouzdali se i primijenili Božju Knjigu u svoje živote! Međutim, ne slažem se da se Postanku 1 – 11 ili Knjizi Otkrivenja mora pristupiti doslovno, bilo da je to *Creation Research Society* (tj. mlada Zemlja) ili od Hugh Rossa *Reasons to Believe* (tj. stara Zemlja). Za mene ovaj dio Biblije naglašava "tko" i "zašto" a ne "kako" i "kada" stvaranja. Prihvaćam suvremenu znanstvenu otvorenost u proučavanju fizičkih vidova stvaranja. Odbacujem "naturalizam" (tj. sav je život prilika razvitka prirodnih tijekova), ali zasigurno vide tijek kao valjan i dokažljiv vid našega svijeta i svemira. Mislim da je Bog usmjerio i upotrijebio tijek. Ali prirodni tijekovi ne objašnjavaju raznolikost i složenost života, sadašnjega i prošloga. Za pravo razumijevanje sadašnje stvarnosti trebam oboje i teorijske obrasce suvremene znanosti i teološke obrasce Postanka 1 – 11. Postanak 1 – 11 teološka je neophodnost za razumijevanje ostatka Biblije ali on je drevni, književni, sažet, umjetnički, istočnjački prikaz, ne doslovan, suvremen, zapadnjački prikaz.

Dijelovi Biblije jamačno su povijesna pripovijetka. Ima mjesta za doslovno tumačenje Pisma: postojao je poziv Abrahamu, Izlazak, djevičansko rođenje, Kalvarija, uskrsnuće; bit će drugi dolazak i vječno kraljevstvo. Jedno je pitanje žanra, ne stvarnosti, autorove nakane, ne osobne sklonosti u tumačenju. Dopustimo svim ljudima biti lažljivcima – a Bogu biti istinitim (usp. Rim 3:4)!!!

POSEBNA TEMA: STAROST I OBLIKOVANJE ZEMLJE

- I. Ovo područje proučavanja je pristrano zbog pretpostavki da mora biti napravljeno čak i za slijeđenje razumskoga razmišljanja o subjektu. Pretpostavke moraju biti žarište procjene različitih mišljenja izraženih kozmologijama, geologijama i povezanih znanosti u usporedbi s teološkim razumijevanjem i tumačenjima.
- II. Za znanost očite pretpostavke su:
- A. da su stupnjevi promjene (tj. fizičke, kemijske i biološke) zabilježeni i mjereni za Zemlji danas nepromjenjivi u prošlosti (tj. uniformitarizam, “sadašnjost je ključ k prošlosti”)
 - B. radio-metrijsko datiranje (nazvano apsolutno datiranje), što je kronološki ključ za datiranje događanja Zemlje i svemira, zbunjujuće je zbog nekoliko pretpostavki:
 - 1. izvorni sastav stijena (tj. odnos roditelja i kćeri elemenata nestabilnih atomskih elemenata)
 - 2. točnost pola-života tih elemenata
 - 3. temperatura također utječe na postotak roditelja i kćeri u uzorku (tj. vrijeme oblikovanja i/ili komora vulkanske magme)
 - 4. prvotan izvor i vrijeme stvaranja radioaktivnih elemenata nije izvjesno. Sadašnje teorije kažu da su teži elementi stvoreni termonuklearnim reakcijama u drugome i trećem naraštaju zvijezda i proširili se supernovama.
 - C. da šest pretpostavljenih slijeda načela geologije (nazvanih relativno datiranje) utječe na paleontologiju:
 - 1. zakon slojevitosti – u nesmetanome slijedu sedimentnih stijena, donji sloj je iznad mlađega a gornji je ispod starijeg
 - 2. načelo horizontalnosti – naslage rudimentarne stijene bile su taložene u bližoj horizontalnoj ravnici
 - 3. načelo preklapanja srodstva – kad su stijene presječene ili izbočene rasjedom, one moraju biti starije od rasjeda
 - 4. načelo primjesa – mase stijene neposredno se naslanjaju jedna na drugu, jedna će uglavnom imati komade najdonje ugrađene u gornji sloj što potvrđuje pretpostavku #1
 - 5. načelo korelacija – stijene sličnoga sastava ali iz različitih područja moraju biti podudarne, kad ovo ne može biti učinjeno onda su korištene slične okamine da pokažu slične nadnevke oblikovanja
 - 6. načelo uzastopnosti okamina – okaminski organizmi dolaze jedan za drugim u konačnom i odredivom slijedu:
 - a. širom rasprostranjene okamine
 - b. ograničene na kratki razmak geološkoga vremena.
- III. Neki osvrti znanstvenika
- A. Većina znanstvenika uviđa da je prava znanost istraživanje načina koji teži uzajamnome odnosu svih poznatih činjenica i anomalija u teoriji koja se može ispitati. Neke stvari njihove čiste prirode ne mogu se ispitati.
 - B. Neki osvrti znanstvenika o znanstvenim pretpostavkama u ovome području:
 - 1. “Doktrina (tj. uniformitarizam) ne smije biti uzeta previše doslovno. Reći da su geološki procesi u prošlosti bili isti kao oni koji se pojavljuju danas nije zato da se navodi kako su oni uvijek imali istu relativnu važnost i djelovali su točno istom brzinom” (Tarbuck i Lutgens, *Earth Science*, VII. Izdanje, str. 262).
 - 2. “Važno je shvatiti da ispravan radiometrijski nadnevak može biti dobiven samo ako mineral ostaje u zatvorenome sustavu tijekom razdoblja njegova oblikovanja; to jest, točan nadnevak nije moguć

osim ako je postojao ili dodatak ili nedostatak roditelja i kćerke izotopa” (*Earth Science*, VI. izdanje, str. 276).

3. “Mi požurujemo naglasiti da je ova jedinstvenost nagađanje što mi radimo o prirodi, tako da je doktrina prije negoli logički dokazan zakon” (Dott i Balten, *Evolution of the Earth*, IV. Izdanje, str. 44).
4. “Propadanje konstanti koje obilježava radioaktivno propadanje brzina, te upravljanje odnosa između izotopskog podatka i njihove odgovarajuće izotopske starosti nisu točno poznate. Zbog toga, ispravnost nekih od najtočnijih metoda datiranja, kao što je $^{40}\text{Ar}/^{39}\text{Ar}$ tehnike, može biti redosljed magnitude ili još gore negoli njihova točnost” (“Napredak i izazovi u geokronologiji” od Rennea, Ludwiga i Karnera u *Science Progress* (2000.), 83 (1), 107).
5. “Ljudi bez obuke u znanosti ne mogu razumjeti da bilo koja metoda radiometrijskog datiranja može jedino biti pouzdana za uzorke starosti blizu pola-života upitnoga elementa” (Hugh Ross, *Reasons to Believe* novinska brošura).

IV. Pretpostavke nisu jedinstvene znanstvenoj zajednici nego očito isto tako postoje u religijskoj zajednici

- A. Ljudi su skloni da jedinstveno načelo ili način uzajamno povežu sa svojim osjećajnim iskustvom i osiguraju emocionalnu postojanost. U znanosti ovo je objedinjeno načelo postalo “evolucija”:
 1. Theodosius Dobzhansky, “Changing man”, *Science*, 155, 409-415: “Evolucija je proces koji je proizveo život iz ne-života, koji je stvorio čovjeka iz životinja, i koji će uvjerljivo nastaviti činiti izvanredne stvari u budućnosti.”
 2. Brian J. Alters i Sandra M. Alters, *Defining Evolution*, str. 104: “evolucija je temeljni okvir za sve biološke znanosti... evolucija je objasnidbena okosnica, jedinstvena teorija. Ona je neophodna za proučavanje biologije, baš kao što je atomska teorija neophodna za proučavanje kemije.”
- B. Za mnoge konzervativne kršćane jedinstvena je teorija (tj. tumačenje) postala doslovno tumačenje Postanka 1 – 3. Ovo je istina za one koji su skloni doslovnome shvaćanju mlade Zemlje (*Creation Research Society* datira Zemlju na oko 10.000 godina) i one koji su skloni staroj Zemlji (*Reasons to Believe* datira Zemlju u svjetlu suvremene geologije na 4,6 milijarde godina). Nečije tumačenje Pisma postaje leća kroz koju je sve drugo gledano i ocijenjeno. Netko ne može kriviti subjektivnu pretpostavku, jer je sve ljudsko znanje na nekome stupnju pretpostavke. Međutim, procjena nečijih pretpostavki ključna je za primjerenu procjenu njihovih izjava o “istini”.
- C. Fundamentalno kršćanstvo pokušava se ogrnuti u “znanstveni” čimbenik onda kad je središnje pitanje hermeneutička metodologija. Ovo ne podrazumijeva da “suvremena znanost o evoluciji” nije pretpostavka ili da njeni zaključci nisu uobličeni a priori pogledom na svijet. Moramo biti pozorni i analitički za oboje. Izgleda kako postoji dokaz za obje strane. Moram se pitati kojem sam stajalištu prirodno, emocijski, ili obrazovno sklon (tj. samo-ispunjenje pretpostavke)?

V. Osobni zaključak

- A. Budući sam teolog, ne znanstvenik, za mene je bilo ključno čitanje i usvajanje koliko sam god mogao iz suvremene ujednačene znanosti. Osobno nisam pokrenut “evolucijom” nego “naturalizmom” (popularna odredba Carla Sagana je: “svemir je sve što je bilo, sve što jeste i sve što će biti”).

Shvaćam da je ovo predrasuda ali moja jednoobrazna teorija je supernaturalizam i posebno kreacionizam ali ne osporavam ili ne osjećam se ugroženim od evolucije. Moje temeljno gledište je da postoji Bog kao Osoba koji je pokrenuo i usmjerava tijek sa svrhom! Za mene “inteligentan dizajn” postaje razborita teorija (usp. M. J. Behe, *Darwin’s Black Box* i William A. Demski, izdao *Mere Creation: Science, Faith and Intelligent Design*). To je “slučajnost” evolucije i “posredništvo” naturalizma što mi uzrokuje osobnu bol i zbunjenost. Proces je očiti dio života. Moram biti siguran da ne prihvaćam što je ugodno bez procjene. Pokušao sam odrediti svoje pretpostavke:

 1. Postanak 1 – 3 (glede toga, većinu Knjige Otkrivenja), nakana njegova izvornoga nadahnutog autora nije bila da bude uzet doslovno. “Kako je sve počelo” i “Kako će sve završiti” prikriveno je (i mora biti za palo čovječanstvo) u književnome žanru.
 2. Evolucija je očito na određenim stupnjevima (“horizontalna evolucija”, “mikro-evolucija”, evolucija unutar vrsta) ali nije jedini jedinstven čimbenik za život na ovoj planeti niti razvitak svemira. Ovdje postoji tajnovitost! Osobno se osjećam ugodno s Biblijom (tj. posebno otkrivenje) koje mi govori o “Tko” i “zašto” te prirodom (tj. prirodno otkrivenje), to jest, suvremenim znanstvenim istraživanjem, koje mi govori “kako” i “kada” temeljeno na razvijajućim modelima i teorijama.

3. Čak ni konačna stvarnost "teističke evolucije" neće mi prouzročiti da odbacim ikoju od mojih pretpostavki vjere. Vidi Darrel R. Falk, *Coming to Peace with Science: Bridging the World's Between Faith and Biology* i Francis S. Collins, *The Language of God*. Ja imam pretpostavke vjere (kao i vi)! Moj pogled na svijet je biblijsko kršćanski. Moja slika svijeta je rastuće i mijenjajuće razumijevanje.
- B. "Stvarna" starost Zemlje nije pitanje u mojoj teologiji osim:
1. Zamisli očitoga "velikog praska" svemirske uredbe materije koja tvrdi da je početak svemira izgleda ograničen mogućnostima neograničenoga vremena za evolucijski razvitak (tj. naturalizam).
 2. Počeci i završeci u okaminskim zapisima mogu podrazumijevati "isprekidanu uravnoteženost" koja tvrdi da se evolucijski lanac pojavljuje u naglim trzajima (moguće Božja neprekidna stvaralačka djela) a ne neophodno jedino u postupnome lancu tijekom vremena.
 3. Stara Zemlja i skorašnje posebno stvaranje ljudstva jeste pretpostavljeni model kojeg sam odabrao prihvatiti sve dok neću više razumjeti iz moga proučavanja Biblije, arheologije i suvremene znanosti. Poredak ovih pokazuje moju pristranost (ali svi ih imamo)!
 4. Znanost mi nije neprijatelj, niti spasitelj! Tako je uzbudljivo živjeti u ovome dobu sve većega znanja! Tako je ohrabrujuće biti hermeneutički obaviješten vjernik! Uklapanje vjere i razloga, ili Biblije i Znanosti, s vjerodostojnošću, čudesna je mogućnost!

VI. Sadašnje pretpostavke o starosti Zemlje

- A. Radiometrijsko datiranje mjesečevih stijena i meteora bilo je usklađeno na 4,6 milijardi godina. Oni sadržavaju iste elemente kao i planete ovoga sunčevog sustava tako da je zaključak kako su naše Sunce i njegovi prateći planeti, kometi i asteroidi bili oblikovani u tome vremenu. Najstarije stijene Zemlje bile su radiometrijski datirane na 3,8 milijardi godina.
- B. Nadnevak za nadnaravno stvaranje prvoga ljudskog para (*Homo sapiens*) teže je pitanje ali on je u dometu desetina tisuća stupnjeva, moguće 40.000. Vidi Fazale Rana i Hugh Ross, *Who was Adam?*.
 Vrijeme je prijeporna točna jedino onima od nas koji su bili stvoreni u kronološki dosljednome vremenskom okviru. Bog nije pod utjecajem prolaznosti vremena. Vjerujem da su Zemlja i okoliš bili stvoreni tijekom vremena za posebnu svrhu pribavljanja "mjesta" za Boga za zajedništvo s Njegovim najvišim stvorenjem, koje je bilo stvoreno od Njega na Njegovu sliku. Jedinu izvor za ovakva uvjerenja je nadahnuta Biblija. Držim se nje i dopuštam suvremenoj znanosti povećati svoje razumijevanje fizičkih vidova Božje stvaralačke djelatnosti!

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:1-5

¹U početku Bog stvori nebesa i zemlju. ²Zemlja bi bezoblična i prazna, a tama bi nad površinom dubine, i Duh Božji kretao se nad površinom voda. ³Onda Bog reče: "Neka bude svjetlo"; i postade svjetlo. ⁴Bog vidje da svjetlo bi dobro; i Bog odvoji svjetlo od tame. ⁵Bog nazva svjetlo dan, a tamu On nazva noć. I bijaše večer i bijaše jutro, dan prvi.

1:1 "U početku" *Bereshith* (BDB 912) je hebrejski naslov Knjige. *Postanak* smo dobili iz prijevoda Septuaginte. Ovo je početak povijesti ali ne Božje djelatnosti (usp. Mt 25:34; Iv 17:5.25; Ef 1:4; Tit 1:2; II. Tim 1:9; I. Pt 1:19-20; Otk 13:8). R. K. Harrison kaže da je moralo biti prevedeno "način početka" (*Introduction to the Old Testament*, str. 542, opaska 3). John H. Walton, u *The Lost World of Genesis One* kaže da *Postanak* uvodi razdoblje vremena (str. 45).

▣ **"Bog"** *Elohim* (BDB 43) je oblik MNOŽINE općega imena za Boga u drevnome Bliskom Istoku, *El* (BDB 42). Kad upućuje na Boga Izraelova glagol je uobičajeno (6 iznimaka) JEDNINA. Rabini kažu da govori o Bogu kao Stvoritelju, Davatelju i Nositelju života na planeti Zemlji (usp. Ps 19:1- 6; 104). Zabilježite koliko je često ova riječ upotrijebljena u poglavlju 1.

Vjerujem da je ovaj stih neovisna kratka rečenica: Ibn Ezra kaže da je to zavisna kratka rečenica s naglaskom na stih 2 dok Rashi kaže da je stih 2 parenteza i naglasak na stihu 3. Suvremeni dispencijacijski komentatori kažu da je stih 1 zavisna kratka rečenica zato da podupre njihovo gledište prethodnoga pada (teorija jaza). Zabilježite da ne postoji objašnjenje podrijetla Boga. To izrazito potvrđuje da je Bog stvorio materiju a nije oblikovao postojeću materiju (grčka kozmologija). U *Enuma elišu*, (babilonskome izvješću o stvaranju), kao i grčkoj misli, Duh (koji je dobar) i materija (koja je zla) su su-vječni.

Biblija ne raspravlja niti otkriva podrijetlo Boga. On je uvijek postojao (usp. Ps 90:2). Ovdje jamačno postoji tajnovitost. Čovječanstvo jednostavno ne može dohvatiti Božju puninu!

Raspra o kratkim rečenicama teološki je važna. Židovsko izdavačko društvo Amerike prevelo je Postanak 1:1 privremenom kratkom rečenicom: “Kad Bog započne stvarati nebo i zemlju – zemlja postojalaše neoblikovana i prazna...”. Ovaj prijevod može zaključiti da su Bog i materija su-vječni nalik grčkoj kozmologiji (usp. “Creation and Cosmology” u *Encyclopedia Judaica*, tom 5, str. 1059). Sumersko izvješće o stvaranju, *Enuma eliš*, započinje s “kad u početku ...”. Vidi Posebnu temu: Imena za Božanstvo u 2:4.

▣ **“stvori”** *Bara* (usp. 1:1.21.27; 2:3.4) je hebrejski GLAGOL (BDB 135, KB 153, *Qal* PERFEKT) korišten isključivo za Božju stvaralačku djelatnost. Njegovo osnovno značenje je oblikovati rezanjem. Bog nije želio išta u biću osim Sebe. Psalm 33:6.9; Poslanica Hebrejima 11:3 i II. Petrova 3:5 predstavljaju stvaranje (kozmiologija) Božjom izgovorenom riječju (*fiat*) iz ničega (*ex nihilo*), iako za vodu nikad nije rečeno da je bila stvorena (usp. Post 1:2). Grčki (gnostički) i mezopotamijski filozofi naglašavaju vječni dualizam između “duha” i “materije”. Štoga *bara* podrazumijeva to ističe Božju djelatnost i svrhu!

Biblija tvrdi da stvaranje ima početnu točku. Znanost dvadeset i prvog stoljeća može ovo obilježiti kao “veliki prasak”. Naturalizam ne može sad tvrditi neograničeni povratak natrag u vrijeme. Doduše, vjerojatno je da Postanak 1 upućuje na početak djelovanja Zemlje, ne materijalni početak stvari (John H. Walton, *The Lost World of Genesis One*).

▣ **“nebesa”** Riječ “nebesa” (BDB 1029) može biti upotrijebljena u nekoliko značenja:

1. ona upućuje na atmosferu Zemlje kao u stihovima 8 i 20;
2. ona može upućivati na čitav svemir (tj. svo materijalno postojanje); ili
3. ona može upućivati na stvaranje svega vidljivoga (materijalno) i nevidljivog (anđeli, Nebo kao Božje prijestolje). Ako je mogućnost 3 prava onda bi usporednica trebala biti Poslanica Kološanima 1:16. Ako nije, onda se Postanak 1 usredotočuje samo na stvaranje ove planete. Biblija naglašava geocentrično gledište (tj. stvaranje vidi kao gledatelja na ovoj planeti koji ju mora promatrati). Neki mogu tvrditi da Postanak 1 naslovljava stvaranje svemira (tj. Sunca, Mjeseca, zvijezda, i galaksija), dok se Postanak 2 – 3 usredotočuje na ovu planetu i stvaranje čovječanstva. Ovo je zasigurno moguće jer poglavlja 2 – 4 oblikuju književnu jedinicu. U oba (tj. u Post 1 i 2 – 4) stvaranje je geocentrično (tj. Zemlja u žarištu).

▣ **“zemlju”** Pojam (BDB 75) može upućivati na posebnu zemlju, kraj ili čitavu planetu. Postanak 1 je po svemu sudeći geocentričan (usp. stih 15). Ovo odgovara teološkoj svrsi poglavlja, ne znanosti. Zapamtite da je Biblija pisana u slikovnome jeziku za teološke svrhe. Ona nije protu-znanstvena, nego pred-znanstvena.

1:2 “Zemlja bi” Ovaj GLAGOL (BDB 224, KB 243, *Qal* PERFEKT) može samo vrlo rijetko biti preveden kao “postade”. Gramatički i okvirno “bi” je poželjnije. Nemojte si dozvoliti (tj. dispencacijsko predmilenijsku) da pretpostavljena teologija o dva pada (teorija jaza) utječe na egzegezu teksta.

▣

NASB	“bezoblična i prazna”
NKJV	“bez oblika, i prazna”
NRSV, NJB	“bezoblično prazna”
TEV	“bezoblična i opustošena”
NIV	“bezoblična i isprazna”
REB	“golema pustoš”
SEPT	“nevidljiva i neopremljena”
JPSOA	“bezoblična i prazna”

Ova dva pojma nađena su u BDB 1062, KB 1688-1690 i BDB 96, KB 111. Podrazumijeva li ovo jedino vodu? Zemlja je mijenjajući oblik (tj. tektonske ploče) neprekidan (tj. jedan prvotni kontinent nazvan Pangea postao je nekoliko kontinenata). Ponovno pitanje je pitanje starosti Zemlje. Ove riječi pojavljuju se zajedno u Knjizi proroka Jeremije 4:23. One su upotrijebljene u sumerskom i babilonskom izvješću o stvaranju ali u mitološkome smislu. Ova izjava o stvaranju pokazuje da je Bog koristio napredujuće procese na Zemlji pogodnoj za stanovanje (usp. Iz 45:18). Ove dvije riječi opisuju, ne početak materije, nego stanje nerazvijenoga ne-djelotvornoga uređenog sustava (John H. Walton, *The Lost World of Genesis One*, str. 49). On nije spreman za ljudstvo!

▣ **“tama”** Ovaj pojam (BDB 365) ne predstavlja zlo, nego prvotni kaos. Bog imenuje tamu u stihu 5 kao što On imenuje svjetlo. Ova dva pojma, iako često korištena u Bibliji za obilježavanje duhovnih stvarnosti, ovdje predstavljaju prvotne fizičke uvjete.

▣ **“dubine”** Hebrejski pojam je *tehom* (BDB 1062 #3, KB 1690-91). Sličan, ali različit, semitski korijen poosobljen je kao *Tiamat* u sumerskim i babilonskim mitovima o stvaranju kao čudovište kaosa i majka bogova, žena od Apsa. Ona je pokušala ubiti sve niže bogove koji su proizašli iz nje. Ubio ju je Marduk. U babilonskome Postanku nazvanome *Enuma eliš* Marduk je iz njenoga tijela oblikovao nebo i Zemlju. Hebreji su vjerovali da je voda bila početni element stvaranja (usp. Ps 24:1-2; 104:6; II. Pt 3:5). Nikad nije rečeno da je bila stvorena. Međutim, hebrejski pojam je muškoga, ne ženskoga roda i etimološki nije povezana s Tiamat.

U SZ-u postoje odlomci koji opisuju YHWH-u u sukobu s utjelovljenim vodenim kaosom (usp. Ps 74:13-14; 89:9-10; 104:6-7; Iz 51:9-10). Međutim, oni su uvijek u poetskim, metaforičkim odlomcima. Voda je ključan vid stvaranja (usp. 1:2b.6-7).

▣	
NASB, NKJV, TEV, NIV	“Duh Božji”
NRSV, JPSOA	“vjetar od Boga”
NJB	“božanski vjetar”
REB	“duh Božji”
SEPT	“dah Božji”

Hebrejski pojam *ruach* (BDB 924) i grčki pojam *pneuma* (usp. Iv 3:5.8) može značiti “duh”, “dah” ili “vjetar” (usp. Iv 3:5.8). Duh je često povezan sa stvaranjem (usp. Post 1:2; Job 26:13; Ps 104:29-30; 147:14-18). SZ ne određuje jasno odnos između Boga i Duha. U Knjizi o Jobu 28:26-28; Psalmu 104:24 i Izrekama 3:19; 8:22-23 Bog je koristio Mudrost (imenica ženskoga roda) za stvaranje svega. U NZ-u za Isusa je rečeno da je Božji posrednik u stvaranju (usp. Iv 1:1-3; I. Kor 8:6; Kol 1:15-17; Heb 1:2-3). Kao u iskupljenju, tako također, u stvaranju, sve su tri Osobe Boga uključene. Postanak 1 sâm po sebi ne ističe nijedan drugotni uzročnik.

▣	
NASB, TEV	“kretao se”
NKJV, NIV	“lebdeći”
NRSV	“letješe”
NJB	“brisao je”

Ovaj pojam (BDB 934, KB 1219, *Piel* PARTICIP) razvio je suzvuk “izvesti mlade” ili “djelatno lebdjenje” (usp. JB). Ovo je riječ za majku pticu (usp. Izl 19:4; Pnz 32:11; Iz 31:5; 40:31; Hoš 3; 11:4). Nije povezana s feničkom kozmologijom koja tvrdi da je Zemlja proizašla iz jaja, nego s metaforom ženskoga roda za Božju djelatnu roditeljsku brigu, kao i za razvitak Njegova stvaranja na tome ranome stupnju!

1:3 “Bog reče” Ovo je teološka zamisao stvaranja izgovorenom riječju, koristeći latinsku riječ *fiat* (usp. 9.14.20.24.29; Ps 33:6; 148:5; II. Kor 4:6; Heb 11:3). Ona je često bila opisivana kao “iz ničega dođe u stanje korištenja”, Božjom zapovijedi, koristeći latinski izričaj *ex nihilo* (usp. II. Mak 7:28). Međutim, radi se vjerojatno o tome da Postanak 1 ne govori o prvotnome stvaranju materije nego o uređivanju postojeće materije (usp. John H. Walton, *The Lost World of Genesis One*, str. 54 i dalje).

Ova snaga izgovorene riječi također može biti viđena u:

1. patrijarhalnome blagoslovu
2. Božjemu osobnome izvršenju iskupiteljske riječi, Knjiga proroka Izaije 55:6-13, posebice stih 11
3. Isusu kao Riječ u Evanđelju po Ivanu 1:1 i
4. Isusu koji se vraća s dvosjeklim mačem u Svojim ustima (usp. II. Sol 2:8; Heb 4:12; Otk 1:6; 2:12.16; 19:15.21). To je idiomski način stvaranja Božjom voljom posredstvom misli i riječi. Ono što Bog želi, događa se!

▣ **“Neka bude”** Ovo su ZAPOVJEDNI NAČINI (usp. stihove 3.6 [dva puta].9 [dva puta u značenju, ne obliku].11.14.20 [dva puta u značenju, ne obliku].22.24.26 [u značenju ne obliku]).

1:4 “Bog vidje da svjetlo bi dobro” (stihovi 4.10.12.18.21.25.31). Čitavo je Stvorenje bilo dobro (usp. 1:31). Zlo nije bilo dio Božjega prvotnoga stvaranja, nego je ono bilo izopačeno dobro. “Dobro” ovdje vjerojatno znači “odgovara svojoj svrsi” (usp. Iz 41:7) ili “iznutra bez mane” (BDB 373).

▣ **“Bog odvoji”** Ovaj GLAGOL (BDB 95, KB 110, *Hiphil* IMPERFEKT) svojstven je tome kako Bog razvija Svoje stvaranje. On dijeli (KJV) i započinje nove stvari (usp. stihove 4.6.7.14.18).

▣ **“svjetlo”** Sjetite se da još nije postojalo Sunce. Budite pozorni da ne budete dogmatski o vremenskome slijedu (tj. 24 sata za rotaciju Zemlje što nije bila konstanta kroz povijest Zemlje).

Svjetlo (BDB 21) je biblijski simbol života, čistoće, i istine (usp. Job 33:30; Ps 56:13; 112:4; Iz 58:8.10; 59:9; 60:1-3; Iv 1:5-9; II. Kor 4:6). U Otkrivenju 22:5 postoji svjetlo bez Sunca. Također zabilježite da je tama stvorena (usp. Iz 45:7) i imenovana od Boga (usp. stih 5) što pokazuje Njegov nadzor (usp. Ps 74:16; 104:20-23; 139:12).

John H. Walton, u *The Lost World of Genesis One* (str. 55 i dalje), temeljeno na stihovima 4 i 5, tvrdi da ovo znači “razdoblje svjetla”, ne podrijetlo Sunca.

1:5 “Bog nazva” (stihovi 8.10) Ovo imenovanje pokazuje Božje vlasništvo i nadzor.

▣ **“I bijaše večer i bijaše jutro”** Ovaj red može odražavati postojanje tame prije stvaranja svjetla. Rabini su ovo tumačili kao dan jedinstvenoga počinjanja vremena navečer. Postojala je tama i onda je postojalo svjetlo. Ovo se odražavalo u Isusovom vremenu kad je novi dan također započinjao u sumrak, navečer.

▣ **“dan”** Hebrejski pojam *yom* (BDB 398) može upućivati na vremensko razdoblje (usp. 2:4; 5:2; Ruta 1:1; Ps 50:15; 90:4; Prop 7:14; Iz 4:2; 11:2; Zah 4:10) ali uobičajeno upućuje na 24-satni dan (tj. Izl 20:9-10).

POSEBNA TEMA: DAN (YOM)

Teorije o značenju *yom* (dan) uzete i usvojene od dr. John HARRISA (dekan Škole kršćanskih proučavanja i profesor SZ-a u Baptističkome sveučilištu istočnoga Teksasa) iz Pregleda SZ-a zabilježio sam:

1. Teorija doslovno o dvadeset-četverosatnome razdoblju
Ovo je otvoren pristup (usp. Izl 20:9-11). Pitanja uskrsavaju iz ovoga pristupa:
 - a. kako je postojalo svjetlo prvoga dana kad Sunce nije bilo stvoreno sve do četvrtoga dana?
 - b. kako su bile sve životinje (posebice one izvorne drugim dijelovima svijeta) imenovane u manje od jednoga dana (usp. Post 2:19-20)?
2. Teorija o starosti dana
Ova teorija nastoji uskladiti znanost (posebno geologiju) s Pismom. Ova teorija kaže da su “dani” bili “geološka doba” u trajanju. Njihovo je trajanje nejednako, i oni se približavaju različitim slojevima opisanima u uniformitarističkoj geologiji. Znanstvenici se nastoje usuglasiti s općim razvojem Postanka 1: maglena i vodena masa prethodila je odvajanju kopna i mora prije pojavka života. Biljni život došao je prije životinjskoga života, a čovječanstvo je predstavljalo zadnji i najzamršeniji oblik života. Iz ovoga pristupa uskrsavaju pitanja:
 - a. kako su biljke preživjele “doba” bez Sunca?
 - b. kako se odvijalo oprašivanje u biljkama ako još kukci i ptice nisu bile stvorene do “doba” kasnije?
3. Teorija o izmjeničnoj starosti dana
Dani su ustvari dvadeset-četverosatna razdoblja, ali svaki je dan odvojen dobima u kojima je nešto stvoreno bilo razvijeno. Pitanja koja uskrsavaju iz toga pristupa:
 - a. iste poteškoće kao teorija o starosti dana
 - b. označavali li tekst “dan” kao onaj upotrijebljen za oboje i za dvadeset-četiri sata i za neku epohu?
4. Teorija o napredujućoj katastrofi stvaranja
Ova teorija ide kako slijedi: između Postanka 1:1 i 1:2, postojalo je neodređeno vremensko razdoblje u kojem se pojavljuju geološka doba; tijekom toga razdoblja, prapovijesna su stvorenja navedena po redu predloženih okamina koje su se stvorile; prije oko 200.000 godina, pojavila se nadnaravna nepogoda i uništila većinu života na ovoj planeti i prouzročila izumiranje mnogih životinja; onda su se pojavili dani iz Postanka 1. Ovi dani upućuju na ponovno-stvaranje, radije negoli na prvotno stvaranje.
5. Samo-Eden teorija
Izvjeshće o stvaranju upućuje samo na stvaranje i fizičke vidove Vrta Eden.

6. Teorija jaza
Temeljeno na Postanku 1:1, Bog je stvorio savršeni svijet. Temeljeno na Postanku 1:2, Lucifer (Sotona) je bio postavljen da nadzire svijet i pobunio se. Bog je potom osudio Lucifera i svijet potpunim uništenjem. Milijune godina, svijet je bio ostavljen samim i prošla su geološka doba. Temeljeno na Postanku 1:3 - 2:3, u 4004. godini prije Krista, pojavilo se šest doslovnih dvadeset-četverosatnih dana ponovnoga stvaranja. Bishop Ussher (1654. g.) upotrijebio je genealogije Postanka 5 i 11 kako bi izračunao i datirao stvaranje čovječanstva u otprilike 4004. godini prije Krista. Međutim, genealogije ne predstavljaju potpune kronološke sheme.
7. Teorija Svete sedmice
Pisac Knjige Postanka koristio je zamisao dana i tjedna kao književni način kako bi izložio Božansku poruku Božje djelatnosti u stvaranju. Takva građa slikovito prikazuje ljepotu i sklad Božjega stvaralačkog djela.
8. Svečano uvođenje kozmičkoga hrama
Ovo je noviji pogled Johna H. Waltona, u *The Lost World of Genesis One*, IVP. 2009., koji vidi šest dana kao "djelatnu ontologiju, ne materijalnu ontologiju". One opisuju Božje uređenje ili postavljanje djelatnoga svemira za dobro čovječanstva. Ovo potkrepljuje druge drevne kozmologije. Na primjer, prva tri dana predstavljala bi Božje davanje "sezona (tj. vremena)", "vremena (tj. za usjeve)" i hranu. Ponavljan izričaj "to je dobro" može obilježiti djelotvornost.
- Sedmi dan može opisivati Božje uvođenje Njegova potpuna djelatnoga i nastanjenog "kozmičkoga hrama" kao zakonskoga vlasništva, nadzornika i upravitelja. Postanak 1 nema ništa s materijalnim stvaranjem tvari nego s uređivanjem te tvari za djelatno mjesto za Boga i ljude kako bi imali zajedništvo.
- "Dani" postaju književna alatka za navješćivanje drevne bliskoistočne opće suglasnosti kako:
1. nema razlike između "prirodnoga" i "natprirodnoga"
 2. božanstvo je uključeno u svaki vid života. Izraelova jedinstvenost nije bila njegov opći pogled na svijet nego sljedeće:
 - a. njegov monoteizam
 - b. stvaranje je bilo za čovječanstvo, ne za bogove
 - c. nema sukoba između bogova ili bogova i ljudstva u Izraelovu izvješću.
- On [Izrael – op.prev.] nije posudio svoje izvješće o stvaranju od drugih nego podijelio njihov opći pogled na svijet.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:6-8

⁶Onda Bog reče: "Neka bude prostranstvo usred voda, i neka se odvoje vode od voda." ⁷Bog načini prostranstvo, i odvoji vode koje bijahu ispod prostranstva od voda koje bijahu iznad prostranstva; i to bi tako. ⁸Bog nazva prostranstvo nebo. I bijaše večer i bijaše jutro, drugi dan.

1:6 Ovaj stih ima dva *Qal* ZAPOVEDNA NAČINA ("Neka ...") iz glagola "biti" (BDB 224, KB 243). Ista je građa u stihovima 14 i 22.

☐	
NASB, NET, JPSOA	"prostranstvo"
NKJV	"nebeski svod"
NRSV, TEV	"svod"
NJB	"svod"

Ovaj pojam (BDB 956, KB 1290) može značiti "izravnati" ili "razvući" kao u Knjizi Izaije 42:5. Ovo upućuje na atmosferu zemlje (usp. 1:20) opisanu metaforički kao zračni svod ili preokrenuti šešir iznad plohe Zemlje (usp. Iz 40:22).

☐ "vode" Slatka voda i slana voda važni su elementi u van-biblijskim izvješćima o stvaranju, ali u Bibliji oni su nadzirani od Boga. Ne postoji razlika između Postanka 1 u stvaranju slane vode i slatke vode. Voda u atmosferi odvojena je od voda na Zemlji. Raščlamba Postanka 1 pokazuje da je Bog odvojio nekoliko stvari kao proces nastanjenja Zemlje (svjetlo od tame, vodu gore od vode dolje, vodu dolje od suhe zemlje, vrijeme Sunca od vremena Mjeseca).

1:7 “odvoji vode” Bog je u nadzoru vodenoga kaosa (BDB 95, KB 110, *Hiphil* PARTICIP). On postavlja njihove granice (usp. Job 38:8-11; Ps 33:6-7; Iz 40:12).

▣ “i to bi tako” Što god je Bog želio dogodilo se i događa se (usp. 1:9.11.15.24.30).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:9-13

⁹Onda Bog reče: "Neka vode ispod nebesa budu skupljene u jedno mjesto, i neka se pojavi suho kopno"; i to bi tako. ¹⁰Bog nazva suho kopno zemlja, a skupljene vode On nazva mora; i Bog vidje da to bi dobro. ¹¹Onda Bog reče: "Neka zemlja proklija biljem: sadnicama izdašnim sjemenom, i plodonosnim drvećem na zemlji koje donosi ploda prema svojoj vrsti sa sjemenom u njima"; i to bi tako. ¹²Zemlja rodi bilje, sadnice izdašne sjemenom prema njihovoj vrsti, i drveća koja donose plod sa sjemenom u njima, prema njihovoj vrsti; i Bog vidje da to bi dobro. ¹³Bijaše večer i bijaše jutro, treći dan.

1:9-10 Početna dva GLAGOLA (BDB 876, KB 1082 i BDB 906, KB 1157) oba su *Niphal* IMPERATIVI upotrijebljeni kao ZAPOVJEDNI NAČINI. Podrazumijeva li to jedan kontinent (tj. Pangea)? Zemlja je mijenjajući oblik (tj. tektonske ploče) neprekidno. Pitanje opetovano je starost Zemlje. Također zabilježite da Bog nadzire sve prirodne fenomene. Ne postoje bogovi prirode!

1:9 “neka se pojavi suho kopno” Ovo je slično prvotnome svetom brdu egipatske kozmologije. Još jedan primjer ove podjele uobičajenoga pogleda na svijet diljem drevnoga Bliskog Istoka mogli bi biti ljudi stvoreni od gline. To je zajedničko izvješćima o stvaranju iz Mezopotamije, Egipta te Izraela.

1:11-12 Ovo je morao biti tehnički opis za podrijetlo svega biljnog života. Izgleda da upućuje na tri vrste biljaka: trave, žitarice, i voćke. Životinje će jesti prve i druge; ljudi će jesti druge i treće. Bog priprema Zemlju korak po korak kao pozornicu ili podij na kojoj će imati zajedništvo s i održavati ga s Njegovim najvišim stvorenjem, čovječanstvom.

Postojalo je nekoliko suvremenih znanstvenih teorija o razvitku biljnoga života. Neki će znanstvenici braniti ovaj poseban poredak. Ali moramo biti pozorni jer se znanstvene teorije mijenjaju. Kršćani ne vjeruju Bibliji zato jer ju znanost i arheologija potvrđuju. Mi joj vjerujemo zbog mira što smo našli u Kristu i biblijskih vlastitih izvjava o nadahnuću.

1:11 “Neka zemlja proklija” Ovo je *Hiphel* ZAPOVJEDNI NAČIN glagola “klijati” (BDB 205, KB 233).

▣ “prema svojoj vrsti” Stvorenje je bilo građeno (usp. stihove 12.21.24.25; 6:20; 7:14) tako da jednom stvorene, biljke, životinje i ljudi mogu proizvoditi i prilagoditi se u i od sebe samih. Bog je stvorio život da se prilagodi. Na tome stupnju, zasigurno se kroz vrijeme dogodila evolucija prema naizmjeničnim uvjetima (mikro-evolucija ili horizontalna evolucija).

U teologiji se razvija pravac prema zamisli napredujućega staranja koji podrazumijeva da je Bog stvorio čovječanstvo: (1) postupno ili (2) Adam i Eva bili su stvoreni u kasnijem stupnju, potpuno razvijeni (usp. pisanja Bernarda Ramma i Hughha Rossa).

U suprotnosti s drevnim Bliskim Istokom gdje je bila štovana plodnost kao bogovi blizanci, ovo pokazuje izvor života kao Bog, ne seksualni čin. Na mnogo načina ovo izvješće o stvaranju umanjuje bogove drevnoga Bliskog Istoka (vode; svjetla/tame; nebeskih tijela; sila prirode; i bogove plodnosti) kao što su pošasti Izlaska obescijenile bogove Egipta. Isključivi začetnik je jedan i jedini Bog!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1: 14-19

¹⁴Onda Bog reče: "Neka budu svjetlila u prostranstvu nebesa da odvoje dan od noći, i neka budu za znakove i za doba i za dane i godine; ¹⁵i neka budu za svjetla u prostranstvu nebesa da daju svjetlo na zemlju"; i to bi tako. ¹⁶Bog stvori dva velika svjetlila, veće svjetlilo da vlada danju, a manje svjetlilo da vlada noću; *On stvori* zvijezde isto tako. ¹⁷Bog ih smjesti u prostranstvo nebesa da daju svjetlo na zemlju, ¹⁸i vladaju danju i noću, te odvoje svjetlo od tame; i Bog vidje da to bi dobro. ¹⁹Bijaše večer i bijaše jutro, četvrti dan.

1:14 “za znakove i za doba i za dane i godine” Nebeska svjetla morala su biti oznaka blagdanskih dana (usp. 18:14; Lev 23; Pnz 31:10) i ciklusa za počinak, rad, i štovanje (usp. Ps 104:19-23). Sunce je bilo stvoreno za razdvajanje kalendara i svakog dana u vremenske dijelove kako bi pomogli ljudima ispuniti sve njihove dužnosti (tj. fizičke i duhovne).

1:16 “dva velika svjetlila... On stvori zvijezde isto tako” Bog je Stvoritelj nebeskih tijela (usp. Iz 40:26). Ona nisu božanstva da budu štovana (mezopotamijsko astralno štovanje, usp. Pnz 4:19; Ez 8:16) nego fizičke sluge (usp. Ps 19:1-6). Ovo je teološki iskaz!

1:17-18 Usporedna građa Hebreja podrazumijeva tri svrhe u dodatku stihu 14.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:20-23

²⁰Onda Bog reče: "Neka vode provrve mnoštvom živih stvorenja, i neka ptice lete iznad zemlje u otvorenom prostranstvu nebesa." ²¹Bog stvori velika morska čudovišta i svako živo stvorenje što se miče, kojima vode provrve prema njihovim vrstama, i svakom krilatom pticom prema njenoj vrsti; i Bog vidje da to bi dobro. ²²Bog ih blagoslovi, kazujući: "Budite plodonosni i množite se, i ispunite vode u morima, i neka se ptice razmnože na zemlji." ²³Bijaše večer i bijaše jutro, peti dan.

1:20-23 Beskičmenjaci se pojavljuju u razdoblju kambrija iznenada i u bogatstvu oblika. Ne postoji fizički dokaz za postupan razvitak.

Glagoli “vrvjeti” (BDB 1056, KB 1655) i “letjeti” (BDB 733, KB 800) korišteni u stihu 20 oba su IMPERFEKTI upotrijebljeni kao ZAPOVJEDNI NAČINI.

1:20 “živih stvorenja” Ova ista riječ, *nephesh* (BDB 659), korištena je za ljude (usp. 2:7) i životinje (usp. 2:19; Lev 11:46; 24:18). Ona predstavlja životnu silu (usp. Ez 18:4) povezanu i ovisnu o ovoj planeti.

▣ **“ptice”** Doslovno to je “leteće stvari” (BDB 733) jer u Ponovljenome zakonu 14:19-20 to može upućivati na kukce.

1:21 “stvori” Ovo je pojam *bara* (BDB 135, KB 153, *Qal* IMPERFEKT) kao u Postanku 1:1. On podrazumijeva Božanstvo stvaranje. “Čovjek i životinje” su “stvorenji” u 1:24-25 što isključuje prethodno postojanje tvari (tj. praha). Međutim *bara* je upotrijebljena za “čovjeka” u 1:27 (tri puta).

Ovaj je poseban pojam korišten za: (1) svemir (ili Zemlju) u 1:1; (2) za morska stvorenja u 1:21; i (3) za čovječanstvo u 1:27.

▣

NASB, NRSV, TEV, NJB “velika morska čudovišta”

NKJV, NIV “velika morska bića”

LXX, KJV “velike kitove”

JB “velike morske zmije”

Ovo može upućivati na *levijatana* (BDB 1072, usp. Ps 104:26; 148:7; Job 41:1 i dalje). Ponekad je riječ povezana s izraelskim neprijateljima: (1) Egiptom, Knjiga proroka Izaije 51:9; Ezekiel 29:3; 32:2 (ponekad upućuje kao na “Rahaba”, usp. Ps 89:10; Iz 51:9) i (2) Babilon, Jeremija 51:34. Često je povezana s kozmičkim/duhovnim neprijateljima, Job 7:12; Psalam 74:13; Izaija 27:1. Kanaansko izvješće o stvaranju čini ovo borbom boga protiv Baala ali u Bibliji to je dobro Stvorenje od jednoga pravog Boga.

▣ **“svakom krilatom pticom”** Ovo uključuje sve što leti, ptice i kukce (usp. Pnz 14:19-20).

1:22 Kao što su biljke bile stvorene da proizvode, tako isto, životinje. Bog želi Svoju planetu ispuniti životom (nizovi *Qal* IMPERATIVA [i jedan ZAPOVJEDNI NAČIN], usp. 1:28; 9:1.7). Ovo je bilo jedno od predmeta pobune (tj. nespremnost odvajanja i ispunjavanja planeta) babilonske kule (usp. Post 10-11).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Kako se znanost odnosi prema Bibliji?
2. Stvarna pitanja su tko i zašto stvaranja, ne kako i kada. Ako je to istina, kako ćemo onda tumačiti Postanak 1 – 2?
3. Kako je Bog stvorio fizički svijet? Hoćemo li gurati *fiat, ex nihilo* ako je to poezija?
4. Što je glavni oslonac Postanka 1?
5. Kako je Biblija slična/različita od drugih izvješća o stvaranju?

NEKI KORISNI IZVORI

- A. *Objections Sustained* od Phillipa Johnsona
- B. *Darwin on Trial* od Phillipa Johnsona
- C. *Creation and Time* od Hugh Rossa
- D. *The Creator and the Cosmos* od Hugh Rossa
- E. *The Genesis Question* od Hugh Rossa
- F. *The Christian View of Science and Scripture* od Bernarda Ramma
- G. *The Scientific Enterprise and Christian Faith* od Malcolma A. Jeevesa
- H. *Coming to Peace with Science* od Darrela R. Falka
- I. *The Language of God* od Francisa S. Collinsa
- J. *Who was Adam?* od Fazale Rana i Hugh Rossa
- K. *The Lost World of Genesis One*, IVP (2009.) od Johna H. Waltona

OKVIRNI UVIDI U KNJIGU POSTANKA 1:24 – 2:3

UVOD

- A. U prošla dva stoljeća, SZ-ni znanstvenici često su tvrdili da Postanak objavljuje dva izvješća o stvaranju od različitih autora, koristeći različita imena za Boga. Međutim:
1. to može biti osobit istočnjački oblik općega izvješća slijeđenog posebnijim izvješćem
 2. Postanak 1:1-2:3 može biti sažeto izvješće o stvaranju planete a Postanak 2:4-25 o stvaranju prvoga para
 3. ovo može odražavati različite vidove Božje naravi (tj. rabinske):
 - a. *Elohim* - Stvoritelj, Davatelj i Nositelj života
 - b. *YHWH* - Spasitelj, Iskupitelj i Bog Izraela prema Savezu.
- B. Izgleda kako postoji razlika napravljena između Boga koji stvara iz ničega i uzrokuje stvaranje stvari. Primjer: Bog je stvorio u stihu 21 a ipak u stihu 20 proizvodi vodu; u stihu 25 Bog je stvorio a ipak u stihu 24 Zemlja je proizvela. Augustin je zabilježio ovu razliku i utvrdio dva čina stvaranja: (1) materije i duhovnih bića i (2) njihovu uredbu i raznolikost.
- C. Ovaj odlomak jasno uči da su ljudi kao najviše zemaljske životinje: (1) oboji imaju *nephesh*, 1:24 i 2:7; (2) oboji su bili stvoreni šestoga dana, 1:31; (3) oboji su bili stvoreni iz zemlje, 2:19; (4) oboji jedu biljke za hranu, 1:29-30; (5) oboji su plodni. Međutim, ljudi su isto tako kao Bog: (1) posebno Stvorenje, 1:26; 2:7; (2) stvoreni na sliku i sličnost Božju, 1:26; i (3) imaju vlast, 1:26.28.
- D. Postanak 1:26: “Načinimo . . .” (usp. 1:26; 3:22; 11:7; Iz 6:8) bio je uvelike raspravljan. Nastalo je nekoliko teorija:
1. množina Veličanstva (ali nema ranijeg primjera u Bibliji ili u rabinskoj književnosti)
 2. Bog govori o Sebi i nebeskome sudu anđela, I. Knjiga o Kraljevima 22:19
 3. naglašavanje množine u Bogu, i prema tome, nagoviještanje Trojstva, 3:22;11:7; Knjiga proroka Izaije 6:8; 61:14. Mora biti zabilježeno da (a) Elohim je MNOŽINA i (b) Božanske Osobe su spomenute u Psalmu 2:2; 110:1.4; Zahariji 3:8-11.
- E. Teorije o značenju slike i sličnosti:
1. Irenej i Tertulijan:
 - a. slika—fizički vidovi ljudstva
 - b. sličnost— duhovni vidovi ljudstva.
 2. Klement Aleksandrijski, Origen, Atanasius, Hilary, Ambrozije, Augustin, i Ivan Damaščanski:
 - a. slika – ne fizičke osobine čovjeka
 - b. sličnost – vidovi čovjeka koji se mogu razviti primjerice u svetost ili moralnost, a ako nisu razvijeni onda su izgubljeni.
 3. Skolastici (Toma Akvinski):
 - a. slika—razumska umna sposobnost i sloboda (prirodna) čovječanstva
 - b. sličnost—izvorna pravednost i nadnaravni darovi koji su bili izgubljeni u Padu.
 4. Reformatori:
 - a. svi u osnovi niječu svaku razliku između pojmova (Post 5:1; 9:6).
 - b. Luther i Calvin obojica izražavaju ovu zamisao u različitim pojmovima, ali u osnovi izražavaju istu istinu.
 5. Mislim da oni upućuju na našu: (1) osobnost; (2) savjest; (3) vještine govora; (4) snagu volje; i/ili (5) moralnost.
- F. Posebna tema: Prirodni izvori

POSEBNA TEMA: PRIRODNI IZVORI

- I. Uvod
- A. Svo Stvorenje je pozadina ili pozornica za Božju ljubavnu vezu s čovječanstvom.
 - B. Ona se dijeli u Padu (usp. Post 3:17; 6:1 i dalje; Rim 8:18-20). Isto tako, ona će se dijeliti u eshatološkome iskupljenju (usp. Iz 11:6-9; Rim 8:20-22; Otk 21-22).
 - C. Grješno, palo čovječanstvo oplijenilo je prirodni okoliš sebičnim ostavljanjem. Slijedeće je navod iz *The Canon of Westminster* od Edwarda Carpentera:
“... čovjekov nemilosrdni juriš, u globalnome okviru, na svemir oko njega – to jest na Božje Stvorenje – napad na zrak kojeg zagađuje; plovne putove koje onečišćuje; šume koje ruši, nepromišljeno dugoročno djeluje na ovo obijesno razaranje. Ovaj je napad postupan i neusklađen. Plaćena je niska cijena ikojoj ravnoteži prirode i otuda mali osjećaj odgovornosti za ono što jedan naraštaj duguje drugome.”
 - D. Ne samo da mi žanjemo ishod zagađenja i iskorištavanja naše planete, nego će naše buduće potomstvo žeti još teže, nepovratne posljedice.
- II. Biblijska građa
- A. Stari zavjet
 - 1. Knjiga Postanka 1 – 3:
 - a. Stvorenje je posebno mjesto stvoreno od Boga za zajedništvo s čovječanstvom (usp. Post 1:1-25)
 - b. Stvorenje je dobro, o da, veoma dobro (usp. Post 1:31). Moralo je biti svjedok za Boga (usp. Ps 19:1-16)
 - c. Ljudstvo je krunska svrha stvaranja (usp. Post 1:26-27)
 - d. Ljudstvo je moralo uporabiti vlast (hebrejski, “koračati”) kao poslužitelj Bogu (usp. Post 1:28=30; Ps 8:3-8; Heb 2:6-8). Bog jeste i ostaje Stvoritelj/ Nositelj/ Iskupitelj/ Spasitelj/ Gospodin Stvorenja (usp. Izl 19:5; Job 37-41; Ps 24:1-2; 95:3-5; 102:25; 115:15; 121:2; 124:8; 134:3; 146:6; Iz 37:16)
 - e. upravljanje Stvorenjem od strane čovječanstva može se vidjeti u Postanku 2:15: “da ga obrađuje i održava i štiti ga” (usp. Lev 25:23; I. Ljet 29:14).
 - 2. Bog ljubi Stvorenje, posebice životinje:
 - a. Mojsijevi zakoni za primjereno postupanje prema životinjama
 - b. YHWH se igra s Levijatanom (usp. Ps 104:26)
 - c. Bog se brine za životinje (usp. Jona 4:11)
 - d. eshatološka prisutnost prirode (usp. Iz 11:6-9; Otk 21-22).
 - 3. Priroda, do nekoga stupnja, veliča Boga:
 - a. Psalam 19:1-6
 - b. Psalam 29:1-9
 - c. Knjiga o Jobu 37 - 41.
 - 4. Priroda je jedno sredstvo kojim Bog pokazuje Svoju ljubav i odanost Savezu:
 - a. Ponovljeni zakon 27 - 28; I. Knjiga o Kraljevima 17
 - b. preko proroka.
 - B. Novi zavjet
 - 1. Bog je viđen kao stvoritelj. Postoji samo jedan Stvoritelj, Trojedini Bog (Elohim, Post 1:1; Duh, Post 1:2; i Isus, NZ). Sve ostalo je stvoreno:
 - a. Djela apostolska 17:24
 - b. Poslanica Hebrejima 11:3
 - c. Otkrivenje 4:11.
 - 2. Isus je Božji posrednik stvaranja:
 - a. Evanđelje po Ivanu 1:3.10
 - b. I. Poslanica Korinćanima 8:6
 - c. Poslanica Kološanima 1:16
 - d. Poslanica Hebrejima 1:2.
 - 3. Isus govori o Božjoj skrbi za prirodu na izravan način u Svojim govorima:
 - a. Evanđelje po Mateju 6:26.28-30, ptice zračnoga prostora i ljiljani poljski
 - b. Evanđelje po Mateju 10:29, vrapci.

4. Pavao tvrdi da su svi ljudi odgovorni za njihovu spoznaju Boga u Stvorenju (tj. prirodno otkrivenje, usp. Rim 1:19-20; Otk 21-22).

III. Zaključak

- A. Mi smo ograničeni na ovaj prirodni red!
B. Grješno čovječanstvo zlorabilo je Božje prirodne darove kao što su i sve druge dobre darove Božje.
C. Ovaj prirodni red je privremen. On ide ka prolasku (II. Pt 3:7). Bog pokreće naš svijet k povijesnome lancu. Grijeh će pustiti svoje prokletstvo, ali Bog je odredio njegove granice. Stvorenje će biti spašeno (usp. Rim 8:18-25).

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:24-25

²⁴Onda Bog reče: "Neka zemlja rodi živim stvorenjima po njihovoj vrsti: stoku i gmizavce i zvjerad po zemlji prema njihovim vrstama"; i to bi tako. ²⁵Bog stvori zvjerad po zemlji po njihovoj vrsti, i stoku po njihovoj vrsti, i sve što gmiže po tlu po njihovoj vrsti; i Bog vidje da to bi dobro.

1:24 "Onda Bog reče" *Elohim* (BDB 43) je drevno množinsko ime za Boga koje prevladava poglavljem 1. Etimologija je neizvjesna. Rabini kažu da to pokazuje Boga kao Stvoritelja, Davatelja i Nositelja svega života na planeti Zemlja. MNOŽINA izgleda da je teološki važna kad je povezana s 1:26; 3:22; 11:7 i množinom riječi "jedan" nađenom u velikoj molitvi monoteizma (Shema), Ponovljeni zakon 6:4-6. Kad je korištena za Boga Izraelova GLAGOL je gotovo uvijek JEDNINA. Pojam *elohim* u SZ-u može upućivati na: (1) anđele (usp. Ps 8:5); (2) ljudske suce (usp. Izl 21:6; 22:8.9; Ps 82:1); ili (3) druge bogove (usp. Izl 18:11; 20:3; I. Sam 4:8). Vidi Posebnu temu: Imena za Božanstvo u 2:4.

▣ **"Neka zemlja rodi"** Ovo (BDB 422, KB 425) je *Hiphil* ZAPOVJEDNI NAČIN. Postoji razlika napravljena u Postanku 1 između Božjeg stvaranja govorenom riječju iz ničega i onoga što je On stvorio, umnožio (tj. prilagodio). Usporedite stihove 20 i 21 te stihove 24 i 25.

▣ **"živim stvorenjima po njihovoj vrsti"** Stihovi 24-25 opisuju kopnene životinje i velike i male, domaće i divlje. Zabilježite da je pojam "živim stvorenjima" (BDB 659 i 311) temeljen na pojmu *nephesh* što je riječ korištena za ljude u Postanku 2:7. Očito je da jedinstvenost čovječanstva nije nađena u pojmu *nephesh*, često u grčkome prevedenom kao "duša".

▣ **"gmizavce"** Doslovno ovo upućuje na "gmizati", ili "klizati" (BDB 943). Ovo je ista riječ koja je upotrijebljena u stihu 21, "što se miče". Izgleda da upućuje na sve životinje koje ne hodaju svojim nogama ili imaju tako kratke noge da su nezamjetljive.

▣ **"i to bi tako"** Božje čežnje postale su stvarnost! Vidi bilješku u 1:7.

1:25 "i Bog vidje da to bi dobro" Božje Stvorenje bilo je dobro (BDB 373) i obznanjeno je da je "vrlo dobro" u 1:31. Ovo može biti hebrejski idiom u značenju odgovarajuće za navedenu svrhu. Teološko to može također govoriti o odsustvu grijeha iz Božjega prvotnog Stvorenja. Grijeh je ishod pobune, ne stvaranja.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:26-31

²⁶Onda Bog reče: "Načinimo čovjeka na Našu sliku, prema Našoj sličnosti; i neka vladaju nad ribom mora i nad pticama nebeskoga svoda i nad stokom i nad svom zemljom, i nad svakim gmizavcem što gmiže po zemlji." ²⁷Bog stvori čovjeka na Svoju vlastitu sliku, na Božju sliku On ga stvori; muško i žensko On ih stvori. ²⁸Bog ih blagoslovi; i Bog im reče: "Budite plodonosni i množite se, i ispunite zemlju, i pokorite je; i vladajte nad ribom u moru i nad pticama nebeskoga svoda i nad svakim živim stvorom što se miče po zemlji." ²⁹Onda Bog reče: "Gle, Ja sam vam dao svaku biljku izdašnu sjemenom što je na površini čitave zemlje, i svako drvo što ima plod izdašan sjemenom; to će biti hrana za vas; ³⁰i svakoj zvijeri na zemlji i svakoj ptici nebeskoga svoda i svakom stvoru što se miče na zemlji koja ima život, Ja sam dao svaku zelenu biljku za hranu"; i to bi tako. ³¹Bog vidje sve što je On načinio, i gle, to bi vrlo dobro. I bijaše večer i bijaše jutro, šesti dan.

1:26 “Načinimo” Oblik (BDB 793, KB 889) je *Qal* IMPERFEKT, ali upotrijebljen u KOHORTATIVNOME smislu. Bilo je mnogo raspre o MNOŽINI “mi”. Filo i Eben Ezra kažu je to “množina Veličanstva”, ali ovaj se gramatički oblik ne pojavljuje do mnogo kasnije židovske povijesne književnosti (NET Biblija kaže da se to ne pojavljuje s GLAGOLIMA, stih 5); Rashi kaže da to upućuje na nebeski Sud (usp. I. Kr 22:19-23; Job 1:6-12; 2:1-6; Iz 6:8), ali ovo ne može podrazumijevati da su anđeli imali udio u stvaranju, niti da imaju Božansku sliku. Ostali pretpostavljaju da je to početni oblik zamisli Trojedinoga Boga.

Zanimljiva je činjenica da su se u mezopotamijskim izvješćima o stvaranju bogovi (uobičajeno povezani s pojedinim mjestima) uvijek natjecali jedan s drugim ali ovdje ne samo da je jasno vidljiv monoteizam već čak i u nekoliko izričaja MNOŽINE postoji sklad a ne hirovito nezadovoljstvo.

▣ **“čovjeka”** Ovo je hebrejska riječ “Adam” (BDB 9), koja je očita igra hebrejskoga pojma za tlo, *adamah* (usp. stih 9). Pojam može isto tako podrazumijevati “crvenilo”. Mnogi znanstvenici vjeruju da ovo upućuje na ljudsko biće oblikovano od grumena zemlje ili gline iz doline rijeke Tigris/Eufkrat (usp. 2:7). Jedino u ovim uvodnim poglavljima Postanka je hebrejski pojam “Adam” upotrijebljen kao primjereno ime. Septuaginta koristi riječ *anthropos* za prijevod ove riječi koja je opći pojam što upućuje na čovjeka i/ili ženu (usp. 5:2; 6:1.5-7; 9:56). Uobičajeniji hebrejski pojam za čovjeka ili supruga je *ish* (BDB 35, usp. 2:23 etimologija je nepoznata) i *ishah* (BDB 61) za ženu ili suprugu.

Na ovoj točki u mome teološkome razumijevanju vrlo je teško dovesti u odnos biblijsko izvješće o stvaranju prvotnoga para s okaminskim ostacima nekoliko vrsta dvonožnoga *Homo erectusa*. Neka od ovih drevnih grobnih mjesta uključuju pokapanje predmeta očito povezanih s vjerom u zagrobni život. Nisam uvrijeđen evolucijom unutar vrsta. Ako je ona istinita, onda su Adam i Eva primitivni ljudi i povijesni vremenski okvir Postanka 1 – 11 mora biti temeljito proširen.

Moguće je Bog stvorio Adama i Evu u mnogo kasnijem vremenskome razdoblju (tj. napredujući kreacionizam), napravivši ih “suvremenim” ljudima (*Homo sapiens*). Ako je tako, onda njihova veza s mezopotamijskom uljudbom zahtijeva posebno stvaranje jednom okvirno onda kad započinje kultura. Želim naglasiti da je ovo tek nagađanje na toj točki vremena. Postoji toliko mnogo suvremenika koji ne znaju o drevnoj prošlosti. Opetovano, teološki, “tko” i “zašto”, ne “kako” ili “kad” jeste ključno!

▣ **“na Našu sliku, prema Našoj sličnosti”** Pojam “sliku” može također biti nađen u 5:1.3; 9:6. Često je upotrebljavan u SZ-u kako bi obilježio idole (KB 1028 II). Njegova osnovna etimologija je “izrezati u određeni oblik”. Postojalo je toliko mnogo raspre u povijesti tumačenja kako bi se odredilo točno značenje slike (BDB 853, KB 1028 #5) i sličnosti (BDB 198). Usporedni grčki pojmovi nađeni su u NZ-u za opis ljudstva (usp. I. Kor 11:7; Kol 3:10; Ef 4:24; Jak 3:9). Po mome mišljenju, oni su istoznačnica i opisuju onaj dio ljudstva koji je jedinstveno kadar biti u vezi s Bogom. Isusovo utjelovljenje pokazuje mogućnost što je ljudstvo moglo biti u Adamu i što će biti jednoga dana kroz Isusa Krista. Vidi *Who was Adam?* od Fazala Rana i Hugh Rossa, str. 79.

▣ **“neka vladaju”** Ovo je doslovno “zgaziti” (BDB 853, KB 1190, *Qal* IMPERFEKT korišten u ZAPOVJEDNOME načinu). To je jak pojam koji govori o vlasti čovječanstva nad prirodom (usp. Ps 8:5-8). Ova ista zamisao nađena je u stihu 28. Dva pojma, “vladaju” u stihovima 26 i 28, te “pokorite” u stihu 28 imaju istu osnovnu etimologiju što znači “gaziti po” ili “zgaziti”. Iako ovi GLAGOLI izgledaju tvrde oni odražavaju sliku Božje vladavine. Čovječanstvo ima vlast nad stvorenom Zemljom zbog njegova/njena odnosa prema Bogu. Oni su morali kraljevati/vladati kao Njegovi predstavnici, prema Njegovoj naravi. Moć nije teološko pitanje, nego način kako je uporabljena (za sebe ili za dobro drugih)!

Zabilježite MNOŽINU, koja podrazumijeva uzajamnu vlast muškog i ženskog (usp. 5:2). Također zabilježite MNOŽINU IMPERATIVA stiha 28. Podčinjenost žene dolazi samo nakon Pada u poglavlju 3. Stvarno pitanje jeste: “Ostaje li ta podčinjenost nakon uspostave novoga doba u Kristu?”

1:27 “Bog stvori” Postoji trostruka uporaba (*Qal* IMPERFEKT slijeđen s dva *Qal* PERFEKTA) pojma *bara* (BDB 127) u ovome stihu, koji djeluje kao sažeti iskaz kao i naglasak na Božjem stvaranju ljudstva kao muško i žensko. Ovo je ispisano kao poezija u NRSV, NJB i potvrđeno tako u NIV opaski. Pojam *bara* u SZ-u korišten je jedino za Božje stvaranje.

▣ **“na Svoju vlastitu sliku”** Krajnje je zanimljivo da je MNOŽINA stiha 26 sad JEDNINA. Ovo okružuje tajnovitost množine Božje, a ipak jedinstva, Božjeg. Božja slika (BDB 853) jednaka je u muškarcu i ženi!

▣ **“muško i žensko On ih stvori”** Naš seksualni vid odnosi se na potrebe i okoliš ove planete. Bog nastavlja odvajati (vidi bilješku u 1:4). Zabilježite uzajamnost ovdje, u 2:18 i 5:2. Naša Božanska slika dopušta nam jedinstveni odnos prema Bogu.

1:28 “Bog ih blagoslovi... Budite plodonosni i množite se” Dio Božjega blagoslova (BDB 138, KB 159, *Piel* IMPERFEKT) bilo je rađanje (usp. Pnz 7:13). Ovaj je blagoslov bio i na životinjama (usp. stih 22) i na čovjeku (usp. stih 28; 9:1.7). U

mezopotamijskim izvješćima o stvaranju buka prenapučenih ljudi jeste razlog za uništenje ljudstva od strane bogova. Izvješće Postanka bodri pučanstvo neka raste. Iznenadujuće je da je prvo djelo pobune (usp. Post 10 – 11) bilo protivljenje čovječanstva da odvoje i ispune Zemlju.

▣ **“i pokorite je; i vladajte”** U hebrejskome tekstu postoje dvije zapovijedi koje su usporedne s “Budite plodonosni i množite se” (nizovi tri *Qal* IMPERATIVA). Ovo čini oboje i ljudsku seksualnost i ljudski nadzor Božje volje.

Oba hebrejska glagola, “pokorite” (BDB 461, KB 460) i “vladajte” (BDB 921, KB 1190), mogu imati negativan (tj. okrutna vlast) suzvuk. Poseban okvir mora odrediti je li to značenje dobrohotno ili nasilno.

1:29 Biljno kraljevstvo je podijeljeno u tri različite skupine. Hranidbeni lanac započinje fotosintezom u biljkama. Sav zemaljski životinjski život ovisi o čudu života biljke. U ovome stihu, čovječanstvu su za njegovu hranu date žitarice i plodovi (usp. 2:16; 6:21), dok je treća skupina, trave, dana životinjama. Tek je nakon Potopa ljudima bilo dozvoljeno jesti meso (usp. Post 9:3). Ovo može biti povezano s činjenicom da nije postojala žetva moguće te godine. Teološki je neprimjereno izvlačiti zakone o dijetalnoj hrani iz Postanka 1.

Također je moguće da se ovaj opis odnosi jedino na Vrt Eden. Smrt i mesojedi idu unatrag do najranijih okamina povezanih s naslagom iz kambrija 500.000 godina gdje okamenjeni zapis o životu započinje obiljem.

1:30 “Ja sam dao svaku zelenu biljku za hranu” Pouzdanost ove izjave jeste ta da je sav život temeljen na procesu fotosinteze (tj. hranidbeni lanac).

1:31 “to bi vrlo dobro” Ovo je krajnje važan zaključak za Stvorenje zato jer u kasnijoj heretičkoj grčkoj misli, materija je zla a duh je dobar. U ovome grčkom sustavu (kao i u nekima mezopotamijskim tekstovima) oboje su i materija i duh suvječni što služi njihovu objašnjenju poteškoća na Zemlji. Ali hebrejsko je izvješće veoma različito. Jedino je Bog vječan a materija je stvorena za Njegovu svrhu. U prvotnome Božjem Stvorenju nije postojalo zlo, jedino “sloboda”!

▣ **“bijaše večer i bijaše jutro, šesti dan”** Važno je zabilježiti da, kao i treći dan, šesti dan ima dvije stvaralačke djelatnosti, tako da postoji osam stvaralačkih djelatnosti u šest dana. Rabini započinju novi dan u sumrak što je temeljeno na ovome izričaju: “večer i jutro”.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:1-3

¹Tako bijahu nebesa i zemlja dovršeni, i svo njihovo mnoštvo. ²Sedmoga dana Bog dovrši Svoje djelo koje je On napravio, i On počinu sedmoga dana od svega Svog djela što je On napravio. ³Onda Bog blagoslovi sedmi dan i posveti ga, jer On u njemu počinu od svega Svog djela kojeg je Bog stvorio i načinio.

2:1 “nebesa” Ovdje ovaj pojam (BDB 1029) upućuje na atmosferu nad Zemljom. U nekim okvirima upućuje na zvjezdana nebesa iznad atmosfere.

▣ **“i zemlja [bijahu] dovršeni, i svo njihovo mnoštvo”** Božje fizičko Stvorenje doseglo je zrelost (BDB 477, KB 476, *Pual* IMPERFEKT, stih 1 i *Piel* IMPERFEKT, stih 2). Sad je bilo spremno za ljudsko stanište. Svaki stupanj stvaranja ima svoje primjerene žitelje (tj. “mnoštvo”, BDB 838). Ovo ne upućuje posebice na stvaranje anđela (osim 1:1 uključuje ga). Ovaj se tekst bavi fizičkim stvaranjem.

Hebrejski pojam “mnoštvo”, u nekim okvirima, upućuje na: (1) mezopotamijsku idolatriju povezanu s nebeskim svjetlima (tj. Sunce, Mjesec, planete, kometi, zvijezda, usp. Pnz 4:19) ili (2) YHWH-inu anđeosku vojsku (usp. Jš 5:14), ali ovdje upućuje na sve različite vrste stvorenog života.

2:2 “Sedmoga dana Bog dovrši Svoje djelo” Ovo je vrlo antropomorfički ali ne podrazumijeva da je Bog umoran ili da je On prekinuo trajno od Svoga djelatnog sudjelovanja sa Stvorenjem i čovječanstvom. To je temeljni uzorak postavljen za čovječanstvo koje treba redovit odmor i štovanje.

▣ **“On počinu”** Ovo je isti hebrejski korijen kao “subota” (BDB 991, KB 1407, *Qal* IMPERFEKT, usp. Izl 20:11; 31:12-17). Ponovljeni zakon 5:15 daje još jedan razlog za subotu za sociološke razloge, ne teološke razloge kao u Knjizi Izlaska 20:8-11.

Ovaj je pojam upotrijebljen na nekoliko različitih načina, osobito u NZ-noj Poslanici Hebrejima 3:7 - 4:11 i njegovo tumačenje Psalma 95:7-11. U hebrejskome ovaj se pojam “počinak/odmor” primjenjuje i na Subotnji odmor, Obećanu zemlju, i na zajedništvo s Bogom (nebo). Bog postavlja primjer za Svoje posebno Stvorenje, čovječanstvo. Redovito zajedništvo između Boga i čovječanstva je neizjavljeno, ali ono je okvirno središte, svrha stvaranja!

▣ “**sedmoga dana**” Dani 1-6 započinju večerju a završavaju jutrom (usp. 1:31), ali jutro sedmoga dana nikad nije spomenuto. Prema tome, rabini i isto tako NZ-ni autor Poslanice Hebrejima (3:7 - 4:11) koriste ovo za zaključak da je Božji odmor još uvijek dostupan (usp. Ps 95:7-11).

2:3 “Onda Bog blagoslovi sedmi dan i posveti ga” Pojam “posveti” znači “učiniti svetim” (BDB 872, KB 1073, *Piel IMPERFEKT*). Ovaj je pojam upotrijebljen u smislu postavljanja nečega odvojenim za Božju posebnu uporabu. Vrlo rano Bog je uspostavio poseban, propisan dan za Sebe i ljudstvo za međusobni odnos. Ovo ne znači da svi dani ne pripadaju Bogu, nego je jedan jedinstveno odvojen za zajedništvo, štovanje, molitvu, i osnažujući odmor.

Podrijetlo sedmodnevnoga tjedna pokriveno je u drevnost i tajnovitost. Može se vidjeti kako je mjesec povezan s mjesječevim mijenama i kako je godina povezana sa sezonskim promjenama, ali tjedan nema očitog izvora. Međutim, svakoj drevnoj kulturi koju znamo čini se da je bilo poznato o tome kad započinje njihova pisana povijest.

POSEBNA TEMA: ŠTOVANJE

I. Uvod

A. Neka važna pitanja

1. Što je štovanje?
2. Kada i kako je počelo?
3. Što je njegov sadržaj?
4. Tko sudjeluje?
5. Gdje i kad je učinjeno?

B. Ova će pitanja oblikovati kratki pregled za naše proučavanje. Mora biti zapamćeno da ne postoji konačan odgovor na ova pitanja, ali postoje pisamske pretpostavke i povijesna razvijanja.

II. Što je štovanje?

A. Engleski pojam dolazi od saksonskoga pojma, “weorthscipe”, koji obilježava nekog kome su bili dužni čast i poštovanje.

B. Glavni SZ-ni pojmovi su:

1. *‘Abodah*, što je iz hebrejskoga korijena koji znači “služiti” ili “raditi” (BDB 715). Uobičajeno se prevodio “služba Božja”.
2. *Hishtawahah*, što je iz hebrejskoga korijena koji znači “prignuti se” ili “oboriti sebe” (BDB 1005, usp. Izl 4:31).

C. Glavni NZ-ni pojmovi slijede hebrejske pojmove:

1. za *‘abodah* to je *latreia*, što je stanje unajmljenog radnika ili roba
2. za *hishtawahah* to je *proskuneo*, što znači “oboriti sebe”, “obožavati”, ili “štovati”.

D. Zabilježite kako postoje dva područja na koja štovanje utječe:

1. naš stav poštovanja
2. djelatnosti našega načina života.

Ovo dvoje mora ići zajedno ili ishode druge velike poteškoće (usp. Pnz 11:13).

III. Kako i kada je ono započelo?

A. SZ ne iskazuje posebno podrijetlo štovanja, ali postoji nekoliko nagovještaja u Knjizi Postanka:

1. Božje ustanovljenje subote u Postanku 2:1-3 kasnije je razvijeno u glavni tjedni dan štovanja. U Postanku izjavljuje se da je Bog postavio prethodan odmor za čovječanstvo i štovanje Svojim djelatnostima i stavovima prema ovome tjednome dijelu vremena
2. Božje ubijanje životinja da se osigura palome paru odjeća kako bi izdržala njihov novi pali okoliš u Postanku 3:21 izgleda postavlja pozornicu za uporabu životinja za potrebe čovječanstva, što će se razviti u žrtveni sustav

3. Kajinova i Abelova žrtva u Postanku 4:3 i dalje izgleda da je bio uobičajen događaj, ne jedno-vremenski događaj. Ovo nije omalovažavajući odlomak o biljnim žrtvama ili propis za životinjsku žrtvu, nego živopisan primjer potrebe za primjerenim stavom prema Bogu. To pokazuje da je Bog nekako priopćio Svoje prihvaćanje i odbijanje
4. pobožna mesijanska loza Šeta razvijena je u Postanku 4:25 i dalje. Spominje zavjetno Božje ime, YHWH, u stihu 26 u jasnoj okolnosti štovanja (ovaj odlomak mora biti usklađen s Izl 6:3)
5. Noa izjavljuje razliku između čistih i nečistih životinja u Postanku 7:2. Ovo postavlja okolnost za njegovo žrtvovanje u Postanku 8:20-21. To podrazumijeva da su žrtve bile dobro uspostavljene u jednome ranijem razdoblju
6. Abraham je bio dobro obaviješten o žrtvovanju, što je očito iz Postanka 12:7.8; 13:18; 22:9. Ono oblikuje njegov odaziv prema Božjoj prisutnosti i obećanjima. Izgleda da je njegovo potomstvo nastavilo ovu primjenu
7. Knjiga o Jobu je patrijarhalna postavka (tj. 2000. g.pr.Kr.). On je bio dobro upoznat sa žrtvovanjem kao što je vidljivo iz Joba 1:5
8. biblijska građa izgleda objašnjava da se žrtvovanje razvilo iz bojazni čovječanstva te poštovanja Boga i Božjih otkrivenih obreda o tome kako to izraziti:
 - a. Deset zapovijedi i Kodeks svetosti
 - b. vjerski obredi Šatora.

IV. Što je njegov sadržaj?

- A. Očito je stav čovječanstva ključ u žrtvovanju (usp. Post 4:3 i dalje). Ovaj osobni dio uvijek je bio stup u otkrivenju biblijske vjere (usp. Pnz 6:4-9; 11:13; 30:6; Jer 31:31-34; Ez 36:26-27; Rim 2:28-29; Gal 6:15).
- B. Međutim, stav čovječanstva pun poštovanja bio je uzakonjen u obred veoma rano:
 1. običaji očišćenja (povezani s osjećajem grijeha)
 2. običaji služenja (blagdani, žrtvovanje, darovi, itd.)
 3. običaji osobnoga štovanja (javne i osobne molitve i zahvale).
- C. Kad naslovimo pitanje Saveza veoma je važno da zabilježimo tri izvora otkrivenja (usp. Jer 18:18):
 1. Mojsije i vjerski obredi (svećenstvo)
 2. predaje Mudrosne književnosti
 3. Proroke.

Svaki od ovih dodali su našem razumijevanju štovanja. Svaki se usredotočuje na dosljedan i životni vid štovanja:

 1. oblik (Izlazak - Brojevi)
 2. način života (Ps 40:1 i dalje; Mih 6:6-8)
 3. pobudu (I. Sam 15:22; Jer 7:22-26; Hoš 6:6).
- D. Isus slijedi SZ-ni obrazac štovanja. On nije ikad ismijavao SZ (usp. Mt 5:17 i dalje), ali On jeste odbacio usmenu predaju kao što se ona razvila u prvome stoljeću.
- E. Rana Crkva nastavila je s judaizmom za neko vrijeme (tj. sve do rabinskoga procvata i reformi u 90. godini) i potom je započeo razvitak njene vlastite jedinstvenosti, ali uglavnom prema sinagoškom uzorku. Središnji položaj Isusa, Njegov život, Njegova učenja, Njegovo raspeće i Njegovo uskrsnuće zauzelo je mjesto SZ-nih vjerskih obreda. Propovijedanje, krštenje, i Večera Gospodnja postali su žarišnim djelovanjima. Subota je bila zamijenjena Danom Gospodnjim.

V. Tko sudjeluje?

- A. Patrijarhalna kultura drevnoga Bliskog Istoka postavlja pozornicu za muškarčevu ulogu vodstva u svim područjima života, uključujući religiju.
- B. Patrijarh je djelovao kao svećenik u svojoj obitelji i u žrtvovanju i religijskim uputama (Job 1:5).
- C. Za Izraela svećenik je preuzeo religijske zadatke u javnosti, ustroj skupnoga štovanja, dok su očevi zadržali ovo mjesto u prigodama kućnoga štovanja. S babilonskim izgnanstvom (586. g.pr.Kr.) sinagoga i rabini razvili su se u središnji položaj za obuku i štovanje. Nakon razaranja Hrama [jeruzalemskoga – op.prev.] godine 70., rabinski judaizam, koji se razvio od farizeja, postao je prevladavajući.
- D. U ustroju Crkve očuvan je patrijarhalni uzorak, ali s dodanim naglaskom na žensku darovitost i jednakost (usp. I. Kor 11:5; Gal 3:28; Djela 21:9; Rim 16:1; II. Tim 3:11). Ova je jednakost vidljiva u Postanku 1:26-27; 2:18. Ova je jednakost oštećena pobunom Postanka 3, ali obnovljena je kroz Krista.

Djeca su uvijek bila uvedena u priliku zajedništva štovanja preko svojih roditelja, međutim, Biblija je Knjiga usmjerena prema zrelima.

VI. Gdje i kad je štovanje provedeno?

- A. U Postanku ljudstvo je štovalo mjesta gdje su sreli Boga. Ta su mjesta postala oltari. Nakon prelaska Jordana razvilo se nekoliko mjesta (Gilgal, Betel, Šekem), ali Jeruzalem je odabran kao posebno Božje obitavajuće mjesto povezano s Kovčegom saveza (usp. Pnz).
- B. Ratarska vremena uvijek su određivala mjesto za ljudsku zahvalnost Bogu za Njegovu opskrbu. Druge osobite osjećajne potrebe, kao što je to oprost, razvile su se u posebne dane obreda (tj. Lev 16, Dan pomirenja). Judaizam je razvio čitavi niz blagdanskih dana – Pasha, Pedesetnica, i Blagdan sjenica (usp. Lev 23). To je bilo dozvoljeno i za posebne prilike za pojedince (usp. Ez 18).
- C. Razvitak sinagoge omogućio je ustrojstvo zamisli štovanja subote. Crkva je promijenila ovo u Gospodnji dan (prvi dan tjedna) očito po Isusovu opetovanome uzorku pojavljivanja pred njima u nedjeljnim večerima nakon uskrsnuća.
- D. Kao prvo rana se Crkva sastajala dnevno (Djela 2:46), ali to je očito bilo brzo napušteno za kućno štovanje tijekom tjedna i zajedničko štovanje nedjeljama.

VII. Zaključak

- A. Štovanje Boga nije nešto što su ljudi izmislili ili uspostavili. Štovanje je osjećajna potreba.
- B. Štovanje je odaziv na to tko je Bog i što je On učinio za nas u Kristu.
- C. Štovanje uključuje čitavu osobu. Ono je oboje i oblik i stav. Ono je i javno i osobno. Ono je i redovito i spontano.
- D. Istinsko štovanje je izdanak osobnoga odnosa.
- E. Najkorisniji NZ-ni teološki odlomak o štovanju vjerojatno je Evanđelje po Ivanu 4:19-26.

▣ **“načinio”** Ovo je doslovno “čineći”. Božja se stvaralačka djela nastavljaju (BDB 793 I, KB 889, *Qal* INFINITIVNA GRADA). Bog je stvorio organska bića da se razvijaju. Ponavljan izričaj “budite plodonosni i množite se i ispunite Zemlju” odražava Božji dizajn i naum. Bog je stvorio živa bića (uključujući čovječanstvo) koja se razmnožavaju prema svojoj vrsti. Posebno djelo uzrokuje promjene.

POSTANAK 2:4-25

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
stvaranje muškarca i žene 2:4-9	(1:2-2:7)	stvaranje muškarca i žene 2:4b-9	Edenski vrt 2:4b-6	Raj, i ispit slobodne volje 2:4b-7
2:10-14 2:15-17 2:18-25	život u Božjem vrtu 2:8-9 2:10-14 2:15-17 2:18-25	2:10-14 2:15-17 2:18-25	2:8-9 2:10-14 2:15-17 2:18-20 2:21-24 (23)	2:8-9 2:10-14 2:15-17 2:18-23 (23)
(23)	(23)	(23)	(23) 2:25	2:24 2:25

ČITANJE KRUG TRI (vidi str. vii u uvodnome dijelu)

SLIJEĐENJE IZVORNE PIŠČEVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. viii). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

POZADINA

- A. Osobno odbacujem J (YHWH), E (Elohim), D (Ponovljeni zakon), P (svećenstvo) teoriju izvornoga kriticizma koja brani odvojene autore za različite knjige Petoknjžja (usp. Uvod u Knjigu Postanka, Suvremeno učenje, D.). Za više obavijesti o ovome predmetu pročitajte od Josha McDowella *More Evidence that Demands a Verdict* ili H. C. Leupolda *Exposition of Genesis*, tom. 1.
- B. Postanak 2:4-25 posebno je teološko proširenje Postanka 1:1 - 2:3. Ovo je uobičajena hebrejska književna tehnika. Teološki poglavlje dva postavlja pozornicu za poglavlje tri.
- C. Postanak 1:31 okrunjuje početak našega svijeta s Božjom nakanom, “dobrotom”; 2:1-3 morao bi ići s poglavljem 1 zbog 1:1 - 2:3 što je književna jedinica.
- D. Teološki 2:4-25 više je povezano s poglavljem 3 negoli s poglavljem 1. Ono postavlja književnu pozornicu za Evinu kušnju i grijeh s njegovim razornim posljedicama za čitavu planetu (usp. Rim 5:12-21; 8:18-23).

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:4-9

⁴Ovo je izvješće o nebesima i zemlji kad bijahu stvoreni, u danu kad GOSPODIN Bog načini zemlju i nebo. ⁵Sad nijednoga poljskog grma još ne bijaše u zemlji, i nijedna poljska biljka još ne proklijaše, jer GOSPODIN Bog nije poslao kišu nad zemljom, i ne bijaše čovjeka da obrađuje tlo. ⁶Ali magla se dizaše iz zemlje i natapaše čitavu površinu tla. ⁷Onda GOSPODIN Bog oblikova čovjeka iz praha zemaljskoga, i udahnu u njegove nosnice dah života; i čovjek postade živo biće. ⁸GOSPODIN Bog zasadi vrt prema istoku, u Edenu; i tamo On smjesti čovjeka kojeg On oblikova. ⁹Iz tla GOSPODIN Bog prouzroči da raste svako stablo što je ugodno oku i dobro za jelo; isto tako stablo života u središtu vrta, i stablo spoznaje dobra i zla.

2:4 “Ovo je izvješće” Doslovno ovo je “ovo su naraštaji” (BDB 41 i 410). Ovaj je izričaj autorov način podjele Knjige Postanka u književne odsječke (usp. 5:1; 6:9; 10:1; 11:10.27; 25:12.19; 36:1.8; 37:2, tj. ovo je autorov način činjenja kratkoga pregleda njegove knjige). Neki znanstvenici to vide kao uvođenje odlomka (tj. Derek Kidner) dok drugi to vide kao zatvaranje odlomka (tj. R. K. Harrison i P. J. Wiseman). Izgleda da se radi o obojemu. Moguće je da se 1:1 - 2:3 bavi sa stvaranjem svemira a 2:4-15 usredotočuje se na stvaranje čovječanstva koje je okvirno vezano s poglavljima 3 i 4.

▣ “[u] danu” Hebrejski pojam *yom* (BDB 398) uobičajeno je korišten za 24-satno vremensko razdoblje. Međutim, korišten je također za dulje razdoblje trajanja kao metafora (usp. 2:4; 5:2; Ruta 1:1; Iz 2:11.12.17; 4:2; Ps 90:4). Moguće je stih 4a podnaslov zaglavlja a 4b započinje rasprom. Vidi Posebnu temu u 1:5.

▣ “GOSPODIN Bog” Ovo je doslovno YHWH Elohim što usklađuje dva najuobičajenija imena za Boga. To je prvi puta da su upotrijebljeni zajedno. Mnogi su suvremeni autori pretpostavili dva autora za Postanak 1 i 2 zbog uporabe ovih Božanskih imena. Međutim, rabini tvrde da oni upućuju na značajke Božanstva: (1) Elohim kao Stvoritelj, Davatelj i Nositelj svega života na ovoj planeti (usp. Ps 19:1-6) i (2) YHWH kao Spasitelj, Iskupitelj i Božanstvo koje čini Savez (usp. Ps 19:7-14). To teološki podrazumijeva uvijek živućega, jedinoga živog Boga. Židovi su se bojali izgovoriti ovo sveto Ime kako ne bi kršili zapovijed o izgovaranju Božjega imena uzalud. Tako, oni su zamijenili hebrejski pojam *Adon* (suprug, vlasnik, gospodar, gospodin) kadgod su tekst čitali naglas. Ovo je razlog zašto je u engleskome YHWH prevedeno GOSPODIN.

POSEBNA TEMA: IMENA ZA BOŽANSTVO

A. *El* (BDB 42, KB 48)

1. Izvorno značenje općenitoga drevnog pojma za božanstvo je neizvjesno, iako mnoge škole vjeruju da dolazi od akadškoga korijena, “biti jak” ili “biti moćan, silan” (usp. Post 17:1; Br 23:19; Pnz 7:21; Ps 50:1).
2. U kanaanskome panteonu najviši bog je *El* (tekstovi iz Ras Šamre).
3. U Bibliji *El* uobičajeno nije složenica s drugim pojmovima. Ove su složenice postale način davanja osobina za Boga:
 - a. *El-Elyon* (“Bog Previšnji”, BDB 42 i 751 II), Postanak 14:18-22; Ponovljeni zakon 32:8; Izaija 14:14
 - b. *El-Roi* (“Bog koji vidi” ili “Bog koji otkriva Sâm Sebe” BDB 42 i 909), Postanak 16:13
 - c. *El-Shaddai* (“Bog Svemogućí” ili “Bog svakoga milosrđa” ili “Bog planine”, BDB 42 i 994), Postanak 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Izlazak 6:3
 - d. *El-Olam* (“Vječan Bog”, BDB 42 i 761), Postanak 21:33. Ovaj je pojam teološki povezan na Božje obećanje Davidu, II. Samuelova 7:13.16
 - e. *El-Berit* (“Bog Saveza”, BDB 42 i 136), Suci 9:46.
4. *El* je istovjetno s:
 - a. YHWH u Psalmu 85:8; Izlasku 42:5
 - b. *Elohim* u Postanku 46:3; Jobu 5:8, “Ja Jesam *El, Elohim* vašeg Oca”
 - c. *Shaddai* u Postanku 49:25
 - d. “ljubomorán” u Izlasku 34:14; Ponovljenome zakonu 4:24; 5:9; 6:15
 - e. “milosrdan” u Ponovljenome zakonu 4:31; Nehemiji 9:31
 - f. “velik i strašan” u Ponovljenome zakonu 7:21; 10:17; Nehemiji 1:5; 9:32; Danielu 9:4
 - g. “spoznaja, znanje” u I. Samuelovoj 2:3

- h. “moje jako utočište” u II. Samuelovoj 22:33
 - i. “moj osvetnik” u II. Samuelovoj 22:48
 - j. “sveti” u Izaiji 5:16
 - k. “moćan” u Izaiji 10:21
 - l. “moje spasenje” u Izaiji 12:2
 - m. “velik i silan” u Jeremiji 32:18
 - n. “osvetnik” u Jeremiji 51:56.
5. Složenice svih glavnih SZ-nih imena za Boga nađene su u Knjizi o Jošui 22:22 (*El, Elohim, YHWH*, ponavljano).
- B. Elyon** (BDB 751, KB 832)
1. Osnovno značenje je “velik”, “uzvišen” ili “uzdignut” (usp. Post 40:17; I. Kr 9:8; II. Kr 18:17; Neh 3:25; Jer 20:2; 36:10; Ps 18:13).
 2. Korišteno je u usporednom smislu za nekoliko drugih imena/naslava Božjih:
 - a. *Elohim* – Psalam 47:1-2; 73:11; 107:11
 - b. *YHWH* – Postanak 14:22; II. Ljetopisa 22:14
 - c. *El-Shaddai* – Psalam 91:1.9
 - d. *El* – Brojevi 24:16
 - e. *Elah* – korišteno često u Knjizi Daniela 2-6 i Ezri 4 - 7, povezano s *illair* (aramejski za “Previšnji Bog”) u Danielu 3:26; 4:2; 5:18.21.
 3. Često je korišten od ne-Izraelaca:
 - a. Melkisedek, Postanak 14:18-22
 - b. Balaam, Brojevi 24:16
 - c. Mojsije, govoreći o narodima u Ponovljenome zakonu 32:8
 - d. Evanđelje po Luki u NZ-u, pisano za ne-Židove, također koristi grčku istoznačnicu *Hupsistos* (usp. 1:32.35.76; 6:35; 8:28; Djela 7:48; 16:17).
- C. Elohim** (MNOŽINA), *Eloah* (JEDNINA), prvenstveno korišten u poeziji (BDB 43, KB 52)
1. Ovaj pojam nije nađen izvan Staroga zavjeta.
 2. Ova riječ može označiti Boga Izraelovog ili bogove naroda (usp. Izl 12:12; 20:3). Abrahamova obitelj bila je mnogobožačka (usp. Jš 24:2).
 3. Može upućivati na izraelske suce (usp. Izl 21:6; Ps 82:6).
 4. Pojam *elohim* korišten je i za druga duhovna bića (anđele, demone) kao u Ponovljenome zakonu 32:8 (LXX); Psalmu 8:5; Jobu 1:6; 38:7.
 5. U Bibliji to je prvi naslov/ime za Božanstvo (usp. Post 1:1). Isključivo je korišten do Postanka 2:4, gdje je usklađen s YHWH-om. U osnovi (teološki) upućuje na Boga kao stvaratelja, hranitelja, i davatelja svega života na ovoj Zemlji (usp. Ps 104).
To je istoznačnica s *El* (usp. Pnz 32:15-19). Može se također usporediti YHWH kao što je Psalam 14 (*Elohim*, stihovi 1.2.5; YHWH, stihovi 2.6; čak *Adon*, stih 4).
 6. Iako je MNOŽINA i korištena je za druge bogove, ovaj pojam često označava Boga Izraela, ali uobičajeno ima SINGULARNI GLAGOL za označavanje jednobožačke uporabe.
 7. Neobično je da je uobičajeno ime za monoteističkoga Boga Izraela MNOŽINA! Premda ne postoji sigurnost, evo teorija:
 - a. hebrejski ima mnogo MNOŽINA, često korištenih za naglašavanje. Usko vezano na ovo je kasniji hebrejski gramatički član nazvan “množina Veličanstva”, gdje je MNOŽINA korištena za uvećavanje poimanja
 - b. ovo može upućivati na anđeosko vijeće, s kojim se Bog susreće u Nebu i koje vrši Njegove zapovijedi (usp. I. Kr 22:19-23; Job 1:6; Ps 82:1; 89:5.7)
 - c. čak je i moguće da ono odražava NZ-no otkrivenje jednoga Boga u tri Osobe. U Postanku 1:1 Bog stvara; Postanku 1:2 Duh lebdi, a iz NZ-a Isus je posrednik Boga Oca u stvaranju (usp. Iv 1:3.10; Rim 11:36; I. Kor 8:6; Kol 1:15; Heb 1:2; 2:10).
- D. YHWH** (BDB 217, KB 394)
1. Ovo je ime koje odražava Božanstvo kao Savez učinjen od Boga; Bog kao Spasitelj, Iskupitelj! Ljudi su prekršili Saveze, ali Bog je vjeran Svojoj riječi, obećanju, Savezu (usp. Ps 103).
Ovo je ime prvi puta spomenuto u složenici s *Elohim* u Postanku 2:4. U Postanku 1 – 2, ne postoje dva izvješća, nego dva naglaska: (1) Bog kao Stvoritelj svemira (fizički) i (2) Bog kao

poseban Stvoritelj čovječanstva. Postanak 2:4 – 3:24 počinje posebnim otkrivenjem o povlaštenome položaju i svrsi čovječanstva, kao i s poteškoćom grijeha te pobunom povezanom s jedinstvenim položajem.

2. U Postanku 4:26 rečeno je “čovjek je počeo zazivati ime GOSPODINOVO” (YHWH). Međutim, Izlazak 6:3 daje naslutiti da su rani zavjetni ljudi (patrijarsi i njihove obitelji) poznali Boga jedino kao *El-Shaddai*. Ime YHWH objašnjeno je samo jednom u Izlasku 3:13-16, posebice u stihu 14. Međutim, Mojsijeva pisanja često tumače riječi narodnom igrom riječi, ne etimološki (usp. Post 17:5; 27:36; 29:13-35). Postoji nekoliko teorija o značenju toga imena (uzeto iz IDB, tom 2, str. 409-411):
 - a. iz arapskog korijena, “pokazati vatrenu ljubav”
 - b. iz arapskog korijena “puhati” (YHWH kao olujni Bog)
 - c. iz ugaritskoga (kanaanskoga) korijena “govoriti”
 - d. slijedeći fenički natpis, UZROČNI PARTICIP znači “Onaj koji održava” ili “Onaj koji utemeljuje”
 - e. iz hebrejskoga *Qal*-oblika “Onaj koji jeste”, ili “Onaj koji je prisutan” (u budućem smislu, “Onaj koji će biti”)
 - f. iz hebrejskoga *Hiphil*-oblika “Onaj koji uzrokuje biti”
 - g. iz hebrejskoga korijena “živjeti” (tj. Post 3:20), što znači “uvijek živi, jedini živi Bog”
 - h. iz okvira Izlaska 3:13-16 igra s oblikom IMPERFEKTA korištenim u smislu PERFEKTA, “Ja ću nastaviti biti što Ja moram biti” ili “Ja ću nastaviti biti što sam uvijek bio” (usp. J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament*, str. 67). Puno ime YHWH često je izraženo u kraticama ili moguće u izvornome obliku:
 - (1) *Yah* (npr. Hallelu – yah, BDB 219, usp. Izl 15:2; 17:16; Ps 89:8; 104:35)
 - (2) *Yahu* (“iah” završetak imena, npr. Isaiah [Izaija – op.prev.])
 - (3) *Yo* (“Jo” početak imena, npr. Jošua ili Joel).
3. U kasnijem je judaizmu ovo zavjetno Ime postalo tako sveto (četveroslovno) da su ga se Židovi bojali izreći kako ne bi prekršili zapovijed iz Izlaska 20:7; Ponovljenoga zakona 5:11; 6:13. Tako su zamijenili hebrejski oblik za “vlasnik”, “gospodar”, “muž”, “gospodin” – *adon* ili *adonai* (moj gospodin). Kad su u svojim čitanjima SZ-nih tekstova došli na YHWH oni su izgovarali “gospodin”. Zato se YHWH u engleskim prijevodima piše GOSPODIN.
4. Kao s *El*, YHWH je često povezan s drugim pojmovima kako bi se naglasile određene osobine Izraelovog Boga Saveza. Budući postoji mnogo mogućih složenih pojmova, evo nekih:
 - a. *YHWH – Yireh* (YHWH će providjeti, BDB 217 i 906), Postanak 22:14
 - b. *YHWH – Rophekha* (YHWH je tvoj iscjelitelj, BDB 217 i 950, *Qal* PARTICIP), Izlazak 15:26
 - c. *YHWH – Nissi* (YHWH je moj stijeg, BDB 217 i 651), Izlazak 17:15
 - d. *YHWH – Meqaddishkem* (YHWH Onaj koji te posvećuje, BDB 217 i 872, *Piel* PARTICIP), Izlazak 31:13
 - e. *YHWH – Shalom* (YHWH je Mir, BDB 217 i 1022), Suci 6:24
 - f. *YHWH – Sabbaoth* (YHWH gostoljubivosti, BDB 217 i 878), I. Samuelova 1:3.11; 4:4; 15:2; često u prorocima
 - g. *YHWH – Ro’I* (YHWH je moj pastir, BDB 217 i 944, *Qal* PARTICIP), Psalam 23:1
 - h. *YHWH – Sidqenu* (YHWH je naša pravednost, BDB 217 i 841), Jeremija 23:6
 - i. *YHWH – Shammah* (YHWH je tamo, BDB 217 i 1027), Ezekiel 48:35.

▣ “zemlju i nebo” Red ovih riječi obrnut je negoli stih 1 ali zašto jeste neizvjesno.

2:5 “poljskog grma” Ovo upućuje na divlje biljke (usp. Post 21:15; Job 30:4.7).

▣ “poljska biljka” Ovo upućuje na uzgojene, domaće biljke.

2:6 “magla” Ovo (BDB 15, KB 11) je akadski pojam za: (1) poplavu ili (2) tok podzemnih voda. To moguće znači da se navodnjavanje pojavilo potapanjem (“se dizaše”, BDB 748, KB 828, *Qal* IMPERFEKT). Arapska usporednica je maglica koja je podrijetlo prijevoda “magla”. Mogli bismo reći krupna rosa.

Ovo je ponovno moglo odraziti jedino uvjete u vrtu Eden. Geologija izgleda potvrđuje drevne ishode voda na površini zemlje daleko prije posebnoga stvaranja Adama i Eve.

2:7 “oblikova” Doslovno ovo znači “oblikovana glina” (BDB 427, KB 428, *Qal* IMPERFEKT, usp. Jer 18:6). Ovo je treći pojam korišten za opis Božjega stvaralačkog djelovanja povezanog s čovječanstvom “načinimo”, 1:26 (BDB 793, KB 889); “stvari”, 1:27 (BDB 135, KB 153) i “oblikova”, 2:7. NZ otkriva da je Isus bio Božji posrednik u stvaranju (usp. Iv 1:3; I. Kor 8:6; Kol 1:16; Heb 1:2).

▣ **“čovjeka iz praha zemaljskoga”** Čovjek je hebrejski pojam, Adam (BDB 9), što znači: (1) igra s pojmom “crven” (usp. Izl 25:5; 28:17; Br 19:2; Iz 63:2; Zah 1:8) ili (2) “tlo” (*adamah*, usp. stih 6), moguće smjerajući na “grumenje crvene gline”. Ovo odražava skromnost i krhkost ljudstva. Ovdje postoji dijalektička napetost između uzvišenog položaja čovječanstva (stvorenog na sliku i sličnost Božju) te skromnoga krhkog stanja! Životinje su oblikovane na isti način u stihu 19. Moguće je također da to upućuje na podrijetlo čovječanstva iz praha (usp. Post 3:19; Ps 103; Prop 12:7). Ovo obilježava čovječanstvo kao glinu i Boga kao lončara (usp. Iz 29:16; 45:9; 64:8; Jer 18:6; Rim 9:20-23).

▣ **“udahnu... dah života”** GLAGOL “udahnu” (BDB 655, KB 708) je *Qal* IMPERFEKT. IMENICA “dah” (BDB 675) pokazuje da je Bog uzeo osobitu skrb sa stvaranjem čovječanstva. Međutim, ljudi ipak fizički djeluju kao što čine sve životinje na planeti (tj. dišu, jedu, izlučuju, i množe se). Ljudi jedinstveno mogu imati odnos s Bogom, ipak mi smo zamršeno vezano na ovu planetu. Postoji dvojni vid naše prirode (duhovni i fizički).

▣ **“čovjek postade živo biće”** Ljudi su postali *nephesh* (BDB 659, KB 711-713), ali isto je postala i stoka (usp. 1:24; 2:19). Jedinstvenost ljudstva Božje je osobno oblikovanje i udahnjivanje. Ljudi nemaju dušu, oni jesu duša! Mi smo jedinstvo fizičkoga i duhovnoga. Uvijek ćemo imati tjelesni izražaj osim za prijelazno stanje između smrti i uskrsnuća (usp. I. Sol 4:13-15).

Je li Adam bio primitivan čovjek ili suvremen čovjek? Kako je on povezan s drugim humanoidima davnine? Muškarci kamenoga doba bili su prisutni na području gore Karmel prije 2000.000 godina. Kad je Adam bio stvoren? Je li on kraj razvitka ili prvi od posebnoga stvorenja?

2:8 “vrt” Ovaj pojam (BDB 171) upotrijebljen je u smislu nezatvorenoga parka. Septuaginta ga prevodi perzijskom riječju, “raj”.

▣ **“u Edenu”** U hebrejskome *Eden* znači “uživanje” ili “sretna zemlja” (BDB 727 III, KB 792 II). Zabilježite da vrt nije nazvan “Eden”, nego smješten u Edenu. Ovo je očito zemljopisni položaj, ime mjesta. Odgovarajući sumerski pojam može značiti “plodna ravnica”. Opis u stihovima 8.10-14 ide u pojedinosti što znači izražavanje njegova točnog položaja ali njegov zemljopisni položaj je nepoznat. Većina komentatora smješta ga: (1) na ušće današnjih rijeka Tigrisa i Eufrata ili (2) na gornje vode tih rijeka.

Međutim, imena svih rijeka ne pothranjuju suvremeni zemljopis. Koliko se Zemlje promijenilo Potopom neizvjesno je. Sličnost mezopotamijskih i biblijskih izvješća stavilo bi logički vrt u Mezopotamiju ali to je samo nagađanje. Vidi *Who is Adam?* od Fazala Rana i Hugh Rossa, str. 46.

2:9 “stablo života... stablo spoznaje dobra i zla” Ova zadnja kratka rečenica može biti parenteza (usp. NET Biblija, str. 7). Postanak 3:3 podrazumijeva da je postojalo samo jedno stablo, dok 3:22 podrazumijeva dva stabla. Stablo spoznaje dobra i zla nema usporednicu u drevnoj književnosti Bliskoga Istoka. Ovo stablo nije bilo magično, ali izgleda kako je ljudima nudilo način da budu neovisni od njihova Boga Stvoritelja ili u najmanju ruku obećanje da mogu dobiti spoznaju i pronicavost jednaku ili natjecateljsku s Bogom. Ovo je bit grijeha. Isto je tako moguće da je ponudilo Evi način prevlasti nad Adamom, što je prekršilo stvorenu uzajamnost.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:10-14

¹⁰Sad rijeka izviraše iz Edena da natapa vrt; i od tamo ona se razdjeli i postanu četiri rijeke. ¹¹Ime prve je Pišon; ona teče oko čitave zemlje Havile, gdje postoji zlato. ¹²Zlato te zemlje je dobro; tamo su bdelij i oniks kamen. ¹³Ime druge rijeke je Gihon; ona teče oko čitave zemlje Kuš. ¹⁴Ime treće rijeke je Tigris; ona teče istočno od Asirije. I četvrta rijeka je Eufrat.

2:10 “rijeke” Ovo su bili “riječni ogranci” (BDB 625).

2:11 “Pišon” Doslovno ovo je “mlaz” (BDB 810). To može upućivati na drevni vodeni put ili prokop u južnoj Mezopotamiji nazvan “Pisanu”.

▣ **“teče oko”** Ovo doslovno znači “vijuga kroz” (BDB 685, KB 738, *Qal* AKTIVNI PARTICIP).

▣ **“Havile” [Havila]** Doslovno ovo znači “pješčana zemlja” (BDB 296). Ovo nije ona smještena u Egiptu nego povezana s Kušem u 10:7. Pojam je opetovano upotrijebljen u 10:29 za pješčanu zemlju u Arabiji.

2:12 “bdelij” Ovo je moguće guma miomirisnoga stabla (BDB 95). Značenje ovoga pojma i narednoga neizvjesno je. Neki su preporučivali kako bi ovo moglo biti prevedeno “biseri” (usp. prijevod Helen Spurrell i Jamesa Moffatta).

▣ **“oniks”** Svi drevni pojmovi za dragulje vrlo su neizvjesni (BDB 995). Ovaj kamen bio je jedan od dvanaest kamenova na naprsniku velikoga svećenika (usp. Izl 28:9.20). Edenski dragulji upotrijebljeni su metaforički u Knjizi proroka Ezekielu 28:13.

2:13 “Gihon” Doslovno ovo je “mjehurić” (BDB 161). To može uputiti na drevni vodeni put ili prokop u južnoj Mezopotamiji nazvan “Guhana”.

▣ **“Kuš”** Ovaj je pojam upotrijebljen u SZ-u na tri načina: (1) ovdje i u 10:6 i dalje kako bi uputio na Kasite istočno od doline Tigrisa; (2) Knjiga proroka Habakuka 3:8; II. Ljetopisa 14:9 i dalje; 16:8; 21:16 kako bi uputio na sjevernu Arabiju; i (3) uobičajeno korišten za uputu na Etiopiju ili Nubiju u sjevernoj Africi (BDB 468).

2:14 “Tigris” Ovo je doslovno “Hiddekel” (BDB 293).

▣

NASB, NKJV, NRSV, TEV “Asirije”

NJB “Asur”

JPSOA, NIV “Ašur”

Pojam (BDB 78) može upućivati na: (1) narod (tj. Br 24:22.24; Hoš 12:2; 14:4) ili (2) zemlju (usp. Post 2:14; 10:11; Hoš 5:13; 7:11; 8:9; 9:3; 10:6). U ovome okviru #2 je bolja.

▣ **“Euftrat”** Doslovno ovo je “perath” [Euftrat – op.prev.]. Često je nazvana “Rijeka” (usp. Post 15:18; I. Kr 4:21.24).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:15-17

¹⁵Onda GOSPODIN Bog uze čovjeka i stavi ga u vrt Edena da ga obrađuje i održava. ¹⁶GOSPODIN Bog zapovjedi čovjeku, kazujući: "Od svakoga stabla vrta možeš slobodno jesti; ¹⁷ali od stabla spoznajе dobra i zla ti ne smiješ jesti, jer u dan kad jedeš od njega ti ćeš zasigurno umrijeti."

2:15 “da ga obrađuje i održava” Rad je bio zadatak čovječanstva prije Pada a ne ishod grijeha. Pojam “obrađuje” znači “služiti” (BDB 712, KB 773, *Qal* INFINITIVNA GRAĐA), dok “održava” je “zaštiti” (BDB 1036, KV 1581, još jedna *Qal* INFINITIVNA GRAĐA). Ovo je dio odgovornosti ljudske vlasti. Mi postojimo kako bismo upravljali, ne izrabljivali, izvorima ove planete.

U sumerskim i babilonskim mitologijama čovječanstvo je uvijek stvoreno kako bi služilo bogovima ali u Bibliji Adam i Eva bili su načinjeni na Božju sliku, kako bi imali vlast nad Stvorenjem. To je jedini rad koji im je bio dodijeljen da ga rade i on nema išta s Božjim potrebama!

2:16 “Od svakoga stabla vrta možeš slobodno jesti” Ovo je *Qal* INFINITIVNI APSOLUT usklađen s *Qal* IMPERFEKTOM istoga korijena (BDB 37, KB 40), korišten za naglasak. Božja zapovijed nije bila tegobna. Bog je ispitivao (usp. Post 22:1; Izl 15:22-25; 16:4; 20:20; Pnz 8:2.16; 13:3; Suci 2:22; II. Ljet 32:31) odanost i poslušnost Njegova najvišega stvorenja.

2:17 “stabla spoznajе dobra i zla” Ovo nije bilo magično stablo. Nije sadržavalo tajni fizički sastojak u svome plodu da bi poticao ljudski mozak. Ono je bilo ispit poslušnosti i pouzdanja.

Zabilježite da je stablo nudilo jakost i slabost. Začudujuće mi je što je ljudstvo proizvelo iz fizičkih izvora ove planete. Čovječanstvo je strašno stvorenje s mogućnošću za oboje i za dobro i za zlo. Spoznaja donosi odgovornost.

▣ “**zla**” Ovo je hebrejski pojam *ra* što znači “razbiti” ili “propadanje” (BDB 948). Uskladuje činidbu i njegove posljedice (usp. od Roberta B. Girdlestonea *Synonyms of the Old Testament*, str. 80.)

▣ “**dan**” U svjetlu Evinog i Adamovog nastavljanja življenja nakon što su jeli, ova je uporaba “dan” kao vremensko razdoblje, ne 24 sata (BDB 398).

▣

NASB	“ti ćeš zasigurno umrijeti”
NKJV	“ti ćeš zasigurno umrijeti”
NRSV	“ti ćeš umrijeti”
TEV	“ti ćeš umrijeti istoga dana”
NJB	“osuđen si da umreš”

Ovo je INFINITIVNI APSOLUT i SRODAN AKUZATIV, “umirati da se umre” (BDB 559, KB 562) koji je u hebrejskome gramatički način pokazivanja naglaska. To je isto kao stih 16. Ova građa nosi nekoliko mogućih prijevoda (usp. *Twenty-Six Translations of the Old Testament*). Očito smrt upućuje na duhovnu smrt ovdje (usp. Ef 2:1), koja ishodi u fizičkoj smrti (usp. Post 5). U Bibliji su opisana tri stupnja smrti: (1) duhovna smrt (usp. 2:17; 3:1-7; Iz 59:2; Rim 5:12-21; 7:10-11; Ef 2:1.5; Kol 2:13a; Jak 1:15); (2) fizička smrt (usp. Post 5); i (3) vječna smrt, nazvana “druga smrt” (usp. Otk 2:11; 20:6.14; 21:8). U pravome smislu ovo upućuje na sve tri.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:18-25

¹⁸Onda GOSPODIN Bog reče: “Nije dobro za čovjeka da bude sam; Ja ću mu napraviti pomoćnika prikladnog za njega.” ¹⁹Iz zemlje GOSPODIN Bog oblikova svaku poljsku životinju i svaku nebesku pticu, i dovede ih čovjeku da vidi kako će ih nazvati; i kakogod čovjek nazvaše živo stvorenje, to bijaše njegovo ime. ²⁰Čovjek dade imena svoj stoci, i nebeskim pticama, i svakoj poljskoj zvijeri, ali za Adama ne bijaše naden pomoćnik prikladan za njega. ²¹Tako GOSPODIN Bog prouzroči dubok san da padne nad čovjeka, i on zaspao; onda On uze jedno od njegovih rebara i zatvori meso na tome mjestu. ²²GOSPODIN Bog stavi u ženu rebro koje je On uzeo od čovjeka, i dovede je čovjeku.

²³Čovjek reče:

“Ovo je sad kost od mojih kostiju,

I meso od moga mesa;

Ona će biti nazvana Žena,

Jer je bila uzeta iz Čovjeka.”

²⁴Iz toga će razloga čovjek ostaviti svoga oca i svoju majku, i biti pridružen svojoj ženi; i oni će postati jedno tijelo. ²⁵I čovjek i njegova žena bijahu oba goli i nisu se sramili.

2:18 “Nije dobro za čovjeka da bude sam” Ovo je jedino mjesto u ovima uvodnim poglavljima SZ-a gdje je “nije dobro” uporabljeno. Bog nas je načinio da trebamo nekoga, čak izvan zajedništva s Njim! Čovjek ne može ispuniti svoju ulogu da vlada nad Stvorenjem bez ženske suradnje, niti može ispuniti zapovijed da se množi i ispuni Zemlju.

▣

NASB	“pomoćnika prikladnog za njega”
NKJV	“pomoćnika usporedivog njemu”
NRSV	“pomoćnika kao njegov suradnik”
TEV	“prikladnoga suradnika da mu pomaže”
NJB	“pomoćnika”

Ovo znači “jedan koji dopunjuje ili upotpunjuje” (BDB 740 I, KB 811 I). NET Biblija ima “prijeke potrebna suradnika” (str. 8). Ovaj je pojam često upotrijebljen za opis Božje pomoći (usp. Izl 18:4; Pnz 33:4.7.29; Ps 33:20; 115:9-11; 121:2; 124:8; 146:5). Zabilježite uzajamnost između muškoga i ženskoga kao u 1:26-27 te MNOŽINSKE IMPERATIVE 1:28. Podčinjenost nije došla sve do nakon Pada (usp. 3:16). Ovo posebno izvješće stvaranja žene jedinstveno je u drevnoj književnosti Bliskoga Istoka.

Zanimljivo proučavanje riječi nađeno je u *Hard Sayings of the Bible*, str. 92-94, gdje Walter Kaiser brani prijevod “snaga (ili jakost) odgovarajuća čovjeku” (ili jednaka čovjeku).

2:19 “Bog oblikova svaku... životinju” Neki su ovo uzeli da potvrde kako je Bog stvorio životinje nakon Adama u onome što oni nazivaju drugo izvješće o stvaranju (usp. Post 2:4-25). GLAGOL (BDB 427, KB 428, *Qal* IMPERFEKT) može biti preveden “oblikovao je” (usp. NIV). Element vremena u hebrejskim GLAGOLIMA je okviran.

Dr. Rich Johnson, profesor religije na Baptističkome sveučilištu u istočnome Teksasu, objasnio mi je u pregledu ovoga komentara:

“Značenje IMPERFEKTA s waw pretvorbom, što jeste taj glagol, jednostavno je prošlo vrijeme. To je način hebrejskih građa dijelova događaja. Slijed takve vrste glagola govori događajima po redu kako se oni događaju. Ovdje upućujete na pretpostavke tumača djelujući na prijevod. Ovdje, pretpostavka NIV prevoditelja je kako su ih vodili da pogriješno prevedu ovaj stih i isto tako 2:8: ‘Sad je GOSPODIN Bog zasadio vrt ...’. NIV prevoditelji pretpostavili su da se ovo poglavlje mora uskladiti s poglavljem jedan i odbili su uobičajena pravila hebrejske pripovijetke kako bi prilagodili tu pretpostavku. Nametljivo pitanje je gdje su dobili tu pretpostavku. Ovaj je glagol preveden kao jednostavna prošlost u KJV, ASV, ERV, RSV, NRSV, NASB, ESV, NEB, REB, NET prijevodu, Novijemu doslovnome prijevodu, Židovskome izdavačkome prevoditeljskom društvu, TANAKH, Novoj Američkoj Bibliji, i Novoj Jeruzalemskoj Bibliji. NIV je osebujan.”

▣ **“da vidi kako će ih nazvati”** GLAGOL “nazvati” (BDB 894, KB 1128) upotrijebljen je tri puta u stihovima 19 i 20. Imena su bila vrlo važna Hebrejima. Ovo pokazuje autoritet i vlast čovječanstva nad životinjama.

Upućuje li ovo na: (1) sve različite životinje u čitavome svijetu, (2) prvotne početne vrste životinja ili (3) životinje Mezopotamije?

2:21 Ovaj stih pojačava jedinstven odnos između muškarca i žene, Adama i Eve (usp. stih 23). To može biti hebrejski idiom za bliskost i prisnost. Hebrejska riječ za “rebro” prevedena je drugdje kao “slabine” (BDB 854, KB 1030 I).

Zanimljivo je da u svojoj knjizi, *Introduction to the Old Testament*, str. 555-556, R. K. Harrison tvrdi kako hebrejski pojam “rebro” ovdje znači “vid osobnosti” koji može oblikovati analogiju s Adamom načinjenim na sliku i sličnost Božju da također uključi vidove osobnosti.

Također je zanimljivo da je “rebro” dio stvaranja žene u sumerskome izvješću o stvaranju: iz *enki* došla je *nin-ti* (usp. D. J. Wisemanov *Illustrations from Biblical Archaeology*). O ovome okviru sumerska riječ za rebro (tj. *ti*) također znači “učiniti živim”. Eva će biti majka svih živih (usp. 3:20).

Mora biti zapamćeno da je Mojsije pisao (uredio ili sastavio) ova poglavlja mnogo kasnijega nadnevka. Ovo su hebrejske igre riječi, ali hebrejski nije bio izvorno korišten jezik.

2:22 “dovede je čovjeku” Rabini kažu da je Bog djelovao kao kum.

2:23 “Žena... Čovjeka” Ovaj je stih poezija. Doslovno to je *Ishah* (BDB 35) ... *ish* (BDB 35), očita igra zvukova (posebice “njeno ime *Ishah*”). Adam je dao ime (ili je u najmanju ruku opisao Evinu sličnost sa sobom) Evi. Etimologija je neizvjesna. Uobičajeno *adam* upućuje na ljudstvo a *ish* na posebnoga pojedinca.

2:24 “ostaviti svoga oca i svoju majku” Ovaj GLAGOL (BDB 736, KB 806) je *Qal* IMPERFEKT, moguće upotrijebljen u ZAPOVJEDNOME smislu. Važnost obitelji uzrokuje osvrt da bude čitan unatrag u njegovome ranome izvješću. Mojsije odražava svoje vlastito vrijeme a važnost obiteljskoga jedinstva u stanju proširene žive obitelji. Brak uzima prednost nad obiteljskim srodstvima!

▣

NASB, NKJV

“biti pridružen”

NRSV

“prione”

TEV

“sjedinen je s”

NJB

“postaje pridružen k”

REB

“pridruži”

Ovo je hebrejski idiom odanosti, čak prisnosti (BDB 179, KB 209, *Qal* PERFEKT, usp. Ruta 1:14; Mt 19:5-6; Ef 5:31).

▣ **“jedno tijelo”** Ovo pokazuje potpuno jedinstvo i prvenstveni odnos oženjenih parova. Oblik JEDNINE “jedno” govori o združivanju dvije osobe.

2:25 “bijahu oba goli i nisu se sramili” Ovo može ići s poglavljem 3. Suzvuk izričaja je taj što Adam nije imao što skrivati od sebe, svoje supruge, svoga Boga (BDB 101, KB 161, *Hithpolel* IMPERFEKT). Stoga je to idiom nevinosti. Stvari će se uskoro promijeniti!

Činjenica da su muškarac i žena bili goli (BDB 736, PRIDJEV) podrazumijeva vrlo nadziran okoliš. Ovo može biti pogodno stajalište da je Edenski vrt bio zaštićen i poslije, posebno stvorenje, različito od ostatka planete (tj. napredujući kreacionizam).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Postoji li razlika učinjena u Postanku 1 između Božjega stvaranja i stvari koje je On čineći proizveo? Ako je tako, što to podrazumijeva?
2. Kako je čovjek sličan životinjama? Kako je čovjek sličan Bogu?
3. Jesu li žene napravljene na sliku Božju ili samo na sliku Adamovu?
4. Što podrazumijeva da čovjek mora podčiniti i upravljati stvorenim redom?
5. Kako se izričaj “Budite plodonosni i množite se” odnosi na eksploziju stanovništva?
6. Je li Božja volja da čovjek bude vegetarijanac?
7. Je li za čovjeka neprimjereno da štuje u nedjelju umjesto u subotu u svjetlu Postanka 2:2.3?
8. Zašto su poglavlja 1 i 2 tako slična, a ipak različita?
9. Zašto je Adam preveden na oba načina i kao prikladno ime i kao genetsko ime?
10. Zašto je zemljopisno mjesto Edena dano s takvim pojedinostima?
11. Imenuj tri oblika biblijske smrti.
12. Što stih 18 kaže o nama kao seksualnim bićima?
13. Podrazumijeva li “pomoćnik” uzajamnost?

POSTANAK 3:1-24

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
čovjekov Pad	kušnja i čovjekov Pad	priča o iskušenju	ljudska neposlušnost	Pad
3:1-7	3:1-8	3:1-7	3:1 3:2-3 3:4-5 3:6-7 3:8-9	3:1-7
3:8-19	3:9-19	3:8-19	3:10 3:11 3:12 3:13a 3:13b	3:8-13
(14-16) (17b-19)	(14-16) (17b-19)	(14-16) (17b-19)	Bog izriče osudu 3:14-15 3:16 3:17-19 3:20-21	3:14-16 (14-16)
3:20-21	3:20-24	3:20-21	Adam i Eva istjerani su iz Vrta	3:17-19 (17-19) 3:20-24
3:22-24		3:22-24	3:22-24	

ČITANJE KRUG TRI (vidi str. vii u uvodnome dijelu)

SLIJEĐENJE IZVORNE PIŠČEVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. viii). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

UVOD

- A. Knjiga Postanka 3 osovinska je u razumijevanju poteškoće zla i patnje u našem svijetu. Iznenadujuće je da većina rabina ne koristi ovaj tekst u svojim raspravama o zlu, grijehu, i ljudskoj pobuni.
- B. Učinak voljne pobune čovječanstva protiv ljubećega, brižnoga, dajućega, druželjubivog Boga djelovao je ne samo na njihov religijski život nego i na njihovu vlastitu osobnost, život njihove obitelji, i na njihov svijet. Zabilježite visoku cijenu koju je Bog Osobno platio zato da ljudstvo primijeni slobodu. Božja radost i izvorna svrha za/sa Stvorenjem bila je korjenski povrijeđena (ali ne trajno) ljudskom pobunom. Prisvojimo li dobrotu i ljubeću zaštitu Božju, pobuna ljudstva (i moguće anđela) viđena je u njihovu korjenskome nepoštivanju i okrenutosti samima sebi. Božja neprekidna ljubav i obećanje spasenja (usp. 3:15) isto tako postaju korjenitiju u njihovoj milostivoj naravi!
- C. Premda ovo poglavlje ima zajedničke pobude s drugima drevnim tekstovima Bliskoga Istoka, njegovo predstavljanje je monoteističko a ne dualističko.

PODRIJETLO I SVRHA GRIJEHA

- A. Biblijska građa
1. Moja je teološka pretpostavka da je Sotona stvoren sa svrhom: (1) ponuditi Bogo-svjesnim stvorenjima mogućnost koja će voditi neovisnosti i potom optužbi, Knjiga o Jobu 1 - 2; Zaharija 3; ili (2) Postanak 3 unaprijed očekuje prethodnu anđeosku pobunu u Božjem Stvorenju ili u najmanju ruku klevetanje Boga ljudima preko anđeoskoga posrednika.
 2. Čovječanstvo je pogođeno iskušenjem.
 3. Biblija posebice ne raspravlja o podrijetlu ili svrsi "zla":
 - a. neka kasnija židovska pisanja tvrde da je grijeh započeo od Postanka 3 (u Sotoni, potom u ljudstvu)
 - b. druga židovska među-biblijska pisanja tvrde da je grijeh započeo u Postanku 6 (u "sinovima Božjim")
 - c. nakon Isusovih dana krivi učitelji usklađuju judaizam s grčkom misli i tvrde da je zlo svojstveno u fizičkoj materiji (tj. grčka gnostička misao, usp. Kol; Ef; I. tim; II. Tim; i Tit).
 4. Pretpostavljeno je da zlo ima svrhu ili ono neće postojati. Ipak postoji očita pojačanost zla i Sotone od SZ-a do NZ-a (usp. *The Theology of the OT* od A. B. Davidsona, str. 300-306). U SZ-u Satan nije Božji neprijatelj (osim moguće u ovome poglavlju) ali uvijek je neprijatelj ljudstvu. Rabini kažu da je Satan bio ljubomoran na Božju ljubav i skrb za čovječanstvo.
 5. Adamov grijeh pogađa svo Stvorenje (tj. što je hebrejska zamisao skupnosti, usp. Post 3:14-24; Rim 5:12-21; 8:18-23).
- B. Povijesno-teološki razvitak (uzeto iz *Systematic Theology* od L. Berkhofa):
1. Rabini niječu izvorni grijeh i odlučuju se za dvije nakane (dobro nasuprot zlu). SZ ne raspravlja Postanak 3 vrlo opširno (niti to čine rabini).
 2. Irenej (130.-202. g.) je prvi crkveni otac koji raspravlja o Adamovu grijehu i njegovim posljedicama. Ovo gledište pada čovječanstva kroz Adamov grijeh postalo je prevladavajuće u Zapadnoj Crkvi (tj. Augustin). Očevidno je bilo korišteno za pobijanje gnosticizma koji je postavio poteškoću zla u samu materiju.
 3. Origen (182.-251. g.) je podržavao da je svaki čovjek griješio dobrovoljno u prethodnome postojanju (platonski [prema Platonu – op.prev.]).
 4. Grčki oci (Istočna Crkva) trećega i četvrtoga stoljeća nisu naglašavali Adamov dio u poteškoći zla u našem svijetu. Ovo se razvilo u pelagijanizam (od engleskoga redovnika) koji je nijekao bilo kakvu vezu uopće.
 5. Latinski oci (tj. Zapadna Crkva) slijedeći Augustina, naglašavali su Adamovo mjesto u poteškoći zla, grijeha, i patnje u našem svijetu.
 6. Tijekom protestantske Reformacije glavni su reformatori slijedili Augustina, dok je Armenije razvio polu-pelagijanistički otpor prema dogmatskome kalvinizmu.

7. Filozofi i teolozi branili su nekoliko teorija grijeha:
 - a. Kant – neki neznani, neobjašnjivo nešto u natčulnoj sferi
 - b. Leibnitz – zbog prirodnih ograničenja materijalnoga svemira
 - c. Schleiermacher – zbog sjetilne prirode čovjeka
 - d. Ritschl – zbog ljudskoga nepoznavanja
 - e. Barth – upleteno s tajnovitošću predestinacije
 - f. Whitehead – grijeh je urođen u ovaj svjetski sustav. Djeluje kako bi razvio oba i Boga i čovjeka.
8. Glavni oslonac Biblije je iskupljenje čovječanstva od grijeha i zla, djelujući osobnim, ljubećim Bogom kroz Krista. Podrijetlo grijeha nikad nije raspravljeno.

POSEBNA TEMA: NOVOZAVJETNI TEOLOŠKI RAZVITAK PADA

1. Pad je pogodio čitavo čovječanstvo kao što je jasno izraženo u Pavlovoj raspri u Poslanici Rimljanima 5:12-21.

Rimljanima 5:12-21 je raspra o Isusu kao drugomu Adamu (usp. I. Kor 15:21-22,45-49; Fil 2:6-8). Daje naglasak na teološku zamisao obojega i pojedinačnoga grijeha i skupne krivnje. Pavlov razvitak pada čovječanstva (i Stvorenja) u Adamu bio je jedinstven i različit od rabinskoga dok je njegovo stajalište o skupnosti vrlo slično rabinskome učenju. To je pokazalo Pavlovu sposobnost pod nadahnućem da koristi, ili dopuni, istine koje je učio tijekom svoje obuke u Jeruzalemu pod Gamalielom (usp. Djela 22:3).

Doktrina o izvornome grijehu iz Postanka 3 bila je razvijena od Augustina i Kalvina. Ona tvrdi da su ljudi rođeni grješni. Često su Psalmi 51:5; 58:3; i Job 15:14; 25:4 korišteni kao SZ-ni dokazni tekstovi. Zamjenični teološki položaj da su ljudi moralno i duhovno odgovorni za svoje vlastite odabire i sudbinu bio je razvijen prvo od rabina a potom u crkvi od Pelagija i Arminija. Postoji neki dokaz za njihovo gledište u Ponovljenome zakonu 1:39; Izaiji 7:15; i Joni 4:11; Ivanu 9:41; 15:22,24; Djelima apostolskim 17:30; Rimljanima 4:15. Oslonac ovoga teološkoga položaja bio bi taj da su djeca nedužna sve do doba moralne odgovornosti (za rabine to je bilo 13 godina starosti za dječake i 12 godina starosti za djevojčice).

Postoji posredujući položaj u kojem su i prirodna zla sklonost i doba moralne odgovornosti oboje istiniti! Zlo nije samo skupno, nego razvijajuće zlo sebičnosti i grijeha (život odvojen od Boga). Pokvarenost ljudstva nije pitanje (usp. Post 6:5,11-12,13; Rim 3:9-18,23), nego kada, kod rođenja ili kasnije u životu?
2. “Novo nebo i nova zemlja” postaju NZ-na eshatološka tema.

“Novo nebo i nova zemlja.” Ovaj grčki pojam za “novo”, *kainos*, naglašava kakvoću, ne kronološko vrijeme (usp. Otk 2:17; 3:12; 5:9; 14:3; 21:1,2,5). To je bila SZ-na tema, obnovljena Zemlja (usp. Iz 11:6-9; 65:17; 66:22; Rim 8:18-25; II. Pt 3:10,12). Svi su vjernici građani ovoga novog Kraljevstva (usp. Fil 3:20; Ef 2:19; Heb 12:23) i dijele ovo novo Stvorenje (usp. II. Kor 5:17; Gal 6:15; Ef 4:24). Usporedna teološka zamisao bila bi “grad Božji ne načinjen ljudskim rukama” iz Poslanice Hebrejima 11:10,16; 12:22; 13:14.

Novo će Stvorenje biti nalik prvotnome Stvorenju. Nebo će biti obnovljeni Edenski vrt. Bog, čovječanstvo, životinje, i sve prirodno Stvorenje opet će biti u zajedništvu i radosti! Biblija započinje s Bogom, čovječanstvom i životinjama u savršenome zajedništvu u Vrtu (usp. Post 1 - 2). Biblija završava s Bogom i okolnošću čovječanstva u Vrtu (usp. Otk 21 - 22) i proročkim suzvučjem, sa životinjama (usp. Iz 11:6-8; 65:25). Vjernici ne idu na Nebo; Novi Jeruzalem silazi s Neba (usp. Otk 21:2) i dolazi na ponovno stvorenu i pročišćenu Zemlju. Bog i čovječanstvo opet su zajedno (usp. Post 3:15; Iz 7:14; 8:8,10; Otk 21:3).

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:1-7

¹Sad zmija bijaše lukavija negoli ijedna poljska životinja koju je GOSPODI Bog načinio. I ona reče ženi: "Uistinu, je li Bog rekao: 'Ne smijete jesti od ikojega stabla u vrtu?'" ²Žena reče zmiji: "Od ploda stabala u vrtu

možemo jesti; ³ ali od ploda stabla koje je u središtu vrta, Bog je rekao: 'Ne smijete jesti od njega ili ga doticati, ili ćete umrijeti.'" ⁴ Zmija reče ženi: "Vi zasigurno nećete umrijeti! ⁵ Jer Bog zna da u dan kad ćete jesti od njega vaše će oči biti otvorene, i bit ćete kao Bog, znajući dobro i zlo." ⁶ Kad žena vidje da je stablo dobro za jelo, i da ono bijaše naslada očima, i da stablo bijaše poželjno za učiniti nekoga mudrim, ona uze njegov plod i pojede; i ona dadne i svome mužu s njom, i on pojede. ⁷ Onda se oči obojih od njih otvoriše, i oni spoznahu da bijahu goli; i oni sašiju smokvino lišće zajedno i naprave si pokrivala za butine.

3:1 "Sad" Ovo nije vremenska nego jednostavno književna tehnika za uvod nove pozornice u drami stvaranja. Ne znamo kako su dugo Adam i Bog bili zajedno ili kako su dugo bili zajedno Adam, Eva, i Bog prije ovoga izvješća.

▣ **"zmija"** Vidi Posebnu temu što slijedi. Zmija je također neprijatelj u Epu o Gilgamešu (usp. 11:287-289) koja krađe biljku što daje vječni život.

POSEBNA TEMA: ZMIJA

- A. Pojam "zmija" je *Nachash* (BDB 638). Ima nekoliko mogućih etimologija:
1. *Kal Stem* – "psikati"
 2. *Piel Stem* – "šaptati" kao u vraćanju ili proricanju
 3. iz 4:22 – "blistati" moguće povezano s pojmom "bronca"
 4. iz arapskoga korijena – "gmizati".
- B. Određeni član je prezent koji pokazuje jednu određenu zmiju ili oličenu suštinu.
- C. Doslovnost zmije poduprijeta je:
1. popisom nje kao još jedne od poljskih zvijeri koje je Bog stvorio
 2. kažnjavanjem nje u 3:14 doslovno kao životinje
 3. smjeranjem posebice na nju u NZ-u, II. Poslanica Korinćanima 11:3 i I. Timoteju 2:13-14.
- D. Zmija je posebice poistovječena sa Sotonom u:
1. međuzavjetnoj knjizi "Mudrost", 2:23-24. "Jer Bog stvori čovjeka da bude besmrtni; ... unatoč tome, kroz zavist Đavla dođe smrt u svijet."
 2. Ireneju (oko 130.-202. g.)
 3. Otkrivenju 12:9; 20:2.
 4. Sama ova poistovjećenost izostaje iz SZ-a jer se o njoj ne raspravlja u Postanku 3 uopće. Čak nije ni spomenuta ili protumačena u ikojoj drugoj SZ-ov Knjizi.
- E. Zašto Satan nije posebice imenovan – Naglasak teksta je na odgovornosti čovječanstva, ne na nadnaravnome iskušenju. U Poslanici Rimljanima 1 – 3 gdje je predstavljena ljudska grješnost i 4 – 8 gdje su zabilježeni njeni učinci, Satan nije ikad spomenut.

▣ **"lukavija"** Postoje dvije moguće igre riječi (ovaj pojam zvuči blisko pojmu "goli" u 2:25) povezane s ovim pojmom (BDB 791, KB 886): (1) "lukav" ili "mudar" i (2) "razborit" (tj. Izr 1:4; 8:5.12; 12:16.23; 13:16; 14:8.15.18; 22:3; 27:12). Ovo ne izgleda da je negativan pojam primijenjen na zmiju nego jednostavno prepoznavanje njenih osobina (usp. Mt 10:16). Ovo je možda zašto je đavao odabrao utjeloviti se u ovu određenu zvijer.

▣ **"ijedna poljska životinja"** Ovo pokazuje da je zmija bila jednostavno jedan od mnogih stvorenih životinjskih oblika.

▣ **"GOSPODIN Bog"** Prvi pojam "GOSPODIN" je zavjetno Božje ime, YHWH, od hebrejskoga glagola "biti" (usp. Izl 3:14). Drugi pojam "Bog" je hebrejski pojam *Elohim* što je oblik MNOŽINE općega pojma za Boga u drevnome Bliskome Istoku, El. Rabini kažu da YHWH stoji za Božje zavjetno milosrđe dok *Elohim* stoji za Boga kao Stvoritelja. Vidi Posebnu temu: Imena za Božanstvo u 2:4.

▣ **“I ona reče”** Bilo je mnogo nagađanja o razumljivome govoru zmije (zabilježite osobnu zamjenicu). Ne znamo odnos između ljudi i životinja prije Pada premda je on morao biti prijateljski. Međutim, pretpostavljam da je govor dio Božje slike u čovječanstvu i on, prema tome, nije uobičajen za životinje. Ovo isto zajedništvo bit će obnovljeno u eshatološkoj okolnosti (usp. Iz 11:6-11). Pretpostavljam da je Sotona obitavao u zmiji i stoga to je njegov glas koji se čuje. Ono što je teološki iznenađujuće jeste to da Eva nije bila iznenađena!

▣ **“ženi”** Postojalo je mnogo raspre među komentatorima kao ona je li Eva bila odvojena od Adama, čak iako su glagoli korišteni od Sotone MNOŽINA. U 3:6 to podrazumijeva da je Adam mogao biti prisutan u dijelu razgovora. Neki su tvrdili da je to simboličko traženje vlastite poistovjećenosti. Drugi vjeruju da ju je Sotona kušao jer ona nije čula Božje zapovijedi izravno (usp. 2:16-17). Sve ovo je nagađanje.

▣ **“Uistinu, je li Bog rekao”** Rabini kažu da Sotona nije mogao upotrijebiti pojam YHWH jer on nije poznao Božje milosrđe. Međutim, izgleda kako postoji jačanje pokvarenosti u osobi Sotone u Bibliji (usp. *The Theology of the Old Testament* od A. B. Davidsona, str. 300-306).

POSEBNA TEMA: OSOBNO ZLO

Ovaj predmet vrlo je težak iz nekoliko razloga:

1. SZ ne otkriva izvornog neprijatelja Bogu, nego Slugu YHWH koji nudi čovječanstvu drugu mogućnost i optužuje čovječanstvo za nepravdu
2. zamisao Božjega osobnoga izvornog neprijatelja razvijala se među-biblijske (ne kanonske) književnosti pod utjecajem perzijske religije (*Zoroastrijanizam*). Ova je, zauzvrat, imala veliki utjecaj na rabinski judaizam
3. NZ razvija SZ-ne teme u iznenađujuće krutim, ali odabranim, skupinama.

Ako netko pristupi proučavanju zla s gledišta biblijske teologije (proučavanje svake Knjige ili pisca ili književne vrste i zasebno opisano) onda su otkrivena vrlo različita gledišta zla.

Ako, međutim, netko pristupi proučavanju zla s ne-biblijskoga ili ekstra-biblijskoga pristupa svjetskim religijama ili istočnjačkim religijama tada je većina NZ-nih događaja pretkazana u perzijskom dualizmu i grčko-rimskome spiritizmu.

Pod pretpostavkom da je netko odan Božanskome autoritetu Pisma, onda NZ-no događanje mora biti viđeno kao napredujuće otkrivenje. Kršćani se moraju zaštititi od dopuštajućega židovskog folklora ili engleske književnosti (tj. Dantea, Miltona) kako bi unaprijedili razjašnjenje zamisli. U ovome području otkrivenja postoje dakako tajnovitosti i dvosmislenosti. Bog je odabrao ne otkriti sve vidove zla, njegovo podrijetlo, njegovu svrhu, ali On je otkrio njegov poraz!

Izgleda da se u SZ-u pojam Satan [Sotona] ili optužitelj odnosi na tri odvojene skupine:

1. ljudski optužitelji (I. Sam 29:4; II. Sam 19:22; I. Kr 11:14.20.29; Ps 109:6)
2. anđeoski optužitelji (Br 22:22-23; Zah 3:1)
3. demonski optužitelji (I. Ljet 21:1; I. Kr 22:21; Zah 13:2).

Samo kasnije u međuzavjetnome razdoblju je zmija iz Postanka 3 poistovjećena sa Sotonom (usp. Knjiga mudrosti 2:23-24; II. Henokova 31:3), i čak je kasnije ovo dobilo rabinsku mogućnost (usp. *Sot* 9 i *Sanh.* 29a). “Sinovi Božji” iz Postanka 6 postaju anđeli u I. Henokovoj 54:6. Spominjem ovo, ne da bih branio ovu teološku ispravnost, nego kako bih pokazao njen razvitak. U NZ-u ove SZ-ne djelatnosti bile su dodane anđelima, utjelovljenom zlu (tj. Sotoni) u II. Poslanici Korinćanima 11:3; Knjizi Otkrivenja 12:9.

Podrijetlo utjelovljenog zla teško je ili nemoguće (ovisno o vašoj točki gledišta) odrediti iz SZ-a. Jedan razlog za to je izraelski jak monoteizam (usp. I. Kr 22:20-22; Prop 7:14; Iz 45:7; Am 3:6). Sva uzročnost pripisana je YHWH-i kako bi se pokazala Njegova jedinstvenost i prvenstvo (usp. Iz 43:11; 44:6.8.24; 45:5-6.14.18.21.22).

Jedan put moguće obavijesti usredotočavao se na: (1) Knjigu o Jobu 1 - 2, gdje je Satan jedan od “sinova Božjih” (tj. anđela) u Božjoj prisutnosti (usp. Zah 3) ili (2) Knjiga proroka Izaija 14; Ezekiel 28, gdje su častohlepni bliskoistočni kraljevi (Babilona i Tira) korišteni za slikovit prikaz ponosa Sotone (usp. I. Tim 3:6). Ja imam pomiješane osjećaje glede toga pristupa. Ezekiel koristi metaforu Edenskoga vrta ne samo za kralja Tira kao Sotone (usp. Ez 28:12-16), nego i za kralja Egipta kao stabla spoznaje dobra i zla (Ez 31). Međutim, Izaija 14, posebice stihovi 12-14, izgleda opisuju pobunu anđela zbog ponosa. Ako nam je Bog želio otkriti posebnu narav i podrijetlo Sotone ovo je vrlo neizravan način i mjesto za napraviti to. Moramo se zaštititi protiv stremjenja sustavne teologije da uzme male, dvosmislene dijelove različitih izvjava, autora, knjiga, i književnih vrsta te ih spaja kao dio jedne Božanske slagalice.

Alfred Edersheim (*The Life and Times of Jesus the Messiah*, tom 2, dodaci XIII [str. 748-763] i XVI [str. 770-776]) kaže da je rabinski judaizam bio pretjerano pod utjecajem perzijskoga dualizma i demonskih spekulacija. U ovome području rabini nisu dobar izvor za istinu. Isus se korjenito razišao od učenja sinagoge u tome području. Ja mislim da je rabinska

zamisao anđeoskog posredovanja i protivljenja davanja Zakona Mojsiju na brdu Sinaj otvorila vrata zamisli o arkandeoskome neprijatelju YHWH-i kao i čovječanstvu. Dva velika boga iranskoga dualizma, *Ahura Mazda* (dobar bog) nasuprot *Angra Mainyu* (zli bog), borili su se za prevlast na Zemlji kao bojištu. Iz ovoga sukoba mogao se razviti unutar judaizma dualizam između YHWH i Sotone.

Sigurno postoji napredujuće otkrivenje u NZ-u kao personificiranje zla, ali ne kao razrada kao rabinska. Dobar primjer ove razlike je “rat u Nebu”. Pad Sotone je logička neizbježnost, ali osobitosti nisu date. Čak i ono što je dato prekriveno je apokaliptičkom književnošću (usp. Otk 12:4.7.12-13). Iako je Sotona pobijeđen i zlo prognano na Zemlju, on ipak djeluje kao YHWH-in sluga (usp. Mt 4:1; Lk 22:31-32; I. Kor 5:5; I. Tim 1:20).

U ovome području moramo zauzdati našu radoznalost. Postoje osobne sile kušnje i zla, ali postoji ipak samo jedan Bog i čovječanstvo je još uvijek odgovorno za njegove/njene izbore. Postoji duhovna borba, i prije i poslije spasenja. Pobjeda može jedino doći i ostati u i kroz Trojedinoga Boga. Zlo je bilo pobijeđeno i ono će biti uklonjeno!

▣ **“Ne smijete jesti od ikojega stabla u vrtu”** Ovaj je hebrejski izričaj vrlo poseban ali izgleda da je povezan s potvrdom, ne s pitanjem. Zmija je jednostavno započela razgovor sa ženom u vezi s Božjom zabranom za stablo u središtu vrta.

3:2 Eva navodi Božju opskrbu od svih drugih stabala kao hranu (usp. 2:16). Ali zmija to miče na stranu da je usredotoči na Božju zabranu o stablu spoznaje dobra i zla

3:3 “ali od ploda stabla koje je u središtu vrta” Iz Postanka 2:9 učimo da postoje dva stabla u središtu vrta, stablo života i stablo spoznaje dobra i zla. Očevidno će u prikladno vrijeme plod oba od ovih stabala biti dan čovječanstvu, ali ljudsko grabeće samodokazivanja ovo izuzima iz Božjega nauma (kako je oprečan Isusov odaziv u Fil 2:6-11). Stablo života zajedničko je svima bliskostočnim drevnim izvješćima o stvaranju, međutim, stablo spoznaje dobra i zla jedinstveno je Bibliji. Ne postoji ista magično o plodu. To je bio način kojeg je Bog upotrijebio, ne ista svojstveno u fizičkim kakvoćama samoga ploda, što bi ga učinilo značajnim.

▣ **“ili ćete umrijeti”** Ovaj pojam (BDB 559, KB 502) upotrijebljen je tri puta u stihovima 3 i 4. Neizvjesno je što je Eva razumjela o smrti jer nijedna od životinja nije umrla. Međutim, to je bilo nekako naviješteno čovjeku i ženi. Biblija poznaje tri vrste smrti: (1) duhovnu smrt koja se pojavljuje u Knjizi Postanka 3; Izaiji 59:2; Rimljanima 7:10-11; Efežanima 2:1; Jakovu 1:15; (2) fizičku smrt koja ishodi, Postanak 5; te (3) vječnu smrt kao posljedicu ljudskoga tvrdoglavog, pobunjeničkog srca (usp. Otk 2:11; 20:6.14; 21:8).

3:4 “Zmija reče ženi: “Vi zasigurno nećete umrijeti!” Ovo je INFINITIVNI APSOLUT i *Qal* IMPERFEKT iz istoga korijena (BDB 559, KB 562) upotrijebljen za naglasak. Sotona je prvi od svih napao Božju vjerodostojnost; sad napada istinu Božje riječi. I, u stihu 5, on će napasti Božju dobrohotnost i dobrotivost prema ljudstvu. Hebrejski oblik ove rečenice je upadljivo pojačani oblik. Sotona nijeće Božju izjavu.

3:5 “Jer Bog zna da u dan kad ćete jesti od njega vaše će oči biti otvorene” Postojala je ograničena istina o tome što je Sotona rekao, ali to je bila tragična polu-istina (usp. Tit 1:15). Ovo je izgleda prevoditeljska književna (metaforička) uporaba za “dan”, u značenju “bilo kad”. Doslovni hebrejski izričaj je: “onda kad”.

GLAGOL “otvorene” (BDB 824, KB 959, *Niphal* PERFEKT, usp. stih 7) podrazumijeva posrednika, moguće snagu stabla ili đavla.

▣ **“bit ćete kao Bog”** Ova riječ za Boga je pojam *Elohim*. Vidi Posebnu temu u 2:4. U ovome je okviru korištena za Sámoga Boga i to je kako mnogi prevoditelji tumače ovaj izričaj. Međutim, ovaj pojam isto tako može biti korišten za anđele (usp. Ps 8:5.6; 82:1.6 [navedeno u Heb 2:7]; 97:7); može biti korišten za “duhovno biće” (usp. I. Sam 28:13) i može biti korišten za izraelske suce (usp. Izl 21:6; 22:8-9). Izgleda logičnije da je ovo obećanje postojanja kao anđeli, duhovna bića koja su u Božjoj prisutnosti ili moguće nebesko vijeće (usp. 3:22). Ironija je što je čovječanstvo pokušalo ugrabiti od Boga ono što jeste već njihovo. Ljudstvo je viši duhovni red negoli su anđeli (usp. Heb 1:14; 2:14-16; I. Kor 6:3).

3:6 “Kad žena vidje da je stablo dobro za jelo, i da ono bijaše naslada očima, i da stablo bijaše poželjno za učiniti nekoga mudrim” Ovdje vidimo trostruki razvitak od iskušenja do stvarnoga djelovanja grijeha. Rabini kažu da su oči i uši prozori duše te da dozvoljavamo rast u našem srcu sve dok je koban čin počinjen.

▣ **“i ona dadne i svome mužu s njom, i on pojede”** Postojalo je mnogo nagađanja o ovome stihu. Rabini tvrde da je Adam jeo zato da ne bude odvojen od svoje žene. Ovo je također potvrđeno od Milтона u *Paradise Lost*. Međutim, iz okvira izgleda, da je Eva djelovala prema Adamu kao što je zmija djelovala prema njoj, sukladno iskustvenom dokazu da je ona već jela i nije umrla. Rabini čak tvrde da je zmija upotrijebila ovu istu tehniku s Evom; da ju je ona prisilila dotaknuti plod i rekla je: “Vidi, nisi umrla.” Moguće je ona rekla Adamu: “Vidi, nisam mrtva.”

3:7 “i oni spoznahu da bijahu goli” Ovo je od mnogih komentatora bilo korišteno za potvrdu seksualne prirode iskušenja (usp. II. Kor 11:3: “zmija zavede Evu”). Rabini čak kažu da je zmija seksualno zavodila Evu, ali ovo izgleda moraju biti čitateljske predrasude u tekstu. Njihovo novo znanje nije bio blagoslov nego neuspjeh (usp. Tit 1:15).

▣ **“oni sašiju smokvino lišće zajedno”** Tradicijski stav da je Eva pojela jabuku vrlo je nagađajući. Rabini kažu da je ona pojela smokvu s istoga stabla od kojeg su uzeli lišće da se obuku. Međutim, “plod” može biti podatak ili neka druga vrsta ploda – mi jednostavno ne znamo. Vrsta ploda nije prijeporno pitanje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:8-13

⁸Oni čuše zvuk GOSPODINA Boga kako hoda u vrtu u svježini dana, i muškarac i njegova žena sakriše se od prisutnosti GOSPODINA Boga među stabla vrta. ⁹Onda GOSPODIN Bog pozva čovjeka, i reče mu: "Gdje si?" ¹⁰On reče: "Čuh Tvoj zvuk u vrtu, i uplašio sam se jer bijah gol; tako se sakrih." ¹¹I On reče: "Tko ti reče da ste bili goli? Jesi li jeo sa stabla za koje ti Ja zapovjedih da ne jedeš?" ¹²Čovjek reče: "Žena koju mi Ti dade da bude sa mnom, ona mi dade sa stabla, i ja jedoh." ¹³Onda GOSPODIN Bog reče ženi: "Što si to učinila?" I žena reče: "Zmija me prevarila, i ja jedoh."

3:8 “Oni čuše zvuk GOSPODINA Boga kako hoda u vrtu” King James ima “glas Gospodina Boga” ali hebrejska riječ podrazumijeva zvuk Njegova hodanja (BDB 229, KB 246, *Hithpael* PARTICIP). Građa hebrejskoga i okvir izgleda podrazumijevaju da je to bila redovita djelatnost gdje su se Bog i prvi par sreli za druženje. Ovo je vrlo antropomorfički izričaj za Boga koji je duhovno biće i nema tijelo. Neki su pretpostavili da je Bog obukao Sebe u ljudski oblik za druženje s prvotnim parom. Ovo može biti istina, ali jedini dio Trojedinoga Boga koji je imao tjelesno postojanje je Sin. Neki su nagađali kako budući da NZ dokazuje stvaranje uz posredništvo Sina (usp. Iv 1:3.10; I. Kor 8:6; Kol 1:16; Heb 1:2), te da su često postojala fizička očitovanja Boga (tj. Anđeo Gospodnji, npr. Post 16:7-13; 22:11-15; 31:11. 15; 48:15-16; Izl 3:2.4; 13:21; 14:19) ovo može upućivati na pred-utjelovljenoga Krista.

POSEBNA TEMA: BOG OPISAN KAO ČOVJEK (JEZIK ANTROPOMORFIZAMA)

- I. Ova vrsta jezika vrlo je uobičajena u SZ-u (neki primjeri)
- A. Dijelovi fizičkoga tijela
1. oči – Knjiga Postanka 1:4.31; 6:8; Izlazak 33:17; Brojevi 14:14; Ponovljeni zakon 11:12; Zaharija 4:10
 2. ruke – Izlazak 15:17; Brojevi 11:23; Ponovljeni zakon 2:15
 3. ruka – Izlazak 6:6; 15:6; Ponovljeni zakon 4:34; 5:15; 26:8
 4. uši – Brojevi 11:18; I. Samuelova 8:21; II. Kraljevima 19:16; Psalam 5:1; 10:17; 18:6
 5. lice – Izlazak 33:11; Brojevi 6:25; 12:8; Ponovljeni zakon 34:10
 6. prst – Izlazak 8:19; 31:18; Ponovljeni zakon 9:10; Psalam 8:3
 7. glas – Postanak 3:8.10; Izlazak 15:26; 19:19; Ponovljeni zakon 26:17; 27:10
 8. noge – Izlazak 24:10; Ezekiel 43:7
 9. ljudsko obličje – Izlazak 24:9-11; Psalam 47; Izaija 6:1; Ezekiel 1:26
 10. anđeo Gospodnji – Postanak 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16; Izlazak 3:4.13-21; 14:19; Suci 2:1; 6:22-23; 13:3-22
- B. Fizičko djelovanje
1. govorenje kao mehanizam stvaranja – Postanak 1:3.6.9.11.14.20.24.26
 2. šetanje (tj. zvuk) u Edenu – Postanak 3:8; 18:33; Levitski zakonik 26:12; Ponovljeni zakon 23:14
 3. zatvaranje vrata Noeve arke – Postanak 7:16
 4. mirisanje žrtava – Postanak 8:21; Izlazak 29:18.25; Levitski zakonik 26:31
 5. silaženje – Postanak 11:5; 18:21; Izlazak 3:8; 19:11.18.20
 6. ukapanje Mojsija – Ponovljeni zakon 34:6

- C. Ljudski osjećaji (neki primjeri)
1. kajanje/žaljenje – Postanak 6:6.7; Izlazak 32:14; Suci 2:18; I. Samuelova 15:29.35; Amos 7:3.6
 2. gnjev – Izlazak 4:14; 15:7; Brojevi 11:10; 12:9; 22:22; 25:3.4; 32:10.13.14; Ponovljeni zakon 6:15; 7:4; 29:20
 3. ljubomora – Izlazak 20:5; 34:14; Ponovljeni zakon 4:24; 5:9; 6:15; 32:16.21; Jošua 24:19
 4. gađenje/zgražanje – Levitski zakonik 20:23; 26:30; Ponovljeni zakon 32:19
- D. Obiteljski pojmovi (neki primjeri)
1. Otac:
 - a. Izraela – Izlazak 4:22; Ponovljeni zakon 14:1; Izaija 1:2; 63:16; 64:8; Jeremija 31:9; Hošea 11:1
 - b. kraljeva – II. Samuelova 7:11-16; Psalam 2:7
 - c. metafore očinskog djelovanja – Ponovljeni zakon 1:31; 8:5; 32:6-14; Psalam 27:10; Izreke 3:12; Jeremija 3:4.22; 31:20; Hošea 11:1-4; Malahija 3:17
 2. Roditelj – Hošea 11:1-4
 3. Majka – Izaija 49:15; 66:9-13(analogija majke koja doji)
 4. Mladi odan ljubavnik – Hošea 1 - 3.
- II. Razlozi uporabe ove vrste jezika
- A. Za Boga je bilo nužno otkriti Sâmoga Sebe ljudskom stvorenju. Vrlo prošireni okvir Boga kao muške osobe je antropomorfizam jer je Bog duh!
 - B. Bog uzima najznačajnije vidove ljudskoga života i koristi ih kako bi otkrio Sâm Sebe palome čovječanstvu (otac, majka, roditelj, ljubavnik).
 - C. Iako neophodno, Bog ne želi biti ograničen ikakvim fizičkim obličjem (usp. Izl 20; Pnz 5)
 - D. Konačni antropomorfizam je utjelovljenje Isusa! Bog je postao fizički, opipljiv (usp. I. Iv 1:1-3). Božja poruka postala je Riječ Božja (usp. Iv 1:1-18).

▣ **“u svježini dana”** Hebrejski izričaj povezan je s pojmom za vjetar (BDB 398). Govori o hladnome povjetarcu ili jutra ili večeri.

▣ **“muškarac i njegova žena sakriše se od prisutnosti GOSPODINA Boga”** Ovaj GLAGOL (BDB 285, KB 284) je *Hithpael* IMPERFEKT. Tragedija grijeha već može biti vidljiva u emocionalnome kao i fizičkome odvajanju između Boga i Njegova Stvorenja (usp. Ps 139; Otk 6:16).

3:9 “Gdje si?” Očito ovo nije Božje traženje obavijesti, nego postavljanje pitanja kako bi oni mogli shvatiti što su napravili (usp. stih 11). Takve vrste retoričkih pitanja u SZ-u bile su upotrebljavane za potvrdu razvijajućega vida u Božju narav, nazvanog “otvoren teizam” (tj. Clark Pennock, *The Most Moved Mover*).

3:10 “uplašio sam se jer bijah gol” Kakva tragedija! Adam se boji ljubećega Boga koji ga je stvorio i želio ga upoznati. Jačina grijeha može biti jasno vidljiva ovdje kao čovjek koji se ipak nastavlja skrivati od Boga, od sebe samoga, od obitelji i od prirodnoga reda. Činjenica da je on bio gol jednostavno je bilo prikrivanje stvarne poteškoće koja je bila otvorena pobuna prema volji Božjoj.

3:12 “Čovjek reče” Ovdje imamo naglasak na činjenici da je odgovoran Adam čak premda on nastoji okriviti Evu, čak Osobno Boga. Čak i usred brojnih isprika, kriveći ili Evu ili Boga, čovjek je odgovoran za svoja vlastita djelovanja. Teologija Flipa Wilsona, “Đavao me natjerao učiniti to!” nije veća isprika od “Kulturalna okolina natjerala me učiniti to” ili “Genetske predispozicije natjerala su me učiniti to”, itd.

3:13 “Zmija me prevarila, i ja jedoh” Eva je brzo naučila od Adama i započela stvarati isprike. Pojam “prevarila” izgleda znači “uzrokovati zaboraviti” (BDB 674, KB 728, *Hiphil* PERFEKT). To može biti onomatopeja na zmijsko siktanje (tj. *hissi’ani*). NZ spominje Evina djelovanja u II. Poslanici Korinćanima 11:3 i I. Timoteju 2:14.

OKVIRNI UVID U STIHOVE KNJIGE POSTANKA 3:14-24

UVOD

- A. Ovaj odlomak, kao 3:1-12, ključan je u našem razumijevanju prisutnosti grijeha u našem svijetu, bolesti, bola, nepravde, i zla. Ovo nije svijet kakav je Bog namjeravao da bude.
- B. Ovaj odlomak, posebice stih 15, daje nam našu prvu riječ o tome kakav će biti naš svijet zbog Božjega iskupiteljskoga posredovanja! To je Božje veliko obećanje iskupljenja palome, pobunjeničkome ljudstvu i doći će kroz "ženu".
- C. Posljedice pobune protiv Božje Osobe i Riječi zorno su prikazane! Sotona je jasno vidljiv kao lažac i grijeh u potpunoj mjeri izlijeva svoje prokletstvo u životima Adama i Eve te njihove djece.
- D. Odnos između čovjeka i žene jasno je ocrtan u stihu 16 (usp. II. Tim 2:9-15; Ef 5:22; Kol 3:18; I. Pt 3:1). Iscrpljujući odnosi našega svijeta izravni su ishod prvotne, voljne neposlušnosti. Ako postoji poremećaj u ponašanju u SZ-u, ovo može biti primjerom. Međutim, oni su isto tako bili pod utjecajem Božje milosti u Kristu (usp. I. Kor 11:11; Gal 3:28).
- E. Rabini odbacuju izvorni grijeh i postavljaju dvije "yetzers" (nakane). Međutim, izgleda da postoji SZ-na potvrda za Adamovo izvorno griješenje u Knjizi o Jobu 14:4; 15:14; 25:4; Psalmu 51:5 i u klasičnome NZ-ome odlomku Poslanice Rimljanima 5:12-21.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:14-19

¹⁴GOSPODIN Bog reče zmiji:

"Zato što si to učinila,

Budi prokleta više od sve stoke,

I više od svake zvijeri poljske;

Po svome ćeš trbuhu ići,

I prašinu ćeš jesti

Sve dane tvoga života;

¹⁵I Ja ću zametnuti neprijateljstvo

Između tebe i žene,

I između tvoga sjemena i njenog sjemena;

On će ti smlaviti glavu,

A ti ćeš mu smlaviti petu."

¹⁶Ženi On reče:

"Ja ću uvelike umnožiti

Tvoju bol u rađanju,

U bolu ćeš rađati djecu;

Ipak tvoja će žudnja biti za tvoga muža,

I on će vladati nad tobom."

¹⁷Onda Adamu On reče: "Zato jer si poslušao glas svoje žene, i jeo sa stabla za koje ti Ja zapovjedih, kazujući:

'Ne smiješ jesti s njega';

Prokleta je zemlja zbog tebe;

U mucu ćeš jesti od nje

Svih dana tvoga života.

¹⁸Oboje trnje i čičak rast će za tebe;

**I ti ćeš jesti bilje poljsko;
¹⁹Znojem svoga lica
 Ti ćeš jesti kruh,
 Dok se ne vratiš zemlji,
 Jer si iz nje bio uzet;
 Jer ti si prah,
 I prahu ti ćeš se vratiti."**

3:14 "GOSPODIN Bog" Ovo je složenica dvije glavne riječi za Boga u SZ-u, YHWH, i Elohim. Vidi bilješku u 2:4.

▣ **"reče zmiji"** Bog ne postavlja pitanja o zmiji kao što On čini za Adama i Evu. Zmija je osuđena da bude alat đavla.

▣ **"Budi prokleta više od sve stoke"** GLAGOL (BDB 76, KB 91) je *Qal* PASIVNI PARTICIP. To ne podrazumijeva da je sve od stoke (šire značenje od goveda, moguće zemałjske životinje) bilo već proketo. Izričaj "više" može značiti "od sve stoke". Rabin kaže da ovo upućuje na razdoblje kad je stoka skotna nasuprot zmiji, za koju Talmud kaže da je to razdoblje sedam godina.

▣ **"Po svome ćeš trbuhu ići"** Sve što je puzalo po svome trbuhu bilo je proglašeno nečistim od Židova (usp. Lev 11:42). Rabini kažu da je Bog odrezao noge zmiji kako bi je učinio puzećom, ali možda je ovo znak duge iz Postanka 9:13 koja je moguće uvijek postojala ali sad uzima dopunjeno značenje kad je korišteno od Boga na poseban način.

▣ **"prašinu ćeš jesti"** Na ovo se smjera u Knjizi proroka Izaije 65:25. Postoji izgleda vid Božjega proklinjanja doslovno zmije. Ovaj izričaj može biti metafora u Bibliji kako bi uputila na poraz i sramotu (usp. Ps 79:9; Iz 49:23; Mih 7:17). Oba od IMPERFEKTA ovoga stiha korištena su u ZAPOVJEDNOME smislu.

3:15 "I Ja ću zametnuti neprijateljstvo" Neprijateljstvo (BDB 33) je riječ korištena između osoba. Ovo je izgleda prijenos gdje je Božja osuda naslovljena na Sotonu, ne doslovno na zmiju (usp. Otk 12:9; 20:2). (Vidi "Utjecaj Božjega određivanja naših predodžbi gramatičko-povijesnoga tumačenja: Postanak 3:15 kao ogledni slučaj" od Verna S. Poythressa, JETS, tom 50.1, str. 87-103).

▣ **"Između tebe i žene,**

I između tvoga sjemena i njenog sjemena" Postojalo je mnogo raspre između komentatora o ovome stihu. Širi kanonski okvir izgleda upućuje na djecu (tj. "sjemena", BDB 282) đavla (usp. Mt 13:38; Iv 8:44) i djecu Mesije (usp. Irenej). Ali budući da naredni stih koristi oblik JEDNINE "on" i "ti" to izgleda upućuje na napetost između Boga i đavla simboliziranu u iskupiteljskome djelu dolazećeg Mesije (usp. Irenej). Očito je da Adam i Eva nisu razumjeli grananje toga, niti je vjerojatno to razumio Mojsije, iako je Mojsije u Ponovljenome zakonu 18:18 shvatio da će doći prorok veći od njega. Ja mislim da to možda ima smjerenje na djevičansko rođenje, premda je to jamačno bilo nepoznato izvornome ljudskome autoru, ali poznato Božanskome autoru (Sveti Duh). Kao što je čovječanstvo palo kroz naglost žene, čovječanstvo će biti iskupljeno kroz poslušnost žene u nadnaravnome začecu Mesije od Duha Svetoga (usp. Iz 7:14; Mt 1:18-25; Lk 1:26-38, vidi *A Guide To Biblical Prophecy*, str. 78 i 80). Vulgata mijenja "on" u narednome stihu u "ona", što je posve neprikladno, ali može dohvatiti srž punoga značenja.

Kao što ovo proročanstvo nije bilo sasvim razumjeto sve do njegova povijesnoga ispunjenja u djevičanskome rođenju Isusa, isto mora biti rečeno o tumačenju Postanka 1 i 2. Povijest otkriva vjerodostojnost otkrivenja kao što nastavljajuće znanstveno proučavanje Zemlje pokazuje zamršenost i među-povezanost Božjih stvaralačkih djela! Ne postoji sukob, već potpunije znanje o udjelu čovječanstva u Božjim djelovanjima!

▣

NASB
 NKJV
 NRSV
 TEV
 NJB

"On će ti smlaviti glavu"
 "On će smlaviti tvoju glavu"
 "on će udariti tvoju glavu"
 "Njezino potomstvo zgnječit će tvoju glavu"
 "Ono će smlaviti tvoju glavu"

Pojam “smlaviti” može značiti “zgnječiti”, “zabiti”, “istrti”, “smrviti”, ili “udariti” (BDB 1003, KB 1446, *Qal* IMPERFEKT, upotrijebljen dva puta, usp. Job 9:17). Zabilježite OSOBNU ZAMJENICU u JEDNINI (usp. Rim 16:20). Bitka će konačno pasti na pojedince.

NASB	“A ti ćeš mu smlaviti petu”
NKJV	“i ti ćeš smlaviti Njegovu petu”
NRSV	“i ti ćeš udariti njegovu petu”
TEV	“i ti ćeš ugristi petu njezina potomstva”
NJB	“i ti ćeš udariti njegovu petu”

Isti je GLAGOL (BDB 1003, KB 1446, *Qal* IMPERFEKT) korišten za oboje, ali očito je da Sotona dobiva najgori kraj dijeljenja. Ovo izgleda upućuje na raspeće kad se razumije s NZ-noga gledišta.

3:16 “Ženi On reče” Izgleda kako ovdje postoje četiri glavna dijela: (1) umnožavanje boli kod rađanja djeteta (*Hiphil* INFINITIVNI APSOLUT i *Hiphil* IMPERFEKT istoga GLAGOLA, BDB 915, KB 176); (2) previše djece za odgajanje; (3) poteškoće povezane s odgajanjem djece; i (4) nadmoć supruga. Možemo vidjeti kako su oni povezani s Evinom pobunom: (a) ona je htjela biti neovisna, ali sad je posve ovisna o svome suprugu (a ne o Bogu); (b) tražila je radost i sreću u zabranjenome plodu, ali sad ima bol u uobičajenim vidovima svoga života. Očito je kako NZ razumije ovo kao teološku znakovitost paloga odnosa između čovjeka i žene (usp. I. Tim 2:9-15). Mi moramo povući ravnotežu između onoga što mi jesmo u Kristu, I. Poslanica Korinćanima 11:11; Galaćanima 3:28, i što nastavljamo biti, u nekom pogledu, u Adamu, Efežanima 5:22; Kološanima 3:18; I. Petrova 3:1.

Postoji neka pomutnja u hebrejskome tekstu na ovoj točki. Pojam preveden ovdje “u rađanju” izgovara se/piše drukčije. Hebrejski suglasnici mogu značiti “u-očekivanju-poroda”, upućujući na zlo zavođenje djece (usp. *Hard Sayings of the Bible*, str. 90-99).

▣ **“Ipak tvoja će žudnja biti za tvoga muža”** Hebrejska riječ prevedena ovdje je “žudnja” ili “čežnja” (BDB 1003, KB 1801). Walter Kaiser tvrdi kako to može značiti “okrenuti se”, moguće u smislu “gospodariti” (usp. Post 4:7). Eva se okrenula od YHWH. Njena kazna je njeno stalno okretanje njenome suprugu, koji često uzima prednost prilike (usp. *Hard Sayings of the Bible*, IVP, str. 97-98).

▣ **“on će vladati nad tobom”** GLAGOL (BDB 605, KB 647) je *Qal* IMPERFEKT. Ovo je izgleda ishod Pada i, pomozite nam Bože, muška grješna priroda dovela je to do krajnosti. Ljubomora, silovanje, rastava i bezbožna nadmoć obilježili su seksualni nagon čovječanstva! Postali smo kao životinje ali s poteškoćom ega pridodanog seksualnoj žudnji!

3:17 “Zato jer si poslušao glas svoje žene” Adam je trebao slijediti Božju riječ, ali on je slijedio ženinu riječ i prekršio Božju posebnu zapovijed (usp. 2:15-17).

▣ **“Prokleta je zemlja zbog tebe”** GLAGOL (BDB 76, KB 91, *Qal* PASIVNI PARTICIP) znači oprečje blagoslovljenome. Zemlja neće više proizvoditi slobodno i obilno. Sadašnja Zemlja nije ono što je Bog nakanio!

Postoji igra riječi “Adam” (*Adam*, BDB 9) i riječi “zemlja” (*adamah*, BDB 9). Oboje imaju isti korijen. Možemo vidjeti posljedice pada čovječanstva i prirode u Poslanici Rimljanima 8:18-23.

Bilo je također predloženo kako ovo odražava stanje prirode izvan Edenskoga vrta. Nakon njihove pobune Adam i Eva bili su istjerani iz Božjega posebnog mjesta u stvarnost lovac/skupljač, zub-i-kandža svijeta.

▣ **“U mucu ćeš jesti od nje**

Svih dana tvoga života” Adamu je bio dat zadatak čuvanja vrta prije Pada (usp. 2:15), što je bio znak njegove vlasti, ali sad je zadatak trebao postati zamoran, ponavljajući, naredbeni i nikad dokrajčen (tj. “muci”, BDB 781). I čak s radom čovječanstva, zemlja polja oskudnije proizvodi (usp. stih 18).

Zabilježite koliko je puta GLAGOL “jesti” (BDB 37, KB 46) upotrijebljen u ovim uvodnim poglavljima (usp. 2:16.17; 3:1.2.3.6.11.12.13.14.17[dva puta].18.19.22)! Odnosi se na oboje i na obilje i na prokletstvo.

3:19 “Dok se ne vratiš zemlji,

Jer si iz nje bio uzet” Ovo je izravna veza između Adamova pada, duhovne smrti (poglavlje 3) i fizičke smrti (poglavlje 5). Bog je pouzdan. On je rekao da će oni iskusiti smrt u svima njenim grananjima i oni to jamačno jesu iskusili!

▣ “ti si prah” (usp. Post 2:7).

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:20-21

²⁰Sad čovjek prozva svoju ženu imenom Eva, jer ona bijaše majka svih živih. ²¹GOSPODIN Bog napravi odjeću od kože za Adama i njegovu ženu, i odjene ih.

3:20 “Sad čovjek prozva svoju ženu imenom Eva, jer ona bijaše majka svih živih” Muževljeva vlast nad njegovom ženom sad je obilježena njegovim imenovanjem nje. Etimološki, riječi “Eva” (*hawwa*) i “živih” (*haya*) vrlo su slične i to je vjerojatno bila narodna hebrejska igra riječi. Ove igre riječi Adam, Eva, Kajin – Nod pokazuju književnu narav ovih ranih izvješća. Ironično je što je ona nazvana “Eva” što znači “živ(ući)” kad je umjesto života, ona donijela smrt.

3:21 Neuobičajeno je da su ljudi trebali ovu odjeću osim ako klimatske i/ili druge korjenite promjene nisu očekivale čovječanstvo izvan Edenskoga vrta.

Ova prva smrt, ustrojena od Boga za potrebu čovječanstva, jasno pokazuje Božju brigu i opskrbu kao i stvarnost osude i posljedice! (Vidi Posebnu temu dolje).

POSEBNA TEMA: ZAŠTO JE BOG OBUKAO ADAMA I EVU ŽIVOTINJSKIM KOŽAMA

- A. Kao opskrbu za grub život izvan Edena.
- B. Kako bi pokrio njihov sram od nagosti kojeg su osjetili.
- C. Kako bi pokazao zakonitost upotrebljavanja životinja za potrebe čovječanstva.
- D. Kako bi pokazao razliku u opskrbama čovječanstva (lišće) i Božjima (kože).
- E. Kako bi ih podsjetio o njihovoj vlastitoj dolazećoj smrti (usp. Post 5).
- F. Kako bi nagovijestio metaforu oblačenja Kristove pripisane pravednosti dane nama kao nova haljina (usp. Rim 13:14; Gal 3:27; Ef 4:24; Kol 3:8.10.12.14; Jak 1:21; I. Pt 2:1).
- G. Kako bi pokazao Božju neprekidnu ljubav i opskrbu za čovječanstvo, čak i ako palo.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:22-24

²²Onda GOSPODIN Bog reče: "Eto, čovjek je postao kao jedan od Nas, znajući dobro i zlo; i sad, on može pružiti svoju ruku, i uzeti isto tako sa stabla života, i jesti, i živjeti zauvijek" – ²³stoga ga GOSPODIN Bog istjera iz Edenskoga vrta, da obrađuje tlo iz kojeg je bio uzet. ²⁴Tako On istjera čovjeka; i na istoku vrta Edena On postavi kerubine i ognjeni mač koji mijenjahu svaki smjer da straže put do stabla života.

3:22 “Eto, čovjek je postao kao jedan od Nas” Postojalo je mnogo raspre o ovim MNOŽINAMA u Knjizi Postanka (usp. 1:26; 3:22; 11:7). Stih 22 započinje s JEDNINOM i razvija se u MNOŽINU. Dozvolimo li Pismu tumačiti Pismo, ovo očigledno upućuje na Trojedinoga Boga, ne na hebrejski gramatički oblik nazvan množina veličanstva. Međutim, to može upućivati na: (1) anđeosko vijeće (usp. I. Kr 22:19); (2) dvije Božanske Osobe u Psalmu 110:1, ili čak (3) personifikaciju Božanstva poznatu kao Anđeo GOSPODNJI; za jedan primjer od mnogih, vidi gorući grm iz Knjige Izlaska 3:2.4.

▣ **“staba života”** Prije smo zabilježili da je drvo života zajedničko u većini drevnih tekstova Bliskoga Istoka o stvaranju. Ovdje, čovječanstvo je isključeno, ne zbog ljubomore bogova, nego zato što bi to postalo prokletstvo za čovječanstvo da živi zauvijek u njegovu sadašnjem palome stanju.

▣ **“živjeti zauvijek”** Vidi Posebnu temu dolje.

POSEBNA TEMA: 'OLAM (Zauvijek)

Ovo je vrlo uobičajeni (upotrijebljen više od 400 puta) pojam *'olam* (BDB 761, KB 798). Bio je korišten za vremensko trajanje u nekoliko značenja, od kojih svako mora biti povezano s prirodom stvari na koje se odnosi.

- A. Prošlo vrijeme (samo primjeri):
 - 1. “junaci od starine”, Knjiga Postanka 6:4
 - 2. “planine i brda”, Knjiga Postanka 49:26
 - 3. “naraštaji od starine”, Ponovljeni zakon 32:7
 - 4. “praotac”, Knjiga o Jošui 24:2
 - 5. “dani od starine”, Knjiga proroka Izaije 51:9
- B. Stalnost za vrijeme života (samo primjeri):
 - 1. “vjerovati u tebe zauvijek”, (tj. Mojsije), Knjiga Izlaska 19:9
 - 2. “rob zauvijek”, Ponovljeni zakon 15:17; I. Knjiga o Samuelu 27:12
 - 3. “svih tvojih dana”, Ponovljeni zakon 23:6
 - 4. Samuel “ostaje tamo zauvijek”, I. Knjiga o Samuelu 1:22
 - 5. Kralj “živi zauvijek”, I. Knjiga o Kraljevima 1:31; Nehemija 2:3; Psalam 21:4
 - 6. “blagoslivljati Gospodina zauvijek”, Psalam 115:18; 145:1-2
 - 7. “pjevati zauvijek”, Psalam 89:1; 115:18; 145:1-2
 - 8. “trudan zauvijek” (metafora), Knjiga proroka Jeremije 20:17
 - 9. moguće Izreke 10:25
- C. Stalnost postojanja (ali s očitim ograničenjima):
 - 1. ljudi žive zauvijek, Knjiga Postanka 3:22
 - 2. Zemlja, Psalam 78:69; 104:5; 148:6; Propovjednik 1:4 (usp. II. Pt 3:10)
 - 3. Aronovsko svećenstvo, Knjiga Izlaska 29:9; 40:15 (usp. I. Sam 2:30)
 - 4. subota, Knjiga Izlaska 31:16-17
 - 5. dani Blagdane, Knjiga Izlaska 12:14.17.24; Levitski zakonik 16:29.31.24; 23:14.21.41
 - 6. obrezanje, Knjiga Postanka 17:13 (usp. Rim 2:28-29)
 - 7. zemlja obećanja, Knjiga Postanka 13:15; 17:18; 48:4; Izlazak 32:13 (usp. progonstva)
 - 8. uništeni gradovi, Knjiga proroka Izaije 25:2; 32:14; 34:10
- D. Uvjetovani Savezi:
 - 1. Abraham, Knjiga Postanka 17:7.8.13.19
 - 2. Izrael, Ponovljeni zakon 5:29; 12:28
 - 3. David, II. Knjiga o Samuelu 7:13.16.25.29; Psalam 89:2.4
 - 4. Izrael, Knjiga o Sucima 2:1 (usp. Gal 3)
- E. Neuvjetovani Savezi:
 - 1. Noa, Knjiga Postanka 9:12.16
 - 2. Novi savez, Knjiga proroka Izaije 55:3; Jeremija 32:40; 50:5 (tj. Jer 31:31-34; Ez 36:22-30)
- F. Osobno Bog:
 - 1. Njegovo postojanje, Knjiga Postanka 21:33; Ponovljeni zakon 32:40; Psalam 90:2; 93:2; Izaija 40:28; Daniel 12:7
 - 2. Njegovo Ime, Knjiga Izlaska 3:15; Psalam 135:13
 - 3. Njegova kraljevina, Knjiga Izlaska 15:18; Psalam 45:6; 66:7; Jeremija 10:10; Mihej 4:7
 - 4. Njegova Riječ, Psalam 119:89.160; Izaija 40:8; 59:21
 - 5. Njegova dobrostivost, Psalam 25:6; 89:2; 103:17; 118:1-4.29; Jeremija 33:1
- G. Njegov Mesija:
 - 1. Njegovo Ime, Psalam 72:17.19
 - 2. blagoslovljen zauvijek, Psalam 45:2.17; 89:52
 - 3. kraljevina, Psalam 89:36.37; Izaija 9:7

4. svećenik, Psalam 110:4
 5. pred-postojanje, Knjiga proroka Miheja 5:2
- H. Novo doba života:
1. život koji nikad ne prestaje, Knjiga proroka Daniela 12:2
 2. prijezir koji nikad ne prestaje, Knjiga proroka Daniela 12:2
 3. neće više biti suza, Knjiga proroka Izaije 65:19 (Otk 21:4)
 4. neće biti Sunca, Knjiga proroka Izaije 60:19-20 (Otk 21:23)

Zabilježite koliko je mnogo različitih engleskih riječi upotrijebljeno kako bi se prevela ova hebrejska riječ u NIV-i:

1. zauvijek
2. star, od starine
3. koji uvijek traje
4. vječno
5. trajno
6. uvijek
7. za života
8. nastavak
9. redovito
10. stalno
11. bilo kad
12. drevno, drevna vremena
13. beskrajno
14. za sva vremena
15. do samoga kraja
16. dugo vrijeme
17. odavno

3:23 “stoga ga GOSPODIN Bog istjera iz Edenskoga vrta” Ovo je jaki GLAGOLSKI oblik (BDB 1081, KB 1511, *Piel IMPERFEKT*) što ima negativne suzvuke. U Ponovljenome zakonu 21:14 upućuje na rastavu, i u I. Knjizi o Kraljevima 9:7 upućuje na osudu naroda Izraela.

3:24 “kerubine” Ovo su krilata anđeoska stvorenja (BDB 500) koji stražare Božji vrt kako bi držali čovječanstvo izvan njega. Oni se kasnije pojavljuju u umjetnosti Šatora/Hrama. Činjenica da je Vrt pod stražom pokazuje da je bio posebno mjesto, zaštićen okoliš, koji je sad van granica za ljudsku vrstu. Vidi Posebnu temu dolje.

POSEBNA TEMA: KERUBINI

- A. Jedan od nekoliko vrsta anđeoskih bića. Ova određena vrsta stražari sveta područja (usp. Izl 25:18-22; I. Kr 8:6-7).
- B. Etimologija je neizvjesna:
 1. iz akadškoga “zagovornik” ili “posrednik” između Boga i čovjeka
 2. iz hebrejskoga to je moguće igra riječi, “kočija” i “kerubin” (usp. Ez 1; 10)
 3. neki kažu da znači “blistav pojavak”.
- C. Fizički oblik – Ovo je bilo teško odrediti zbog različitih opisa unutar Biblije i promjenjivih životinjsko-ljudskih oblika nađenih u drevnome Bliskom Istoku. Neki ih povezuju s:
 1. mezopotamijskim krilatim bikom
 2. egipatskim krilatim orao-lavovima nazvanima “grifini” [mitološka bića s glavom i krilima orla te tijelom lava – op.prev.]
 3. krilatim bićima Hirama, kralja tirskoga prijestolja
 4. egipatskim sfigama i sličnim oblicima nađenima u Samariji u palači od slonove kosti kralja Ahaba.
- D. Fizički opis:
 1. oblik kerubina povezan je sa serafinima iz Knjige proroka Izaije 6
 2. primjeri različitih oblika:
 - a. broj lica:

- (1) dva – Knjiga proroka Ezekielu 41:18
- (2) četiri - Knjiga proroka Ezekielu 1:6.10; 10:14.16.21.22
- (3) jedno - Otkrivenje 4:7
- b. broj krila:
 - (1) dva – I. Knjiga o Kraljevima 6:24
 - (2) četiri - Knjiga proroka Ezekielu 1:6.11; 2:23; 10:7.8-21
 - (3) šest (kao serafini iz Iz 6:2) - Otkrivenje 4:8
- 3. druge osobine:
 - a. ljudske ruke - Knjiga proroka Ezekielu 1:8; 10:8.21
 - b. noge:
 - (1) ravne, bez koljena - Knjiga proroka Ezekielu 1:7
 - (2) noge teleta - Knjiga proroka Ezekielu 1:7
- 4. Josip Flavije priznaje kako nitko ne zna kako kerubini izgledaju (usp. *Antiquities of the Jews*, VIII:3:3).
- E. Mjesta i svrha nađeni u Bibliji:
 - 1. čuvar drva života, Knjiga Postanka 3:24 (moguće korišteno metaforički za Sotonu u Ez 28:14.16)
 - 2. čuvar Šatora:
 - a. nad Kovčegom saveza; Knjiga Izlaska 25:18-20; Brojevi 7:89; I. Samuelova 4:4
 - b. oslikani na velu i zastorima; Knjiga Izlaska 26:1.31; 36:8.35
 - 3. čuvar Salomonova Hrama:
 - a. dva velika isklesana kerubina u Svetinji nad svetinjama; I. Knjiga o Kraljevima 6:23-28; 8:6-7; II. Ljetopisa 3:10-14; 5:7-9
 - b. na zidovima u unutarnjega Svetišta [Hrama – op.prev.]; I. Knjiga o Kraljevima 6:29.35; II. Ljetopisa 3:7
 - c. na podnožjima povezanima s nekoliko umivaonika; I. Knjiga o Kraljevima 7:27-39
 - 4. čuvar Ezekielova Hrama:
 - a. isklesani na zidovima i vratima; Knjiga proroka Ezekielu 41:18-20.25
 - 5. povezani s prijenosom božanstva:
 - a. moguće metafora za vjetar; II. Knjiga o Samuelu 22:11; Psalam 18:10; 104:3-4; Izaija 19:1
 - b. čuvar Božjega prijestolja; Psalam 80:1; 99:1; Knjiga proroka Izaije 37:16
 - c. čuvar Božje prijenosne kočije prijestolja; Knjiga proroka Ezekielu 1:4-28; 10:3-22; I. Ljetopisa 28:18
 - 6. Herodov hram:
 - a. oslikani na zidovima (tj. čuvar, usp. Talmud “Yoma”, 54a)
 - 7. pozornica otkrivenja prijestolja (tj. čuvar, usp. Otk 4 - 5).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Je li ovo alegorija, mit, ili povijesna pripovijetka?
2. Je li zmija doslovna i je li ona govorila?
3. Je li zmija bila osnažena i pod vlašću đavla? Ako jeste, kako i zašto?
4. Je li Bog znao što Adam i Eva žele učiniti? Ako jeste, zašto je Bog to dozvolio?
5. Opišite svojim vlastitim pojmovima stupnjeve razvitka zmijina iskušenja i posebne optužbe protiv Boga.
6. Kako može Bog, kao duhovno biće, imati tijelo?
7. Objašnjava li poglavlje 3 prisutnost zla u našem svijetu i prisutnost krivnje u srcu čovječanstva? Ako da, zašto to nije više raspravljeno u SZ-u?
8. Je li zmija služila kao Božji sluga kako bi ispitala čovječanstvo ili se ona već pobunila protiv Boga (usp. Job 1 – 2 i Zah 3)?
9. Zašto je Bog osudio životinju koja je bila jednostavno biće upotrijebljeno od Sotone?
10. Je li stih 15 smjeranje na dolazak Mesije ili jednostavno strah između žene i zmija?
11. Očigledno je kako naše suvremeno društvo koje naglašava jednakost između muškarca i žene odbacuje stih 16 kao sveopće načelo. Zašto vjerujete da ovaj stih jeste ili nije ipak važeći?
12. Je li stih 20 čin pokajanja i vjere Adamova dijela ili željeni dokaz da on i Eva mogu to učiniti sami od sebe?
13. Objasnite uporabu MNOŽINA upotrijebljenih za Boga u stihu 22. Je li to nagovještaj doktrine o Trojstvu ili nešto drugo? Zašto ili zašto ne?

POSTANAK 4:1-26

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Kajin i Abel 4:1-8	Kajin ubija Abela 4:1-8	Kajin, Abel, i Šet 4:1-7 4:8-16	Kajin i Abel 4:1-7 4:8 4:9a 4:9b 4:10-12 4:13-14 4:15-16 potomstvo Kajina 4:17-22	Kajin i Abel 4:1-8 4:9-16 4:17-22
4:9-15	4:9-15			
4:16 4:17-22	obitelj Kajina 4:16-18 4:19-24	4:17-22		4:17-22
4:23-24 (23-24)	(23-24) Novi Sin 4:25-26	4:23-24 (23-24)	4:23-24 (23-24) Šet i Enoš 4:25-26	4:23-24 (23-24) Šet i njegovo potomstvo 4:25-26
4:25-26		4:25-26		

ČITANJE KRUG TRI (vidi str. vii u uvodnome dijelu)

SLIJEĐENJE IZVORNE PIŠČEVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. viii). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

UVOD

- A. Od mnogih je komentatora bilo potvrđeno da 4:1-24 opisuje razvitak pobunjeničkoga Kajinova sjemena, dok 4:25 – 5:32 opisuje razvitak pobožnoga Šetova sjemena. Iako je to korisno promatranje ovih poglavlja u potpunosti raščlanjuje pokvarenost svih ljudi vidljivo u 6:5-6.11-12.13.
- B. Mnogi su tvrdili da poglavlje 4 nije iscrpna zapadnjačka genealogija nego istočnjačka hebrejska genealogija što jednostavno pogađa glavne točke. Posložite li nadnevke Knjige Postanka 4 oni se izgleda preklapaju i pokrivaju samo oko 2000 godina vremenskoga razmaka. Stoga, ja vjerujem da su oni pokazujući primjerci ili simbolički brojevi (kao oni o Isusu u Evanđelju po Mateju i Luki), ne iscrpne genealogije.
- C. Poglavlje 5 bilo je opisano kao poglavlje smrti, ali stihovi 21-24 podižu veliku nadu za iskupljenje čovječanstva u prijenosu Henoka. Isti su pojmovi korišteni za Iliju u II. Knjizi o Kraljevima 2:3.5.9.10.
- D. Postanak 3:8 - 11:9 otkriva strašne posljedice grijeha koje se nastavljaju od naraštaja do naraštaja.

- E. Kajinovi potomci nisu popisani kao Šetovi potomci (tj. bez datih nadnevaka ili godine starosti). Kajinova loza u potpunosti je izumrla u Potopu. Moguće zbog toga koga je on oženio. Sva dvonožna stvorenja, stvorenja koja su izrađivala alatke, stvorenja velike lubanje nisu bila na sliku Božju.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:1-8

¹Sad čovjek imaše odnose sa svojom ženom Evom, i ona zatrudnje i rodi Kajina, i reče: "Dobila sam muško-dijete s pomoći GOSPODINA." ²Ponovo, ona rodi brata mu Abela. I Abel bijaše čuvar stada, ali Kajin bijaše poljodjelac. ³Tako se dogodi vremenom da Kajin donese prinos GOSPODINU od ploda tla. ⁴Abel, od svoga dijela također donese prinos prvijenaca svoga stada i njihove komade sala. I GOSPODIN je pogledao na Abela i na njegov prinos; ⁵ali na Kajina i na njegov prinos On nije pogledao. Tako Kajin postade vrlo ljutit a njegovo lice mrko. ⁶Onda GOSPODIN reče Kajinu: "Zašto si ljutit? I zašto se tvoje lice smrknuo? ⁷Ako činiš dobro, neće li tvoje lice biti podignuto? A ako ne činiš dobro, grijeh čuči na vratima; i njegova je žudnja za tobom, ali ti ga moraš ovladati." ⁸Kajin kazivaše Abelu svome bratu. I dogodi se kad oni bijahu u polju, da Kajin ustane protiv Abela svoga brata i ubi ga.

4:1 "čovjek imaše odnose sa svojom ženom Evom" Doslovno, "Adam poznaše Evu". Hebrejski pojam "poznaše" govori o intimnom osobnom odnosu (BDB 393, KB 390, *Qal* PERFEKT, usp. Jer 1:5). Je li to bilo prvo seksualno sjedinjenje između Adama i Eve nije izjavljeno. Biblija šuti o tome koliko su oni imali djece i kad su ih imali. Mi jedino znamo za samo troje imenovanih. To je vrlo značajno u tumačenju NZ-nih riječi za "poznavanje" Boga koje pokazuju da to nije samo činjenički sadržaj, nego osobni odnos što je bilo naglašeno. U osnovi odaziv čovječanstva Bogu uključuje: (1) istine koje moraju biti vjerovane; (2) osobu koja je dobrodošla; i (3) primjeren život koji se mora živjeti! Vidi Posebnu temu dolje.

POSEBNA TEMA: ZNATI/POZNATI (korišteno uglavnom u Ponovljenom zakonu kao obrazac)

Hebrejska riječ "znati" (BDB 393) ima nekoliko značenja (semantička polja) u *Qal*:

1. razumjeti dobro i zlo – Knjiga Postanka 3:22; Ponovljeni zakon 1:39; Izaija 7:14-15; Jona 4:11
2. znati razumijevajući – Ponovljeni zakon 9:2.3.6; 18:21
3. znati iskustveno – Ponovljeni zakon 3:19; 4:35; 8:2.3.5; 11:2; 20:20; 31:13; Jošua 23:14
4. procijeniti – Ponovljeni zakon 4:39; 11:2; 29:16
5. poznati osobno:
 - a. osobu – Postanak 29:5; Izlazak 1:8; Ponovljeni zakon 22:2; 28:35.36; 33:9
 - b. boga – Ponovljeni zakon 11:28; 13:2.6.13; 28:64; 29:26; 32:17
 - c. YHWH-u – Ponovljeni zakon 4:35.39; 7:9; 29:6; Izaija 1:3; 56:10-11
 - d. seksualno – Postanak 4:1.17.25; 24:16; 38:26
6. učiti vještine ili znanje – Izaija 29:11.12; Amos 5:16
7. biti mudar – Ponovljeni zakon 29:4; Izreke 1:2; 4:1; Izaija 29:24
8. Božje poznavanje:
 - a. Mojsija – Ponovljeni zakon 34:10
 - b. Izraela – Ponovljeni zakon 31:21.27.29.

▣ **"Kajina" [Kajin]** Ime "Kajin" (*qayin*, BDB 884 III, KB 1097, te BDB 888-89) igra je zvuka hebrejske riječi "primio je" (*qaniti*). Izgleda kako potvrđuje da je Kajin bio poseban dar za pomoć od YHWH (moguće čak ispunjenje 3:15).

▣ **"muško-dijete s pomoći GOSPODINA"** Prijevod, "muško-dijete", izgleda dohvaća naglasak. Neki tvrde da je Eva prethodno imala kćeri i da je ovo bilo prvo muško, ali to je nagađanje. Završni izričaj stiha 1: "s pomoći Gospodina", (BDB 86) podrazumijeva da je to bila izjava Evine vjere temeljena na Postanku 3:15-16. Ovo je prva uporaba imena YHWH samo po sebi. Naredni se puta pojavljuje zasebno u štovanju Šetove loze u 4:26.

4:2 "Ponovo, ona rodi brata mu Abela" Rabini kažu da su zbog nedostatka izričaja "i Adam spoznaše Evu" u stihu 2 Kajin i Abel bili blizanci, ali ovo izgleda vrlo nevjerovatno.

▣ **“Abel”** Hebrejski pojam znači “dah”, “magla”, ili “sujeta” (BDB 211 II, usp. Prop 1:2). Postoje tri moguća suzvuka ovoga imena: (1) ono može odražavati: (a) Evino obeshrabrenje u pogledu njenoga palog stanja ili (b) predviđanje o kratkoći njegova života; (2) moguća poveznica s akademskom riječju “sin” (*ibil*); i (3) drugi su tvrdili da je to povezano s riječju “slabost” zbog Evine obeshrabrenosti nad prokletstvom mnoge djece (usp. Post 3:16).

4:3 “Kajin donese prinos GOSPODINU od ploda tla” Zabilježite da je Kajin prvi koji je prinio žrtvu Gospodinu (BDB 97, KB 112, *Hiphil* IMPERFEKT). Ne postoji ništa što bi bilo urođeno podređeno žrtvovanju žita nasuprot žrtvovanju životinje. Značajnost je u vjeri prinositelja, ne u žrtvi samoj po sebi. Moguće su donijeli prinos do ulaza Edenskoga vrta.

4:4 “Abel, od svoga dijela također donese prinos prvijenaca svoga stada” Ključ je izgleda u pojmu “prvijenaca” (BDB 114). Kajin je donio nešto od svojih poljoprivrednih proizvoda, ali Abel je donio najbolje od svoga stada, što je pokazalo stav vjere i poštovanja. Ali mora biti zapamćeno da je tekst sam po sebi vrlo dvoznačan i kratak. Moramo biti pozorni da ne čitamo više negoli je u ovim ranim izvješćima.

▣	
NASB	“i njihove komade sala”
NKJV	“i njihovo salo”
NRSV	“njihove komade sala”
TEV	“najbolje dijelove od toga”
NJB	“i nešto od njihova sala”
SEPT	“čak neke najmasnije od njih”
JPSOA	“najprobranije”
NET	“čak najmasnije od njih”

Očito ovdje i u kasnijemu judaizmu, utroba i salo povezano s njom bilo je ono što se prinosilo na oltar: (1) oni su bili viđeni kao središte osjećaja ili (2) salo je bilo simbol napretka i zdravlja.

SEPT, JPSOA, i NET Biblija razumiju ovaj izričaj kao upućivanje ne na salo utrobe prinijeto na oltar, nego kao najbolje od stada. Ovo bolje pothranjuje okvir.

▣ **“I GOSPODIN je pogledao na Abela i na njegov prinos”** Doslovno ovo znači “pogledati na” s pozitivnim suzvukom (BDB 1043, KB 1609, *Qal* IMPERFEKT, usp. TEV i NJB). Ovaj kako jeste neizvjestan iako je postojalo mnogo nagađanja. Očito je da je Bog prenio Svoju radost na jednog i Svoje nezadovoljstvo na drugoga. Od komentatora je zabilježeno, i od drevnih i od suvremenih, da je Bog prihvatio Abela prvo a potom njegov prinos. Ovo je uvijek poredak (usp. Heb 11:4). Poteškoća s Kajinom bio je njegov stav. Moguće je kako je Bog pokazivao Svoju suverenost ljubeći mlađega a ne starijega. To je vidljivo kroz Knjigu Postanka.

4:5 “Kajin postade vrlo ljutit” Hebrejske riječi koje opisuju Kajinove osjećaje vrlo su jake ovdje (BDB 354, KB 351, *Qal* IMPERFEKT i PRIDJEV “vrlo”, BDB 547). Zabilježite da je on ljutit na Boga ali on će iznijeti svoj gnjev na svome bratu. Okvir ovdje jeste bijes usred štovanja. Moguće je on bio uzrujan jer je donio svoj prinos prvi, ali bio je prihvaćen Abel a on nije bio.

▣ **“njegovo lice mrko”** Postoji igra riječi između “mrko” u stihovima 5 i 6 (BDB 656, KB 709) te “neće li tvoje lice biti podignuto” u stihu 7. Pojam “podignuto” može značiti “prihvaćeno” (BDB 669, KB 724, *Qal* INFINITIVNA GRAĐA, usp. NKJV, NRSV, TEV).

4:6 “Zašto si ljutit” Ovdje opetovano Bog postavlja nekoliko pitanja, ne za informaciju, nego da pomogne osobi razumjeti njegove vlastite osjećaje i pobude (usp. stih 9 i 3:9.11.13).

4:7 “grijev čuči na vratima” U ovome stihu grijeh je poosobljen kao divlja životinja koja čezne uništiti (usp. I. Pt 5:8). Postoji moguća akademska veza s riječju “čuči” koja je bila korištena za demonsko (BDB 918, KB 1181, *Qal* PARTICIP). Ovo pokazuje pravu narav grijeha u našem svijetu.

▣ **“i njegova je žudnja za tobom”** Ovaj isti pojam “žudnja” (BDB 1003, KB 1802) upotrijebljen je u Postanku 3:16. On pokazuje da je svrha zla naše uništenje (tj. “nadzirati” i “gospodariti”).

▣ **“ali ti ga moraš ovladati”** GLAGOL (BDB 605, KB 647) je *Qal* IMPERFEKT. Ovo pokazuje kako mi nismo lutka u ruci zla, nego imamo sposobnost, s Božjom pomoći, oduprijeti se zlu (usp. Ef 6:13; Jak 4:7; I. Pt 5:9), pokajati se i biti obnovljeni!

Kajin nije bio vezan Adamovim grijehom (usp. Ez 18:2-4). Mi smo pogođeni Adamovom i Evinom pobunom, ali mi smo odgovorni za naše vlastite odabire.

4:8 “Kajin kazivaše Abelu svome bratu” Postojalo je mnogo raspre o ovome izričaju. Neki tvrde kako je Kajin kazivao Abelu o onome što mu je Bog rekao u stihovima 6 i 7. Drugi tvrde, zajedno sa samarijskim Petoknjžjem, Septuagintom, sirijskim, Vulgatom, i RSV prijevodima, da ga je Kajin mamio u polje tako da ga može ubiti (tj. ubojstvo s predumišljajem).

▣ **“Kajin ustane protiv Abela”** Poglavlje 3 naglašava nadnaravnu kušnju; poglavlje 4 naglašava razvitak Adamovske pale prirode u čovječanstvu. Ovdje nema zavodnika, samo puno-rascvjetali grijeh koji ishodi iz Adamova i Evina grijeha i koji se širi na sve njihove potomke (usp. Rim 8:9-18.23; I. Iv 3:12). GLAGOLI “ustane” (BDB 877, KB 1086, *Qal* IMPERFEKT) i “ubi” (BDB 246, KB 255, *Qal* IMPERFEKT) pokazuju napredujuće nasilje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:9-15

⁹Onda GOSPODIN reče Kajinu: "Gdje je Abel tvoj brat?" A on reče: "Ja ne znam. Jesam li ja čuvar svoga brata?" ¹⁰On reče: "Što si učinio? Glas krvi tvoga brata viče k Meni iz zemlje. ¹¹Sad ti si proklet od zemlje, koja je otvorila svoja usta kako bi primila krv tvoga brata iz tvoje ruke. ¹²Kad obradiš zemlju, ona neće više davati svoju snagu tebi; bit ćeš lualica i skitnica na zemlji." ¹³Kajin reče GOSPODINU: "Moja je kazna prevelika za nositi! ¹⁴Eto, Ti si me danas istjerao s lica zemlje; i od Tvoga lica bit ću skriven, i bit ću lualica i skitnica na zemlji, i tko god me nađe ubit će me." ¹⁵Tako mu GOSPODIN reče: "Stoga tko god ubije Kajina, na njemu će biti osveta sedmerostruka." I GOSPODIN odredi znak za Kajina, tako da nitko tko ga nađe ne smije ubiti.

4:9 “Jesam li ja čuvar svoga brata?” Velika poteškoća s Kajinom bilo je njegovo nepokajano srce. Pojam “čuvar” može značiti “pastir” (BDB 1036, KB 1581, *Qal* AKTIVNI PARTICIP), koji može biti igra o Abelovome zanimanju (usp. stih 2).

4:10 “Glas krvi tvoga brata viče k Meni iz zemlje” Ovaj je izričaj vrlo značajan (“viče”, BDB 858, KB 1042, *Qal* AKTIVNI PARTICIP). Za Hebreje, životna snaga bila je u krvi (usp. Lev 17:11; Otk 6:9.10). Riječ “krvi” je MNOŽINA u hebrejskome. Rashi kaže da MNOŽINA upućuje na Abela i njegovo moguće sjeme. MNOŽINA isto tako pokazuje jačinu.

4:11 “Sad ti si proklet od zemlje” Ovo je prvo izravno prokletstvo na čovjeku. Adamovim grijehom bilo je proketo tlo. Znakovito je da ga Kajin, bivajući ratarom, nije mogao više koristiti za svoje zanimanje. On je bio proganjan u pustinju koja je boravište demona i s njima, neimanje poljodjeljske djelatnosti.

4:12 “ona neće više davati svoju snagu tebi ” Ovo je *Hiphil* ZAPOVJEDNI oblik (BDB 414, KB 418). Mnogi su komentatori tvrdili da je to zašto je Kajinova loza razvila gradski život kao viši nasuprot seoskom životu (usp. stihove 16-24).

▣ **“bit ćeš lualica i skitnica”** Ova dva zvukovno slična pojma (BDB 631, KB 681 i BDB 626, KB 678, usp. stih 14) opisuju Kajinov nomadski život. One su igra riječi o zemlji Nod (BDB 627 II). Ove igre riječi pokazuju književni oblik ovih ranih poglavlja.

4:13 “Moja je kazna prevelika za nositi!” Kajin ne žali za svoj čin nego žali za njegove posljedice.

4:14 “me danas istjerao s lica zemlje” Ovo je radni ishod Kajinova grijeha dok je naredni izričaj “od Tvoga lica bit ću skriven” duhovni ishod (usp. 3:8) Kajinova grijeha.

▣ **“tko god me nađe ubit će me”** Kajin se bojao za svoj vlastiti život. Rabini kažu da je strahovao od životinja. Međutim, okvir izgleda podrazumijeva da će ga njegovi vlastiti rođaci, koji bi mogli biti “go`els” (krvni osvetnik) za Abela, mogli ubiti. Ovo može podrazumijevati da su Adam i Eva imali mnogo neimenovane djece.

Postoji vrlo zanimljiva raspra o Adamovu i Evinu odnosu prema drugim pred-povijesnim humanoidima u *The Tyndale Commentary on Genesis* od Kidnera i u raspravi o antropologiji od Bernarda Ramma u *The Christian's View of Science and Scripture*. Ovaj stih podrazumijeva mnoga druga razumna stvorenja. Za raspravu o humanoidima i njihovim nadnevcima o zapošjedanju drevnoga Bliskoga Istoka vidi od R. K. Harrisona *Introduction to the Old Testament*, str. 147-163 te *Who was Adam?* od Fazale Rana i Hugh Rossa.

Ako je Kajin oženio ne-homosapiensa bez Božjega Duha, onda Knjiga Postanka 6:1-4 može biti mješavina Božjega posebnoga ljudskog stvorenja s dvonožnim životinjama umjesto mješavina ljudi s anđelima.

4:15 “će biti osveta sedmerostruka” Pojam “sedmerostruka” izgleda znači potpuna osveta (BDB 988). Izgleda da je Bog ostavio Kajina živog čak više kao mučan znak grijeha. Rabini kažu da će Bog uzeti osvetu na njemu u sedam naraštaja koje bi mogle biti Lamek. Postoji rabinska legenda da stih 23 upućuje na Lameka i njegova sina, Tubal-Kajina, koji je ubio Kajina slučajno.

▣ **“odredi znak za Kajina”** Ovo je bio ili znak (BDB 16, “oznaka”): (1) Božjeg milosrđa usred osude ili (2) Božje podupiranje Njegove osude kroz vrijeme. Rabini kažu da je Bog stavio životinjski rog u središte Kajinove glave. Međutim, izgleda mnogo prikladnije da je to bio znak na čelu (usp. Ez 9:4.6).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:16

¹⁶Onda Kajin ode od prisutnosti GOSPODINOVE, i naseli se u zemlju Nod, istočno od Edena.

4:16 “Onda Kajin ode od prisutnosti GOSPODINOVE” Ovo je izgleda fizički ishod koji predstavlja duhovni ishod (“ode” BDB 422, KB 425, *Qal* IMPERFEKT). Stihovi 16-24 stvarno pokazuju prognano čovječanstvo koji su započeli svjetski sustav odvojen od Boga. Ovaj protu-YHWH-in svjetski sustav može biti viđen u kraljevstvima Danielovih viđenja. To je bilo predočeno u Velikoj bludnici Babilona u Knjizi Otkrivenja i u Ivanovoj uporabi pojma “svijet”.

▣ **“(u) zemlju Nod”** “Nod” je hebrejski pojam za “lutanje” ili “zemlja lualica” (BDB 627 II). Ovo je očita igra Kajinova imena. Ne znamo gdje je smješteno to mjesto ali ono je očito istočnije od Edena negoli su Adam i Eva otišli.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:17-22

¹⁷Kajin imaše odnose sa svojom ženom i ona zatrudnje, i rodi Henoka; i on izgradi grad, i nazva grad imenom Henok, prema imenu svoga sina. ¹⁸Sad Henoku se rodi Irad, a Irad postade otac Mehujaela, a Mehujael postade otac Metušaela, a Metušael postade otac Lameka. ¹⁹Lamek uze za sebe dvije žene: ime jedne bijaše Ada, a ime druge, Sila. ²⁰Ada rodi Jabala; on bijaše otac onih koji prebivaju u šatorima i *imaju* stoku. ²¹Ime njegova brata bijaše Jubal; on bijaše otac onih koji sviraju liru i frulu. ²²Što se tiče Sile, ona isto rodi Tubal-Kajina, kovača svih alatki od bronce i željeza; a sestra Tubal-Kajina bijaše Naama.

4:17 “Kajin imaše odnose sa svojom ženom” Koga je on oženio? Konzervativniji znanstvenici pretpostavljaju da je on oženio jednu od svojih sestara, ali to nikad nije izjavljeno u Bibliji. Knjiga Postanka 5:4 izjavljuje da su Adam i Eva imali druge sinove i kćeri. Neki se pita o narodu izvan vrta kojeg se Kajin bojao u 4:14 (vidi bilješku u 4:14).

▣ **“ona zatrudnje, i rodi Henoka”** Sve etimologije o ovim imenima vrlo su nepouzdana. Ime Henok može značiti “začetnik” ili “pokretač” (BDB 335). Postoji očita sličnost između popisa Kajinove djece i popisa Šetove djece u poglavlju 5 (bez Henoka i Lameka). Točan razlog za ovu etimološku sličnost je neizvjestan, ali ona pokazuje: (1) da su dvije obitelji imale mnoge društvene veze, ili (2) duhovne razlike ove dvojice Henoka.

Također zabilježite da duljina života Kajinove loze nije dana. Ovo može podrazumijevati da su produljena doba starosti Šetove loze simbol glasovitosti ili pohvale (kao s popisom deset sumerskih kraljeva koji su produljili živote prije i poslije potopa. Duljina života smanjuje se nakon Potopa ali ipak je vrlo duga prema današnjim mjerilima).

▣ **“on izgradi grad”** Ovo je izgleda izravni inat Božjoj zapovijedi kako bi on trebao biti lualica (usp. stihove 12.14). Drugi su ovo vidjeli kao primjer Kajinova straha da bi ga netko mogao ubiti; stoga, on je izgradio utvrdu kako bi zaštitio sebe i svoju obitelj (slično svrsi kule Babilona).

4:18 “Sad Henoku se rodi Irad” Moguće etimologije ovoga pojma su: (1) ukras grada; (2) stanovnik grada; ili (3) brzonog (BDB 747).

▣ **“Mehujael”** Moguće etimologije ovoga pojma su: (1) “Bog je davatelj života”; (2) “Bog je davatelj izvora života”; (3) “Božji udarac”; ili (4) “oblikovan od Boga” (BDB 562).

▣ **“Metušael”** Moguće etimologije ovoga pojma su: (1) “Čovjek Božji”; (2) “jaka mladost”; ili (3) “kralj” (BDB 607).

4:19 “Lamek uze za sebe dvije žene” Ovo je prvo izvješće poligamije i ona započinje u paloj Kajinovoju lozi. Ime Lamek je neizvjesnoga podrijetla (BDB 541).

▣ **“Ada . . Sila”** Ova dva ženska imena igra su pojmova za fizičku ljepotu. Rabini kažu da je jedna bila njegova žena za rođenje djece a druga je bila njegova ljubavnica za zadovoljstvo. Ime “Ada” može značiti “ukras” ili “jutro” (BDB 725), dok ime “Sila” izgleda znači “hladovina” ili “okrilje”, “zveket” ili “glazbeni igrač” (BDB 853).

4:20 “(rodi) Jabala; on bijaše otac onih koji prebivaju u šatorima i imaju stoku” Ovaj pojam izgleda znači “lualica” (BDB 385 II), što opisuje nomadski život kojeg je očito on razvio.

4:21 “Jubal; on bijaše otac onih koji sviraju liru i frulu” Neki tvrde da njegovo ime znači “zvuk”. Ovo je početak određenih darova glazbenih vještina. Ova plemenska skupina razvila je ne samo gudačke instrumente nego i puhačke instrumente.

4:22 “(rodi) Tubal-Kajina, kovača svih alatki od bronce i željeza” Ovaj čovjek (BDB 1063) bio je prvi koji je napravio ratno oružje. Moguće da su tri naroda spomenuta u stihovima 21-22 imenovana kako bi odrazila njihova zanimanja.

▣ **“Naama”** Ovo ime znači “ljupka” ili “lijepa” (BDB 653 I). Rabini kažu da se ona udala za Nou ali ovo je vrlo nevjerojatno.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:23-24

²³Lamek reče svojim ženama:

"Ada i Sila,

Slušajte moj glas,

Vi Lamekove žene,

Pazite na moj govor,

Jer ja ubih čovjeka jer me ranjava;

I dječaka jer me udara;

²⁴Ako je Kajin osvećen sedmerostruko,

Onda Lamek sedamdeset-sedmerostruko."

4:23 “Lamek reče svojim ženama” Ovo je jedna od prvih uporaba poezije objavljena u Bibliji (oko 40% SZ-a je poetski oblik). Ona je gramatički povezana sa stihom 22. Rabinska legenda kaže da su ga ove dvije žene ostavile jer je slučajno ubio Kajina i isto tako njegova sina, Tubal-Kajina, dok su lovili. Ovo izgleda krajnje neobično. Ono što se naglašava jeste razvitak grijeha tako naširoko da se Lamek hvalio oštrinom svoje osvete. Neki su tvrdili da je on podigao prvo Tubal-Kajinovo ratno oružje i napravio ovo ritmičko hvastanje. Postojalo je mnogo raspre među komentatorima o vremenskoj dijelu (prošlost, budućnost). Većina pretpostavlja da oni upućuju na nešto što će se dogoditi, ne na nešto što se dogodilo.

4:24 “sedamdeset-sedmerostruko” Ovo pokazuje žestinu Lamekove osvete (usp. 4:15). Neki komentatori vide oprečje između ovoga i Isusovih riječi o opraštanju u Evandjelju po Mateju 18:21.22.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:25-26

²⁵Adam imaše odnose sa svojom ženom opet; i ona rodi sina, i nazva ga Šet, jer, reče ona: "Bog mi dade drugog potomka umjesto Abela, jer Kajin ga ubi." ²⁶Šetu, i njemu bijaše također rođen sin; i on ga nazva imenom Enoš. Tada čovjek poče zazivati ime GOSPODINOVO.

4:25-26 Ovo okvirno može ići s poglavljem 5. Podjele poglavlja i stihova nisu dio izvornoga teksta niti hebrejskoga SZ-a ni grčkoga NZ-a.

4:25 Ovo je još jedna igra riječi hebrejskoga pojma “imenovan” (*shat*, BDB 1011, KB 1483, *Qal* PERFEKT) i Šeta (*shet*, BDB 1011 I). Ovo nastavljanje književne (zvukovne) igre imena u Postanku 1 – 11 pokazuje njegovu književnu osobinu.

4:26 “on ga nazva imenom Enoš” Ovo je jedan od hebrejskih pojmova za “čovjek” (BDB 60), istoznačnica s Adam (usp. Job 25:6; Ps 8:4; 96:3; 144:3; Iz 51:12; 56:2).

▣ **“Tada čovjek poče zazivati ime GOSPODINOVO”** Ovo izgleda podrazumijeva redovito javno štovanje zbog uporabe Božanskoga zavjetnog imena YHWH (vidi Posebnu temu u 2:4). Mnogi su vidjeli suprotivost između ovoga stiha i Knjige Izlaska 6:3. Moguće, čovjek je upotrebljavao ime YHWH bez znanja njegova punoga značenja sve do vremena Mojsija. Ovo je početak mesijanske loze (usp. Lk 3:38).

POSTANAK 5

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Adamovo potomstvo	Adamova obitelj	naraštaji od Adama do Noe	Adamovi potomci	patrijarsi prije Potopa
5:1-2	5:1-5	5:1-2	5:1-5	5:1-2
5:3-5		5:3-5		5:3-5
5:6-8	5:6-8	5:6-8	5:6-8	5:6-8
5:9-11	5:9-11	5:9-11	5:9-11	5:9-11
5:12-14	5:12-14	5:12-14	5:12-14	5:12-14
5:15-17	5:15-17	5:15-17	5:15-17	5:15-17
5:18-20	5:18-20	5:18-20	5:18-20	5:18-20
5:21-24	5:21-24	5:21-24	5:21-24	5:21-24
5:25-27	5:25-27	5:25-27	5:25-27	5:25-27
5:28-31	5:28-31	5:28-31	5:28-31	5:28-31
5:32	5:32	5:32	5:32	5:32

ČITANJE KRUG TRI (vidi str. vii u uvodnome dijelu)

SLIJEĐENJE IZVORNE PIŠČEVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. viii). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:1-2

¹Ovo je knjiga naraštaja od Adama. U dan kad Bog stvori čovjeka, On ga stvori u Božjoj sličnosti. ²On ih stvori muško i žensko, i On ih blagoslovi i imenovaše ih Čovjek u dan kad oni bijahu stvoreni.

5:1 “naraštaja od ” Ovaj pojam (BDB 410) ponovljen je deset puta u Knjizi Postanka (usp. 2:4; 5:1; 6:9; 10:1; 11:10.27; 25:12.19; 36:1; 37:2). To izgleda podrazumijeva pisani spis (moguće glinene pločice ili kasnije svitke). U drevnim pločicama mezopotamijskoga klinastog pisma pojam ili izričaj bio je korišten za povezivanje nekoliko glinenih pločica zajedno kao književna cjelina (tj. kolofon). Ja vjerujem da je Mojsije koristio: (1) usmene predaje; (2) pisane izvore od patrijarha; kao i (3) izravno otkrivenje kako bi napisao Petoknjžje.

Ovaj je izričaj često opetovan u Postanku. Uvijek zatvara okvir. Djeluje kao završna književna oznaka.

▣ “**U dan kad Bog stvori čovjeka**” Ovo može započeti još jedno izdvajanje kamene pločice pisane klinastim pismom jer on sažimlje Postanak 1 – 2.

5:2 “imenovaše ih Čovjek” Zabilježite da je ovo opća uporaba pojam adam, kao što je stih 3 posebna uporaba. Ova opća uporaba još je jedna potvrda jednakosti, kao što je 1:26-27.

▣ “**u dan**” Ovo je uporaba pojma “dan”, ne dvadeset-četverosatno vremensko razdoblje, nego jedno doba ili vremensko razdoblje. Ova ista uporaba može biti viđena u Knjizi Postanka 2:4; Psalmu 90:4. Vidi Posebnu temu u 1:5.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:3-5

³Kad je Adam poživio stotinu i trideset godina, on postade ocem *sina* po svojoj vlastitoj sličnosti, prema svojoj slici, i imenova ga Šet. ⁴Tada Adamovi dani nakon što postade ocem Šeta bijahu osam stotina godina, i on imaše *drugih* sinova i kćeri. ⁵Tako svi dani koje Adam proživje bijahu devet stotina i trideset godina, i on umre.

5:3 “Adam... postade ocem *sina* po svojoj vlastitoj sličnosti, prema svojoj slici” Postoje dva moguća tumačenja ovoga izričaja: (1) kao druge zemaljske životinje, Adam je proizvodio potomstvo prema svojoj vlastitoj vrsti (usp. 1:11) ili (2) ovo pokazuje kako je Božja slika (usp. 1:26-27) još uvijek u čovječanstvu čak i nakon Pada.

5:5 “svi dani koje Adam proživje bijahu devet stotina i trideset godina” Postojalo je mnogo raspre o duljini ljudskoga života prije i neposredno nakon velikoga Potopa (tj. prepotopno razdoblje). Neki su tvrdili da: (1) to je slikovito; (2) oni su računali godine različito; (3) grijeh nije jednostavno prožeo Zemlju kao što ju je danas; ili (4) veliki su brojevi bili upotrijebljeni kako bi pokazali čast prethodnim vođama kao što je u sumerskim popisima deset drevnih kraljeva. U tome popisu, kraljevi prije potopa živjeli su mnogo dulje negoli kraljevi poslije potopa, mnogo dulje negoli u biblijskim genealogijama.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:6-8

⁶Šet življaše stotinu i pet godina, i postade ocem Henoka. ⁷Potom Šet življaše osam stotina i sedam godina nakon što postade ocem Enoša, i on imaše *drugih* sinova i kćeri. ⁸Tako svi dani Enoševi bijahu devet stotina i dvanaest godina, i on umre.

Ovo je upućivalo na ranije u 4:26.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:9-11

⁹Enoš življaše devedeset godina, i postade ocem Kenana. ¹⁰Potom Enoš življaše osam stotina i pedeset godina nakon što postade ocem Kenana, i on imaše *drugih* sinova i kćeri. ¹¹Tako svi dani Enoševi bijahu devet stotina i pet godina, i on umre.

5:10 “Kenana” [Kenan] Ovo može značiti: (1) “posjednik”; (2) “dijete”; (3) “stvorena stvar”; (4) “mladi muškarac”; ili (5) “muški izdanak” (BDB 884). Očito s ovime postoje mnoge mogućnosti (kao što je to česti slučaj) za koje jednostavno ne znamo značenje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:12-14

¹²Kenan življaše sedamdeset godina, i postade ocem Mahalalela. ¹³Potom Kenan življaše osam stotina i četrdeset godina nakon što postade ocem Mahalalela, i on imaše *drugih* sinova i kćeri. ¹⁴Tako svi dani Kenanovi bijahu devet stotina i deset godina, i on umre.

Očito su ovo usporedne ili standardizirane književne izjave.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:15-17

¹⁵Mahalalel življaše šezdeset-pet godina, i postade ocem Jareda. ¹⁶Potom Mahalalel življaše osam stotina i trideset godina nakon što postade ocem Jareda, i on imaše *drugih* sinova i kćeri. ¹⁷Tako svi dani Mahalalelovi bijahu osam stotina i devedeset-pet godina, i on umre.

5:15 “Mahalalel” Ovo znači “pohvala Boga” (BDB 239).

▣ **“Jareda” [Jared]** Ovo znači “pokoljenje” (BDB 434).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:18-20

¹⁸Jared življaše stotinu i šezdeset-dvije godine, i postade ocem Henoka. ¹⁹Potom Jared življaše osam stotina godina nakon što postade ocem Henoka, i on imaše *drugih* sinova i kćeri. ²⁰Tako svi dani Jaredovi bijahu devet stotina i šezdeset-dvije godine, i on umre.

5:18 “Henok” Ovo može značiti: (1) “početnik”; (2) “posvećen”; ili (3) “pokretač” (BDB 335). Vidi bilješku u 4:17b za sličnost u imenima između Kajinove loze (tj. poglavlje 4) i Šetove loze (tj. poglavlje 5).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:21-24

²¹Henok življaše šezdeset-pet godina, i postade ocem Metušalaha. ²²Potom Henok hodaše s Bogom tri stotine godina nakon što postade ocem Metušalaha, i on imaše *drugih* sinova i kćeri. ²³Tako svi dani Henokovi bijahu tri stotine i šezdeset-pet godina. ²⁴Henok hodaše s Bogom; i on nestade, jer ga Bog uze.

5:21 “Metušalah” Ovo znači ili: (1) “čovjek koplja” ili (2) “čovjek oružja” (BDB 607). Rečeno je kako je on živio dulje negoli ikoja druga osoba u Bibliji ali nijedan razlog ili naglasak nije priložen ovoj činjenici. Rabini kažu da je Potop došao na dan kad je Metušalah umro.

5:22 “Henok hodaše s Bogom” Ovaj hebrejski pojam (BDB 229, KB 246) je *Hithpael* osnova koja naglašava prisno zajedništvo gotovo do točke “živjeti s”. Kao sa svima tim drevnim hebrejskim imenima, mi jednostavno nismo sigurni u njihova točna značenja (BDB 335). Poslanica Hebrejima 11:5 opisuje Henokov hod vjere. Jedina druga osoba za koju je upotrijebljen ovaj izričaj je Noa u 6:9.

5:24 “jer ga Bog uze” Ove iste riječi (BDB 542, KB 534, *Qal* PERFEKT) upotrijebljene su za opis Ilije u II. Knjizi o Kraljevima 2:3.5.9.10. To podrazumijeva prijevod u Božjoj prisutnosti bez suočavanja s fizičkom smrću. Henokov odnos s Bogom ishodio je u prisnome osobnom zajedništvu. Poglavlje je puno izričaja “i on umre” što je osvježavanje primjera nade: (1) Božje ljubavi i (2) za sve koji vjeruju u Njega.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:25-27

²⁵Metušalah življaše stotinu i osamdeset-sedam godina, i postade ocem Lameka. ²⁶Potom Metušalah življaše sedam stotina i osamdeset-dvije godine nakon što postade ocem Lameka, i on imaše *drugih* sinova i kćeri. ²⁷Tako svi dani Metušalahovi bijahu devet stotina i šezdeset-devet godina, i on umre.

5:26 “Lameka” [Lamek] Ovo ime moguće znači: (1) “jak” (2) “mladost”; (3) “ratnik”; ili (4) “osvajач” (BDB 541). KB spominje arapski korijen značenja “vrlo snažan čovjek”. Ovo je ime također nađeno u Kajinovoj lozi (usp. 4:18 i dalje). Ovo podrazumijeva: (1) ime je bilo zajedničko ili (2) postoji neka veza između ove dvije genealogije.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:28-31

²⁸Lamek življaše stotinu i osamdeset-dvije godine, i postade ocem sina. ²⁹Sad on nazva njegovo ime Noa, kazujući: "Ovaj će nam dati počinak od našeg rada i od muke naših ruku proizašle iz zemlje koju je GOSPODIN prokleo." ³⁰Potom Lamek življaše pet stotina i devedeset-pet godina nakon što postade ocem Noe, i on imaše *drugih* sinova i kćeri. ³¹Tako svi dani Lamekovi bijahu sedam stotina i sedamdeset-sedam godina, i on umre.

5:28 Kakve su suprotivosti dva Lameka. Jedan je hvastav zbog žestoke osvete (Kajinova loza); drugi je pun pouzdanja u Božje milosrđe (Šetova loza)!

5:29 "Noa... počinak" Ovo je narodna, ne filološka, etimologija pojma "počinak" (BDB 629). To izgleda izražava Lamekovu vjeru, koja će kroz Nou, značajnog preokreta prokletstva Knjige Postanka 3:17 zauzeti mjesto. Ovo je Lamekova izjava vjere.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:32

³²Noa bijaše pet stotina godina star, i Noa postade ocem Šema, Hama, i Jafeta.

5:32 "Šema" [Šem] Ovaj pojam može značiti "glasovit" ili "ime" (BDB 1028).

☐ "Hama" [Ham] Ovaj pojam može značiti "biti vruć" ili "biti taman" (BDB 325).

☐ "Jafeta" [Jafet] Ovaj pojam može značiti "ljepota" ili "rasprostranjenost" (BDB 834).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je teološki odnos između Knjige Postanka 4 i 5?
2. Zašto je razvijena genealogija Kajinove loze i onda potpuno ispuštena iz Pisma?
3. Zašto su imena Kanaanaca i Šetovaca tako slična?
4. Što se dogodilo Henoku?

POSTANAK 6:1-22

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
pokvarenost čovječanstva	bezbožnost i osuda čovjeka	rođenje Nefila	ljudska bezbožnost	sinovi Božji i žene
6:1-4	6:1-4	6:1-4	6:1-4	6:1-4
6:5-8	6:5-8	Veliki potop (6:5-8:22) 6:5-8	6:5-8	pokvarenost ljudstva 6:5-8
6:9-10	Noa ugađa Bogu 6:9-10	6:9-10	Noa 6:9-12	6:9a 6:9b-12
6:11-12	6:11-13	6:11-22		pripreme za Potop (6:13-7:16)
6:13-22	korablja pripremljena 6:14-21 6:22		6:13-22	6:13-16 6:17-22

ČITANJE KRUG TRI (vidi str. vii u uvodnome dijelu)

SLIJEĐENJE IZVORNE PIŠČEVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vođič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. viii). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:1-4

¹Sad se dogodi, kad se ljudi počеше umnožavati na licu zemlje, i bijahu im rodene kćeri, ²da sinovi Božji vidješe da čovječje kćeri bijahu lijepe; i oni uzeše žene za sebe, koje god odabraše. ³Onda Gospodin reče: "Moj Duh neće se boriti s čovjekom zauvijek, jer on je također meso; usprkos tomu njegovi će dani biti stotinu i dvadeset godina." ⁴Nefili bijahu na zemlji u to vrijeme, i kasnije isto tako, kad sinovi Božji udoše k čovječjim kćerima, i one im rodiše djecu. Ovi bijahu moćni ljudi koji *bijahu* od davnine, glasoviti ljudi.

6:1 “ljudi” Ovo je opća uporaba pojma (usp. 5:2). Ako je korišten u općem smislu u stihu 2 što izgleda vjerojatno onda je teorija anđela ojačana.

▣ **“i bijahu im rođene kćeri”** Ovo n e podrazumijeva da su ovo bile prvo rođene od kćeri (usp. 5:4) nego opća izjava širenja ljudske rase (BDB 408, KB 411, *Qal* PASIVNI PERFEKT).

6:2 “sinovi Božji” Vidi Posebnu temu dolje.

POSEBNA TEMA: “sinovi Božji” U KNJIZI POSTANKA 6

- A. Postoji velika borba mišljenja o poistovjećivanju izričaja “sinovi Božji”. Postoje tri glavna tumačenja:
1. izričaj upućuje na pobožnu Šetovu lozu (usp. Post 5, vidi bilješku u 4:14)
 2. izričaj upućuje na skupinu anđeoskih bića
 3. izričaj upućuje na kraljeve ili tirane Kajinove loze (usp. Post 4).
- B. Dokaz za upućivanje izričaja na Šetovu lozu:
1. izravan književni okvir Postanka 4 i 5 pokazuje razvitak pobunjeničke Kajinove loze i odabrane Šetove loze. Prema tome, okvirni dokaz izgleda pogoduje pobožnoj Šetovoj lozi
 2. rabini su se podijelili oko njihova razumijevanja ovoga odlomka. Neki tvrde da upućuje na Šeta (ali većina na anđele)
 3. množinski izričaj “sinovi Božji”, iako češće korišten za anđeoska bića, rijetko upućuje na ljudska bića:
 - a. Ponovljeni zakon 14:1 – “sinovi YHWH vašeg Boga”
 - b. Ponovljeni zakon 32:5 – “Njegovi sinovi” [Njegova djeca]
 - c. Knjiga Izlaska 21:6; 22:8-9 (moguće levitski sudac, usp. Ps 82:1)
 - d. Psalam 73:15 – “Božja djeca”
 - e. Knjiga proroka Hošee 1:10 – “sinovi živoga Boga”.
- C. Dokaz za upućivanje izričaja na anđeoska bića:
1. ovo je bilo najuobičajenije tradicionalno razumijevanje odlomka. Širi okvir Postanka može poduprijeti ovo gledište kao još jedan primjer nadnaravnoga zla pokušavajući omesti Božju volju za čovječanstvo (rabini kažu kroz ljubomoru)
 2. množinski izričaj (“sinovi Božji”) pretežno je u SZ-u korišten za anđele:
 - a. Knjiga o Jobu 1:6
 - b. Knjiga o Jobu 2:1
 - c. Knjiga o Jobu 38:7
 - d. Psalam 29:1
 - e. Psalam 89:6.7
 3. među-zavjetna knjiga I. Henokova (usp. I. Hen 6:1-8:4; 12:4-6; 19:1-3; 21:1-10) i Jubileja (usp. Job 5:1), koja je bila vrlo popularna među vjernicima u NZ-onome razdoblju, zajedno s *Genesis Apocryphon* iz svitaka s Mrtvog mora, tumači ovo kao pobunjene anđele
 4. izravan književni okvir poglavlja 6 izgleda podrazumijeva da “moćni ljudi koji *bijahu* od davnine, glasoviti ljudi” dolaze od ove neodgovarajuće mješavine redova Stvorenja
 5. Septuaginta prevodi izričaj “sinovi Božji” kao “anđeli Božji”
 6. I. Henokova čak tvrdi da je Noin Potop došao kako bi uništio ovo anđeosko/ljudsko združivanje koje je bilo neprijateljsko prema YHWH-i i Njegovu naumu za Stvorenje (usp. I. Hen 7:1 i dalje; 15:1 i dalje; 86:1 i dalje)
 7. u ugaritskoj književnosti “sinovi Božji” upućuju na članove panteona (tj. niža duhovna bića).
- D. Dokaz za upućivanje izričaja na kraljeve ili tirane Kajinove loze:
1. postoji nekoliko drevnih prijevoda koji podupiru ovo gledište:
 - a. Targum Onkelos (drugo stoljeće) prevodi “sinovi Božji” kao “sinovi velikaša”
 - b. Symmachus (drugo stoljeće) grčki prijevod SZ-a, preveo je “sinovi Božji” kao “sinovi kraljeva”
 - c. pojam “*elohim*” bio je korišten za Izraelove vođe (usp. Izl 21:6; 22:8; Ps 82:1.6), zabilježite NIV i NET Bibliju
 - d. *Nephilim* povezani s *Gibborim* u Postanku 6:4, *Gibborim* je od *Gibbor* u značenju “silan čovjek junaštva; jakost; bogatstvo ili snaga”

- e. ovo tumačenje i njegov dokaz uzet je od *Hard Sayings of the Bible*, str. 106-108.
- E. Povijesni dokaz branitelja obiju uporaba:
1. izričaj upućuje na Šetite:

a. Ćiril Aleksandrijski	e. Calvin
b. Theodoret	f. Kyle
c. Augustin	g. Gleason Archer
d. Jeronim	h. Watts
 2. izričaj upućuje na anđeoska bića:

a. pisci Septuaginte	e. Tertullian	i. Olford
b. Filo	f. Origen	j. Westermann
c. Josip Flavije (<i>Antiquities</i> 1:3:1)	g. Luther	k. Wenham
d. Justin Martyr	h. Ewald	l. NET Biblija
	m. Irenej	o. Delitzsch
	n. Klement Aleksandrijski	p. Hengstenberg.

- F. Kako su “Nefili” iz Postanka 6:4 povezani sa “sinovi Božji” i “čovječje kćeri” iz Postanka 6:1-2? Zabilježite ove teorije:
1. oni su proizašli divovi (usp. Br 13:33) združivanja između anđela i ljudskih žena
 2. oni uopće nisu povezani. Jednostavno su spomenuti kao bića na Zemlji u vremenu zbivanja Postanka 6:1-2 i isto tako nakon toga
 3. R. K. Harrison u *Introduction to the Old Testament*, str. 557, ima sljedeći zagonetan navod: “promašiti čitave dragocjene antropološke uvide u međusobni odnos *Homo sapiens* i pred-Adamovske vrste koje odlomak sadržava, i koji su pristupačni onim znanstvenicima koji su opremljeni slijediti ih.”

Ovo po meni podrazumijeva da on ove dvije skupine vidi kao predstavljajuće različite skupine humanoida. Ovo bi moglo podrazumijevati kasnije posebno stvaranje Adama i Eve, ali isto tako evolucijski razvitak *Homo erectus*.

- G. Pošteno je otkriti moje vlastito razumijevanje ovoga prijepornog teksta. Prvo, dopustite mi podsjetiti svakoga od nas da je tekst u Knjizi Postanka kratak i višeznačan. Mojsijevi prvi slušatelji mora da su imali dodatni povijesni uvid ili je Mojsije koristio usmenu ili pismenu predaju iz razdoblja patrijarha koju on sâm nije posve razumio. Ovo pitanje nije ključan teološki predmet. Mi smo često znatiželjni o stvarima koje Pismo samo nagovještava ali one jesu višeznačne. Bilo bi vrlo žalosno graditi poboljšanu teologiju izvan toga i sličnih dijelova biblijske obavijesti. Ako smo trebali tu obavijest Bog bi je osigurao u jasnijemu i potpunijem obliku. Osobno vjerujem da su to bili anđeli i ljudi zbog:

1. dosljedne, iako ne isključive, uporabe izričaja “sinovi Božji” za anđele u SZ-u
2. prijevoda (aleksandrijski) Septuaginte (kasno prvo stoljeće pr. Kr.) “sinovi Božji” kao “anđeli Božji”
3. pseudo-natpisa apokaliptičke knjige I. Henokove (moguće pisane oko 200. g.pr.Kr.) koji je vrlo osobit jer upućuje na anđele (usp. poglavlja 6 – 7)
4. teološke poveznice s II. Petrovom i Judinom poslanicom o anđelima koji su zgriješili i nisu zadržali svoje pravo prebivalište.

Ja znam da izgleda kako se nešto od ovoga suproti Evanđelju po Mateju 22:30, ali ovi posebni anđeli nisu ni na Nebu niti na Zemlji nego u posebnome zatvoru (*Tartarus*).

5. mislim da jedan od razloga mnogih događaja u Knjizi Postanka 1 – 11 nađen u drugim kulturama (tj. slična izvješća o stvaranju, slična izvješća o potopu, slična izvješća o uzimanju žena od anđela) jeste zbog toga što su svi ljudi bili zajedno i imali neko znanje o YHWH-i tijekom ovoga razdoblja, ali nakon Babilonske kule raspršivanje toga znanja postalo je pokvareno i prilagođeno mnogobožačkome obrascu.

Dobar primjer ovoga je grčka mitologija gdje su polu ljudi/polu nadnaravni divovi nazvani Titanima zatvoreni u *Tartarus*, ovome posebnom imenu upotrijebljenome samo jednom u Bibliji (usp. II. Pt 2) za mjesto držanja anđela koji nisu zadržali svoje pravo prebivalište. U rabinskoj teologiji Had je bio podijeljen u dio za pravednike (raj) i dio za grješne (*Tartarus*).

▣ “čovječje kćeri bijahu lijepe” Pojam “lijepe” doslovno je “dobre” ili “poštene” (BDB 373). Ovo je bila ključna teološka zamisao iz poglavlja 1 (posebice 1:31). Ono što je Bog vidio kao dobro sad On vidi kao zlo (usp. stihove 5-6).

▣ **“oni uzeše žene za sebe, koje god odabraše”** Ovaj prvi izričaj podrazumijeva brak koji bi trebao biti protiv gledišta da su to bili anđeli (BDB 542, KB 534, *Qal IMPERFKT*). Međutim, drugi izričaj podrazumijeva da su oni prethodno uzeli udane i/ili neudane žene, ma koju odabrali (BDB 103, 119, *Qal PERFEKT*). Ovo može podrazumijevati: (1) anđeoska bića ili (2) snažne ljudske vođe Kajinove loze (tj. tirane) koji su provodili mnogoženstvo.

6:3 “Moj Duh neće se boriti s čovjekom zauvijek” Pojam “boriti” može biti preveden “ostati” (BDB 192, KB 220, *Qal IMPERFEKT*, usp. NRSV “prebivati”). Ovo upućuje ili na: (1) Božje strpljenje (tj. On je odgodio Potop sve dok korablja bude završena (usp. I. Pt 3:20) ili (2) smanjenje raspona života čovječanstva.

Kako se 6:3 odnosi na 6:1-2 i 6:4? Vrlo je teško slijediti izvornu autorovu nakanu kroz ovaj okvir. Moguće je čak mislio da iako su se ljudi miješali s anđelima oni će ipak umrijeti. Kao što Eva “vidješe” i uzeše tako sada “sinovi Božji” “vidješe” i uzeše, što podrazumijeva istu vrstu pobune (tj. moguće zgrabiti vječni život ili neovisnost).

▣ **“jer on je također meso”** Ovo izgleda dodaje težini tumačenja da su drugi ljudi o kojima je govoreno u odlomku anđeoska bića u opreci prema smrtnim ljudima. Današnja English Version prevodi “oni su smrtni”.

▣ **“usprkos tomu njegovi će dani biti stotinu i dvadeset godina”** Ovo izgleda podrazumijeva vremensko razdoblje milosti (usp. II. Pt 2:5) gdje se tvrdi da je Noa javno propovijedao u međuvremenu tih godina, stoga, to upućuje na vrijeme sve dok nije došao Potop. To isto tako može pokazivati prema smanjenome životnome rasponu ljudi nakon nadolazećega Potopa.

6:4 “Nefili” Ovo podrazumijeva “pale” (od hebrejskoga *naphal*, BDB 658, KB 709). Meni to izgleda kako su oni slični divovima (usp. Br 13:33; također Pnz 2:10-11; 9:2; te prijevode Septuaginte, Vulgate i Pešite). Međutim, drugi tumači kao Martin Luther i H. C. Leupold tvrde kako bi ovaj pojam trebao biti tumačen “tirani” što podrazumijeva snažne kraljeve Kajinove loze koji su imali velike hareme.

J. Wash Watts u *Old Testament Teaching*, str. 28-30, kaže: “Nefili upućuju na Nou i njegovu obitelj kao one koji su sebe odvojili od onih Kajinove loze i Šetove loze što su se međusobno ženili. U ovome tumačenju Nefili su sinovi ‘Jedinoga pravoga Boga’” (usp. “[s] Bogom” 5:22.24; 6:9). Vidi Posebnu temu dolje.

POSEBNA TEMA: POJMOVI KORIŠTENI ZA VISOKE/SNAŽNE RATNIKE ILI SKUPINE LJUDI

Ovi veliki/visoki/snažni ljudi nazivani su s nekoliko imena:

1. *Nefili* (BDB 658) – Knjiga Postanka 6:4; Brojevi 13:33
2. *Refaimci* (ili BDB 952 ili BDB 952 II) - Knjiga Postanka 14:5; Ponovljeni zakon 2:11.20; 3:11.13; Jošua 12:4; 13:12; II. Samuelova 21:16.18.20.22; I. Ljetopisa 20:4.6.8
3. *Zamzumijci* (BDB 273), *Zuzijci* (BDB 265) - Knjiga Postanka 14:5; Ponovljeni zakon 2:20
4. *Emijci* (BDB 34) - Knjiga Postanka 14:5 Ponovljeni zakon 2:10-11
5. *Anakovci* (sinovi *Anaka*, BDB 778 I) – Knjiga Brojeva 13:33; Ponovljeni zakon 1:28; 2:10-11.21; 9:2; Jošua 11:21-22; 14:12.15.

▣ **“bijahu na zemlji u to vrijeme”** Oni koji vjeruju u anđeosko su-obitavanje s ljudskim ženama koriste drugu polovicu stiha 4 kao dokazni-tekst [proof-tekst] za pokaz kako su divovi proizašli iz toga odnosa. Međutim, drugi koriste prvu polovicu stiha 4 za potvrdu da su divovi već bili na Zemlji u to vrijeme.

Među-zavjetna apokaliptička knjiga I. Henokova tvrdi da su ovi divovi bili ishod združivanja anđela i ljudi i to je miješanje redova Stvorenja razlog Božjega slanja Potopa. Knjiga I. Henokova također tvrdi da su ti divovi koji su izgubili svoja fizička tijela u Potopu demoni koji traže prebivalište u ljudskim tijelima za svoje vlastite sebične svrhe.

▣

NASB, NKJV

“moćni ljudi”

NRSV, NJB

“junaci”

TEV

“veliki junaci”

Ovo je hebrejski pojam *gibbor* (BDB 150), što znači posebno ojačanu osobu, životinju, ili stvar. Korišten je za: (1) Nimroda u Knjizi Postanka 10:8-9; (2) tirane u Psalmu 52:1; Ezekielu 32:27; i (3) anđele u Psalmu 103:20 (također u hvalospjevnim himnama 8:11 i 20:34 iz svitaka s Mrtvoga mora).

NASB, NKJV, NJB, NIV “glasoviti ljudi”

NRSV “glasoviti ratnici”

TEV “slavni ljudi”

Ovo prvo prikazivanje je prijevod najsuvremenije Engleske Biblije kao i Septuaginte. Međutim, doslovno to je “ljudi od imena” (BDB 1027). Ovo je ishodilo u tri teorije:

- (1) to upućuje na pobožnu Šetovu lozu koja je štovala YHWH-u (tj. Božje Ime, usp. J. Wash Watts)
- (2) to upućuje na Nefile kao snažno potomstvo anđela i ljudi (tj. divove, usp. TEV)
- (3) to upućuje na kraljeve bezbožne Kajinove loze koji su bili tirani (usp. NRSV); oni su uzimali mnoge žene kao supruge (tj. kraljevsko mnogoženstvo, usp. NJB).

Ovo je vrlo kratak i višeznačan odlomak. Njegove glavne istine su neprekidna i rastuća pokvarenost Stvorenja koje postavlja pozornicu za Božju korjenitu osudu. Međutim, pokvarenost se nastavlja čak u Noi i njegovoj obitelji.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:5-8

⁵Onda GOSPODIN vidje da zloba čovjeka bijaše velika na zemlji, i da svaka nakana misli njegova srca bijaše samo zlo neprekidno. ⁶GOSPODIN požali što je napravio čovjeka na zemlji, i On bijaše žalostan u Svome srcu. ⁷GOSPODIN reče: "Ja ću izbrisati čovjeka kojeg sam stvorio s lica zemlje, od čovjeka do životinja do gmizućih stvorova i do ptica nebeskih; jer žao Mi je što sam ih napravio." ⁸Ali Noa nađe naklonost u očima GOSPODINOVIM.

6:5 “GOSPODIN vidje da zloba čovjeka bijaše velika na zemlji” Ovaj dio Pisma naglašava razvitak zla u srcu čovječanstva (BDB 906, KB 1157, *Qal* IMPERFEKT, usp. Post 6:11-12.13b; 8:21; Ps 14:3; 51:5) što je izravan paradoks dobrostivosti Stvorenja Knjizi Postanka 1:31.

▣ **“i da svaka nakana misli njegova srca bijaše samo zlo neprekidno”** Ovaj ishod Adamova i Evina pada dostiglo je sveopće razmjere. Svi osim osam ljudi bilo je beznadno pogodeno zlom. Oni su prebivali u zlome razmišljanju noću i danju!

Zamisao “zle nakane” (*ysr*, BDB 428) postaje rabinsko razumijevanje moralne prirode čovječanstva. Oni čovječanstvo vide kao ostvarivanje jedne od dvije nakane (dobre ili zle). Ova čuvena izreka: “u svakome srcu je crni i bijeli pas; onoga kojeg hraniš više postaje većim” (parafraza), opisuje čovječanstvo. Ovo stajalište čovječanstva pojačano je sa 4:7. Židovski teolozi ne naglašavaju Postanak 3 nego Postanak 6 kao izvor zla u svijetu. Djeca nisu zla rođenjem jer moralna odgovornost dolazi samo sa znanjem (*bar mitzvah*, *bat mitzvah*). Zlo se sastoji od odabira!

6:6 “GOSPODIN požali... On bijaše žalostan u Svome srcu” Ovo su antropomorfistički izričaji. Prvi je tumačen: “GOSPODIN se podigne s uzdahom” (BDB 636, KB 688, *Niphal* IMPERFEKT). Drugi je tumačen: “GOSPODIN bijaše požalio u Svome srcu” (BDB 780, KB 864, *Hithpaal* IMPERFEKT). Ovo su jaki hebrejski izričaji (usp. 34:7; 45:5; I. Sam 2:33; 20:34; II. Sam 19:2; Ps 78:40; Iz 54:6). O Bogu se često govori u Bibliji da Mu je žao ili da se kaje (usp. Post 6:6-7; Izl 32:14; I. Sam 15:11; II. Sam 24:16; Jer 18:7.8; 26:13.19; Jona 3:10). Međutim, drugi odlomci tvrde da se Bog nikad ne kaje ili mijenja Svoje mišljenje (usp. Br 23:19; I. Sam 15:29; Jer 4:28; Ps 132:11). Ovo je napetost koja se uvijek pojavljuje kad koristimo ljudske pojmove za opis Boga. Bog nije čovjek, ali jedine riječi koje imamo za opis Njega i Njegovih osjećaja su ljudski pojmovi. Mora biti potvrđeno da Bog nije promjenjiv. On je nepopustljiv i dugo pateći u Svojoj iskupiteljskoj nakani za ljudstvo, ali odaziv čovječanstva u pokajanju zbog grijeha često određuje Božja djelovanja u određenoj okolnosti (usp. Ps 106:45; Jona).

Teološki Bog je taj koji mijenja, ne čovječanstvo. Bog je odabrao raditi s grješnim ljudstvom. Njegov je cilj isti – pravedni ljudi koji odražavaju Njegovu narav. Ovo će jedino biti postignuto novim srcem, Novim savezom (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:26-38). Bog odabire milost iznad osude!

6:7 “Ja ću izbrisati čovjeka” Pojam “izbrisati” znači “isprati” (BDB 562, KB 567, *Qal* IMPERFEKT, tj. Potop). Životinje trpe zbog grijeha čovječanstva (usp. Rim 8:19-22). Ribe nisu uključene u ovu osudu. Ova osuda nije temeljena na hirovitim djelovanjima bogova u mezopotamijskim izvješćima nego na moralnome zlu ljudstva. Ovo zlo ostaje čak unutar obitelji pravednoga Noe (usp. 8:21-22) ali Božja je milost odabrala neprekidno pokrivati ljudsko zlo sve do dolaska Krista (usp. Gal 3).

6:8 “u očima GOSPODINOVIM” Ovo je još jedan primjer antropomorfističkih izričaja za opis Boga. On nema oči, On je Duh. Ovo je metaforički za Božju sve-spoznaju (tj. sveznanje).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:9-10

⁹Ovo su izvješća o naraštajima Noe. Noa bijaše pravedan čovjek, besprijekoran u svoje vrijeme; Noa hodaše s Bogom. ¹⁰Noa postade ocem tri sina: Šema, Hama, i Jafeta.

6:9 “Noa bijaše pravedan čovjek, besprijekoran u svoje vrijeme” Ove su dvije opisne riječi vrlo značajne. Prva podrazumijeva da se Noa pridržava mjerila njegova razumijevanja o Božjoj volji. Druga (BDB 1070) podrazumijeva da je on imao srce potpuno okrenuto prema GOSPODINU (tj. 17:1; Ps 18:23). Drugi je pojam kasnije bio korišten za žrtve bez mane. Ova dva pojma ne podrazumijevaju Noinu bezgrješnost, kao što 9:21 pokazuje.

POSEBNA TEMA: PRAVEDNOST

“Pravednost” je tako ključna tema da učenici Biblije moraju napraviti osobno proučavanje zamisli.

U SZ-u Božja je osobina opisana kao “pravičan” ili “pravedan” (BDB 841). Sam mezopotamijski pojam dolazi od riječne trstike koja je bila upotrebljavana kao gradbeno oruđe za procjenu vodoravno točnih zidova i bedema. Bog odabire pojam da bude korišten metaforički za Njegovu osobnu narav. On je ravna oštrica (ravnalo) kojom su sve stvari procijenjene. Ova zamisao potvrđuje Božju pravednost kao i Njegovo pravo na suđenje.

Čovjek je bio stvoren na sliku Božju (usp. Post 1:26-27; 5:1.3; 9:6). Čovječanstvo je bilo stvoreno za zajedništvo s Bogom. Svo Stvorenje je pozornica ili pozadina za uzajamno djelovanje Boga i čovječanstva. Bog je želio da Ga Njegovo vrhunsko Stvorenje, čovječanstvo, poznaje, ljubi Ga, služi Mu, i bude kao On! Odanost čovječanstva bila je ispitana (usp. Post 3) i prvotni par pao je na ispit. To je ishodilo raskolom međusobnoga odnosa Boga i ljudstva (usp. Post 3; Rim 5:12-21).

Bog je obećao da će popraviti i obnoviti zajedništvo (usp. Post 3:15). On to čini kroz Svoju vlastitu volju i Svoga vlastitog Sina. Ljudi su bili nesposobni obnavljati prijelom (usp. Rim 1:18 - 3:20).

Nakon Pada, Božji prvi korak prema obnovi bila je zamisao Saveza temeljena na Njegovu pozivu te pokajničkome, iskrenome, pokornome odazivu čovječanstva. Zbog Pada, ljudi su bili nesposobni primjereno djelovati (usp. Rim 3:21-31; Gal 3). Osobno je Bog morao poduzeti početni korak kako bi obnovio ljude koji su prekršili Savez. On je to učinio:

- A. objavljujući grješnome čovječanstvu pravednost kroz Kristovo djelo (tj. sudska pravednost)
- B. slobodno dajući čovječanstvu pravednost kroz Kristovo djelo (tj. pripisana pravednost)
- C. osiguravajući bitavajućeg Duha koji proizvodi pravednost (etička pravednost) u čovječanstvu.
- D. obnova zajedništva Edenskoga vrta Kristovom obnovljenom slikom Boga (usp. Post 1:26-27) u vjernicima (odnosna pravednost).

Doduše, Bog zahtijeva zavjetni odgovor. Bog određuje (tj. besplatno daje) i osigurava, ali ljudi se moraju odazvati i neprestano se odazivati u:

- A. pokajanju
- B. vjeri
- C. načinom života poslušnosti
- D. ustrajnosti.

Pravednost je, stoga, zavjetno, uzajamno djelovanje između Boga i Njegova vrhunskog Stvorenja. Temeljena na Božjoj naravi, Kristovom djelu, i ovlaštenju Duha, kome se svaki pojedinac mora osobno i neprekinuto primjereno odazivati. Zamisao je nazvana “opravdanje po vjeri”. Zamisao je otkrivena u Evanđeljima, ali ne u ovim pojmovima. Prvotno ju je odredio Pavao, koji koristi grčki pojam “pravednost” u njegovim raznovrsnim oblicima više od 100 puta.

Pavao, koji je bio školovan rabin, koristi pojam *dikaionē* u njegovu hebrejskome smislu pojma *SDQ* uporabljenog u Septuaginti, ne iz grčke književnosti. U grčkim pisanjima pojam je povezan s nekim tko se prilagodio očekivanjima božanstva i društva. U hebrejskome smisao je uvijek građen u pojmovima Saveza. YHWH je pravičan, etički, moralan Bog. On želi da Njegovi ljudi odražavaju Njegovu narav. Iskupljeno čovječanstvo postaje novo stvorenje. Ova novina ishodi novim načinom života pobožnosti (rimski katolicizam usredotočuje se na opravdanje). Otkad je Izrael bio teokracija nije bilo jasnog obrisa između sekularnog (društvena mjerila) i svetog (Božja volja). Ova razlika izražena u hebrejskim i grčkim pojmovima prevodila se u engleskome kao “pravda” (u odnosu na društvo) i “pravednost” (u odnosu na religiju).

Isusovo Evanđelje (Radosna vijest) je to da je palo čovječanstvo bilo obnovljeno za zajedništvo s Bogom. Pavlov paradoks je taj da Bog, kroz Krista, podmiruje krivnju. To je bilo potpuno dovršeno kroz Očevu ljubav, milosrđe, i milost; Sinov život, smrt, i uskrsnuće; snubljenje te privlačenje Duha ka Evanđelju. Opravdanje je besplatno Božje djelo, ali ono mora biti posljedica pobožnosti (Augustinov stav, koji odražava oboje i naglasak Reformacije na slobodi Evanđelja te naglasak Rimokatoličanstva na promijenjenom životu ljubavi i vjernosti). Za reformatore je pojam “Božja pravednost” padež OBJEKTA GENITIV (tj. djelo činjeno od grješnog čovječanstva prihvatljivo Bogu [položajno posvećenje], dok je za katolike

padež SUBJEKTA GENITIV, koji je postupak postajanja sve sličniji Bogu [iskustveno napredujuće posvećenje]. U stvarnosti je to zasigurno oboje!!).

Prema mome stajalištu sve u Bibliji od Postanka 4 – Otkrivenja 20 jest objava Božjeg obnavljanja edenskoga zajedništva. Biblija započinje s Bogom i čovječanstvom u zajedništvu u zemaljskoj okolnosti (usp. Post 1 – 2) i Biblija završava s istom okolnošću (usp. Otk 21 – 22). Božja slika i svrha bit će obnovljeni!

Spis gornjih rasprava bilježi sljedeće odvojene NZ-ne odlomke slikovito prikazujući grčku skupinu riječi:

- A. Bog je pravedan (često povezano s Bogom kao Suceom)
 - 1. Poslanica Rimljanima 3:26
 - 2. II. Solunjanima 1:5-6
 - 3. II. Timoteju 4:8
 - 4. Otkrivenje 16:5
- B. Isus je pravedan
 - 1. Djela apostolska 3:14; 7:52; 22:14 (naslov Mesije)
 - 2. Evanđelje po Mateju 27:19
 - 3. I. Ivanova 2:1.29; 3:7
- C. Božja volja za Njegovo Stvorenje je pravednost
 - 1. Levitski zakonik 19:2
 - 2. Matej 5:48 (usp. 5:17-20)
- D. Božje sredstvo osiguravanja i stvaranja pravednosti
 - 1. Rimljanima 3:21-31
 - 2. Rimljanima 4
 - 3. Rimljanima 5:6-11
 - 4. Galaćanima 3:6-14
 - 5. dano od Boga
 - a. Rimljanima 3:24; 6:23
 - b. I. Korinćanima 1:30
 - c. Efežanima 2:8-9
 - 6. primljeno vjerom
 - a. Rimljanima 1:17; 3:22.26; 4:3.5.13; 9:30; 10:4.6.10
 - b. II. Korinćanima 5:21
 - 7. kroz Sinova djela
 - a. Rimljanima 5:21-31
 - b. II. Korinćanima 5:21
 - c. Filipljanima 2:6-11
- E. Božja volja je da Njegovi sljedbenici budu pravedni
 - 1. Matej 5:3-48; 7:24-27
 - 2. Rimljanima 2:13; 5:1-5; 6:1-23
 - 3. II. Korinćanima 6:14
 - 4. I. Timoteju 6:11
 - 5. II. Timoteju 2:22; 3:16
 - 6. I. Ivanova 3:7
 - 7. I. Petrova 2:24
- F. Bog će suditi svijetu pravednošću
 - 1. Djela apostolska 17:31
 - 2. II. Timoteju 4:8.

Pravednost je osobina Boga, besplatno dana grješnom čovječanstvu kroz Krista. To je:

- A. Božja odluka
- B. Božji dar
- C. Kristovo djelo.

Ali to je isto tako postupak postajanja pravednim što se mora odlučno i postojano njegovati, i koji će jednog dana biti dovršen pri Drugome dolasku. Zajedništvo s Bogom je obnovljeno spasenjem ali napreduje kroz čitavi život da dođe do susreta licem-u-lice kod smrti ili Parusije!

Ovdje je dobar navod uzet iz *Dictionary of Paul and His Letters* od IVP:

“Kalvin, toliko više negoli Luther, naglašava odnosni vid Božje pravednosti. Lutherov pogled na Božju pravednost izgleda obuhvaća vid odrješena [oslobađanja osude – op.prev]. Kalvin naglašava čudesnu narav navješćivanja ili kazivanja Božje pravednosti nama” (str. 834).

Za mene vjernikov odnos s Bogom ima tri vida:

- A. Evanđelje je Osoba (naglasak Istočne crkve i Kalvina)
- B. Evanđelje je istina (naglasak Augustina i Luthera)
- C. Evanđelje je promijenjen život (katolički naglasak).

Svi su oni istiniti i moraju se držati zajedno za zdravo, ispravno, biblijsko kršćanstvo. Ako je bilo koji od njih prenaplašen ili podcijenjen, nastaju poteškoće.

Moramo dati dobrodošlicu Isusu!

Moramo vjerovati Evanđelju!

Moramo težiti Kristo-sličnosti!

▣ “Noa hodaše s Bogom” Ovo (BDB 229, KB 246, *Hithpael* PERFEKT) je vrlo sličan izričaj s 5:21-24 (*Hithpael* IMPERFEKT) gdje je izričaj upotrijebljen za Henoka.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:11-12

¹¹Sad zemlja bijaše pokvarena u očima Božjim, i zemlja bijaše ispunjena nasiljem. ¹²Bog pogleda na zemlju, i gle, ona bijaše pokvarena; jer svako je biće iskvarilo svoj put na zemlji.

6:11-12 Božja je volja za čovječanstvo i životinje bila da ispune Zemlju ali grijeh je ispunio (BDB 569, KB 583, *Niphal* IMPERFEKT) Zemlju nasiljem i zlom (usp. stih 13; Ps 14:1-3; Rim 3:10-18). Nije više “vrlo dobro” iz Knjige Postanka 1:31 prikladan opis. Ovo nije svijet kakvim je Bog nakanio da bude!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:13-22

¹³Onda Bog reče Noi: "Kraj svega bića došao je pred Mene; jer zemlja se ispunila nasiljem zbog njih; i evo, Ja ću ih skoro uništiti sa zemljom. ¹⁴Napravi za sebe korablju od čempresova drva; napraviti ćeš korablju sa sobama, i pokriti ćeš je iznutra i izvana sa smolom. ¹⁵Ovo je kako ćeš je napraviti: dužina korablje tri stotine lakata, njena širina pedeset lakata, i njena visina trideset lakata. ¹⁶Napravić ćeš prozor za korablju, i zatvorić ga s visinom lakta do vrha; i stavi vrata korablje sa strane nje; napravitić ćeš je s donjim, drugim, i trećim palubama. ¹⁷Evo, Ja, čak iako dovodim vodeni potop nad zemljom, da uništim svo biće u kojem je dah života, ispod neba; sve što je na zemlji izginut će. ¹⁸Ali Ja ću postaviti Svoj savez s tobom; i ti ćeš ući u korablju – ti i tvoji sinovi i tvoja žena, i žene tvojih sinova s tobom. ¹⁹I od svih živih stvorova od mesa, dovesti ćeš dvoje od svake vrste u korablju, da ih održiš živima s tobom; oni moraju biti muško i žensko. ²⁰Od ptica po njihovoj vrsti, i od životinja po njihovoj vrsti, od svih gmizavaca po zemlji po njihovoj vrsti, dvoje od svake vrste moraju doći k tebi da ih održiš živima. ²¹Isto tako za tebe, uzmi za sebe nešto od sve hrane koja je jestiva, i skupi je za sebe; i ona će biti za hranu za tebe i za njih." ²²Tako Noa učini; prema svemu što mu je Bog zapovjedio, tako on učini.

6:14 “Napravi za sebe korablju” GLAGOL (BDB 793 I, KB 889) je *Qal* IMPERATIV. Ovaj pojam za “korablju” može biti egipatska pozajmljena riječ za “kovčeg” ili “kutiju” (BDB 1061). Jedina druga uporaba ovoga pojma jeste za košaru u koju je bio smješten Mojsije (usp. Izl 2:3.4).

▣ **“(od) čempresova drva”** Nemamo sigurnost o etimologiji ove riječi (BDB 781 i 172). Neka od različitih tumačenja su: (1) Septuaginta ima “četverokutno drvo”; (2) Vulgata ima “glatko drvo”; (3) većina komentatora vjeruje kako to upućuje na neku vrstu stabla, najbližnje čempresu (NRSV, REB) zbog toga jer je većina lađa na drevnome Bliskome Istoku bila napravljena od ovog drva i pokrivena smolom.

▣ **“napraviti ćeš korablju sa sobama”** Ovo je očito bilo za razdjeljivanje životinja kao i za potporu građi korablje (isto tako tri nivoa).

6:15 “lakata” [lakat] Postoje dva lakta (BDB 52) u Bibliji. Običan lakat bio je udaljenost između najduljega prsta i lakta prosječnoga muškarca, uobičajeno oko 18 inča [25,401 mm – op.prev.] (usp. Pnz 3:11; II. Ljet 2:3). Postoji također dulji lakat (kraljevski lakat) korišten u gradnji (tj. Salomonova Hrama), koji je bio zajednički u Egiptu, Palestini, i ponekad Babilonu. Bio je dug 21 inča (usp. Ez 40:5; 43:13). Fizičke mjere korablje bile su vjerojatno oko 450 stopa sa 75 stopa s 45 stopa. To je otprilike pola veličine [broda – op.prev.] “Kraljica Elizabeta II”. Nagadalo se da je korablja bila četverokutna ali moguće je imala zakrivljene strane za nadzor pritiska valova na trup.

Drevni ljudi koristili su dijelove ljudskoga tijela za mjere. Ljudi drevnoga Bliskog Istoka koristili su:

1. širinu između raširenih ruku
2. duljinu od lakta do srednjega prsta (lakat)
3. širinu od ispruženoga palca do maloga prsta (pedalj)
4. duljinu između sva četiri prsta zatvorene ruke (širina ruke).

Lakat (BDB 52, KB 61) nije bio posve standardiziran, ali postojale su dvije osnovne duljine:

- a. normalan muški lakat do srednjega prsta (oko 18 inča, usp. Pnz 3:11)
- b. kraljevski lakat bio je nešto dulji (oko 21 inča, usp. II. Ljet 3:3; Ez 40:5; 43:13).

6:16 “Napraviti ćeš prozor za korablju” Ovo nije ista riječ za prozor što je upotrijebljena u 8:6. Mnogi su pretpostavljali da to upućuje na sustav osvjetljavanja i prozračivanja na vrhu korablje, tik ispod krova.

6:17 “potop” Postojala su neka naslućivanja da je ovaj pojam (BDB 550) povezan s asirskim pojmom “uništiti”.

Je li Potop Noinih dana bio širom svijeta ili samo u drevnome Bliskom Istoku? Pojam “Zemlja” (*eres*) često je bio preveden “zemlja” u užem smislu (usp. Post 41:57). Ako se ljudi nisu raširili po svim dijelovima Zemlje koja je sigurno podrazumijevana u doživljaju Babilonske kule u poglavljima 10 – 11, onda bi mjesni potop napravio posao. Najbolja knjiga koju sam čitao o razumskome dokazu za mjesni potop je od Bernarda Ramma *The Christian View of Science and Scripture*.

▣ **“dah života”** Ovo je hebrejski pojam *ruah*. Može biti upotrijebljen za vjetar, život, dah, ili duh. I za ljude i za životinje rečeno je da imaju *nephesh* ali samo su ljudi stvoreni na Božju sliku (usp. 1:26-27) i imaju “posebno” stvaranje (usp. 2:7). U ovome okviru sve što diše - umire (usp. 7:22, životinje i ljudi)!

6:18

NASB, NKJV, NRSV	“Ja ću postaviti”
TEV	“Ja ću napraviti”
NET	“Ja ću potvrditi”

GLAGOLSKO (BDB 877, KB 1086, *Hiphil* PERFEKT) temeljno značenje je “podići” ili “ustati”. *Hiphil* osnova korištena je za “postaviti”, “odobriti” (usp. 6:18; 9:9.11.17; 17:7.19.21; Izl 6:4; Ez 16:62).

Neizvjesno je na koje obećanje/Savez ovo upućuje. Vjerojatno je to pretkazanje za 9:9.11.17. Ključ jeste da će Sâm Bog potvrditi i održati Svoja obećanja s palim, pobunjeničkim čovječanstvom. Čak usred njihove pokvarenosti Božji vječni naumi za zajedništvom ostaju!

▣ **“Svoj savez s tobom”** Ovo je prva uporaba toga pojma *berith* (BDB 136). Objašnjen je i proširen u Knjizi Postanka 9:8-17. On oblikuje središnju pobudu i za SZ-no i NZ-no razumijevanje odnosa između Boga i ljudstva. Postoje uzajamne odgovornosti, obveze, i obećanja s obje strane. Ovo postavlja pozornicu za naše razumijevanje dijalektičke napetosti između neuvjetovanoga Saveza Božjega dijela, ipak njegova uvjetovanog vida na ljudskome odazivu u svakome naraštaju. Vidi Posebnu temu dolje.

POSEBNA TEMA: SAVEZ

SZ-ni pojam *berith* (BDB 136), savez, nije lako odrediti. Ne postoji odgovarajući GLAGOL u hebrejskome. Svi pokušaji izvođenja etimološke odredbe dokazali su se neuvjerljivima. Međutim, očito središte zamisli prisiljavalo je znanstvenike na preispitivanje uporabe riječi kako bi se pokušalo odrediti njezino djelatno značenje.

Savez je sredstvo kojim se jedan pravi Bog bavi Svojim ljudskim Stvorenjem. Zamisao Saveza, dogovorno, ili sporazuma ključna je za razumijevanje biblijskoga otkrivenja. Napetost između Božje suverenosti te ljudske slobodne volje jasno je vidljiva u zamisli Saveza. Neki su Savezi temeljeni isključivo na Božjoj naravi i djelovanjima:

1. stvaranje sâmo (usp. Post 1 - 2)
2. poziv Abrahama (usp. Post 12)
3. Savez s Abrahamom (usp. Post 15)
4. očuvanje i obećanje Noi (usp. Post 6 - 9).

Međutim, posebna narav Saveza zahtijeva odaziv:

1. vjerom Adam mora poslušati Boga i ne jesti sa stabla usred Edena
2. vjerom Abraham mora ostaviti svoju obitelj, slijediti Boga, i vjerovati u buduće potomstvo
3. vjerom Noa mora izgraditi veliku lađu daleko od vode i skupiti životinje
4. vjerom Mojsije mora izvesti Izraelce iz Egipta na goru Sinaj te primiti posebne smjernice za religijski i društveni život s obećanjima blagoslova i prokletstava (usp. Pnz 27 - 28).

Ova ista napetost koja uključuje Božji odnos prema ljudstvu naslovljena je u “Novome savezu”. Napetost može biti jasno vidljiva u usporedbi Knjige Ezekielia 18 s Ezekielom 36:27-37 (djelovanje JHWH). Je li Savez temeljen na Božjim milosrdnim djelima ili naređenome ljudskom odazivu? Ovo je goruće pitanje Staroga saveza i Novoga. Ciljevi oba su isti: (1) obnova zajedništva izgubljenog u Postanku 3 i (2) ustroj pravednog naroda koji odražava Božju narav.

Novi savez u Jeremiji 31:31-34 rješava napetost odstranjivanjem ljudskoga vršenja kao sredstva dobivanja prihvaćanja. Božji Zakon postaje unutarnja žudnja umjesto vanjskoga zakonskoga kôda. Cilj pobožnoga, pravednog naroda ostaje isti, ali mijenja se način. Palo čovječanstvo dokazalo je sebe neprikladnim biti Božjom odražavajućom slikom. Poteškoća nije bila Božji Savez, nego ljudska grješnost i slabost (usp. Rim 7; Gal 3).

Ista napetost između SZ-nih neuvjetovanih i uvjetovanih Saveza ostaje u NZ-u. Spasenje je potpuno besplatno u dovršenome djelu Isusa Krista, ali ono zahtijeva pokajanje i vjeru (oboje i početno i neprekidno). To je pravno proglašenje i poziv Kristo-sličnosti, izrična izjava prihvaćenosti te imperativ na svetost! Vjernici nisu spašeni zbog svoga djelovanja, nego pod poslušnošću (usp. Ef 2:8-10). Pobožno življenje postaje dokaz spasenja, ne sredstvo spasenja. Međutim, vječni život ima vidljive osobine! Ova je napetost jasno vidljiva u Poslanici Hebrejima.

▣ “**ti ćeš ući u korablju – ti i tvoji sinovi i tvoja žena, i žene tvojih sinova s tobom**” Noina besprijekornost proširila se na njegovu obitelj (usp. I. Kor 7:14).

6:19 “dovest ćeš” Ovo može podrazumijevati da su životinje (ili mjesne ili one širom svijeta neizvjesno je) došle k Noi, ali Noa ih je smjestio u korablju. On je to vjerojatno započeo raditi prije zadnjega tjedna. Kako su životinje živjele zajedno i jele u korablji tajna je, ali to ne isključuje mogućnost ili prirodne okolnosti ili nadnaravne okolnosti.

6:21 Postojala je hrana u korablji za Nou i životinje (BDB 542, KB 534, *Qal* IMPERATIV). Međutim, osobitosti nisu navedene. Izvješće je više teološki negoli samo obavijest.

6:22 “Tako Noa učini” Ključna tema je da je Noa poslušao Boga (usp. 7:5.9.16), što je primjeren odaziv, međutim, Adam i Eva te ostatak čovječanstva nisu (npr. 6:5.11-12.13).

POSTANAK 7

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Potop	Veliki potop	Veliki potop	Potop	pripreme za Potop
7:1-5 7:6-12	7:1-12	(6:5-8:22) 7:1-5 7:6-10	7:1-5 7:6-10	(6:13-7:16) 7:1-5 7:6 7:7-10
7:13-16	7:13-16	7:11-16	7:11-16	7:11-12 7:13-16a 7:13-16b
7:17-24	7:17-24	7:17-24	7:17-24	Potop 7:17-24

ČITANJE KRUG TRI (vidi str. vii u uvodnome dijelu)

SLIJEĐENJE IZVORNE PIŠČEVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. viii). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:1-5

¹Onda GOSPODIN reče Noi: "Uđi u korablju, ti i svo tvoje kućanstvo, jer *samo* tebe Ja sam vidio *da si* pravedan preda Mnom u ovo vrijeme. ²Uzet ćeš sa sobom od svake čiste životinje po sedmero, muško i njegovu ženu; a od životinja koje nisu čiste dvije, muško i njegovu ženu; ³isto tako od ptica nebeskih, po sedmero, muško i žensko, da održiš potomstvo živim na licu čitave zemlje. ⁴Jer nakon još sedam dana, Ja ću poslati kišu na zemlju četrdeset dana i četrdeset noći; i Ja ću izbrisati s lica zemlje svakoga živog stvora kojeg sam Ja učinio." ⁵Noa učini prema svemu što mu je GOSPODIN zapovjedio.

7:1 "GOSPODIN reče Noi" Ovo je zavjetno Ime za Gospodina, YHWH, ovdje ali u stihu 16 On je nazvan *Elohim*. Rabinsko razumijevanje ovih pojmova koji upućuju na Boga kao Spasitelja (YHWH) i kao Stvoritelja (*Elohim*) izgleda pothranjuje uporabe Petoknjžja. Vidi Posebnu temu: Imena za Božanstvo u 2:4.

☐ "Uđi u korablju" Ovaj GLAGOL (BDB 92, KB 112) je *Qal* IMPERATIV.

▣ **“jer samo tebe Ja sam vidio da si pravedan preda Mnom u ovo vrijeme”** Pojam “pravedan” ovdje je upotrijebljen u istome smislu kao upućivanje na Joba koji je bio “besprijekoran” (usp. 6:9). Ovo ne podrazumijeva bezgrješnost nego nekoga tko je suglasan i koji vrši sve što su razumjeli ili je kulturološki izraženo u vezi s Bogom. Zabilježite da je Noina pravednost djelovala na njegovu obitelj. Ovo je biblijska istina. To ne znači kako netko može biti pravedan pred Bogom na temelju odlika druge osobe, nego to podrazumijeva da duhovni blagoslovi teku od onih koji poznaju Boga na one koje poznaju i s kojima prisno sudjeluju (usporedi Pnz 5:9-10; 7:9 i I. Kor 7:14).

7:2 “čiste životinje po sedmero, muško i njegovu ženku” Zabilježite razliku između čistoga i nečistoga u ovome okviru jer je to u pred-Mojsijevsjoj okolnosti žrtvovanja (usp. Lev 1 - 7). Ništa nije rečeno o mjerilu ili svrsi čistih životinja. Očito je kako je Mojsije razvio ovu razliku kasnije u Levitskome zakoniku (usp. poglavlje 11) u vezi sa zakonima o hrani i žrtvenim sustavom. Postojalo je mnogo raspre o sedam parova (usp. NRSV, NJB, JPSOA). Znači li to sedam pojedinačnih životinja ili sedam parova životinja?

7:4 “još sedam dana, Ja ću poslati kišu na zemlju” Rashi kaže kako je to bilo razdoblje žalovanja za pravednoga Metušalaha koji je upravo umro. Rabini su vjerovali kako Bog nije poslao Potop sve dok Metušalah nije umro.

Sedmerodnevni tjedan je tako star da nikad nije utvrđeno njegovo podrijetlo. Oboje i mjesec i godina mogu biti izvedeni iz mjesečevih mijena i izmjene godišnjih doba, ali ne i tjedan. Za vjernike Knjiga Postanka 1 postavlja uzorak.

▣ **“četrdeset dana i četrdeset noći”** Pojam “četrdeset” upotrijebljen je prilično često u Bibliji (vidi konkordancu). Povremeno se to uzimalo doslovno ali u drugom trenutku to jednostavno znači dugo razdoblje neodređenoga vremena (dulje od mjesečevog ciklusa koji je dvadeset-osam i pol dana, ali kraće negoli promjena godišnjeg doba). U nekoliko mezopotamijskih izvješća vremenski okvir potopa je sedam dana.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:6-12

⁶Sad Noa bijaše šest stotina godina star kad dode vodeni potop nad zemljom. ⁷Onda Noa i njegovi sinovi i njegova žena i žene njegovih sinova udoše u korablju zbog potopne vode. ⁸Od čistih životinja i životinja koje nisu čiste te ptica i svega što gmiže po tlu, ⁹oni pođu u korablju k Noi po dvoje, muško i žensko, kao što je Bog zapovjedio Noi. ¹⁰Dogodi se nakon sedam dana, da voda potopna dode nad zemljom. ¹¹U šestotoj godini Noina života, u drugome mjesecu, sedamnaestoga dana mjeseca, istoga dana svi se izvori velike dubine praskom otvore, i nebeske potopne ustave bijahu otvorene. ¹²Kiša padaše nad zemljom četrdeset dana i četrdeset noći.

7:11 “svi se izvori velike dubine praskom otvore, i nebeske potopne ustave bijahu otvorene” Datiranje stiha 11 vrlo je posebno u ovome stihu (što podrazumijeva povijesni događaj) kao i glagoli koji opisuju fizičku katastrofu što se dogodila na Zemlji (dva *Niphal* PERFEKTA, BDB 131, KB 149 i BDB 834, KB 986). Možemo vidjeti stupnjevanje uništenja u stihovima 18 i 19 u hebrejskome tekstu. Mnoga od zemaljskih fizičkih stvorenja mogla su biti promijenjena posebice na Bliskome Istoku. Postoje dva izvora vode: (1) dubinski izvori i (2) potopna vrata (tj. prozori, usp. Ps 78:23 i dalje; Mal 3:10) neba. Ovo je očit preokret onoga što je Bog učinio u Knjizi Postanka 1. Vodeni kaos se vraća.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:13-16

¹³Toga istoga dana Noa i Šem i Ham i Jafet, sinovi Noe, te Noina žena i tri žene njegovih sinova s njima, udoše u korablju, ¹⁴oni i svaka zvijer po svojoj vrsti, i sva stoka po njihovoj vrsti, i svaki gmižuci stvor što gmiže po zemlji po svojoj vrsti, i svaka ptica po svojoj vrsti, sve vrste ptica. ¹⁵Tako oni dodoše u korablju k Noi, po dvoje od svakoga bića u kojemu je dah životni. ¹⁶Oni koji udoše, muško i žensko od svega bića, udoše kao što mu je Bog zapovjedio; i GOSPODIN ih zatvori za njim.

7:14 Ovo uključuje sve skupine zemaljskih životinja spomenutih u Knjizi Postanka 1 osim morskoga života.

7:16 “i GOSPODIN ih zatvori za njim” YHWH (tj. Savez, Spasiteljsko božanstvo) zatvorio je vrata Osobno. Rabini kažu kako je On to učinio zato da ne dopusti bezbožnosti ući u korablju. Oni idu čak tako daleko da tvrde kako je Bog okružio korablju lavovima i medvjedima da drže ljude podalje. Za mene, korablja je još jedan YHWH-in čin milosrđa za čovječanstvo kako bi se nastavila mesijanska loza, čak uslijed osude, što će moguće osigurati iskupljenje (usp. Post 3:15).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:17-24

¹⁷Onda potop dođe nad zemljom za četrdeset dana, i voda poraste i podigne korablju, tako da se ona dignu iznad zemlje. ¹⁸Voda prevlada i poraste vrlo mnogo nad zemljom, a korablja plovila na površini vode. ¹⁹Voda prevladavaše sve više i više nad zemljom, tako da sve visoke planine bilo gdje pod nebesima bijahu prekrivene. ²⁰Voda prevlada petnaest lakata više, i planine bijahu prekrivene. ²¹Svo biće što se mikaše po zemlji izgine, ptice i stoka i zvjerad i svako mnoštvo što vrvi nad zemljom, i svo čovječanstvo; ²²od svega što bijaše suha zemlja, svi u čijim nosnicama bijaše dah duha života, umrije. ²³Tako On izbrisa svakoga živog stvora koji bijaše nad licem zemlje, od ljudi do životinja do gmižućih stvorova i do ptica nebeskih, i oni bijahu izbrisani sa zemlje; i samo Noa ostade, zajedno s onima što bijahu s njim u korablji. ²⁴Voda prevladavaše nad zemljom stotinu i pedeset dana.

7:19 Jezik ovoga stiha jamačno podrazumijeva Potop širom svijeta (usp. 8:21; II. Pt 3:6). Ali je li tako? Pojam “zemljom” [Zemlja] (*eres*, BDB 75) može značiti “zemlja” (usp. 41:57). To može biti idiom sličan onome u Evanđelju po Luki 2:1 i Poslanici Kološanima 1:23 (usp. *Hard Sayings of the Bible*, IVP, str. 112-114). Za teologiju Potopa, njegov je doseg sporedan. Ne postoji dosljedna naslaga Potopa čak ni u Mezopotamiji koja bi bila veća negoli u čitavome svijetu! Potopi su bili uobičajeni u Mezopotamiji zbog dva velika riječna sustava koji se sastaju u svojim ušćima. Za dobru raspru vidi od Bernarda Ramma, *The Christian’s View of Science and Scripture*.

7:22 “dah duha života” (usp. bilješku u 1:30). Vodeni život bio je pošteđen.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Koje je vaše razumijevanje izričaja “sinovi Božji” i zašto?
2. Zašto mislite da bi anđeli htjeli uzeti ljudske žene?
3. Tko su bili Nefili?
4. Kako se Bog može kajati?
5. Što znači hodati s Bogom?
6. Zašto ribe nisu bile osuđene sa zemaljskim životinjama?
7. Što je čista i nečista životinja u Noinoj okolnosti?
8. Je li Potop bio mjesni ili sveopći? Zašto?

POSTANAK 8:1-22

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Potop se povlači	Noino izbavljenje	Veliki potop (6:5-8:22)	kraj Potopa	Potop se povlači
8:1-5 8:6-12 8:13-19	8:1-5 8:6-12 8:13-14	8:1-5 8:6-12 8:13-19	8:1-5 8:6-12 8:13-14	8:1-5 8:6-12 8:13 8:14
	8:15-19		8:15-19	iskrcaj 8:15-19
	Božji Savez sa Stvorenjem (8:20-9:17)		Noa prinosi žrtvu	
8:20-22 (22)	8:20-22 (22)	8:20-22 (22)	8:20-22 (22)	8:20-22 (22)

ČITANJE KRUG TRI (vidi str. vii u uvodnome dijelu)

SLIJEĐENJE IZVORNE PIŠČEVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. viii). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Postoji očita usporednica između Postanka 1 i Postanka 7 u tome što se vraća vodeni kaos.
- B. Postoji očita usporednica između Postanka 1 i Postanka 8 u Božjoj obnovi života koji se održao na zemlji:
 1. usporedi 1:2 s 8:1
 2. usporedi 1:6-7 s 8:2
 3. usporedi 1:22.24 s 8:17
 4. usporedi 1:28 s 9:1-2.
- C. Knjiga Postanka 8:1-19 okret je stihova 7:11-24. To je zasigurno književna građa.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:1-5

¹Ali Bog se spomenu Noe i svih zvijeri i sve stoke što bijahu s njim u korablji; i Bog prouzroči vjetar da prijede preko zemlje, i voda se slegnu. ²Isto tako izvori dubina i ustava nebeskih bijahu zatvoreni, i kiša s neba bijaše obuzdana; ³i voda otjecalaše odmjereno sa zemlje, te na kraju stotinu i pedeset dana voda se smanji. ⁴Sedmoga mjeseca, sedamnaestoga dana mjeseca, korablja počinu na planinama Ararata. ⁵Voda se smanjivala odmjereno sve do desetog mjeseca; u desetome mjesecu, prvoga dana mjeseca, vrhovi planina postadoše vidljivi.

8:1 “Bog” Ovo je pojam *Elohim*. Vidi bilješke u Knjizi Postanka 1:1 ili Posebnu temu u 2:4.

▣ **“spomenu se”** Ovaj pojam (BDB 269, KB 269, *Qal* IMPERFEKT) upotrijebljen je u smislu Božjega uzimanja primjerenoga i osobnog djelovanja prema nekome (usp. 8:1; 9:15; 16; 19:29; 30:22). Zavjetni Bog morao je djelovati opetovano zbog onoga što On jeste. Noa će biti izvor novoga ljudstva.

▣ **“Noe” [Noa]** Ovo ime (BDB 629) može značiti “počinak”, narodna etimologija temeljena na zvuku, ne filologiji.

▣ **“Bog prouzroči vjetar”** GLAGOL (BDB 716, KB 778) je *Hiphal* IMPERFEKT. Bog je upotrijebio prirodna sredstva na ubrzan način da osuši potopne vode, stih 2, kao što je učinio u Izlasku (usp. Izl 14:21).

Isto je tako moguće vidjeti Božja djelovanja u poglavljima 8 - 9 kao usporedna Božja djelovanja u poglavlju 1. Ovo je nov početak za čovječanstvo. Ako jeste tako, vjetar ovdje uspoređan je s “Duh lebdeći” u 1:2.

▣ **“slegnu”** Ovaj isti pojam (BDB 1013, KB 1491, *Qal* IMPERFEKT) upotrijebljen je za gnjev kralja u Knjizi o Esteri 2:1.

8:4 “na planinama Ararata” Ovo je bilo objašnjeno na tri načina: (1) planina na turskoj/ruskoj granici; (2) planina na sjeveru Mezopotamije blizu jezera Van; i (3) pojam sam po sebi upućuje na čitavo planinsko područje (asirijski *urartu*, BDB 76), ne posebno vrh (zabilježite množinu “planinama”).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:6-12

⁶Onda se dogodi na kraju četrdeset dana, da Noa otvori prozor korablje kojeg on napravi; ⁷i on otposla gavrana, i on letješe tu i tamo sve dok se voda ne osuši sa zemlje. ⁸Onda on otposla golubicu od sebe, da vidi je li se voda smanjila s lica zemlje; ⁹ali golubica ne nade odmorište za svoje noge, tako se ona vrati njemu u korablju, jer voda bijaše na površini čitave zemlje. Onda on pruži svoju ruku i uze je, i donese je u korablju k sebi. ¹⁰Tako on čekaše još drugih sedam dana; i ponovo on otposla golubicu iz korablje. ¹¹Golubica dođe k njemu prema večeri, i gle, u njenome kljunu bijaše svježe ubran maslinov list. Tako Noa znaše da se voda bijaše smanjila sa zemlje. ¹²Onda on čekaše još drugih sedam dana, i otposla golubicu; ali ona mu se nije vratila ponovo.

8:6 “četrdeset dana” Ovaj izričaj uobičajeno znači “dugo, neodređeno vremensko razdoblje”. U ovome okviru, nadnevcu su tako određeni da to može značiti točno četrdeset.

▣ **“prozor”** Ovo je drukčiji pojam (BDB 319) od višeznačnih pojmova u 6:16 (doslovno “krov”, BDB 844 I). Njegova veličina i mjesto neizvjesni su ali vjerojatno u samome krovu.

8:6-12 Budite pozorni da ne alegorizirate ove ptice! Postoji točna usporednica u mezopotamijskoj književnosti (tj. Ep o Gilgamešu 11:145-55), koja izgleda previše određena da bi bila slučajnost. Postoji književna usporednica između Biblije (tj. Post 1-11) i književnosti Mezopotamije.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:13-19

¹³Sad se dogodi u šesto i prvoj godini, u prvome mjesecu, prvoga u mjesecu, voda se osuši sa zemlje. Onda Noa ukloni pokrivač korablje, i pogleda, i gle, površina tla bijaše osušena. ¹⁴U drugome mjesecu, dvadeset-sedmoga dana mjeseca, zemlja bijaše suha. ¹⁵Onda Bog govoraše Noi, kazujući: ¹⁶“Izađi iz korablje, ti i tvoja žena i tvoji sinovi i žene

tvojih sinova s tobom. ¹⁷ Izvedi sobom svaki živi stvor od svega mesa što je s tobom, ptice i životinje i svakoga gmižućeg stvora koji gmiže po zemlji, da se mogu razmnožavati obilno na zemlji, i biti plodonosni i umnoženi na zemlji." ¹⁸ Tako Noa izade, i njegovi sinovi i njegova žena i žene njegovih sinova s njim. ¹⁹ Svaka zvijer, svaki gmižući stvor, i svaka ptica, sve što se kreće po zemlji, izade po svojim rodovima s korablje.

8:13 "Noa ukloni pokrivač" Ovo izgleda podrazumijeva da je on pomaknuo dio krova (BDB 492). Premda će kasnije taj pojam upućivati na životinjsku kožu kojom je bio prekriven Šator, teško je poduprijeti to značenje ovdje.

8:15 "Bog govoraše Noi" Ovaj čitavi okvir otkriva Noinu strpljivost i poslušnost. Božje zapovijedi (tj. 8:15-19) usporedne su sa 7:1-5.

8:16 "Izadi" Ovo je prva od nekoliko zapovijedi u stihovima 16-17:

1. "izadi", *Qal* IMPERATIV (BDB 422, KB 425), stih 16
2. "izvedi", *Hiphil* IMPERATIV (BDB 422, KB 425), stih 17
3. "razmnožavati obilno", *Qal* PERFEKT upotrijebljen u IMPERATIVNOME smislu (BDB 1056, KB 1655), stih 17
4. "biti plodonosni", *Qal* PERFEKT upotrijebljen u IMPERATIVNOME smislu (usp. 9:1.7 BDB 826, KB 953), stih 17
5. "umnoženi", *Qal* PERFEKT upotrijebljen u IMPERATIVNOME smislu (usp. 9:1.7 BDB 915, KB 1176), stih 17.

Ove su zapovijedi usporedne s Knjigom Postanka 1:22.24. U smislu Bog je ponovno započinjao. Vodeni kaos uništio je sav zemaljski život osim onoga u korablji. Božja prvotna svrha je nastavljena (usp. 6:18).

8:17 Ove Božje zapovijedi (također 9:1) usporedne su s Knjigom Postanka 1:22.24. Vidi Okvirne uvide na početku ovoga poglavlja.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:20-22

²⁰Onda Noa izgradi oltar GOSPODINU, i uze od svake čiste životinje i od svake čiste ptice i prinese žrtve paljenice na oltar. ²¹GOSPODIN omirisa blagi miomiris; i GOSPODIN reče Sebi: "Ja nikad neću ponovo prokleti tlo na račun čovjeka, jer je nakana ljudskoga srca zlo od njegove mladosti; i Ja neću nikad više uništiti svakog živog stvora, kao što sam učinio.

²²Dokle zemlja postoji,
Vrijeme sjetve i žetve,
I hladnoća i vrućina,
I ljeto i zima,
I dan i noć,
Neće prestati."

8:20 "Onda Noa izgradi oltar" Njegov prvi čin bio je štovanje i zahvaljivanje. Žrtvovanje je drevni ustroj (usp. 4:3; 12:7.8; 13:18; 22:19). Ovo je također prvo djelo Gilgameša u Epu o Gilgamešu nakon potopa (usp. 11:156-158).

▣ **"svake čiste životinje"** Mjerilo određivanja čistih i nečistih neizvjesno je (usp. 7:2), ali očito je bilo povezano sa žrtvovanjem, ne dijetalne smjernice (usp. Lev 11; Pnz 14).

8:21 "GOSPODIN omirisa blagi miomiris" Izričaj je bio upotrijebljen u Bibliji u smislu Božjega prihvaćanja prinosa (posebice Lev i Br). To ne podrazumijeva da je meso bilo hrana za Boga kao što je bilo u Epu o Gilgamešu (usp. 11:159-161). Biblija nikad ne vidi žrtveni sustav kao hranu za božanska bića kao što su to vidjeli okolni narodi.

▣ **"Ja nikad neću ponovo prokleti tlo... Ja neću nikad više uništiti svakoga živog stvora"** Ove usporedne izjave pokazuju napetost u Božjem srcu između Njegove ljubavi (usp. Iz 54:9) za Njegovo Stvorenje i Njegove pravde. Čovječanstvo je zlo i pokvareno ali Bog je odabrao raditi s nama u vremenu i postavio ga bez okolišanja u posljednje vrijeme (tj. posljednji dani). U ovoj osudi Božji se stav prema grješnome čovječanstvu promijenio. Ljudi su još uvijek zli. Božji će se stav opet promijeniti kad Njegov narod ne bude sposoban vršiti Mojsijev Savez. Bog želi ustanoviti Novi savez (usp. Jer 31:31-34 i Ez 36:27-38). Ljudi će biti učinjeni ispravnima pred Bogom kroz Mesijinu izvedbu i žrtvenu smrt.

Premda je jamačno istina da Bog obećava kako nikad neće poslati drugi potop, II. Petrova poslanica 3:10 tvrdi da će On očistiti Zemlju vatrom. Bog će raditi s grješnim čovječanstvom ali Njegov cilj jeste pravednost (usp. Lev 19:2; Mt 5:48).

▣ **“nakana ljudskoga srca (je) zlo od njegove mladosti”** Zlo tako očividno prije Potopa (usp. 6:5.11.12.13) još je uvijek unutar paloga čovječanstva, kao što će Noa i njegova obitelj jasno pokazati!

8:22 To je ova postojanost u prirodi koja je dala napredak suvremenoj zapadnjačkoj znanosti. Bog je učvrstio uniformitarizam (tj. redovite, ravnomjerne djelatnosti prirode). Međutim, zabilježite početni izričaj “dokle zemlja postoji”. Stih 22 tiskan je u engleskim prijevodima kao lirski odlomak.

POSTANAK 9:1-29

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Savez o dugi	Božji Savez sa Stvorenjem (8:20-9:17)	Božji Savez s Noom	Božji Savez s Noom	novi svjetski poredak
9:1-7 (6-7) 9:8-17	9:1-7 (6-7) 9:8-17	9:1-7 (6) 9:8-17	9:1-6 9:7 9:8-17	9:1-7 (6) 9:8-11 9:12-16 9:17
9:18-19 9:20-27 (25-27) 9:28-29	Noa i njegovi sinovi 9:18-19 9:20-23 9:24-27 (25-27) 9:28-29	Noino prokletstvo nad Kanaanom 9:18-19 9:20-27 (25-27) 9:28-29	Noa i njegovi sinovi 9:18-19 9:20-27 (25-27) 9:28-29	Noa i njegovi sinovi 9:18-19 9:20-27 (25-27) 9:28-29

ČITANJE KRUG TRI (vidi str. vii u uvodnome dijelu)

SLIJEĐENJE IZVORNE PIŠČEVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. viii). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:1-7

¹I Bog blagoslovi Nou i njegove sinove i reče im: "Budite plodni i množite se, i ispunite zemlju. ²Strah od vas i strava od vas bit će na svakoj zvijeri na zemlji i na svakoj ptici nebeskoj; sa svim što gmiže po tlu, i sve ribe mora, u vaše su ruke date. ³Svaki stvor što se miče koji je živ bit će hrana za vas; Ja sve dajem vama, kao što vam Ja dadoh zelenu biljku. ⁴Jedino ne smijete jesti meso s njegovim životom, *to jest*, njegovu krv. ⁵Zasigurno Ja ću zahtijevati vaš život; od svake zvijeri Ja ću ga zahtijevati. I od *svakoga* čovjeka, od brata svakoga čovjeka Ja ću zahtijevati život čovjeka.

⁶Tko god prolije čovjekovu krv,
Od čovjeka njegova će krv biti prolivena,
Jer na sliku Božju
On učini čovjeka.

⁷A vi, budite plodonosni i množite se; Napučite zemlju obilno i množite se u njoj."

9:1 “Budite plodni i množite se, i ispunite zemlju” Zabilježite tri *Qal* IMPERATIVA: “budite plodni” (BDB 826, KB 963), “množite se” (BDB 915, KB 1176), “ispunite zemlju” (BDB 569, KB 583). Ovo je drugi početak za čovječanstvo (usp. 1:28), ali zabilježite da je grijeh uzrokovao promjenu u zapovijedi, “podvrgnite je, i vladajte” izostavljeno je.

9:2 “strah... strava” Čovječanstvo ima novi odnos sa životinjama, ne mir i prijateljstvo kao u Edenu i u eshatološkome vremenu (Iz), nego strah (BDB 432) i stravu (BDB 369). Septuaginta dodaje “stoka” stihu ali domaće životinje nisu pogodene.

9:3 “Svaki stvor što se miče koji je živ bit će hrana za vas” Čovječanstvo je prvotno bilo vegetarijansko (barem u Edenskome vrtu) ali nakon pada i nakon što ljetina nije mogla biti proizvedena neko vrijeme, meso je bilo učinjeno dostupnim. Zabilježite također da nije postojala razlika između čistih i nečistih životinja tako dugo dok nije bila osigurana potrošnja (vrlo različito od Lev 11), ali postojala je razlika u žrtvovanju (usp. 7:2 i dalje).

9:4 “ne smijete jesti meso s njegovim životom, to jest, njegovu krv” Ovo je teološki temelj za žrtveni sustav (usp. Lev 17:10-16; Pnz 12:16.23; Djela 15:29) i značenje Kristove smrti. Grijeh košta života. Bog je milosrdno zamijenio životinjski život.

9:5-6 “Od čovjeka njegova će krv biti prolivena” Ovo je prva izjava o “oko za oko” pravdu. Ona pokazuje Božje određivanje upravljanja pravom smrtne kazne. U SZ-u, to je bilo ostvareno s “go’el” (srodnik iskupitelj). Za moguće NZ-ne reference vidi Djela apostolska 25:11 i Poslanicu Rimljanima 13:4.

Stih 5 je proza dok je stih 6 tiskan u poetskim usporednim redovima.

Postoji moguća hebrejska igra riječi koja čak može utjecati na etimologiju između krvi (*dam*) i čovjeka (*adam*). U asirijskome pojmu pojam čovjek (*adamu*) povezan je sa svetištem (*adman*). Prema tome, može postojati poveznica između štovanja-čovječanstva-krvlju (usp. Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 45).

▣ “Jer na sliku Božju

On učini čovjeka” Ovo pokazuje prvenstvo ljudske vrste (usp. 1:26.27; 5:1.3). Kakva strašna povlastica i odgovornost.

9:7 “Napučite zemlju obilno” Ovo je usporednica s 1:22.24.28. Poglavlja 8 – 9 oblikuju ponovno uvođenje Božje izražene volje i djelovanja u Knjizi Postanka 1. Ovaj stih ima četiri *Qal* IMPERATIVA, dok stih 1 ima tri. Rabini kažu da zbog okvira ubojstva (stihovi 5-6) oni koji odbace imati djecu također krše ovu zapovijed.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:8-17

⁸Onda Bog govoraše Noi i njegovim sinovima s njim, kazujući: ⁹“Sad gledajte, Ja Sâm uspostavljam Svoj savez s vama, i s vašim potomcima poslije vas; ¹⁰i sa svakim živim stvorenjem što je s vama, pticama, stokom, i svakom zvijeri na zemlji s vama; sa svim što izlazi iz korablje, čak sa svakom zvijeri zemaljskom. ¹¹Ja uspostavljam Svoj savez s vama; i svo biće nikad više neće biti ponovo uništeno vodom potopnom, niti će ikad više biti potopa da uništi zemlju.” ¹²Bog reče: “Ovo je znak saveza kojeg Ja činim između Sebe i vas i svakoga živog stvorenja što je s vama, za sve naredne naraštaje; ¹³Ja postavljam Svoju dugu u oblak, i ona će biti za znak saveza između Mene i zemlje. ¹⁴I dogodit će se, kad dovedem oblak nad zemljom, da će duga biti vidljiva u oblaku, ¹⁵i Ja ću se spomenuti Svoga saveza, koji je između Mene i vas i svakoga živog stvorenja od svega bića; i nikad više neće voda postati potopom da uništi svo biće. ¹⁶Kad je duga u oblaku, onda ću Ja pogledati na nju, za spomen vječnoga saveza između Boga i svakoga živog stvorenja od svega bića što je na zemlji.” ¹⁷I Bog reče Noi: “Ovo je znak saveza što sam ga Ja uspostavio između Mene i svega bića što je na zemlji.”

9:9 “Ja Sâm uspostavljam” Ovaj je Savez neuvjetovan i u potpunosti od Božje milosti (usp. 9.11.12.17). Ostali Savezi uključujući Adamovske i Abrahamske Saveze imaju uvjete. Vidi Posebnu temu: Savez u 6:18.

9:12 “sve naredne naraštaje” “Sve” (*olam*), kao u stihu 16, znači “uvijek traje/vječno”. Vidi Posebnu temu u 3:22. Isto tako Rashi spominje da je “naraštaje” pogrješno napisano u hebrejskome tekstu. On tumači to kao značenje da je Savez jedino za naraštaje s pogrješnom vjerom.

9:13 “dugu... znak” Duga se mogla prvo pojaviti ovdje. Knjiga Postanka 2:5-6 podrazumijeva da se početno navodnjavanje dogodilo na različit način iz kiše (tj. magla iz tla). Vrlo je moguće da je duga (BDB 905) bila oružje koje je Bog odložio (tj.

neće uništiti čovječanstvo u osudi). U drevna vremena objesiti luk bio je znak mira. Također je moguće da Bog stavlja novo značenje uobičajenome fizičkom zbivanju.

9:15 “Ja ću se spomenuti” Duga je bila znak za Boga i čovječanstvo. Ovo je fizička pojedinost što simbolizira činjenicu kako Bog ne zaboravlja (slično zamisli “knjige života” i “knjige djela”).

☐ **“nikad više neće voda postati potopom da uništi svo biće”** Ovo ne znači kako neće uopće biti potopa, nego kako neće biti sveopćega Potopa da uništi svo čovječanstvo i životinjsku vrstu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:18-19

¹⁸Sad sinovi Noe koji iziđoše iz korablje bijahu Šem i Ham i Jafet; a Ham bijaše otac Kanaana. ¹⁹Ova trojica bijahu sinovi Noe, i od ovih čitava se zemlja bijaše napučila.

9:18 “Šem” Etimologija ovoga imena može biti “glasovit” ili “ime” (BDB 1028 II).

☐ **“Ham”** Ovo ime može značiti “vruć” (KB 325II). Možda je odražavalo drevno ime za Egipat (tj. “vruća zemlja”).

☐ **“Jafet”** Etimologija ovoga imena može biti “produživač” ili “povećan” (BDB 834, vidi hebrejsku igru riječi u stihu 22).

☐ **“Kanaana” [Kanaan]** On (BDB 488) je spomenut iz moguća dva razloga: (1) Noinog pijanstva i ishodujućeg prokletstva koje će pogoditi Kanaana ili (2) Kanaanci su postali Izraelova glavna teološka poteškoća u kasnijim godinama (tj. Mojsijev životni vijek).

9:19 Ovo je bilo opetovano izjavljena Božja svrha (tj. ispuniti Zemlju). Babilonska kula bila je izravno zastranjivanje od toga.

Zanimljivo je da je suvremeno proučavanje mitohondrijske DNK-e zaključilo da su prvotni ljudi došli iz sjeverne Afrike dok je suvremena filologija odredila da su svi ljudski jezici započeli u sjevernoj Indiji. Zabilježite koliko je to blizu biblijskome izvješću.

Očito je kako su sve različite ljudske rase izravni potomci ova tri brata. Suvremena istraživanja DNK-e pokazala su kako su ljudi svih rasa genetski isti!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:20-27

²⁰Onda Noa započe obrađivati i saditi vinograd. ²¹On pijaše od vina i postade pijan, i otkri se unutar svoga šatora. ²²Ham, otac Kanaana, vidje nagost svoga oca, i reče svojom dvojici braće koji bijahu vani. ²³Ali Šem i Jafet uzehu haljine i stave ih preko oba svoja ramena te hodahu unatraske i pokriše nagost svoga oca; a njihova lica bijahu okrenuta, tako da nisu vidjeli nagost svoga oca. ²⁴Kad se Noa probudi od svoga vina, on znaše što mu je njegov najmlađi sin učinio.

²⁵Tako on reče:

"Proklet neka je Kanaan;

Sluga slugu

On će biti svojoj braći."

²⁶On reče isto tako:

"Blagoslovljen neka je GOSPODIN,

Bog Šemov;

I neka Kanaan bude njegov sluga.

²⁷Neka Bog poveća Jafeta,

I neka prebiva u šatorima Šemovim;

I neka Kanaan bude njegov sluga."

9:20 “Noa započe obrađivati” NASB i RSV prijevodi izgleda previše ulaze u hebrejski način izražavanja; Noa nije bio prvi zemljoradnik – što je s Kajinom (4:2) ili Lamekom (5:29)? NRSV ima: “Noa, čovjek zemlje”.

9:21 “postade pijan” Pijanstvo (BDB 1016 I, KB 1500) je neodobravano ponovno i opetovano u Pismu (usp. Izr 23:29-35). Ipak vino nije poteškoća, nego njegova zlouporaba od čovječanstva (usp. Pnz 14:26; Ps 104:15; Izr 31:6-7).

POSEBNA TEMA: VINO I JAKA PIĆA

- I. Biblijski pojmovi
- A. Stari zavjet
1. *Yayin* – To je općeniti pojam za vino, koji je upotrijebljen 141 puta (BDB 406). Etimologija je nesigurna zato što ne potječe iz hebrejskoga korijena. Uvijek znači fermentirani voćni sok, obično grožđe. Neki posebni odlomci su Knjiga Postanka 9:21; Izlazak 29:40; Brojevi 15:5.10
 2. *Tirosh* – To je “novo vino” (BDB 440). Međutim, zbog klimatskih uvjeta na Bliskome Istoku, fermentacija započinje najmanje 6 sati nakon izlučivanja soka. Taj pojam upućuje na vino u tijeku fermentacije. Vidi neke posebne odlomke: Ponovljeni zakon 12:17; 18:4; Izaija 62:8-9; Hošea 4:11
 3. *Asis* – Knjiga proroka Joela 1:5 i Izaija 49:26 pokazuju da je to očito alkoholno (BDB 779)
 4. *Sekar* – To je pojam za “jako piće” (BDB 1016, usp. Iz 5:1). Ima nekakve dodatke da bude više opojno. Isti hebrejski korijen upotrijebljen je u pojmu “pijan” ili “pijanica”.
- B. Novi zavjet
1. *Oinos* – grčki ekvivalent pojmu *yayin* (usp. Izr 20:1; 31:6; Iz 28:7).
 2. *Neos oinos* (novo vino) – grčki ekvivalent pojmu *tirosh* (usp. Mk 2:22).
 3. *Gleuchos vinos* (slatko vino) – vino u ranome stupnju fermentacije (usp. Djela 2:13).
- II. Fermentacija
- A. Fermentacija započinje vrlo rano, često prvoga dana (6 sati nakon što je sok bio izlučen).
- B. Kad se pojavi slaba pjena na površini, židovska predaja kaže da to podliježe vinskoj desetini (*Ma aseroth* 1:7).
- C. Početna fermentacija je duž jednoga tjedna.
- D. Drugotna fermentacija uzima oko 40 dana. Na tome stupnju to je vino smatrano zrelim i može biti prinijeto na oltar (*Eduyyoth* 6:1).
- E. Vino koje počiva na svome “talogu” (stari sediment) smatrano je dobrim, ali vino mora biti dobro procijeđeno prije uporabe.
- F. Tri godine u najduljem vremenskom razdoblju to vino može biti uskladišteno. Nazvano je “staro vino”. Smatrano je najboljim obično nakon jedne godine fermentacije.
- G. Samo u zadnjih 100 godina, sa sterilnim uvjetima i kemijskim dodacima, postalo je moguće odgoditi tijekom fermentacije.
- III. Biblijska uporaba
- A. Stari zavjet
1. Vino je dar od Boga (usp. Post 27:28; Ps 104:14-15; Prop 9:7; Hoš 2:8-9; Joel 2:19.24; Am 9:13; Zah 10:7).
 2. Vino je dio žrtvenoga prinosa (usp. Izl 29:40; Lev 23:13; Br 15:7.10; 28:14; Suci 9:13).
 3. Vino je bilo korišteno na izraelskim blagdanima (usp. Pnz 14:26).
 4. Vino je upotrebljavano kao lijek (usp. II. Sam 16:2; Izr 31:6-7).
 5. Vino može biti stvarna poteškoća (Noa – Post 9:21; Lot – Post 19:33.35; Samson – Suci 16:19; Nabal – I. Sam 25:36; Urija – II. Sam 11:13; Amnon – II. Sam 13:28; Eli – I. Kr 20:12; vladara: Am 6:6; žena – Am 4).
 6. Vino ima svoje popratno upozorenje protiv zlouporabe (usp. Izr 20:1; 23:20-21.29-35; 31:4-5; Iz 5:11.22; 19:14; 28:7-8; Hoš 4:11).
 7. Vino je bilo zabranjeno određenim skupinama (svećenicima na dužnosti: Lev 10:9; Ez 44:21; nazarenima: Br 6; vladarima: Izr 31:4-5; Iz 56:11-12; Hoš 7:5).
 8. Vino je korišteno u eshatološkoj okolnosti (usp. Am 9:13; Joel 3:18; Zah 9:17).
- B. Međubiblijski
1. Umjerenost u vinu od velike je pomoći (Prop 31:27-30).
 2. Rabini kažu: “Vino je najveće od svih medicina, a tamo gdje vino nije dovoljno, potrebni su lijekovi.” (BB 58b).
 3. Miješanje vina i vode nije štetno, nego prijatno, i povećava nečiji užitak (II. Mak 15:39).

- C. Novi zavjet
1. Isus je promijenio vodu u vino (usp. Iv 2:1-11).
 2. Isus je koristio vino (usp. Mt 11:16.18-19; Lk 7:33-34; 22:17 i dalje).
 3. Na dan Pedesetnice Petar je bio okrivljen za pijanstvo zbog "novoga vina" (usp. Djela 2:13).
 4. Vino je bilo korišteno kao medicina (usp. Mk 15:23; Lk 10:34; I. Tim 5:23).
 5. Vođe ga ne smiju zlorabiti. To ne znači potpuna apstinencija (usp. I. Tim 3:3.8; Tit 1:7; 2:3; I. Pt 4:3).
 6. Vino je korišteno u eshatološkim okolnostima (usp. Mt 22:1 i dalje; Otk 19:9).
 7. Pijanstvo je za žaliti (usp. Mt 24:49; Lk 11:45; 21:34; I. Kor 5:11-13; 6:10; Gal 5:21; I. Pt 4:3; Rim 13:1-14).

IV. Teološki uvid

- A. Dijalektička napetost:
1. Vino je dar od Boga.
 2. Pijanstvo je velika poteškoća.
 3. Naš primjer je Krist (usp. Mt 15:1-20; Mk 7:1-23; Rim 14; I. Kor 8:7-13).
- B. Stremljenje da se ide preko Bogom-datih granica:
1. Bog je izvor svih dobrih stvari.
 2. Čovjek je zlorabio sve Božje darove uzimajući ih preko granica.
- C. Zloraba je u nama, ne u stvarima. Nema ničega zloga u fizičkome stvorenju (usp. Rim 14:14.20).

9:22 "vidje nagost svoga oca, i reče svojom dvojici braće koji bijahu vani" Hamov je grijeh bio: (1) njegovo nepoštivanje oca ili (2) neka vrsta seksualnoga čina (usp. Lev 18:6.7). Hebreji su bili veoma svjesni nagosti.

U teološkome smislu, ovo pokazuje nastavljaću silaznu putanju prema Padu. Noa pijan! Ham vrlo uživa i u očevoj ludosti i u nagosti! Ova sklonost prema nepoštivanju i seksualnoj izopačenosti postaje tako očita u Kanaanovim potomcima! Stremljenja su morala postati vidljiva Noi koji proklinje Kanaana, ne Hama.

Kao dodatak pismu, ova epizoda nema ništa, ništa s biblijskim obscenijivanjem crne rase. Afrikanci su jamačno proizašli od Hama ali Kanaanci nisu bili crni (tj. zidne slike u Egiptu)!

9:24 "Noa... znaše" On je moguće znao jer je pitao, ali to je vjerojatno bilo zbog toga što su Šem i Jafet stavili pokrivalo preko njega.

☐ **"najmlađi sin"** Ham je uvijek popisan drugi na popisu Noinih sinova. Ova hebrejska riječ može biti superlativ "najmlađi" ili komparativ "mlađi".

9:25 "Tako on reče" Sjetite se hebrejske zamisli snage izgovorene riječi, Knjiga Postanka 1, kao i važnost roditeljskoga blagoslova, Postanak 49.

☐ **"Proklet neka je Kanaan"** Ovaj GLAGOL (BDB 76, KB 91) je *Qal* PASIVNI PARTICIP. Rabini kažu da je Kanaan vidio Noinu nagost prvi i rekao svome ocu, Hamu, ali vjerojatno je Noa vidio ovaj dokaz nepoštujuće naravi u Hamovu mlađemu sinu, ili Kanaanu, najmlađemu sinu, što je način pripisivanja na sve Hamove potomke. Zabilježite kako to nije prokletstvo od Boga nego od alkoholiziranoga oskrvnutog Noe!

Iz kasnije Izraelove povijesti očito je da su Kanaanci bili viđeni kao zli idolatrijski narod koji mora biti posve uništen. U njihovim su zemljama divovi još uvijek živi. To je njihovo štovanje plodnosti što je zabranjeno u Levitskome zakoniku.

POSEBNA TEMA: RASIZAM

I. Uvod

- A. Ovo je sveopći izraz paloga čovječanstva unutar njegova društva. To je ego čovječanstva, koji podupire samo sebe na leđima drugih. Rasizam je, na mnogo načina, suvremena pojava, dok je nacionalizam (ili pripadnost plemenu) više drevni izraz.

- B. Nacionalizam je započeo u Babelu (Post 11) i prvotno se odnosio na tri Noina sina od kojih su se razvile takozvane rase (Post 10). Doduše, iz Pisma je vidljivo da je čovječanstvo iz jednoga ishodišta (usp. Post 1 – 3; Djela 17:24-26).
- C. Rasizam je samo jedna od mnogih predrasuda. Neke druge su: (1) obrazovni snobizam; (2) društveno-gospodarska oholost; (3) samo-pravedni religijski legalizam; i (4) dogmatsko političke skupine.

II. Biblijska građa

A. Stari zavjet

1. Postanak 1:27 – Ljudski rod, muško i žensko, bio je stvoren na sliku i sličnost Bogu, koji ih je stvorio jedinstvenima. To također pokazuje njihovu osobnu vrijednost i dostojanstvo (usp. Iv 3:16).
2. Postanak 1:11-25 – Deset je puta zabilježen izričaj: "... po njihovim vrstama ...". To se koristilo kako bi se podržala rasna segregacija. Doduše, očito je ovo izvan okvira zato jer izričaj upućuje na životinje i biljke a ne na ljudstvo.
3. Postanak 9:18-27 – Ovo se koristilo kako bi se poduprla rasna prevlast. Mora biti zapamćeno da Bog nije prokleo Kanaana. Noa, njegov djed, prokleo ga je nakon što se probudio iz pijane omamljenosti. Biblija nikad ne navodi da je Bog potvrdio tu kletvu/prokletstvo. Čak i ako bi On to učinio, to ne utječe na crnu rasu. Kanaan je bio otac onih koji su naseljavali Palestinu i egipatske zidne umjetnine pokazuju da oni nisu bili crni.
4. Jošua 9:23 – Ovo je bilo korišteno kako bi se dokazalo da će jedna rasa služiti drugoj. Doduše, u okviru, Gibeonci su od istoga rasnog podrijetla kao Židovi.
5. Ezra 9 – 10 i Nehemija 13 – Ovo je često bilo korišteno u rasnome smislu, ali okvir pokazuje da su brakovi bili osuđeni, ne zbog rase (oni su bili od istoga Noinog sina, Post 10), nego zbog religijskih razloga.

B. Novi zavjet

1. Evanđelja

- a. Isus je iskoristio mržnju između Židova i Samarijanaca na nekoliko mjesta, koja pokazuju da je rasna mržnja neprimjerena:
 - (1) parabola o dobrom Samarijancu (Lk 10:25-37)
 - (2) žena na izvoru (Iv 4)
 - (3) zahvalni gubavac (Lk 17:7-19)
- b. Evanđelje je za svo čovječanstvo:
 - (1) Ivan 3:16
 - (2) Luka 24:46-47
 - (3) Hebrejima 2:9
 - (4) Otkrivenje 14:6
- c. Kraljevstvo će uključiti svo čovječanstvo:
 - (1) Luka 13:29
 - (2) Otkrivenje 5

2. Djela apostolska

- a. Djela apostolska 10 odlučujuće je poglavlje o Božjoj sveopćoj ljubavi i sveopćoj poruci Evanđelja
- b. Petar je bio napadnut zbog njegovih činidaba u Djelima apostolskim 11 i ta poteškoća nije bila riješena do sabora u Jeruzalemu kad su se u Djelima apostolskim 15 sreli i došli do rješenja. Ova napetost između Židova i ne-Židova u prvome stoljeću bila je vrlo žestoka.

3. Pavao

- a. nema prepreka u Kristu:
 - (1) Galaćanima 3:26-28
 - (2) Efežanima 2:11-22
 - (3) Kološanima 3:11

- b. Bog ne pravi razliku među osobama:
 - (1) Rimljanima 2:11
 - (2) Efežanima 6:9
- 4. Petar i Jakov
 - a. Bog ne pravi razliku među osobama, I. Petrova 1:17
 - b. budući da Bog ne pokazuje pristranost, ne smiju ga pokazivati ni Njegovi ljudi, Jakov 2:1
- 5. Ivan
 - a. jedna od najjačih izjava o odgovornosti vjernika nađena je u I. Ivanovoj 4:20

III. Zaključak

- A. Rasizam, ili što se toga tiče, predrasuda ikoje vrste, potpuno je neprimjeren za Božju djecu. Evo navoda Henleea Barnetteja, koji je 1964. godine na skupu u Gloriet, New Mexico, govorio za Komisiju za kršćanski život:

“Rasizam je heretički zato jer je nebiblijski i nekršćanski, da ne kažem neznanstveni.”
 - B. Ova poteškoća daje kršćanima priliku pokazati njihovu Kristo-sličnu ljubav, praštanje i razumijevanje prema izgubljenome svijetu. Kršćaninovo odbijanje u tome području pokazuje nezrelost a to je mogućnost Zlome da uspori vjernikovu vjeru, sigurnost, i rast. To će također djelovati kao prepreka dolaženju izgubljenih ljudi Kristu.
 - C. Što mogu ja učiniti? (Ovaj dio uzet je iz proglasa Komisije za kršćanski život naslovljenog “Rasni odnosi”)
- “NA OSOBNOME STUPNJU”
- ★ Prihvati vlastitu odgovornost u rješavanju poteškoća vezanih s rasom.
 - ★ Molitvom, proučavanjem Biblije, i druženjima s onima druge rase, nastoj osloboditi svoj život od rasnih predrasuda.
 - ★ Izrazi svoja uvjerenja o rasi, posebice tamo gdje su neosporeni oni koji potiču rasnu mržnju.
- “U OBITELJSKOME ŽIVOTU”
- ★ Prepoznavaj važnost obiteljskoga utjecaja na razvitak stavova prema drugim rasama.
 - ★ Nastoj razviti kršćanske stavove raspravljajući o tome što djeca i roditelji izvan doma čuju o rasnim pitanjima.
 - ★ Roditelji bi morali biti pozorni u davanju kršćanskog primjera vezanog na ljude drugih rasa.
 - ★ Nastoj omogućiti stvaranje obiteljskih prijateljstava preko rasnih pravaca.
- “U VAŠOJ CRKVI”
- ★ Propovijedanjem i učenjem biblijske istine vezane na rasu, kongregacija može biti potaknuta davanjem primjera za čitavu zajednicu.
 - ★ Budite sigurni da je slavljenje, druženje, i služenje preko crkve otvoreno svima, jednako kao što NZ-ne crkve nisu vidjele rasne prepreke (Ef 2:11-22; Gal 3:26-29).
- “U SVAKODNEVNOME ŽIVOTU”
- ★ Pomozi nadvladati sve rasne diskriminacije u poslovnome svijetu.
 - ★ Radi preko svih vrsta društvenih organizacija da osiguraju ista prava i mogućnosti, znajući da je rasni problem onaj koji bi morao biti napadnut, a ne ljudi. Cilj je promicanje razumijevanja, a ne stvaranje ogorčenja.
 - ★ Ako se čini mudrim, organiziraj poseban odbor zabrinutih građana u svrhu otvaranja načina za razgovor u zajednici za poduku opće javnosti i za poboljšanje međurasnih odnosa.
 - ★ Podupri donošenje zakona i zakonodavce u pronalasku promidžbe zakona o rasnoj pravednosti i suprotstavi se onima koji iskorištavaju pristranost za političku korist.
 - ★ Preporučite službenu provedbu zakona za provođenje zakona bez diskriminacije.
 - ★ Izbjegavaj nasilje, i promiči poštovanje zakona, radeći kao kršćanski građanin sve moguće za osiguranje da zakonski sadržaji ne postanu oruđa u rukama onih koji bi željeli

promicati diskriminaciju.
★ Primijeni Kristov duh i um u svim ljudskim međuodnosima.

▣ **“Sluga slugu”** Ovo je hebrejsko superlativno značenje “najniži sluga”. To je bilo ispunjeno u Jošuinom osvajanju Palestine!

9:26-27 Riječca “neka” ova dva stiha su ZAPOVJEDNI načini, tri posebna oblika i jedan okvirno podrazumijevan.

9:26 “GOSPODIN” “YHWH” izgleda da je posebna uporaba zavjetnoga imena (vidi bilješku u 2:4) ako bi se prepoznalo Šema kao lozu Mesije (usp. Lk 3:36).

▣ **“Bog Šemov”** Šem znači “ime” i može biti igra s osobitim Božjim imenom, YHWH (BDB 1028 II). Šemova loza je loza Mesije. Ovo je u oprečju s 11:4!

9:27 “neka prebiva u šatorima Šemovim” Neki ovo vide: (1) u političkome smislu kao prevlast rimske ili europske kulture ili (2) u duhovnome smislu uključivanja pogana s blagoslovima Židova, što je također bio dio Abrahamovskoga Saveza (usp. 12:3; Ef 2:11 - 3:13).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:28-29

²⁸Noa življaše tri stotine i pedeset godina nakon potopa. ²⁹Tako svi Noini dani bijahu devet stotina i pedeset godina, i on umre.

9:29 Smrt je ipak kraljevala (vidi poglavlje 5)!

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Kako je Pad utjecao na Božji Savez s Noom?
2. Je li smrtna kazna biblijski propis (usp. stih 6)?
3. Je li Noa prokleo crnu rasu?
4. Na što upućuje stih 27?

POSTANAK 10:1-32

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Noini potomci	narodi potekli od Noe	tabela naroda	potomci Noinih sinova	ponarodnjavanje Zemlje
10:1	10:1	10:1	10:1	10:1
10:2-5	10:2-5	10:2-5	10:2-5	10:2-5a 10:5b
10:6-14	10:6-14	10:6-14	10:6-12	10:6-7 10:8-12
10:15-20	10:15-20	10:15-20	10:13-14 10:15-20	10:13-14 10:15-19
10:21-31	10:21-31	10:21-31	10:21-31	10:20 10:21 10:22-23 10:24-30
10:32	10:32	10:32	10:32	10:31 10:32

ČITANJE KRUG TRI (vidi str. vii u uvodnome dijelu)

SLIJEĐENJE IZVORNE PIŠČEVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. viii). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

UVOD

- A. Što je teološka svrha iscrpne naravi poglavlja 10?
1. Ono pokazuje da se Boga tiču svi narodi. Poglavlje 11 kronološki je neuređeno. To izgleda pokazuje da poglavlje 10 nije samo osuda (usp. 11:1-9), nego prvenstveno ispunjenje 1:28 i 9:1.7 (tj. budite plodonosni i ispunite Zemlju).
 2. Na ove se iste narode često upućuje u prorocima (usp. Iz 7 - 23; Jer 46 - 51; Ez 27 - 30; 38 - 39) kao skupine koje Bog osuđuje.
 3. Ono postavlja pozornicu za poziv Abrahama i njegova sjemena kao kraljevstvo svećenstva kako bi se doveo sav svijet YHWH-i (usp. 12:3; Izl 19:5-6).
 4. Ono slijedi uzorak Knjige Postanka uskoga žarišta mesijanske loze (usp. 9:26).

5. Izgleda kako postoji oko 70 spomenutih skupina. Rabini kažu kako postoji 70 svjetskih jezika, moguće iz Ponovljenoga zakona 32:5. Mnogi povezuju Evanđelje po Luki 10:1 s ovime kako bi obranili misijsku navalu Evanđelja širom svijeta.
- B. Kako i zašto se ovo ne slaže sa suvremenim etnološkim istraživanjem?
1. Suvremeno istraživanje temeljeno je na jezičnim načelima dok je biblijsko izvješće usredotočeno na zemljopisni podatak. Ova zemljopisna obavijest utjecala je na: (1) nadnevak i (2) seljenja naroda i zbog premještanja i zbog rata (usp. Ez 16:3; Hoš 12:7).
 2. Mora se uzeti u obzir teološka narav ovoga izvješća:
 - a. selektivni opseg
 - b. jedinstvo čovječanstva (Adam i Noa)
 - c. one narode najudaljenije od dodira s Izraelom kojima se najmanje bavi (ili se uopće ne bavi).
 3. Ovo poglavlje sadrži mnogo množinskih imena. To pokazuje da često kao predstavnik skupine stoji predak. Često, skupina zauzima više negoli jedno zemljopisno mjesto.
 4. Ovo nije zapadnjačko, iscrpno, znanstveno izvješće. Mi često zaboravljamo da je to u najmanju ruku prvi pokušaj ove vrste. Njegova urednost osigurana je našom pretpostavkom predanosti Pismu. Međutim, to ne znači da je to značilo obavijestiti nas iscrpno u svim područjima ili se prilagoditi našem zapadnjačkome umnome sklopu. Za njegove dane ono je šokantno precizno!
 5. Ovaj popis, kao i cijela Tora, bio je predmet za pisarske preradbe i osuvremenjivanje. Nekoliko od imena u ovome popisu (tj. Cimmerianci [grč. *Kimmerioi*, drevni konjanički nomadi indo-eurospkog podrijetla – op.prev.], Skiti, Filistejci, i Medijci) nisu nađena u drugoj drevnoj književnosti Bliskoga Istoka sve do 1500.-1000. godine prije Krista.
 6. To je moguće zbog naroda Azije i Polinezije (time i Amerike) te mnogih naroda Afrike kojima se ne bavi, tako da ovaj popis jedino može uključiti dijelove rasne raznovrsnosti koje je moguće promatrati danas. Ako je ovo istinito onda je teološko pretjerivanje reći kako su rase došle izravno od Noine troje djece.

To ne znači smanjiti istovjetnost ljudi (što su proučavanja DNK-e potvrdila) koja je jasno potvrđena u izvornome ljudskome paru u Knjizi Postanka 1 i 2.
- C. Njegova građa
1. Jafeh, stihovi 2-5, zauzima područje sjeverno od Mezopotamije od Španjolske do Kaspijskoga mora.
 2. Ham, stihovi 6-20, zauzima područje južno od Mezopotamije od Afrike do Indije.
 3. Šem, stihovi 21 i dalje, bave se zauzimanjem Mezopotamije od Semita od Mediteranskoga mora do Indije.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:1

¹Sad ovo su *izvješća o naraštajima Šema, Hama, i Jafeta, sinova Noinih; a sinovi im bijahu rođeni nakon potopa.*

10:1 “Sad ovo su izvješća o naraštajima” Ovaj je izričaj ponovljen tri puta u okviru poglavlja 10 i 11 (10:1; 11:10.27). To može biti autorov način kratkoga pregleda knjige ili babilonski kolofoinij [bilješka na posljednjoj stranici – op.prev.] kako bi označio glinene pločice pisane klinastim pismom koje idu zajedno.

▣ **“Šema, Hama, i Jafeta” [Šem, Ham, Jafet]** Ovaj redosljed popisivanja njihovih imena nije prvenstveno povezan s njihovim dobima starosti nego s teološkim poretom, popisujući prvo one u mesijanskoj lozi, a oni najudaljeniji premješteni su zadnji.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:2-5

²Sinovi Jafeta *bijahu* Gomer i Magog i Madaj i Javan i Tubal i Mešak i Tiras. ³Sinovi Gomera *bijahu* Aškenaz i Rifat i Togarma. ⁴Sinovi Javana *bijahu* Eliša i Taršiš, Kitijci i Dodanci. ⁵Od ovih *bijahu* narodi otoka odvojeni u svoje zemlje, svaki prema svome jeziku, prema svojim obiteljima, u svoje narode.

10:2 “Gomer” Ovo izgleda upućuje na Cimerijance ili Kimerijance (BDB 170), koji su spomenuti u Homerovoj *Ilijadi*, poglavlje 11:13-19. Oni su nastavali sjevernu Malu Aziju. Oni su se moguće selili sjeverno i postali europske plemenske skupine. To može biti vidljivo kroz sličan pojam za njih u sjevernoj Njemačkoj, “Cimbri” i Walsu, “Cymri.”

▣ **“Magog”** Postojalo je mnogo raspre oko ovoga imena zbog njegove veze s Knjigom proroka Ezekielu 38 – 39 i događaja na kraju vremena. Međutim, mora biti utvrđeno da su Magog (BDB 156), zajedno s Mešakom i Tubalom, također spomenuti u stihu 2, prvenstveno plemena povezana s Malom Azijom i obalom Crnoga mora. Posve je moguće da su se oni naselili sjeverno i postali plemenske skupine današnje Rusije. Ali, u drevna vremena, oni su bili mnogo bliže Obećanoj zemlji. Mnogi tvrde da je Magog povezan sa Skitima, jugoistočno od Crnoga mora. Ova obavijest dolazi od Josipa [Flavija – op.prev.].

▣ **“Madaj”** Mnogi tvrde da ovo upućuje na Medijce (BDB 552), koji su živjeli južno i jugozapadno od Kaspijskoga mora, i koji su postali tako važni Izraelu u njihovu spajanju s Perzijom u rušenju Neo-Babilonskoga Carstva (Nebukadnezar).

▣ **“Javan”** Ovo (BDB 402) izgleda upućuje na (južnjačke) grčke Jonjane (usp. Dn 8:21; 10:20; 11:2). Ova je skupina sricana “Javana” u sanskrtu; “Juna” u staro-perzijskome i “Jouan” na kamenoj rozeti. Oni su postali poslije, ne samo kraljevina Grčke, nego moguće dio naroda mora u Egejskome području (tj. Finičani i Filistejci).

▣ **“Tubal”** Mnogi tvrde da ovo (BDB 1063) upućuje na Tiberijance središnje Male Azije. Oba i Tubal i Mešak pojavljuju se u Knjizi proroka Ezekielu 38 – 39 kao prebivajući u Maloj Aziji.

▣ **“Mešak”** Mnogi tvrde da je ovo plemenska skupina (BDB 604) koja je živjela južno i jugozapadno od Crnoga mora (usp. Ez 27:13; 32:26; 38:2; 39:1). Ova je obavijest došla od Herodota.

▣ **“Tiras”** Postojalo je nekoliko mogućih poistovjećivanja za ovu skupinu (BDB 1066), što je tako uobičajeno među komentatorima. Mnoga od ovih imena i mjesta jednostavno su neizvjesna. Mogućnosti uključuju: (1) Etrušćane; (2) narod egejskih pirata nazvan Pelasgi; (3) Josip [Flavije – op.prev.] kaže da su to Tračani; ili (4) Rashi kaže da to upućuje na Perziju.

10:3 “Aškenaz” Ovo je ime (BDB 79) usvojeno od kasnijih europskih Židova (tj. Germani). Sadašnje teorije su: (1) Skiti na području Njemačke; (2) narod blizu jezera Urumia; ili (3) plemenska skupina Bitinije u Maloj Aziji.

▣ **“Rifat”** Ovo je bila navodno plemenska skupina (BDB 937) blizu rijeke Rebase ili plemenska skupina blizu Bospora.

▣ **“Togarma”** Ovo (BDB 1062) su: (1) plemenska skupina u području Kapadocije u Maloj Aziji; (2) blizu drevnoga grada Karkemiša; ili (3) plemenska skupina u Frigiji. Sve tri od ovih mogućnosti nalaze se u današnjoj Turskoj.

10:4 “Eliša” Većina tvrdi da ovo upućuje (BDB 47) na domorodačko stanovništvo Cipra. Oni su spomenuti u Knjizi proroka Ezekielu 27:7.

▣ **“Taršiš”** Iako je Albright ovo smjestio na Sardiniju, većina suvremenih istraživača smjestila ga je u južnu Španjolsku (tj. Tartessos). Spomenut je u II. Knjizi Ljetopisa 9:21; Psalmu 48:7; 72:10; Joni 1:3; 4:2.

▣ **“Kitijci”** Postoji dosljedno mišljenje da ovo upućuje na naseljenike istočne obale Cipra (BDB 1076 II).

▣ **“Dodanci”** Mnogi tvrde da sličnost između hebrejskih slova, D (ד) i R (ר), bila zbunjujuća te da to upućuje na pleme žitelja otoka Rodosa (usp. NIV prijevod). Međutim, drugi tvrde da je to sjeverna Grčka a ipak drugi kažu da je to južna Italija. Očito je kako je to jednostavno nepoznato (BDB 187).

10:5 “Od ovih bijahu narodi otoka” Ovaj je izričaj upotrijebljen metaforički za daleke narode, ali ovdje izgleda upućuje na stanovništvo uzduž obale Mediteranskoga i Crnog mora koji slijede seobu Jafetove djece.

▣ “svoje zemlje... svome jeziku... svojim obiteljima... svoje narode” Izgleda kako je postojala četverostruka podjela o tome kako je ovo poglavlje podijeljeno: (1) zemljopisno; (2) jezično; (3) etnički; i (4) politički.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:6-14

⁶Sinovi Hama *bijahu* Kuš i Misrajim i Put i Kanaan. ⁷Sinovi Kuša *bijahu* Seba i Havila i Sabta i Raama i Sabteka; a sinovi Raama *bijahu* Šeba i Dedan. ⁸Sad Kuš postade ocem Nimroda; on postade moćnik na zemlji. ⁹On bijaše silan lovac pred GOSPODINOM; stoga se kazivaše: "Kao Nimrod silan lovac pred GOSPODINOM." ¹⁰Početak njegova kraljevstva bijaše Babel i Ereka i Akad i Kalne, u zemlji Šinear. ¹¹Iz te zemlje on izađe u Asiriju, i izgradi Ninivu i Rehobot-Ir i Kalah, ¹²te Resen između Ninive i Kalaha; to je velik grad. ¹³Misrajim postade ocem Ludijaca i Anamijaca i Lehabijaca i Naftuhijaca ¹⁴i Patrušana i Kasluhijaca (od kojih proizađu Filistejci) i Kaftoraca.

10:6 “Kuš i Misrajim i Put i Kanaan” Ovi Hamovi sinovi raspravljani su dalje u sljedećim stihovima: Kuš (BDB 468) u stihovima 7-12; Misrajim (BDB 595) u stihovima 13-14; i Kanaan (BDB 488) u stihovima 15-19. Put (BDB 806), iako nije bio raspravljani, izgleda da upućuje ili na Istočnu Afriku (Somalija), južnu Arabiju, Libiju ili Cirenu. Iz ovih mnogih mogućnosti očito je da smo nesigurni.

10:7 “Seba” Ovo je područje gornjega Nila koliko možemo reći iz obavijesti što nam je sad dostupna (BDB 685). Spomenuto je u Knjizi proroka Izaije 43:3.

▣ **“Havila”** Ovo je doslovno “pješčana zemlja” (BDB 296), moguće smještena negdje u Egiptu.

▣ **“Sabta”** Ovo (BDB 688) može ili biti u području današnje Etiopije, što bi bila istočna Afrika, ili grad u Arabiji.

▣ **“Raama”** Ovo su izgleda Sabatejci jugozapadne Arabije (BDB 947).

▣ **“Sabteka”** Ovo također upućuje na Etiopiju (BDB 688).

▣ **“Šeba”** Ovo (BDB 985) je izgleda slavno područje kraljice Šebe, jugozapadna Arabija (usp. I. Kr 10:1-10; Job 1:15; 6:19; Ps 72:10.15; Iz 60:6; Jer 6:20).

▣ **“Dedan”** Ovo je izgleda negdje u Arabiji (BDB 186). Očito je da su sinovi Kuša bili smješteni u istočnoj Africi i Arapskome poluotoku. Spomenut je u Knjizi proroka Izaije 21:13; Jeremije 25:23; 49:8; Ezekijela 25:13; 27:20.

10:8 “ocem Nimroda” Nimrod (BDB 650) je posebno ime jer je on bio utemeljitelj prve glavne uljudbe. Ovo bi moglo značiti da su potomci Hama razvili Babilon. On je povezan sa sinovima Kuša zbog jezičnih sličnosti s imenom Kasiti. Postoje dvije skupine od Kuša, jedna u stihu 7 na istočnoj strani Crvenoga mora i ova u stihu 8 na zapadnoj strani Crvenoga mora.

▣ **“Nimrod”** Pojam izgleda znači “protivljenje/buna” prema Rashiju i Leupoldu. S ovim na umu naredna su dva izričaja “moćnik” i “silan lovac”, tumačena negativno kao “nasilnik” ili “osvajatelj” ili “ubojica ljudi”. Međutim, nesigurni smo je li ovo suzvučje, ali on izgleda pothranjuje okvir. Ovaj je čovjek išao izgraditi neke od glavnih gradova Mezopotamije i on će očito početi prvu svjetsku silu. Mnogi su tvrdili da ovo upućuje na Tukulti-Ninurtu I., ali on nije živio sve do trinaestoga stoljeća prije Krista kad je nadzirao Asiriju i Babilon. Bio je nazvan Ninus, ali njegovo je vrijeme previše kasno da bi potkrijepilo ovoga Nimroda. Drugi tvrde da ovo upućuje na Sargona I., vladara grada Akad.

10:9 “silan lovac pred GOSPODINOM” Neki komentatori tvrde da je Božje uzimanje bilješke o lovcu ispod Njegova dostojanstva, ali ako izričaj upućuje na prvoga osvajača i razvijaju ljudskoga svjetskog sustava (usp. Mih 5:6), onda je Božje bilježenje njega razumljivo.

10:10 “Babel” Babilonci kažu da ovaj pojam (*bab-ili*) znači “vrata bogova”. Međutim, u Knjizi Postanka 11, Židovi su ga tumačili kao značenje (*balil*), “on je pobrkan” (BDB 93).

▣ Svi od ovih gradova popisanih u stihu bili su glavni gradovi u Šinear u jednome ili drugom vremenu.

▣ **“Kalne”** Neki kažu da ovo (BDB 484) upućuje na grad Nipur, dok drugi ponovno to izražavaju riječima značenja “svi od njih”.

▣ **“(u) zemlji Šinear”** Ovo je jezično povezano s pojmom “Sumer” ili “Sumerija” (BDB 1042). Upućuje na područje južne Mezopotamije.

10:11 “on izade u Asiriju” Neki kažu da ovo upućuje na Nimroda i izgleda kako to najbolje pothranjuje okvir (usp. Mih 5:6). Međutim, drugi, uključujući Septuagintu, Vulgatu, Sirijski prijevod, Martina Luthera, i Johna Kalvina, kažu kako to upućuje na Ašur.

▣ **“Ninivu” [Niniva]** Ovo (BDB 644) je glavni grad Asirijskoga Carstva smještenog na rijeci Tigris (usp. II. Kr 19:36; Iz 37:37; Jona 1:2; 3:2-7; 4:11; Nah 1:1; 2:8; 3:7; Zah 2:13).

▣ **“Rehobot-Ir”** Ovo doslovno znači “grad široke ulice” ili “široka mjesta grada” i vjerojatno je opis Ninive (BDB 944 II).

▣ **“Kalah”** Ovo je glavni asirijski grad (BDB 480 II). Njegovo današnje ime je Nimrud koje je očigledno povezano s imenom, Nimrod.

10:13 “Misrajim” Mnogi tvrde da ovo upućuje na Gornji i Donji Egipat (BDB 595).

▣ **“Ludijaca” [Ludijci]** Ovo može upućivati na Lidijce u Maloj Aziji (BDB 530).

▣ **“Anamijaca” [Anamijci]** Ovo može biti plemenska skupina koja je zauzela oazu zapadno od Egipta (BDB 777).

▣ **“Lehabijaca” [Lehabijci]** Ovo izgleda upućuje na pustinjska plemena sjeverne afričke obale (BDB 529).

▣ **“Naftuhijaca” [Naftuhijci]** Ovo je izgleda plemenska skupina blizu grada Memfisa (BDB 661). Svi od ovih spomenutih u stihu 13 očevidno su povezani s Egiptom i okolnim područjem.

10:14 “Patrušana” [Patrušani] Ovo znači južna zemlja i vjerojatno upućuje na Gornji Egipat (BDB 837).

▣ **“Kasluhijaca (od kojih proizađu Filistejci)”** Postojalo je mnogo raspre o ovome izričaju jer iz Knjige proroka Amosa 9:7 izgleda da podrazumijeva kako su Filistejci došli s Krete. Ovo je jedno od onih mjesta gdje ova uputa može biti zemljopisna. Neprekidni valovi navala i selidba ljudi Egejskoga mora utjecali su najviše na obalne zemlje mediteranskoga svijeta, uključujući Egipat i Palestinu. Za Kasluhijce vidi BDB 493.

▣ **“Kaftoraca” [Kaftorci]** Ovo izgleda upućuje na stanovnike otoka Krete poznate kao Kaftorci (BDB 499).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:15-20

¹⁵Kanaan postade ocem Sidona, njegov prvorođenac, i Heta ¹⁶te Jebusejaca i Amorejaca i Girgašana ¹⁷i Hivijaca i Arkijaca i Sinijaca ¹⁸i Arvadana i Semarjanaca i Hamaćana; i poslije se obitelji Kanaanaca bijahu proširile naširoko. ¹⁹Područje Kanaanaca proširi se od Sidona kao da idete prema Geraru, sve do Gaze; kao da idete prema Sodomi i Gomori i Adami i Sebojimu, sve do Leše. ²⁰Ovo su sinovi Hama, prema njihovim obiteljima, prema njihovim jezicima, njihovim zemljama, njihovim narodima.

10:15 “Sidona” [Sidon] Ovo je čuvena fenicijska morska luka i prvotni glavni grad, sjeverno od Palestine (BDB 850).

▣ **“Heta” [Het]** Ovo (BDB 366) izgleda da je ne-semitsko ime. Možda je to početak skupine Hetita. U Bibliji oni su smješteni na dva mjesta: (1) oko grada Hebrona i (2) sjeverno od Palestine u središnjoj Turskoj. Oni su prevladavali tim čitavim područjem između 1800.-2000. g.pr.Kr. Plemenska skupina nazvana Hivijci možda su isto tako bili povezani s pojmom Het.

10:16 “Jebusejaca” [Jebusejci] Ovo su bili osvajači grada Šalema ili Jebusa, kasnije Jeruzalema (BDB 101).

▣ **“Amorejaca” [Amorejci]** Pojam (BDB 57) Amorejci može biti skupni pojam (usp. Post 15:16) kao pojam Kanaanci. Mi mislimo da to ima suzvuk “gorštak” (doslovno ime značilo je “zapadnjak”) dok Kanaanci ima suzvuk “stanovnik nizine” (doslovno ime značilo je “crvena zemlja”). U Bibliji stanovnici Kanaana bili su popisani na nekoliko mjesta: (1) od dvije plemenske skupine u Knjizi Postanka 13:7.34:30; Suci 1:4.5; (2) od sedam naroda u Ponovljenome zakonu 7:1; Jošua 3:10; 24:11; (3) od deset naroda u Postanku 15:19-20; i (4) najuobičajenija uporaba je šesta oznaka naroda koja je najčešće upotrijebljena u Petoknjžju.

▣ **“Girgašana” [Girgašani]** Ovo je bilo kanaansko pleme često imenovano u različitim popisima plemena od Kanaana (BDB 173, usp. Post 10:16; 15:21; Pnz 7:11; Jš 3:10; 24:11; Neh 9:8; I. Ljet 1:14), ali nikad nije bio određen točan položaj.

10:17 “Hivijaca” [Hivijci] Oni su izgleda stanovnici središnje Palestine (BDB 295). Neki ih poistovjećuju s Huritima. Knjiga Brojeva 13:29 dobar je zemljopisni sažetak podjele ovih plemena u Palestini.

▣ **“Arkijaca” [Arkijci]** Ovo izgleda da su stanovnici obalnih gradova i otoka sjeverno od Sidona (BDB 792).

▣ **“Sinijaca” [Sinijci]** Ovo izgleda da su stanovnici grada blizu Arke (BDB 696).

10:18 “Arvadana” [Arvadani] Ovo izgleda upućuje na stanovnike otoka s obale sjeverno od Palestine (BDB 71). Kao i prijašnja dva to je sjeverno od Tripolisa.

▣ **“Semarjanaca” [Semarjanci]** Ovo su potomci Kanaana. Grad sličnoga imena spomenut je u pločicama s Amarne. Također je spomenut od Tiglat Pilesera I. (1116.-1078. g.pr.Kr.) smještenog u fenicijskome području (AB, tom 6, str. 1074).

▣ **“Hamaćana” [Hamaćani]** Ovo upućuje na stanovnike grada na rijeci Oronto (BDB 333).

10:19 “Sodomi i Gomori i Adami i Sebojimu” [Sodoma; Gomora; Adama; Sebojim] Ovo su gradovi u nizinama koje je Bog kasnije uništio. Bili su smješteni na južnome kraju Mrtvoga mora.

▣ **“Leše” [Leša]** Jeronim kaže da je to bilo istočno od Mrtvoga mora (BDB 546).

10:20 Ovo je sažetak podjele više kao stih 5.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:21-31

²¹Isto tako Šemu, ocu sve djece Ebera, i starijemu bratu Jafetovu, bijahu rođena djeca. ²²Sinovi Šema *bijahu* Elam i Ašur i Arpakšad i Lud i Aram. ²³Sinovi Arama *bijahu* Us i Hul i Geter i Maš. ²⁴Arpakšad postade ocem Šelaha; i Šelah postade ocem Ebera. ²⁵Dva sina bijahu rođena Eberu; ime jednoga bijaše Peleg, jer u njegovo vrijeme zemlja bijaše podijeljena; a ime njegova brata bijaše Joktan. ²⁶Joktan postade ocem Almodada i Šelefa i Hasarmaveta i Jeraha ²⁷i Hadorama i Uzala i Dikla ²⁸i Obala i Abimaela i Šeba ²⁹i Ofira i Havila i Jobaba; svi ovi bijahu sinovi Joktana. ³⁰Sad njihova naseobina proširila se od Meše kao da idete prema Sefaru, brdovitoj zemlji na istoku. ³¹Ovo su sinovi Šema, prema njihovim obiteljima, prema njihovim jezicima, njihovim zemljama, prema njihovim narodima.

10:21 “Šemu” [Šem] Ovo je hebrejski pojam “ime” (BDB 1028 II). Njegova je važnost vidljiva zato jer je spomenut i ovdje i u 11:10-26. Pobunjenički narod poglavlja 10 – 11 želio je izgraditi “ime” za same sebe. Njegovo je ime povezano s 4:26 (tj. YHWH-ino ime proslavljeno). On će predstavljati odabranu lozu blagoslova (usp. 12:2).

▣ **“Ebera” [Eber]** Etimologija ovoga imena vrlo je slična pojmu “Hebrej” (BDB 720 II), koje upućuje na mnogo širu skupinu negoli jednostavno Židovi. Postojalo je mnogo nagađanja o vezi između Ebera i izričaja nađenog u mnogim spisima i na steli (stelama) u Egiptu nazvanih “Habiru” [ili: Apiru – op.prev.] (usp. Post 14:13). Moguća etimologija imena Eber je “prijeci prijeko i kroz”, što izgleda podrazumijeva nomadsku skupinu.

▣ **“starijemu bratu Jafetovu”** Rashi tvrdi da je Hebrej višeznačan kao tko je stariji brat.

10:22 “Elam” Ovo je bilo glavno kraljevstvo na istoku rijeke Tigris čiji je glavni grad bio Šušan (Suza). Ovo su vjerojatno najistočnije skupine spomenute u ovome poglavlju (BDB 743).

▣ “**Ašur**” Ovo (BDB 78) može uputiti na: (1) osobu; (2) grad; ili (3) narod (tj. Asirija).

▣ “**Arpakšad**” Ovo (BDB 75) je izgleda plemenska skupina sjeverno od Ninive (drugi glavni grad Asirije). NIV prijevod ima Arfaksad.

▣ “**Lud**” Ovo moguće upućuje na narod Lidije u Maloj Aziji (BDB 530). Herodot potvrđuje da su oni tvrdili kako je njihovo podrijetlo iz Ninive, semitskoga grada.

▣ “**Aram**” Ovo upućuje na područje današnje Sirije (BDB 74).

10:25 “Peleg” Ovo je posebna loza iz koje će doći Abraham i ona je u potpunosti raspravljena genealoški u 11:18-27. Može značiti “podijeljen” (BDB 811 II).

▣ “**jer u njegovo vrijeme zemlja bijaše podijeljena**” Hebrejski pojam doslovno znači “sustavi za navodnjavanje” [irigacijski prokopi – op.prev.] što bi odgovaralo južnoj Mezopotamiji, ali narodna etimologija je “podjele” (BDB 811, KB 928, *Niphal* PERFEKT). Postoji igra zvuka između Pelega i podijeljenog (*niplega*). Ovo može uputiti na dijeljenje jezika spomenutih u poglavlju 11. Prema tome, ove disperzije poglavlja 10 izvan su kronološkoga reda kad je uspoređeno s poglavljem 11.

10:26-29 Ovo je opisivanje arapskih plemena.

10:28-29 “Šeba... Havila” Ovo je, zajedno s Ašurom u stihu 22, izgleda uključeno i u popis Hamita i Semita. Ovo je ili zbog: (1) zemljopisne seobe; (2) ratnih pobjeda; ili (3) povezivanja dviju obitelji ženidbama. Ovaj popis nije određen na mnogo načina.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:32

³²Ovo su obitelji sinova Noinih, prema njihovim rodoslovljima, po njihovim narodima; i od njih bijahu narodi razdvojeni na zemlji nakon potopa.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je svrha Knjige Postanka 10?
2. Zašto je Nimrod izlučen za posebnu obradu?
3. Zašto nisu Izrael, Moab, i Edom spomenuti u ovome popisu naroda?

POSTANAK 11:1-32

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
sveopći jezik, Babel, zbrka 11:1-9	Babilonska kula 11:1-9	Babilonska kula 11:1-9	Babilonska kula 11:1-9	Babilonska kula 11:1-4 11:5-9
potomci Šema 11:10-11	Šemovi potomci 11:10-11	genealogije Abrahama 11:10-11	potomstvo Šema 11:10-11	patrijarsi naklon Potopa 11:10a 11:10b-11
11:12-13	11:12-13	11:12-13	11:12-13	11:12-13
11:14-15	11:14-15	11:14-15	11:14-15	11:14-15
11:16-17	11:16-17	11:16-17	11:16-17	11:16-17
11:18-19	11:18-19	11:18-19	11:18-19	11:18-19
11:20-21	11:20-21	11:20-21	11:20-21	11:20-21
11:22-23	11:22-23	11:22-23	11:22-23	11:22-23
11:24-25	11:24-25	11:24-25	11:24-25	11:24-25
11:26	11:26	11:26	11:26	11:26
11:27-30	Terahovi potomci 11:27-30	11:27-30	potomstvo Teraha 11:27-30	potomstvo Teraha 11:27a 11:27b-30
11:31-32	11:31-32	11:31-32	11:31-32	11:31 11:32

ČITANJE KRUG TRI (vidi str. vii u uvodnome dijelu)

SLIJEĐENJE IZVORNE PIŠČEVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitajte kruga #3, str. viii). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Poglavlja 10 – 11 su okrenuti kronološki red.
- B. Iako zbrka jezika s njenim raspršivanjem naroda kao ishodom izgleda da je čin osude, zapamtite kako je to razvitak nacionalizma koji je, sve do ove točke, propao politički pokret prema jednoj svjetskoj vladi. Prema tome, ovo je bio u nekom smislu još jedan Božji blagoslov.
Za kršćanina, Pedesetnica je bila teološki obrat Babilonske kule!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:1-9

¹Sad sva je zemlja koristila isti jezik i iste riječi. ²Dogodi se kad putovaše na istok, da oni nadoše ravnicu u zemlji Šinear i nastane se tamo. ³Oni rekoše jedan drugome: "Dodite, hajde načinimo si opeke i zapecimo ih potpuno." I oni upotrijebiše opeku za kamen, i oni upotrijebiše smolu za žbuku. ⁴Oni rekoše: "Dodite, hajde načinimo si grad za sebe, i toranj čiji vrh će doseći u nebo, i hajdemo si stvoriti ime za sebe, inače ćemo biti raštrkani naširoko po licu čitave zemlje." ⁵GOSPODIN side vidjeti grad i toranj kojeg su izgradili sinovi čovječji. ⁶GOSPODIN reče: "Gle, oni su jedan narod, i oni svi imaju jedan jezik. A ovo je što oni započehše raditi, i sad ništa što oni nakane napraviti neće biti nemoguće za njih. Dodite, hajdemo Mi sići i tamo pobrkati njihov jezik, tako da oni neće razumjeti govor jedan drugoga." ⁸Tako ih GOSPODIN rasprši naširoko od tamo po licu čitave zemlje; i oni zaustaviše gradnju grada. ⁹Stoga njegovo ime bijaše nazvano Babel, jer tamo GOSPODIN pobrka jezik čitave zemlje; i od tamo ih GOSPODIN rasprši naširoko po licu čitave zemlje.

11:1 "sva je zemlja koristila isti jezik" Očito je da poglavlje 11 objašnjava raspršivanje opisano u poglavlju 10.

Ovaj jedan jezik, koji očito vraća natrag u Eden, nije bio hebrejski. Najpoznatiji pisani jezik poznat suvremenima je sumerski kuneiform, datiran iz 3000. g.pr.Kr. (ABD, tom 1, str. 1213), i kultura iz 10000 – 8000 g.pr.Kr.

11:2 "putovaše na istok" Ovo izgleda podrazumijeva pokret daleko od mjesta korablje, planine Aratata. Doslovni izričaj "putovaše" znači "podignuti štapove" (BDB 652, KB 704), *Qal* INFINITIVNA GRADA). Mezopotamija je jugoistočno od planina Ararata (koja ide od današnje Turske prema Iranu).

▣ **"zemlji Šinear" [zemlja Šinear]** Ovo upućuje na Donju Mezopotamiju ili Babilon, nazvanu također Kaldeja (BDB 11042).

11:3 Ovaj stih ima jedan *Qal* IMPERATIV i dva odnosna KOHORTATIVNA oblika. Opisuje gradbene tehnike koje su povijesno točne za Mezopotamiju (nema vitica). Nisu postojale stijene u ovome području, pa su bile pečene opeke. King James ima "blato", ali to očito upućuje na crnu, gnjecavu supstancu koja ključa u tome području. Mi bismo to nazvali katran, asfalt, ili smola (BDB 330, usp. 6:14).

11:4 Ovaj stih ima jedan *Qal* IMPERATIV i dva odnosna IMPERFEKTA korištena kao KOHORTATIVI. Izgleda kako su u ovo izvješće uključena četiri elementa: (1) gradnja grada i kule; (2) veličina koja će se natjecati s ostalim građevinama tih dana; (3) oni su htjeli sami sebi napraviti ime; i (4) oni nisu htjeli biti raštrkani naširoko (tj. po čitavoj Zemlji). Točan suzvuk toga je neizvjestan. Mnogi su tvrdili kako se to odnosi na babilonske zigurate, ali hebrejska riječ je *migdal* koja je prevedena "utvrđena kula" (BDB 153, usp. Suci 8:9-17). Očita je nakana čovječanstva da uredi samo sebe odvojeno od Boga, i tako se suprotstavi Božjoj volji. Filo čak kaže da su oni napisali svoja imena na svaku opeku kako ne bi morali biti raspršeni. Ovo je prvi primjer ljudskoga ponosa, uređenoga i djelujućeg odvojeno od Boga (usp. Dn i Otk 18 i 19).

▣ **"toranj čiji vrh će doseći u nebo"** Ljudi Mezopotamije bili su štovatelji zvijezda (tj. nebeska svjetla bili su bogovi). Ove kule bile su podignuti podiji za promatranje noćnoga neba. Oni su bili mjesta gdje su bogovi štovani i gdje se s njima susretalo.

11:5 Ovo je veoma antropomorfistički (usp. 18:21; Izl 3:8).

11:7 "hajdemo Mi sići" Ovaj stih također ima *Qal* IMPERATIV s dva odnosna KOHORTATIVA. To je MNOŽINSKI oblik, više kao 1:26; 3:22. Iako ovaj odlomak izgleda antropomorfistički u engleskome, on nije upućivao na slabost u Božjemu dijelu nego na čin milosti čime je On zaustavio grješno čovječanstvo od pokušaja da svoje živote uhvate u svoj vlastiti pali način (usp. Rim 1 - 3).

Ovaj "hajdemo Mi" Božanske djelatnosti ometa "hajdemo mi" ljudske pobune (usp. stihove 3.4.7).

11:9 "Babel" Zanimljivo je zabilježiti da je arheologija iskopala književne spise iz sumerske kulture u Mezopotamiji koji tvrde da su u to vrijeme svi ljudi govorili jednim jezikom (tj. Samuel Noah Kramer u svome članku "The Babel of Tongues: A Sumerian Version" u *Journal of the American Oriental Society*, 88:108-111). Narodna hebrejska etimologija je "zbrka" (tj. *balal*, BDB 93), što izgleda opisuje Božje brkanje njihova jednog jezika. Babel doslovno znači "Božja vrata" (akadski *bab-ilani*), što je vrlo slično nekim imenima zigurata, koji su bili velike građevine s hramom na vrhu za štovanje zvjezdanih

božanstava. Babilon postaje simbolom pale svjetske moći, oprimjeren u Nimrodu, kasnije u Nebukadnezaru, i konačno u morskoj Zvijeri u Knjizi Otkrivenja.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:10-11

¹⁰Ovo su izvješća o naraštajima Šema. Šem bijaše stotinu godina star, i postade ocem Arpakšada dvije godine nakon potopa; ¹¹i Šem življaše pet stotina godina nakon što postade ocem Arpakšada, i on imaše *drugih* sinova i kćeri.

Šemovo potomstvo nastavlja mesijansku lozu od Šeta u Knjizi Postanka 5:3-32 i 10:21-31. Ova će se loza nastaviti u Terahu/Abrahamu u 11:10-25 (usp. Lk 3:23-38).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:12-13

¹²Arpakšad življaše trideset-pet godina, i postade ocem Šelaha; ¹³i Arpakšad življaše četiri stotine i tri godine nakon što postade ocem Šelaha, i on imaše *drugih* sinova i kćeri.

Masoretski tekst isključuje *Kenana* u stihu 13 ali Septuaginta ga uključuje kao što čini Evanđelje po Luki 3:36.

▣ “Šelaha” [Šelah] Vidi BDB 1019 II.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:14-15

¹⁴Šelah življaše trideset godina, i postade ocem Ebera; ¹⁵i Šelah življaše četiri stotine i tri godine nakon što postade ocem Ebera, i on imaše *drugih* sinova i kćeri.

▣ “Ebera” [Eber] Vidi BDB 720.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:16-17

¹⁶Eber življaše trideset-četiri godine, i postade ocem Pelega; ¹⁷i Eber življaše četiri stotine i trideset godina nakon što postade ocem Pelega, i on imaše *drugih* sinova i kćeri.

▣ “Pelega” [Peleg] Vidi BDB 811 II.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:18-19

¹⁸Peleg življaše trideset godina, i postade ocem Reua; ¹⁹i Peleg življaše dvije stotine i devet godina nakon što postade ocem Reua, i on imaše *drugih* sinova i kćeri.

▣ “Reua” [Reu] Vidi BDB 946.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:20-21

²⁰Reu življaše trideset-dvije godine, i postade ocem Seruga; ²¹i Reu življaše dvije stotine i sedam godina nakon što postade ocem Seruga, i on imaše *drugih* sinova i kćeri.

▣ “Seruga” [Serug] Vidi BDB 974.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:22-23

²²Serug življaše trideset godina, i postade ocem Nahora; ²³i Serug življaše dvije stotine godina nakon što postade ocem Nahora, i on imaše *drugih* sinova i kćeri.

▣ “Nahora” [Nahor] Vidi BDB 637.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je bila Babilonska kula?
2. Što je čovjek pokušavao napraviti protiv Boga u Knjizi Postanka 11?

UVOD U KNJIGU POSTANKA 11:24 – 13:18

- A. Ovaj dio Knjige Postanka započinje punu raspravu loze Mesije kroz Abrahama.
- B. Pedeset poglavlja Knjige Postanka bave se iskupljenjem Božjega zavjetnog naroda, ne stvaranjem. Pozivanje jednoga kako bi se pozvalo sve žarište je Knjige.
- C. Abraham je viđen u svojim slabostima kao i u svojim vjernostima. Bog izbora i milosrđa doziva ga za Svoje vlastite iskupiteljske svrhe.
- D. Bog je odabrao Abrahama kako bi odabrao svijet (usp. 12:3c; Izl 19:4-6; II. Pt 2:5.9; Otk 1:6). Bog želi da svi ljudi stvoreni na Njegovu sliku budu iskupljeni (usp. Post 3:15; Ez 18:23.32; I. Tim 2:4; II. Pt 3:9).
- E. *Talmud* pobliže navodi sedam blagoslova poziva:
 1. Abraham će biti ocem velikoga naroda
 2. on će biti blagoslovljen u svome životnom vijeku
 3. njegovo će ime biti glasovito
 4. on će biti blagoslov drugima
 5. drugi koji ga poštuju bit će blagoslovljeni
 6. drugi koji ga odbace bit će prokleti
 7. njegov će utjecaj biti sveopći.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:24-25

²⁴Nahor življaše dvadeset-devet godina, i postade ocem Teraha; ²⁵i Nahor življaše stotinu i devetnaest godina nakon što postade ocem Teraha, i on imaše *drugih* sinova i kćeri.

11:24 “Teraha” [Terah] “Terah” moguće znači “oklijevati”, “odgađati”, ili “seljenje” (BDB 1076). Iz Knjige o Jošui 24:2 očito je da su on i njegova obitelj bili mnogobošci. Imena njegove obitelji prvenstveno navode na to da su oni štovali boginju Mjeseca *Sin*. Ona je bila štovana u Uru, Temi, i Haranu. Međutim, Knjiga Postanka 31:53 podrazumijeva da je on imao spoznaju YHWH.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:26

²⁶Terah življaše sedamdeset godina, i postade ocem Abrama, Nahora i Harana.

11:26 “Abrama, Nabora and Harana” [Abram; Nahor; Haran] Ovo može biti red po važnosti a ne po dobima. Ime Abram moglo je značiti: (1) “uzvišen otac”; (2) “uzvišen od oca”; ili (3) “moj je otac Uzvišen” (BDB 4). Ime Nahor znači “dahtanje” ili ime nekoga asirijskog mjesta (BDB 637), dok Haran znači “brđanin” (BDB 248).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:27-30

²⁷Sad ovo su *izvješća o naraštajima* Teraha. Terah postade ocem Abrama, Nahora i Harana; a Haran postade ocem Lota. ²⁸Haran umre u prisutnosti svoga oca Teraha u zemlji svoga rođenja, u Uru kaldejskome. ²⁹Abram i Nahor uzeše žene za sebe. Ime Abramove žene bijaše Saraja; a ime Nahorove žene bijaše Milka, kćer Harana, oca Milke i Jiske. ³⁰Saraja bijaše jalova; ona ne imaše dijete.

11:27 “Lota” [Lot] Vidi BDB 532 II.

11:28 “Haran umre u prisutnosti svoga oca Teraha” Ovo je hebrejski idiom za Haranovo umiranje pred njegovim ocem.

▣ **“u Uru kaldejskome”** Kaldejska se kultura razvila (tj. građena na snazi kulture Sumera) i procvjetala nakon Abrahamova vremena (BDB 505).

11:29 “Saraja” Vidi BDB 979.

▣ **“Milka”** Vidi BDB 574.

▣ **“i Jiske” [Jiska]** Ova osoba (BDB 414) i razlog njene prisutnosti u ovome stihu neizvjesno je. Rabini (isto tako i Josip [Flavije – op.prev.], Jeronim, i Augustin) kažu da je to Saraja, ali tekst dokazuje da su one imale različite očeve.

11:30 “Saraja bijaše jalova” Nesposobnost Saraje, Rahele, i Rebeke da imaju djecu (BDB 785) bio je jedan od načina Božjega izlaganja Njegove sile i nadzora ljudske povijesti i genealogije. Ljudski seksualni naraštaj nije ključni vid podrijetla Mesije.

Ovaj isti način teološkoga vida za Izraelovu povijest također je vidljiv u činjenici da prvorodeni nije u mesijanskoj lozi. Kulturološki prvorodenac je bio glava klana, ali nije bilo tako među YHWH-inim narodom. To je bio Njegov odabir!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:31-32

³¹Terah uze Abrama svoga sina, i Lota sina Haranova, svoga unuka, i Saraju svoju snahu, ženu svoga sina Abrama; i oni izidoše zajedno iz Ura kaldejskoga zato da uđu u zemlju Kanaana; i oni dođoše u Haran, i nastaniše se tamo. ³²Terahovi dani bijahu dvije stotine i pet godina; i Terah umre u Haranu.

11:31 “oni izidoše zajedno” Postoji tako mnogo raspre o tome je li Terah uzeo svoju obitelj ili ih je uzeo Abraham. Neki tvrde da je Bog izvorno pozvao Teraha ali on je posrnuo natrag u idolatriju. Meni izgleda kako je Abraham žarište čitavoga dijela, ne Terah. Ostavljajući Ur Abram nije ostavio samo svoju širu obitelj, nego i njihova nacionalna božanstva. On je ostavio ugodan, sjedilački život kako bi slijedio novoga Boga koji mu je govorio na prilično tajnovit način.

11:32 “Terahovi dani bijahu dvije stotine i pet godina” Kad netko doda 11:26 stih 12:4 što je isto tako 145 godina i oduzme ovo od 205, očito postaje vidljivo da je Terah živio 60 godina nakon što je Abraham napustio Haran. Ovo se izgleda sukobljava sa Stjepanovim govorom u Djelima apostolskim 7:4. Nekoliko vidova Stjepanova povijesnog pregleda sukobljava se s našim suvremenim razumijevanjem povijesti Staroga zavjeta. Moguće je on koristio rabinske metode tumačenja. Ostali znanstvenici tvrde da je Abram, iako popisan prvi u 11:26, bio rođen mnogo kasnije i da je Stjepan bio u pravu. Zanimljivo je da samarijsko Petoknjžje ima “144” ovdje.

STARI ZAVJET KAO POVIJEST

Kršćanstvo i judaizam su povijesne vjere. Oni svoju vjeru temelje na povijesnim događajima (popraćenu njihovim tumačenjima). Poteškoća dolazi u pokušavanju određivanja ili opisivanja što je "povijest" ili "povijesna studija". Većina poteškoće u suvremenome teološkom tumačenju počiva na suvremenim književnim ili povijesnim pretpostavkama prenesenima natrag u drevnu biblijsku književnost Bliskoga Istoka. Ne samo da ne postoji prikladna prosudba vremenskih i kulturoloških razlika, nego i književnih razlika. Kao suvremeni zapadni narod mi jednostavno ne razumijemo žanrove i književne tehnike pisanja drevnoga Bliskog Istoka, pa smo ih tako tumačili u svjetlu zapadnih književnih žanrova.

Pristup biblijskim proučavanjima devetnaestoga stoljeća raspršio je i podcijenio Knjige Staroga zavjeta kao povijesne, jedinstvene spise. Ovaj povijesni skepticizam utjecao je na hermeneutiku i povijesno istraživanje Staroga zavjeta. Tekuće stremljenje prema "kanonskoj hermeneutici" (Brevard Childs) pomoglo je usredotočiti se na trenutačni oblik teksta Staroga zavjeta. Ovo je, po mome mišljenju, koristan most preko ponora njemačkoga višeg kriticizma devetnaestoga stoljeća. Mi se moramo baviti kanonskim tekstom koji nam je bio dat nepoznatim povijesnim tijekovima čija je nadahnutost pretpostavljena.

Mnogi se znanstvenici vraćaju na pretpostavku povijesnosti SZ-a. To zasigurno nije značilo osporavanje očitih uređivanja i osuvremenjivanja SZ-a od kasnijih židovskih pisara, nego je to temeljno vraćanje SZ-u kao vrijednoj povijesti i istinskim dokumentiranim događajima (s njihovim teološkim tumačenjima).

Koristan je navod iz *The Expositor's Bible Commentary*, od R. K. Harrisona, tom 1, u članku "Povijesni i književni kriticizam Staroga zavjeta":

"Komparativne historiografske studije pokazuju da su, zajedno s Hetitima, drevni Hebreji bili točniji, objektivniji, i odgovorniji zapisivači povijesti Bliskoga Istoka... Oblik kritičkih studija kao što su Knjiga Postanka i Ponovljeni zakon, temeljenih na posebnim vrstama otkrivenih pločica iz mjesta koja uključuju Maru, Nuzu, i Boghazköy, pokazao je da kanonska građa ima nedvojbene nekknjiževne prijepiske u kulturama nekih naroda Bliskoga Istoka. Kao ishod, moguće je gledati s novim stupnjem povjerenja i poštovanja ove rane predaje Hebreja što ukazuju da jesu historiografske u naravi" (str. 232).

Posebno sam zahvalan R. K. Harrisonovu radu jer ga je napravio prvenstvenim za tumačenje Staroga zavjeta u svjetlu današnjih događaja, kultura i žanrova.

U mojim vlastitim razredima o ranoj židovskoj književnosti (Knjiga Postanka – Ponovljeni zakon i Knjiga o Jošui), pokušavam uspostaviti vjerodostojnu vezu s drugim drevnim književnostima i artifaktima [rukotvorinama – op.prev.] drevnoga Bliskog Istoka.

- A. Književne usporednice Knjige Postanka iz drevnoga Bliskog Istoka
 1. Najranija poznata književna usporednica kulturološke okolnosti Postanka 1 – 11 su Ebla kuneiform pločice iz sjeverne Sirije datirane oko 2500. g.pr.Kr., pisane na akadskome.
 2. Stvaranje:
 - a. Najbliže mezopotamijsko izvješće bavi se stvaranjem, *Enuma eliš*, datirano iz oko 1900.-1700. g.pr.Kr., bilo je nađeno u Asurbanipalovoj knjižnici u Ninivi i nekoliko drugih mjesta. Postoji sedam kuneiform pločica pisanih na akadskome koje opisuju stvaranje od Marduka:
 - 1) bogovi, *Apsu* (slatka voda – muško) i *Tiamat* (slana voda – žensko) imaju jogunastu, bučnu djecu. Ova su dva boga pokušala utišati mlađe bogove
 - 2) jedno od božje djece, *Marduk*, pomogao je poraziti *Tiamat*. On je oblikovao Zemlju iz njenoga tijela
 - 3) *Marduk* je oblikovao ljudstvo iz drugoga poraženog boga, *Kingua*, koji je bio muški ortak od *Tiamat* nakon smrti *Apsua*. Ljudstvo je proizašlo iz *Kinguove* krvi
 - 4) *Marduk* je bio učinjen poglavarom babilonskoga panteona.
 - b. "Stvaralački pečat" je kuneiform pločica koja je slika gologa muškarca i žene pokraj ploda stabla sa zmijom omotanom oko debla stabla i smještenom iznad ženinih ramena kao da joj govori.
 3. Stvaranje i potop – *Ep o Atrahazisu* navodi pobunu nižih bogova zbog previše rada i stvaranje sedam ljudskih parova da izvrše obveze ovih nižih bogova. Zbog: (1) previše pučanstva i (2) buke, ljudska su bića bila smanjena u broju s pošasti, s dvije nestašice i konačno potopom, kojeg je naumio *Enlil*. Ovi glavni događaji vidljivi su u istome redu u Knjizi Postanka 1 – 8. Ovaj kuneiform sastav datira iz otprilike istoga vremena kao *Enuma eliš* i *Ep o Gilgamešu*, oko 1900.-1700. g.pr.Kr.. Svi su na akadskome.

4. Noin Potop:
 - a. sumerska pločica iz Nipura, nazvana *Velika poplava [Eridu Genesis]*, datirana iz oko 1600. g.pr.Kr., govori o *Ziusudri* [ili *Zi-ud-sura* i *Zin-Suddu*] i dolazećem potopu:
 - 1) *Enki* [ili *Enkil*], bog vode, upozorio je o dolazećem potopu
 - 2) *Ziusudra*, kralj-svećenik, spasio se u ogromnome brodu
 - 3) potop je trajao sedam dana
 - 4) *Ziusudra* je otvorio prozor na lađi i oslobodio nekoliko ptica da vide je li se pojavilo suho tlo
 - 5) on je također prinio žrtvu od vola i ovce kad je napustio lađu
 - b. sastavak babilonskoga izvješća o potopu iz četiri sumerske legende, poznat kao *Ep o Gilgamešu*, prvotno datiran iz oko 2500.-2400. g.pr.Kr., iako je pisani sastavljeni oblik kuneiform bio akadski, mnogo je kasniji. Govori o preživjelome u potopu, *Utnapištimu*, koji govori *Gilgamešu*, kralju *Uruka* kako je on proživio veliki potop i bio mu je dodijeljen vječni život:
 - 1) *Ea*, bog vode, upozorava o dolazećem potopu i kazuje *Utnapištimu* (babilonski oblik *Ziusudre*) neka izgradi lađu
 - 2) *Utnapištim* i njegova obitelj, zajedno s izdvojenim ljekovitim biljkama, proživjeli su potop
 - 3) potop je trajao sedam dana
 - 4) lađa je pristala u sjeveroistočnoj Perziji, na brdu Nisir
 - 5) on je pustio van tri različite ptice kako bi vidio je li se već pojavilo suho kopno.
5. Mezopotamijska književnost koja opisuje drevni potop crpi iz istog izvora. Imena se često mijenjaju, ali priča je ista. Jedan primjer je da su *Ziusudra*, *Atrahazis*, i *Utnapištim* svi isti ljudski kralj.
6. Povijesne usporednice s ranim događajima Knjige Postanka mogu biti objašnjene u svjetlu čovječjega pred- raspršivanja (Post 10 – 11) spoznaje i doživljaja Boga. Ova istinska povijesna jezgra sjećanja obrađena je i mitologizirana u sadašnja izvješća o potopu zajednička diljem svijeta. Isto može biti rečeno i za: stvaranje (Post 1 – 2) te sjedinjavanja ljudi i anđela (Post 6).
7. Vrijeme patrijarha (srednje brončano doba):
 - a. Mari pločice – kuneiformni zakonski (kultura Amorejaca) i osobni tekstovi pisani na akadskome iz oko 1700. g.pr.Kr.
 - b. Nuzi pločice – kuneiformne pismohrane određenih obitelji (kultura Horita ili Hurita) pisane na akadskome iz oko 100 milja jugoistočno od Ninive iz oko 1500.-1300. g.pr.Kr. One objavljuju obiteljske i poslovne obrede. Za daljnje posebne primjere, vidi Waltona, str. 52-58.
 - c. Alalak pločice – kuneiformni tekstovi iz sjeverne Sirije iz oko 2000. g.pr.Kr.
 - d. neka od imena nađenih u Postanku imenovana su kao imena mjesta u Mari pločicama: Serug, Peleg, Terah, Nahor. Ostala biblijska imena također su bila zajednička: Abraham, Izak, Jakov, Laban, i Josip.
8. “Komparativne historiografske studije pokazale su da su, zajedno s Hetitima, drevni Hebreji bili najtočniji, objektivni i odgovorni bilježitelji povijesti Bliskoga Istoka”, R. K Harrison u *Biblical Criticism*, str. 5.
9. Arheologija je dokazala da je korisna u učvršćivanju povijesnosti Biblije. Međutim, riječ upozorenja je neophodna. Arheologija nije apsolutno pouzdani vodič zbog:
 - a. nedostatnih tehnika u ranijim iskopavanjima
 - b. različitih, vrlo subjektivnih tumačenja ruktvorina koje su bile otkrivene
 - c. neslaganja oko kronologije drevnoga Bliskog Istoka (iako se jedna razvijala iz godova drveta).
- B. Egipatska izvješća o stvaranju mogu biti nađena u *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context* od Johna W. Waltona – Grand Rapids, MI: Zondervan, 1990., str. 23-34, 32-34.
 1. U egipatskoj književnosti stvaranje započinje s nepostojanom, kaotičnom, iskonskom vodom. Stvaranje je bilo viđeno kao razvitak građe iz vodenoga kaosa.
 2. U egipatskoj književnosti iz Memfisa, stvaranje se pojavilo izgovorenom riječju Ptaha.
- C. Još uine književne usporednice iz drevnoga Bliskog Istoka

1. Arheologija je pokazala da je većina velikih zidom opasnih gradova Kanaana bilo uništeno i naglo ponovno izgrađeno oko 1250. g.pr.Kr.:
 - a. Hasor
 - b. Lakiš
 - c. Betel
 - d. Debir (prije zvan Kirjat Sefer, 15:15).

Arheologija nije bila kadra potvrditi ili odbaciti biblijsko izvješće o padu Jerihona (usp. Jš 6). To je zbog toga jer je nalazište u tako siromašnim uvjetima:

- a. vrijeme/mjesto
- b. kasnije ponovne izgradnje na starim mjestima korištenjem starih građa
- c. nesigurnost datiranja slojeva.

Arheologija je pronašla oltar na brdu Ebal koji može biti povezan s Knjigom o Jošui 8:30-31 (Pnz 27:2-9). Vrlo je sličan opisu nađenome u Mišni (Talmud).

2. Tekstovi iz Ras Šamre nađeni u Ugaritu pokazuju kanaanski život i religiju 1400.-ih g.pr.Kr.:
 - a. politeistička [mnogobožička – op.prev.] narav štovanja (kult plodnosti)
 - b. El je bio vrhunsko božanstvo
 - c. ortakinja Ela bila je Ašera [ili Aštarta – op.prev.] (kasnije ona je ortakinja Baala) koja je bila štovana u obliku isklesanoga kolca ili živoga stabla, što je simboliziralo “drvo života”
 - d. njihov sin bio je Baal (Hadad), bog oluje
 - e. Baal je postao “vrhovni bog” kanaanskoga panteona. Anat je bila njegova ortakinja
 - f. obrede slične Izidi i Ozirisu Egipta
 - g. Baalovo štovanje bilo je usredotočeno na mjesna “visoka mjesta” ili kamene uzvisine (obredna prostitucija)
 - h. Baal je bio simboliziran uzdignutim kamenim stupom (simbol falusa).
3. Točan popis imena drevnih gradova odgovara tadašnjem autoru, ne kasnijem uredniku (urednicima):
 - a. Jeruzalem je bio zvan Jebus, 15:8; 18:16.28 (15:28 je rekao kako su Jebusejci još uvijek preostali u dijelu Jeruzalema)
 - b. Hebron je bio zvan Kirjat Arba, 14:15; 15:13.54; 20:7; 21:11
 - c. Kirjat Jearim je bio zvan Kirjat Baal, 15:9.10
 - d. Sidon je upućivao na glavni fenički grad, ne Tir (11:8; 13:6; 19:28), koji je kasnije postao glavnim gradom.

POVIJESNE PRIPOVIJETKE STAROGA ZAVJETA

- I. Uvodne izjave
- A. Odnos između SZ-a i drugih načina određivanja kronologije događaja
 1. druga drevna književnost Bliskoga Istoka je mitološka:
 - a. politeistička (uobičajeno humanistički bogovi koji odražavaju sile prirode ali koristeći pobude međusobnih sukoba)
 - b. temeljena na prirodnim ciklusima (umirući i uskrsavajući bogovi)
 2. grčko-rimska jeste za razonodu i ohrabrenje radije negoli objavljivanje samih povijesnih događaja (Homer na mnogo načina odražava mezopotamijske pobude).
 - B. Moguća uporaba tri njemačka pojma slikovito prikazuju razliku u vrstama ili odredbama povijesti:
 1. "Historie", objavljivanje događaja (puke činjenice)
 2. "Geschichte", tumačenje događaja pokazivanjem njihova značenja za čovječanstvo
 3. "Heilsgeschichte", upućuje iznimno na Božji iskupiteljski naum i djelatnost unutar povijesnoga tijeka.
 - C. Pripovijetke SZ-a i NZ-a su "Geschichte" koje vode razumijevanju "Heilsgeschichte". One su odvojene teološki usmjerenim povijesnim događajima:
 1. odvojeni samo događaji
 2. kronologija nije važna kao teologija
 3. događaji zajednički otkrivenoj istini.
 - D. Pripovijetka je najuobičajeniji žanr u SZ-u. Procijenilo se da je 40% SZ-a pripovijetka. Prema tome, ovaj je žanr pogodan Duhu u navješćivanju Božje poruke i naravi palome čovječanstvu. Ali, to je napravljeno, ne predloženo (kao NZ-ne poslanice), suzvukom, sažetkom ili izabranim dijalogom/monologom. Netko se mora nastaviti pitati zašto je to objavljeno. Što se pokušava naglasiti? Što je njena teološka svrha?

Ovim se načinom ne misli podcijeniti povijest. Ali, to je povijest kao sluga i kanal otkrivenja.
- II. Biblijske pripovijetke
- A. Bog je djelatatan u Svome svijetu. Nadahnuti biblijski autori odabrali su određene događaje kako bi otkrili Boga. Bog je glavni lik SZ-a.
 - B. Svaka je pripovijetka djelotvorna na nekoliko načina:
 1. tko je Bog i što On radi u Svome svijetu
 2. čovječanstvo je otkriveno kroz Božje bavljenje s pojedincima i narodnim entitetima
 3. kao primjer posebno zabilježite Jošuinu vojnu pobjedu povezanu s vršenjem Saveza (usp. 1:7-8; 8:30-35).
 - C. Često pripovijetke su nanizane zajedno kako bi činile širu književnu jedinicu koja otkriva jednu teološku istinu.
- III. Načela tumačenja SZ-nih pripovijedaka
- A. Najbolja rasprava što sam vidio o tumačenju SZ-nih pripovijedaka jeste od Douglasa Stuerta u *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 83-84:
 1. SZ-na pripovijetka obično izravno ne uči doktrinu
 2. SZ-na pripovijetka obično slikovito prikazuje doktrinu ili doktrinarnu misao predloženu bilo gdje drugdje
 3. pripovijetke objavljuju ono što se dogodilo – ne neophodno što se moralo dogoditi ili što se trebalo dogoditi svaki puta. Prema tome, nema svaka pripovijetka pojedinačno odredljiv moral priče
 4. ono što ljudi rade u pripovijetkama nije nužno dobar primjer za nas. Učestalo, to je samo oprečje

5. mnogi likovi u SZ-nim pripovijetkama daleko su od savršenoga, i takva su njihova djelovanja
 6. ne kaže nam se uvijek na kraju pripovijetke je li ono što se dogodilo dobro ili loše. Od nas se očekuje biti sposobnima prosuditi to na temelju onoga što nas je Bog učio izravno i izričito bilo gdje u Pismu
 7. sve su pripovijetke različite i nepotpune. Nisu uvijek date sve svrsishodne pojedinosti (usp. Iv 21:25). Ono što se pojavljuje u pripovijetki jeste sve što je nadahnuti autor mislio kako je važno za nas da znamo
 8. pripovijetke nisu napisane kako bi odgovorile na sva naša teološka pitanja. One imaju posebne, osobite, ograničene svrhe i bave se određenim pitanjima, ostavljajući ostalima baviti se s drugima, na druge načine
 9. pripovijetke mogu učiti ili izričito (jasnim izjavljivanjem nečega) ili izravno (jasnim kazivanjem nečega bez stvarnoga izlaganja toga)
 10. u konačnim raščlambama, Bog je junak svih biblijskih pripovijedaka.
- B. Druga dobra raspra o tumačenju pripovijedaka nalazi se u *Toward Exegetical Theology* od Waltera Kaisera:
- “Jedinstveni vid dijelova pripovijedaka Pisma je taj da pisac uobičajeno dozvoljava riječi i djelovanja ljudi u svojoj pripovijetki kako bi prenio glavnu istinu svoje poruke. Dakle, umjesto naslovljavanja nas kroz izravne izjave, kao one nađene u doktrinarnim ili poučnim dijelovima Pisma, pisac umjesto toga teži ostati nekako u pozadini što se tiče izravnoga poučavanja ili predmetnih prosudbenih izjava. Zbog toga, kritički postaje važno shvatiti širi okvir u kojem je pripovijetka odgovarajuća i pitati zašto je pisac koristio određeni odabir događaja u točnome slijedu u koji ih je smjestio. Dvostruki tragovi za značenje sada bit će *priprema* zgodna i *odabir* pojedinosti iz zbrke mogućih govora, osoba, ili zgodna. Štoviše, Božanski odaziv na i procjena tih ljudi i događaja moraju često biti određeni iz načina kojeg autor dopušta jednoj osobi ili skupini ljudi odazvati se na vrhunac odabranih nizova događaja; to jest, ako nije prekinuo pripovijetku kako bi dao svoju vlastitu (na ovoj razini, Božju) procjenu onoga što je zauzelo mjesto” (str. 205).
- C. U pripovijetkama istina je nađena u čitavoj književnoj jedinici a ne u pojedinostima. Pazite se dokaza-riječ-po-riječ ili uporabe SZ-nih pripovijedaka kao presedana za vaš život.
- IV. Dva stupnja tumačenja
- A. YHWH-ina iskupiteljska, značajna djelovanja za Abrahamovo sjeme.
 - B. YHWH-ina volja za život svakoga vjernika (u svakome dobu).
 - C. Prvi se usredotočuje na “spoznaju” Boga (spasenje); drugi na služenje Njemu (kršćaninov život vjere; usp. Rim 15:4; I. Kor 10:6.11).

HISTORIOGRAFIJA STAROGA ZAVJETA USPOREĐENA S TADAŠNJIM KULTURAMA BLISKOGA ISTOKA

Mezopotamijski izvori

1. Kao većina drevne književnosti subjekt je uobičajeno kralj ili neki narodni junak.
2. Događaji su često uljepšani za promidžbene svrhe.
3. Uobičajeno nije navedeno išta negativno.
4. Svrha je bila poduprijeti trenutačne postojeće institucije ili objasniti rast novih režima.
5. Povijesna iskrivljavanja uključuju:
 - a. uljepšane tvrdnje o velikim pobjedama
 - b. raniji uspjesi predstavljeni trenutačnim uspjesima
 - c. zabilježeni su samo pozitivni vidovi.
6. Književnost nije služila samo promidžbenoj svrsi, nego je bila i didaktička [poučna – op.prev.] svrha.

Egipatski izvori

1. Oni podupiru vrlo statički pogled na život, koji nije bio pod utjecajem vremena.
2. Kralj i njegova obitelj objekt su većine književnosti.
3. Ona je, kao mezopotamijska književnost, vrlo promidžbena:
 - a. bez negativnih vidova
 - b. vidovi uljepšavanja.

Rabinski izvori (kasniji)

1. Nastoje napraviti Pismo odgovarajuće Midrašu, koje kreće iz vjere tumača na tekst i ne usredotočuje se na autorovu nakanu niti povijesnu okolnost teksta:
 - a. *Halaka* bavi se istinama ili pravilima za život
 - b. *Hagada* bavi se primjenom i ohrabrenjem za život.
2. Peshar – kasniji razvitak vidljiv u svitcima s Mrtvoga mora. Koristi tipološki pristup kako bi vidio proročko ispunjenje događaja iz prošlosti u trenutačnoj okolnosti. Trenutačna okolnost bila je prorokovana eshatologija (dolazeće novo doba).

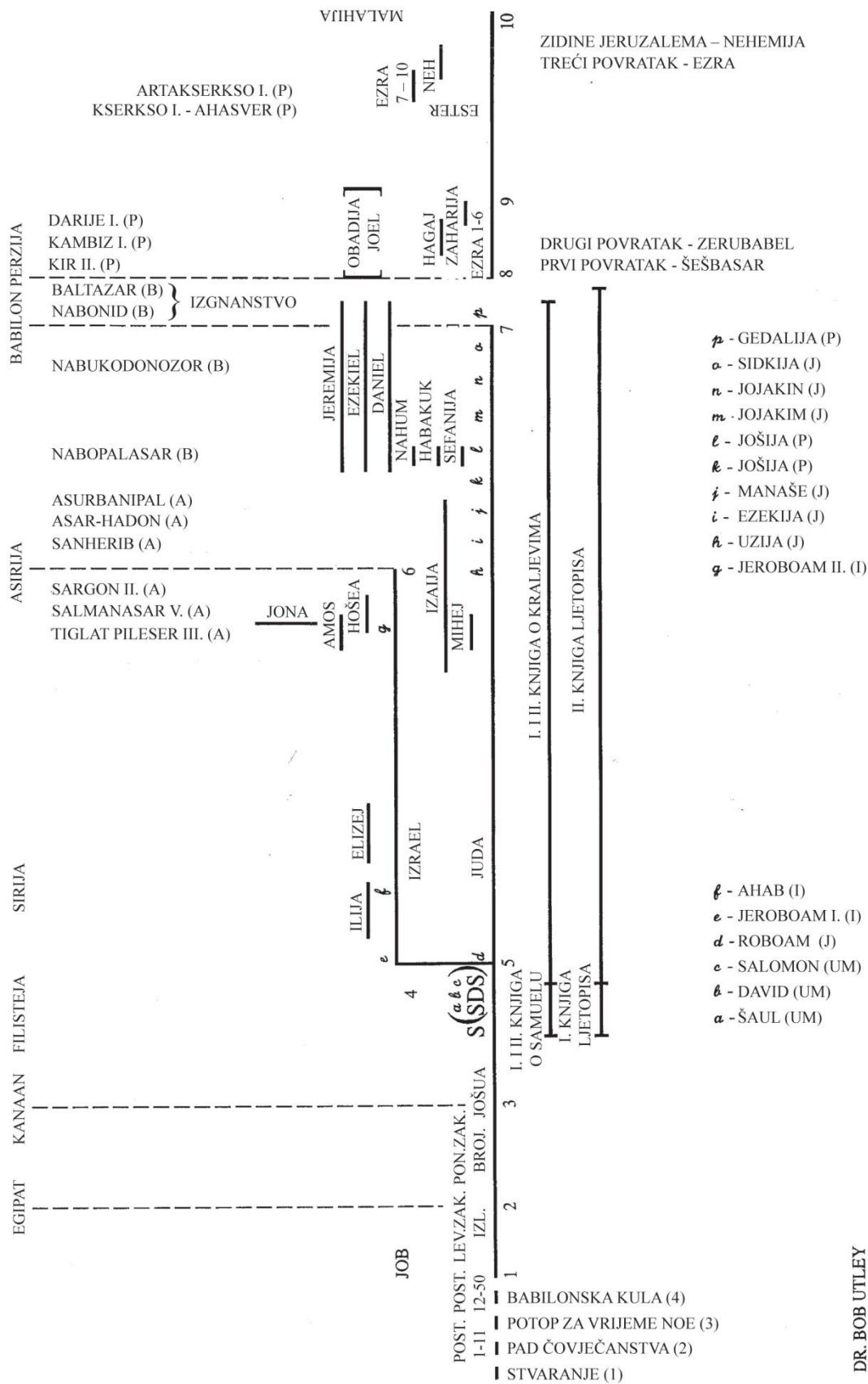
Očito je da su žanrovi drevnoga Bliskog Istoka i kasnije židovske književnosti različiti od Pisma Staroga zavjeta. Na mnogo su načina žanrovi Staroga zavjeta, iako često dijele osobe tadašnje književnosti, jedinstveni, posebice u njihovu prikazu povijesnih događaja. Najbliža hebrejskoj historiografiji je književnost Hetita.

Mora se uzeti na znanje koliko je različita drevna historiografija od suvremene, zapadnjačke historiografije. U tome leži poteškoća za tumačenje. Suvremena historiografija nastoji biti objektivna (ne-promidžbena, ako je ovo moguće) i dokumentirana te objavljena u kronološkom slijedu što se “stvarno dogodilo”! Ona nastoji dokumentirati “uzrok i učinak” povijesnih događaja. Obilježena je pojedinostima!

Samo zato što povijesti Bliskoga Istoka nisu kao suvremene povijesti ne čini ih krivima, manje vrijednima, ili nepouzdanima. Zapadnjačke suvremene povijesti odražavaju predrasude (pretpostavke) svojih pisaca. Biblijska je povijest svojom posebnom naravi (nadahnućem) različita. Postoji dojam u kojem je biblijska povijest viđena kroz oči vjere nadahnutoga autora i za svrhe teologije, ali to je ipak valjano povijesno izvješće.

Ova povijesnost Staroga zavjeta važna mi je kao način zagovaranja moje vjere prema drugima. Može li Biblija biti prikazana tako da bude povijesna tada njene potvrde vjere imaju jači poziv ne-vjerujućima. Moja vjera ne počiva na povijesnoj potvrdi arheologije i antropologije, nego ove pomažu iznijeti poruku Biblije, i dati joj vjerodostojnost koju inače ne bi imala.

Sažeto dakle, povijesnost ne djeluje u području nadahnutosti, nego u području apologetike [obrana vjere – op.prev.] i evangelizacije.

DOKTRINARNA IZJAVA

Ne brinem se posebno za izjave vjere ili vjeroispovijedi. Dajem prednost potvrdi same Biblije. Međutim, uviđam da će izjava vjere onima koji me ne poznaju osigurati način procjene moga doktrinarnog gledišta. U našim vremenima tako punima teološke pogriješke i obmane, slijedi kratak sažetak moje teologije.

1. Biblija, oba i Stari i Novi zavjet, nadahnuta je, nepogrješiva, autoritativna, vječna Riječ Božja. Ona je Božje samootkrivenje zabilježeno od čovjeka pod nadnaravnim vodstvom. Ona je naš jedini izvor jasne istine o Bogu i Njegovim svrhama. Također je i jedini izvor vjere i primjene za Njegovu Crkvu.

2. Postoji samo jedan vječni, Stvoritelj, Iskupitelj Bog. On je Stvoritelj svega, vidljivoga i nevidljivoga. On je objavio Sâm Sebe kao ljubećeg i brižnog dok je istovremeno On i pravičan i pravedan. On je Sâm Sebe objavio u tri zasebne Osobe: Otac, Sin i Duh, istinski odvojene ali ipak iste u biti.

3. Bog je djelatno u nadzoru Svojem svijeta. Postoje oba i vječni naum za Njegovu Stvorenje koji je nepromjenljiv i pojedinačni koji je usredotočen na omogućavanje slobodne volje čovjeka. Ništa se ne događa bez Božjega znanja i dopuštenja, ali ipak On dozvoljava pojedincima izbore obojima i među anđelima i među ljudima. Isus je Očev Izabrani Čovjek i svi su pretpostavljeno izabrani u Njemu. Božje predznanje o događajima ne ograničava ljude na konačan pred-pisani spis. Svaki je od nas odgovoran za svoje misli i djela.

4. Čovječanstvo, iako stvoreno prema Božjoj slici i oslobođeno od grijeha, izabralo je pobuniti se protiv Boga. Iako iskušavani od nadnaravnog posrednika, Adam i Eva bili su odgovorni za svoju voljnu okrenutost samima sebi. Njihova je pobuna pogodila čovječanstvo i Stvorenje. Mi smo svi potrebni Božjeg milosrđa i milosti za oboje i za naše zajedničko stanje u Adamu i za našu pojedinačnu voljnu pobunu.

5. Bog je osigurao sredstvo oprostjenja i obnove za palo čovječanstvo. Isus Krist, Božji jedinstveni Sin, postao je čovjek, živio je bezgriješnim životom, i posredstvom Njegove zamjenske smrti, platio kaznu za grijeh čovječanstva. On je jedini način za obnovu i zajedništvo s Bogom. Ne postoji nijedno drugo sredstvo spasenja osim kroz vjeru u Njegovu dovršeno djelo.

6. Svaki od nas mora osobno primiti Božju ponudu oprostjenja i obnove u Isusu. To je postignuto posredstvom voljnoga pouzdanja u Božja obećanja kroz Isusa i voljnim okretanjem od poznatoga grijeha.

7. Svakome je od nas potpuno oprošteno i obnovljeni smo temeljem našeg pouzdanja u Krista i pokajanja zbog grijeha. Međutim, dokaz za taj novi odnos vidljiv je u promijenjenome, te mijenjajućem, životu. Božji cilj za čovječanstvo nije jedino Nebo jednoga dana nego Kristo-sličnost sada. Oni koji su stvarno iskupljeni, bez obzira na povremeno griješenje, bit će stalno u vjeri i pokajanju kroz svoje živote.

8. Sveti Duh jeste “drugi Isus”. On je prisutan u svijetu kako bi vodio izgubljene Kristu i razvijao Kristo-sličnost u spašenima. Darovi Duha dati su prilikom spasenja. To su život i služba Isusa podijeljeni između Njegova Tijela, Crkve. Darovi koji su u osnovi stavovi i pobude Isusa moraju biti potaknuti plodom Duha. Duh je djelatno u našem vremenu kao što je On bio u biblijska vremena.

9. Otac je učinio uskrsloga Isusa Krista Suceom svega. On će se vratiti na Zemlju kako bi sudio svom čovječanstvu. Oni koji su se pouzdali u Isusa i oni čija su imena zapisana u Janjetovoj Knjizi života primit će kod Njegova povratka svoja vječna proslavljena tijela. Oni će biti s Njim zauvijek. Međutim, oni koji su odbili odazvati se Božjoj istini bit će vječno odvojeni od radosti zajedništva s Trojedinim Bogom. Oni će biti osuđeni zajedno sa Sotonom i njegovim anđelima.

Ovo zasigurno nije potpuno ili cjelokupno ali nadam se da će vam dati teološki okus moga srca. Želim izjaviti:

“U biti—jedinstvo, prema van—sloboda, u svemu—ljubav.”